ÅRSREDOVISNING 2008

MAKING ELECTRICITY CLEAN

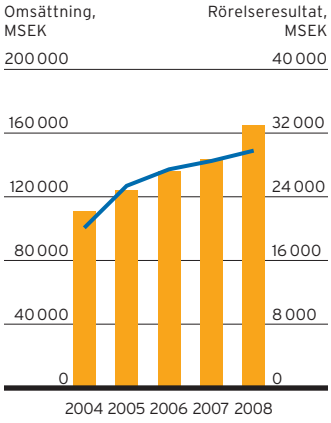
VATTENFALL

DETTA ÄR VATTENFALL

Vattenfall är Europas femte största elproducent och den största värmeproducenten. Koncernens omsättning uppgick 2008 till 164 549 MSEK. Vattenfalls vision är att vara ett ledande europeiskt energiföretag och huvudprodukterna är el och värme. Vattenfall agerar i alla delar av värdekedjan för el: produktion, transmission, distribution och försäljning samt producerar, distribuerar och säljer värme. Vattenfall bedriver också energihandel och brunkolsbrytning. Koncernen har ungefär 33 000 anställda och moderbolaget Vattenfall AB ägs till 100% av svenska staten. Verksamheten bedrevs under 2008 i Sverige, Danmark, Finland, Tyskland, Polen och Storbritannien. I och med det planerade förvärvet[1] av det nederländska energiföretaget Nuon kommer Vattenfall från och med 2009 även att ha verksamhet i Nederländerna och Belgien.

1) Läs mer på sidan 70.

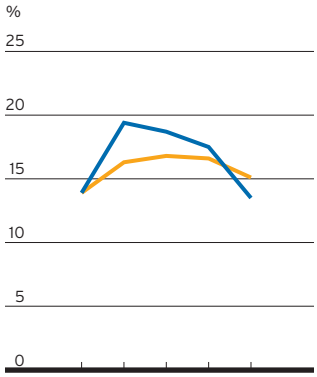
Omsättning och rörelseresultat

Omsättning
Rörelseresultat[1]

1) Exkl. jämförelsestörande poster.

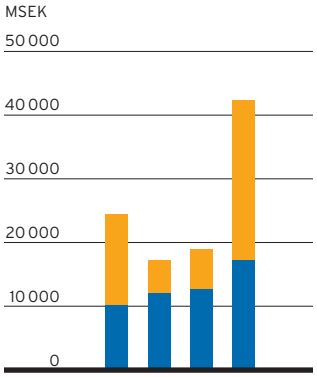
Avkastning

Avkastning på eget kapital[1]
Avkastning på nettotillgångar[1]

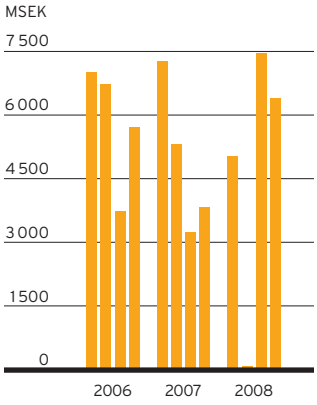
1) Exkl. jämförelsestörande poster.

Investeringar

Förnyelseinvesteringar
Tillväxtinvesteringar

Fritt kassaflöde[1], kvartalsvis

1) Kassaflöde från den löpande verksamheten minus förnyelseinvesteringar.

Nyckelfakta

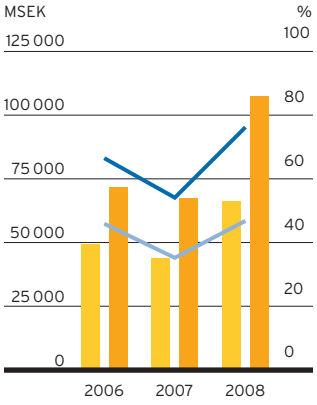
	2008	2007	Förändring, %	2008, MEUR[1]	2007, MEUR[1]
Nettoomsättning, MSEK	164 549	143 639	14,6	15 041	13 130
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA), MSEK	45 960	45 821	0,3	4 201	4 188
Rörelseresultat, MSEK	29 895	28 583	4,6	2 733	2 613
Rörelseresultat exkl. jämförelsestörande poster, MSEK	29 797	28 497	4,6	2 724	2 605
Resultat före skatter, MSEK	23 498	23 933	–1,8	2 148	2 188
Årets resultat, MSEK	17 763	20 686	–14,1	1 624	1 891
Resultat per aktie, SEK	129,80	150,11	–13,5	11,86	13,72
Avkastning på eget kapital, %	13,6	17,6			
Avkastning på nettotillgångar, %	15,1	16,6			
Totala tillgångar, MSEK	445 827	338 236	31,8	40 752	30 917
Soliditet, %	31,6	36,7			
Internt tillförda medel (FFO), MSEK	30 735	34 049	–9,7	2 809	3 112
Fritt kassaflöde, MSEK	18 963	19 650	–3,5	1 733	1 796
Investeringar, MSEK	42 296	18 964	123,0	3 866	1 733
Elproduktion, TWh	163,1	167,6	–2,7		
Värmeförsäljning, TWh	35,6	36,2	–1,7		
Medelantal anställda, personår	32 801	32 396	1,3		

1) Omräkningskurs 10,94 SEK/EUR.

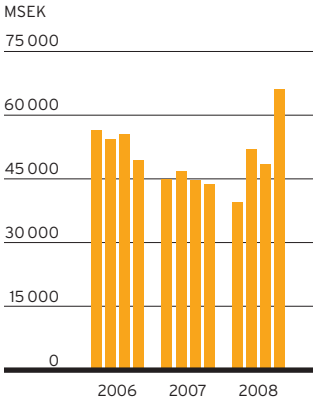
1) I och med det planerade förvärvet av det nederländska energiföretaget Nuon kommer Vattenfall från och med 2009 även att ha verksamhet i Nederländerna och Belgien (läs mer på sidan 70).

Skuldsättningsgrad

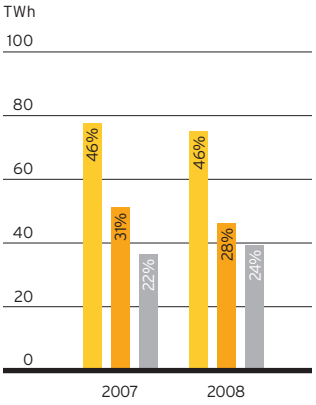

- Nettoskuld
- Totala räntebärande skulder
- Skuldsättningsgrad, %
- Skuldsättningsgrad, netto, %

Nettoskuld, kvartalsvis

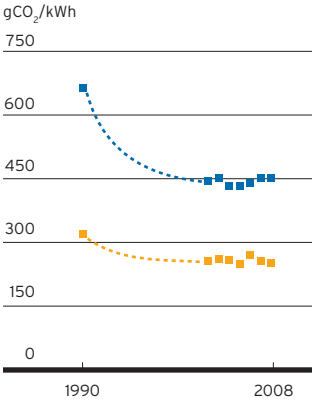
Total elproduktion[1]

- Fossilkraft
- Kärnkraft
- Vattenkraft

1) Vindkraft, biobränsle och avfall uppgår till 2,4 TWh för 2008 och 1,9 TWh för 2007, vilket motsvarar cirka 1–2% av Vattenfalls totala elproduktion.

Utsläpp av koldioxid per producerad enhet

- Värmeproduktion
- Elproduktion

Specifika koldioxidutsläpp från Vattenfalls totala el- och värmeproduktion, inkl. förvärvade företag. Approximering för 1991–2002.

Business Group Norden

Vattenfall är den ledande energikoncernen i Norden med en marknadsandel inom elproduktion på cirka 20%. Verksamheten omfattar Sverige, Finland och Danmark samt Vattenfalls vindkraftsatsningar i Storbritannien. Vattenfall producerar, distribuerar och säljer både el och värme. Vattenkraft och kärnkraft är basen i elproduktionen – men även vindkraft, biobränslen, avfall och fossila bränslen används. Vattenfall säljer fjärrvärme och har en betydande värmeproduktion, till stor del baserad på biobränslen, och är den fjärde största värmeleverantören i Norden. Vidare bedriver Vattenfall konsult- och entreprenadverksamhet, huvudsakligen inom energisektorn.

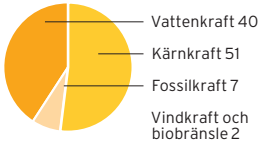
Andel av koncernens externa nettoomsättning[1], 33%

Andel av koncernens rörelseresultat[1], 56%

Produktionsmix, producerad el, %

Business Group Centraleuropa

Business Group Centraleuropa omfattar verksamheterna i Tyskland och Polen. I Tyskland producerar, distribuerar och säljer Vattenfall el och värme och är för närvarande landets tredje största elproducent och den största fjärrvärmeleverantören. Produktionen är i huvudsak baserad på brunkol. Verksamheten innefattar brunkolsdagbrott i Lausitz, kraftverk i östra och norra Tyskland, transmissionsnätet i östra Tyskland samt lokalnät i Berlin, Hamburg och Mecklenburg Vorpommern.

I Polen utgör värmeproduktion och värmeförsäljning den största delen av verksamheten och Vattenfall har en marknadsandel på cirka 12%. El- och värmeproduktionen är främst baserad på kol. Vattenfall äger och driver även elnät samt distribuerar och säljer el, främst i sydvästra delen av Polen.

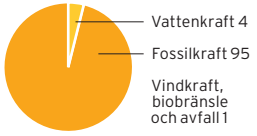
Andel av koncernens externa nettoomsättning[1], 60%

Andel av koncernens rörelseresultat[1], 51%

Produktionsmix, producerad el, %[2]

1) Segmentet Övrigt redovisar en extern nettoomsättning på 10 635 MSEK (7%) och ett rörelseresultat på –2 005 MSEK (–7%).

2) I den tyska verksamheten producerar Vattenfall normalt även el från kärnkraft men under 2008 stod två av de tyska kärnkraftverken stilla (se sidan 2).

INNEHÅLL

Händelser under året	2–3
Koncernchefen har ordet	4–5
Making electricity clean	6–7
Strategiska ambitioner	8–11
Förnybar energi	12–15
CCS	16–19
Kärnkraft	20–23
Hållbarhetsredovisning	24
Energieffektivisering	25
Europas energimarknad	26–27
Marknadspriser	28–29
Konkurrenssituationen	30–33
Medarbetare och kompetens	34–35
Ordföranden har ordet	36
Bolagsstyrningsrapport inkl. Styrelse och koncernledning	37–49
Finansiella mål och utfall	50–51
Förvaltningsberättelse inkl. Riskhantering	52–75
Koncernens finansiella rapporter	76–79
Koncernens Noter	80–109
Moderbolagets finansiella rapporter inkl. Noter	110–119
Förslag till vinstdisposition	120
Revisionsberättelse	120
Kvartalsöversikt	121
10-årsöversikt	122–123
Fakta Vattenfalls marknader	124–125
Definitioner och beräkningar av nyckeltal	126–127
Ord och förkortningar	128
Vattenfalls historia	129

Finansiellt kalendarium 2009

12 februari	Bokslutskommuniké
31 mars	Årsredovisning 2008
29 april	Delårsrapport för januari–mars
29 april	Årsstämma
30 juli	Delårsrapport för januari–juni
27 oktober	Delårsrapport för januari–september

Investor Relations kontaktpersoner

Klaus Aurich,
klaus.aurich@vattenfall.com
Monica Edblad,
monica.edblad@vattenfall.com

Övriga publikationer

Vattenfalls hållbarhetsredovisning beskriver Vattenfalls verksamhet ur ett hållbarhetsperspektiv.

Rapporter kan beställas från
Vattenfall AB, 162 87 Stockholm
Telefon 08–739 50 00,
E–post info@vattenfall.com

Ytterligare information finns på Vattenfalls webbplatser

www.vattenfall.se
www.vattenfall.com

Omslag

Koldioxiden, som avskiljs i Vattenfalls pilotanläggning Schwarze Pumpe, förvaras i två stora tankar i väntan på transport till en permanent lagringsplats.

MAKING ELECTRICITY CLEAN

Making electricity clean sammanfattar Vattenfalls strategi, klimatvision och löfte till kunder och samhälle. År 2050 ska Vattenfalls verksamhet vara klimatneutral och arbetet för att nå det målet är redan i full gång. Kraftfulla investeringar i förnybara energikällor, kärnkraft och den nya CCS-tekniken för att avskilja och lagra koldioxid är Vattenfalls viktigaste bidrag i kampen mot den globala uppvärmningen. För att nå klimatvisionen krävs lönsam tillväxt, både genom utbyggnad av egen produktion och genom förvärv.

VIKTIGA HÄNDELSER 2008

Startskott för världens första pilotanläggning för CCS

Vattenfall invigde den 9 september världens första koleldade CCS-kraftverk baserat på oxyfuelteknik. CCS står för Carbon Capture and Storage och innebär avskiljning och lagring under jord av den koldioxid som uppstår vid förbränning. Investeringssumman för pilotanläggningen vid Schwarze Pumpe uppgick till cirka 70 MEUR (läs mer på sidorna 16–19).

Vattenfalls klimatvision: klimatneutralt 2050

Vattenfall har preciserat sin strategiska inriktning, som kan uttryckas i tre ord – Making electricity clean. Vattenfalls klimatvision är att vara klimatneutralt 2050 (läs mer på sidorna 6–7).

Inlösen av minoritetsandelar i Vattenfalls tyska dotterbolag

I april fullbordades inlösen av återstående minoritetsandelar (3,19%) i Vattenfalls tyska dotterbolag Vattenfall Europe AG och bolaget avnoterades från de tyska aktiebörserna.

Aktivt säkerhetsarbete på kärnkraftverken

Vattenfall har gjort en noggrann översyn av säkerhetsarbetet i samråd med berörda myndigheter och internationellt erkända experter har även gjort oberoende djupanalyser av Vattenfalls arbete med kärnkraftsäkerhet. För att ytterligare stärka säkerhetsarbetet utsågs i februari en CNO (Chief Nuclear Officer), som rapporterar direkt till koncernchefen i frågor om kärnkraftsäkerhet och är koncernledningens kärnkraftexpert. Vattenfall tillsatte även ett kärnsäkerhetsråd.

FN:s atomenergiorgan IAEA genomförde i början av 2008 en tre veckor lång granskning av Forsmarks kärnkraftverk. Granskningen visade att Forsmark håller god internationell nivå i säkerhetsarbetet. Ett antal förbättringsförslag identifierades, som

Forsmark kommer att genomföra.

De två tyska kärnkraftverken Brunsbüttel och Krümmel, som oberoende av varandra snabbstoppades i juni 2007, är fortfarande inte i drift. Orsakerna till snabbstoppen åtgärdades under 2007 men tidskrävande kontroll och verifieringsarbete samt nya krav har medfört att anläggningarna ännu inte kunnat återstartas (läs mer på sidorna 20–23).

Stor vindkraftsatsning i Storbritannien

Vattenfall förvärvade flera brittiska vindkraftbolag under hösten.

- AMEC Wind Energy Ltd, ett av Storbritanniens främsta utvecklingsföretag för vindkraftparker, med pågående projekt mellan 500–750 MW.
- Eclipse Energy UK Plc, som arbetar med sex vindkraftprojekt i Storbritannien med en sammantagen effekt på över 200 MW.
- Thanet Offshore Wind Ltd, som med 300 MW under byggande är Storbritanniens största vindkraftprojekt.

Vattenfall ingick också i slutet av året partnerskap med ScottishPower Renewables, för att delta i den tredje brittiska utbudsrundan av havsbaserad vindkraft. Det gemensamma målet är att etablera 6 000 MW vindkraft (3 000 MW vardera) till 2020. Det motsvarar förnybar hushållsel till totalt 4 miljoner hem. ScottishPower Renewables är dotterbolag till världens största vindkraftoperatör Iberdrola (läs mer på sidorna 12–15).

Fotografisk modellillustration av kraftvärmeverket Moorburg.

Klartecken för kraftvärmeverket Moorburg i Hamburg

Den 30 september beviljade Hamburgs myndighet för stadsplanering och miljö (BSU) tillstånd för Vattenfall att bygga det stenkolseldade kraftvärmeverket Moorburg i Hamburg, Tyskland. Tillståndet är förknippat med ett antal nya restriktioner som påverkar driften av anläggningen. Vattenfall har därför begärt domstolsprövning av myndighetens beslut.

Förvärv av andel i polskt energibolag

I november förvärvade Vattenfall 18,7% av det polska energiföretaget ENEA S.A. Företaget, som är ett av fyra statsägda energiföretag i Polen, har 2,3 miljoner kunder och svarar för ungefär 8% av landets totala elproduktion. ENEA S.A. har en blandad portfölj som domineras av kolbaserad elproduktion men som även innehåller såväl småskalig vattenkraft som planerade investeringar i utvecklingsprojekt inom vindkraft. Vattenfall är idag det största utländska energiföretaget i Polen och förvärvet stärker ytterligare Vattenfalls position på den polska energimarknaden.

ETT STARKT 2008

2008 blev ytterligare ett bra år för Vattenfall. Mot bakgrund av den allmänna konjunkturförsvagningen i Europa, det faktum att kärnkraftverken i Brunsbüttel och Krümmel stod stilla hela året och att kostnaderna för CO_2-utsläppsrätter steg betydligt, anser jag att vi har anledning att vara nöjda med resultatet. Vattenfalls nettoomsättning ökade med 14,6% till 164 549 MSEK (143 639) och rörelseresultatet steg med 4,6% till 29 895 MSEK (28 583). Avkastningen på eget kapital sjönk till 13,6% (17,6). Försämringen förklaras dock i huvudsak av den positiva engångseffekt på föregående års resultat som sänkningen av den tyska bolagsskatten innebar.

Den finansiella krisen har påverkat Vattenfall, men i väsentligt mindre utsträckning än många andra företag. El- och råvarupriserna ökade successivt under första halvåret för att sedan sjunka drastiskt under hösten till följd av finanskrisen. De kraftigt fallande elpriserna under hösten har dock endast i begränsad omfattning påverkat resultatet tack vare Vattenfalls prissäkring.

Vattenfalls stabila finanser är en tillgång, vilket visade sig i november 2008 när bolagets obligationsemission övertecknades nästan fyra gånger. De oroliga tiderna innebär också möjligheter, där Vattenfall kan dra nytta av sin finansiella styrka för att flytta fram positionerna. Under året genomförde Vattenfall tre förvärv i Storbritannien och förvärvade en andel i ett stort energiföretag i Polen. Efter räkenskapsårets utgång, i början av 2009, lade Vattenfall ett bud på 100% av aktierna i den nederländska energikoncernen Nuon. Nuon kommer att bilda Vattenfalls tredje regionala Business Group. I och med förvärvet får Vattenfall en sammanlagd elproduktion på cirka 185 TWh. Vi har tydligt pekat ut Beneluxländerna och Storbritannien som mycket intressanta regioner och det är med stor tillfredsställelse jag konstaterar att vi nu skapar en stark position i Benelux och att vi påbörjat vår etablering i Storbritannien.

Under 2008 har vårt arbete med att ge kunderna bättre erbjudanden och service fortsatt att ge resultat. I Norden har Nöjd Kundindex (NKI) förbättrats från 62 till 69 jämfört med föregående år och vi är ett av de bolag som vinner flest kunder på marknaden. I Tyskland, där Vattenfall under 2007 tappade många kunder, vände trenden under 2008 och antalet kunder ökar nu. Kundernas förtroende är Vattenfalls viktigaste tillgång och även om mycket arbete återstår tills vi nått en tillfredsställande kundnöjdhet, så är vi på rätt väg.

Säker drift av våra anläggningar är själva grunden för vår verksamhet och en förutsättning för både lönsamhet och förtroende från omvärlden. I hela koncernen pågår ett arbete för ständiga förbättringar och stärkt säkerhetskultur. Under 2008 har bolagets två tyska kärnkraftverk stått stilla för revision och tekniska förstärkningar. De kommer att återstartas så snart arbetet, som sker i nära dialog med de tyska myndigheterna, är slutfört.

På väg mot en klimatneutral verksamhet

2008 var på många sätt vindkraftens år inom Vattenfall. I juni invigdes vindkraftparken Lillgrund i Öresund av Sveriges kung, Carl XVI Gustaf och den svenska vice statsministern Maud Olofsson. Under hösten förvärvade Vattenfall bolagen AMEC Wind Ltd och Eclipse Energy UK Plc, samt Thanet Offshore Wind Ltd, samtliga i Storbritannien, där vi sedan tidigare äger den havsbaserade vindkraftparken Kentish Flats. Därutöver ska Vattenfall, i partnerskap med ScottishPower Renewables, delta i budgivning gällande fortsatt utbyggnad av brittisk vindkraft till havs.

Vindkraftsatsningarna i Storbritannien är ett av många exempel på hur Vattenfall arbetar aktivt och metodiskt i linje med vår strategiska inriktning – Making electricity clean. Dessa tre ord uttrycker vårt löfte till kunder och samhälle och klimatvisionen är en integrerad del av det: år 2050 ska Vattenfalls verksamhet vara klimatneutral.

Klimatvisionen är Vattenfalls svar på den gigantiska utmaning som de stora utsläppen av växthusgaser och den accelererande uppvärmningen av jordens klimat utgör. Världens ledare är eniga om att denna farliga utveckling måste hejdas och på sikt vändas. Ansvaret för detta åligger oss alla. EU antog i december 2008 bindande klimatmål som innebär att utsläppen av koldioxid ska minskas med 20%, andelen förnybar energi ska bli 20% och energiförbrukningen ska minska med 20%, till år 2020. Vattenfall stödjer dessa mål och kommer att bli ett av de europeiska företag som bidrar mest till dem. Europeiskt ledarskap i klimatfrågan är en nyckel till framgång vid de internationella förhandlingarna i Köpenhamn i december 2009, som Vattenfall hoppas ska leda till ett globalt klimatavtal.

Resan mot ett klimatneutralt Vattenfall följer förstås inte en enda väg, utan flera olika. Fram till 2020 blir utbyggnaden av förnybara energikällor som vindkraft och biobränslen det

mest synliga bidraget till de europeiska klimatmålen. Genom att blanda biobränslen med fossila bränslen i konventionella kraftverk kan utsläppen minskas. Vidareutveckling av den befintliga kärnkraften är också ett viktigt steg. Allra viktigast på lite sikt blir införandet av den nya CCS-tekniken, som gör det möjligt att avskilja och lagra koldioxid istället för att släppa ut den i atmosfären. I september 2008 invigde Vattenfall en pilotanläggning vid tyska Schwarze Pumpe och det är vår ambition att delta i EU:s program för demonstrationsanläggningar i större skala. Världens beroende av kol idag och i framtiden gör CCS-tekniken mycket betydelsefull som en brygga till framtidens energisystem.

Ett led i arbetet mot hållbar utveckling är att öka andelen el i den totala energianvändningen. Om fler områden övergår från andra energibärare till förmån för el bidrar det till lösningen av klimatfrågan. Uppvärmning och kylning av fastigheter med värmepumpar, drift av energiintensiv industri och – inte minst – drivmedel för privatbilar är några av de områden där el kommer att få en avsevärt ökad användning.

I år publiceras Vattenfalls årsredovisning samma dag som hållbarhetsredovisningen. De är utformade för att tillsammans ge en samlad bild inte bara av bolaget under 2008 utan också av framtiden som vi ser den. 2009 är ett märkesår för Vattenfall. Det är nämligen 100 år sedan som Sveriges riksdag fattade beslut om att grunda Kungliga Vattenfallsstyrelsen, Vattenfall AB:s ”föregångare”. Vi är stolta över vår långa historia, som hänger samman med byggandet av det moderna samhället. Flera av de företag som idag ingår i Vattenfallkoncernen är faktiskt äldre än 100 år och när vi firar vårt jubileum och blickar framåt är det viktigt för oss att inte bara tänka på vad vi kommer att göra i framtiden utan hur vi gör det. Därför väljer vi att fira våra 100 år under parollen Making electricity clean.

Det är med goda förutsättningar och ett starkt resultat i ryggen som vi nu tar oss an utmaningarna under 2009 och framåt. Långsiktig lönsamhet är en förutsättning för att vi ska uppnå vår klimatvision – men även det omvända gäller. Vi är förvissade om att ett aktivt klimatarbete är en framgångsrik affärsstrategi. De energiföretag som först förmår anpassa sig till de nya kraven från omvärlden blir de mest lönsamma. Vattenfall har ett gott utgångsläge.

Lars G Josefsson
Koncernchef

MAKING ELECTRICITY CLEAN

Vattenfalls strategiska inriktning är tydlig och klar – Making electricity clean. Detta sammanfattar Vattenfalls klimatvision: att vara ett klimatneutralt företag 2050. Vägen dit kantas av flera stora utmaningar. Vattenfall måste minska utsläppen av koldioxid från befintlig verksamhet och kraftigt öka produktionen av el med mycket låga koldioxidutsläpp, samtidigt som ekonomiska förutsättningar skapas för att kunna finansiera stora investeringar. Vattenfall arbetar också för att el ska få nya användningsområden, på bekostnad av andra mindre klimatvänliga och mindre effektiva energislag som till exempel olja.

Högt ställd – men realistisk – klimatvision...
Vattenfalls klimatvision är att företagets verksamhet ska vara klimatneutral till 2050. Visionen ligger helt i linje med Vattenfalls fem strategiska ambitioner – Nummer Ett för kunden, Nummer Ett för miljön, Lönsam tillväxt, Benchmark för branschen och En attraktiv arbetsgivare.

...förutsätter kraftig produktionstillväxt
För att nå klimatvisionen måste Vattenfall minska utsläppen av koldioxid från befintlig verksamhet samtidigt som produktionen av el med mycket låga koldioxidutsläpp måste växa kraftigt. Den nya elproduktionskapacitet som krävs för att nå klimatvisionen ska komma från förnybara kraftkällor som vindkraft,

Läs mer om Vattensfalls satsningar på förnybar energi på sid 12–15...

...om CCS-tekniken på sid 16–19...

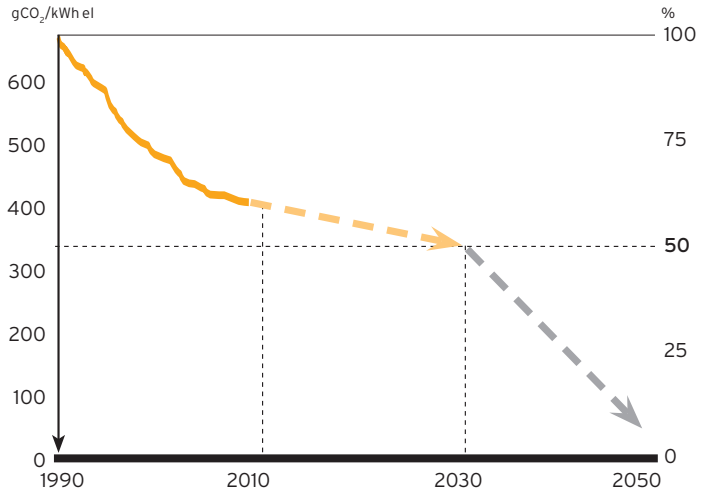

...och om kärnkraft på sid 20–23.

Vattenfalls högt ställda – men realistiska – klimatvision...

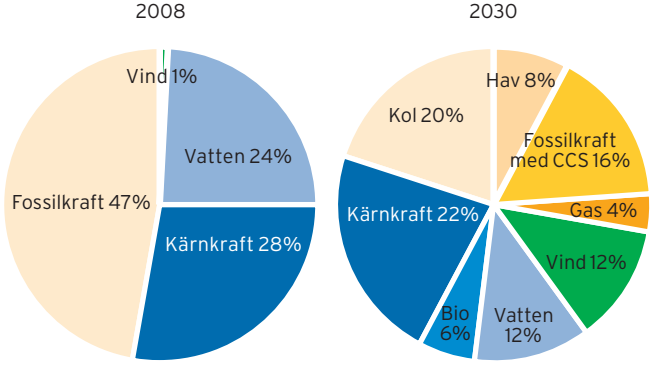
Vattenfalls mål är att från 1990[1] till 2030 halvera de specifika utsläppen från befintlig verksamhet. Klimatvisionen är att vara klimatneutral 2050.

1) 1990 är basåret för såväl Kyotoprotokollet som EU:s utsläppsmål.

...förutsätter kraftig produktionstillväxt

Klimatvisionen förutsätter en kraftig ökning av elproduktion med mycket låga koldioxidutsläpp. Tillväxten i ny kapacitet för elproduktion sker både i form av organisk tillväxt och genom förvärv.

bioenergi och havsenergi, kolkraft med den nya CCS-tekniken för avskiljning och lagring av koldioxid samt från kärnkraft.

Tillväxt kräver investeringar

Tillväxten i ny kapacitet för elproduktion sker både i form av organisk tillväxt och genom förvärv. Vattenfall planerar både att bygga nya kraftverk och att förbättra och höja kapaciteten i befintliga produktionsanläggningar. En viktig del i arbetet blir att successivt introducera CCS-tekniken i de koleldade kraftverken i Tyskland, Danmark och Polen.

Företagsförvärv spelar en viktig roll för att nå tillväxtmålen. Vattenfall inriktar sig idag på förvärv inom nuvarande marknader, samt i Storbritannien och Beneluxländerna. Andra prioriterade tillväxtmarknader är Frankrike och Centraleuropa. I Storbritannien genomförde Vattenfall under 2008 tre företagsförvärv, samtliga inom vindkraft. I början av 2009 lade Vattenfall ett bud på Nederländernas näst största energiföretag, Nuon[1], med cirka 3 miljoner kunder och drygt 6 000 medarbetare.

Beslut om förvärv måste ligga i linje med Vattenfalls övergripande strategi. Förvärven ska bedömas stödja Vattenfalls miljömål och bidra till att säkra energiförsörjning och stabila priser till det omgivande samhället. Dessutom ska förvärv uppfylla uppsatta krav på riskprofil och lönsamhet, samt bidra positivt till Vattenfalls mix av olika energislag.

Kassaflödet måste stärkas för att klara expansionen

För att Vattenfall ska kunna finansiera de stora investeringarna krävs en fortsatt hög lönsamhet, men framförallt ett starkt och förbättrat kassaflöde. För att stärka kassaflödet måste alla processer vara kapitaleffektiva och rätt investeringar måste göras vid rätt tillfälle. En viktig roll har också Operational Excellence-programmet som fokuserar på produktivitetsförbättringar och ett bättre utnyttjande av synergier över nationsgränserna. Framgång inom dessa områden krävs för att Vattenfall ska kunna nå en av sina strategiska ambitioner – Benchmark för branschen.

Övergång till el mer energieffektivt

El är en effektiv energibärare och oftast det mest kostnadseffektiva alternativet. En övergång till el kan leda till totalt sett minskad energianvändning. Vattenfall ser stora möjligheter för el att ta över från andra energislag inom uppvärmning och kylning av fastigheter, inom transportsektorn och inom industrin. Ny teknik kommer inom det närmaste decenniet att skapa en rad nya tillämpningsområden för el, till exempel eldrivna personbilar, vilket leder till att efterfrågan på el stiger ytterligare. Läs mer om nya användningsområden för el på sidan 25.

1) Budet avser Nuons konkurrensutsatta verksamhet (produktion och försäljning). Nuons nätbolag Alliander ingår inte i uppgörelsen.

Prioriterade tillväxtmarknader för Vattenfall

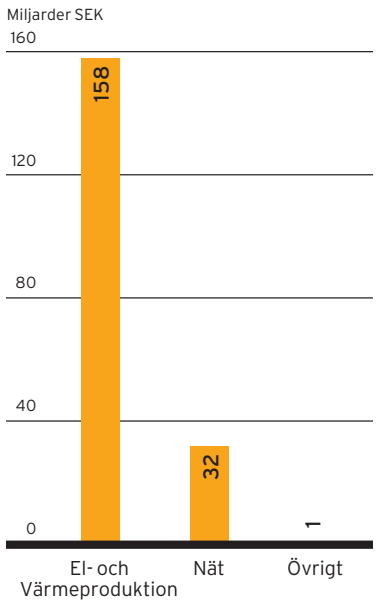
Budet på nederländska Nuon i början av 2009 innebär att Vattenfall även etablerar verksamhet i Nederländerna och Belgien.

Kassaflöde

Kassaflödet måste stärkas för att klara expansionen.

Tillväxt kräver investeringar

Investeringsprogram 2009–2013

VISION OCH STRATEGISKA AMBITIONER

Vattenfalls vision är att vara ett ledande europeiskt energiföretag. Vattenfall arbetar för att utveckla kundernas konkurrenskraft, miljö och livskvalitet genom effektiva energilösningar och service i världsklass. Vattenfall vill vara kundernas första val, det vill säga den energileverantör kunderna föredrar, och Vattenfall strävar efter att vara det energiföretag som förvaltar sina tillgångar allra bäst, både vad gäller miljö och ekonomi. De finansiella målen och de fem strategiska ambitionerna är kärnan i detta arbete som ska genomsyras av **Vattenfalls kärnvärden; öppenhet, ansvarstagande och effektivitet.**

Vattenfall ska erbjuda energilösningar som svarar mot kundernas behov och som bidrar till en hållbar samhällsutveckling. En grundläggande förutsättning för att långsiktigt kunna satsa på ny el- och värmeproduktion med låg miljöpåverkan är att ständigt skapa värde i verksamheten. Hur detta ska uppnås framgår av Vattenfalls fem strategiska ambitioner: Nummer Ett för kunden, Nummer Ett för miljön, Lönsam tillväxt, Benchmark för branschen och en Attraktiv arbetsgivare. Ambitionerna samverkar och är beroende av varandra.

Kan Vattenfall bidra till en hållbar samhällsutveckling genom att erbjuda energilösningar som svarar mot kundernas behov samt möter en hög miljöstandard, får Vattenfall också kundernas och allmänhetens förtroende.

Har Vattenfall allmänhetens förtroende har Vattenfall lättare att attrahera rätt kompetens.

Med rätt kompetens, bra ledarskap och engagerade medarbetare kan Vattenfall bli ett föredöme i branschen.

Är Vattenfall ett föredöme i branschen med fokus på operationell effektivitet och värdeskapande kan Vattenfall fortsätta att expandera med god lönsamhet, vilket är en grundförutsättning för att Vattenfall ska kunna bidra till en hållbar samhällsutveckling samt arbeta i enlighet med den strategiska inriktningen Making electricity clean och klimatvisionen att vara klimatneutral 2050.

Vattenfalls fem strategiska ambitioner

Nummer Ett för kunden

Att ha nöjda kunder är nödvändigt för Vattenfalls fortsatta framgång och förtroendet för Vattenfalls verksamhet. Ökad kundnöjdhet leder också till ökad lojalitet, en växande kundbas och bättre lönsamhet. Har Vattenfall många nöjda kunder hjälper det dessutom till att bygga bra relationer med andra intressenter, vilket är en förutsättning för att få förståelse och acceptans för verksamheten samt fortsatt lönsam tillväxt.

Nummer Ett för miljön

Förväntningarna på energibranschen att bidra till en hållbar utveckling av samhället växer ständigt. Kunskapen och medvetenheten om miljön ökar och leder tillsammans med globalisering och teknikutveckling till en övergång till en mer strikt lagstiftning. Ambitionen att bli Nummer Ett för miljön och möta framtidens miljökrav är nödvändig för att skapa förtroende och tillstånd att bedriva verksamhet och växa.

Lönsam tillväxt

Lönsam tillväxt är nödvändig för Vattenfalls framtida konkurrenskraft och förmåga att uthålligt skapa ekonomiskt värde. Storlek ger en rad viktiga strategiska fördelar, till exempel marknadsposition, finansiell styrka samt riskspridning. Därutöver finns operationella fördelar, såsom mer kostnadseffektiva inköp och effektivare administration, vilka också ökar lönsamheten.

Benchmark för branschen

Ökande konkurrens och prispress kommer att vara en ihållande trend på den europeiska energimarknaden. För att möta denna utmaning med bibehållen lönsamhet, måste Vattenfall fortsätta att fokusera på operationell effektivitet. Då Vattenfall är ett företag som jobbar på flera marknader och med olika typer av aktiviteter finns stora möjligheter att utbyta erfarenheter och ta tillvara synergier för att därigenom öka effektiviteten inom organisationen.

En attraktiv arbetsgivare

Vattenfalls framgång är beroende av bra ledarskap, rätt kompetens och starkt engagerade medarbetare. Vattenfall står inför ett generationsskifte som innebär en stor utmaning. Kombinationen av att erfarna personer med unik kunskap går i pension samt förändringar av den demografiska profilen i samhället, leder till att konkurrensen om de mest kvalificerade individerna ökar. Därför är det helt nödvändigt att Vattenfall är en attraktiv arbetsgivare.

Strategier

Öka kundorienteringen samt vinna marknadsandelar och samtidigt öka kostnadseffektiviteten

- Öka kundorienteringen inom Vattenfalls samtliga verksamheter.
- Säkerställa att Vattenfall har produkter och tjänster som bäst svarar upp mot de enskilda kundsegmentens behov.
- Öka medvetenheten om och stärka varumärket.
- Fortsätta att öka kundbas och marknadsandelar.
- Säkerställa en rimlig lönsamhet och bibehållen konkurrenskraft genom kontinuerligt ökad kostnadseffektivitet.

Utveckla produktionsportföljen i riktning mot ren energi

- Väsentligt öka investeringarna i tekniker med låga utsläpp, det vill säga förnybar energi, kärnkraft och kol med CCS (avskiljning och lagring av koldioxid).
- Öka effektiviteten i befintlig el- och värmeproduktion liksom i nätverksamheten.
- Påskynda aktiviteterna inom forskning och utveckling, till exempel CCS .
- Aktivt verka för globala och marknadsorienterade klimatlösningar för att främja investeringar i produktionstekniker med låga utsläpp.

Driva tillväxt genom organisk expansion samt affärsutveckling i kombination med förvärv på prioriterade marknader

- Öka satsningen på organisk expansion.
- Fortsätta med förvärvsaktiviteter, primärt för att komma in på nya marknader.
- Driva affärsutveckling som ett komplement.

Sträva efter operationell effektivitet genom ökad produktivitet och bättre utnyttjande av koncernövergripande synergier

- Kontinuerligt driva program för ökad effektivitet i verksamheten (benchmarking, benchlearning, förbättrade processer).
- Mäta, följa upp och belöna förbättrade prestationer.

Attrahera, behålla och utveckla individer och kompetenser för framtiden

- Säkra kompetensförsörjningen.
- Attrahera, behålla och utveckla förstklassiga ledare.
- Fortsätta att utveckla organisationen genom ökat engagemang bland medarbetarna.

Väsentliga aktiviteter under 2008

Nummer Ett för kunden

Vattenfalls Trygghetsavtal – ett treårigt fastprisavtal för el med omteckningsrätt på den svenska marknaden – är fortfarande ett av marknadens mest efterfrågade avtal.

Framgång för elavtalet "Easy" i Tyskland, vilket erbjuds via Internet till kunder i hela Tyskland.

Vattenfall har på den nordiska marknaden etablerat långsiktiga samarbeten med industriella kunder som Outokumpo, Hydro, Stora Enso, Smurfit Kappa och Borealis.

Fortsatt utveckling av energiguider på Internet för att hjälpa hushållskunder till effektivare energianvändning.

Koncernövergripande kundnöjdhetsindex har implementerats och den första koncerngemensamma mätningen har genomförts.

Nummer Ett för miljön

Pilotanläggningen för CCS togs i drift vid Schwarze Pumpe, Tyskland.

Vattenfalls klimatvision – att vara klimatneutral 2050 – lanserades.

Fortsatt byggnation av stenkol- och brunkolsbaserade anläggningar i Tyskland, med hög verkningsgrad och miljöprestanda. Anläggningarna konkurrerar ut äldre kapacitet och minskar utsläppen av koldioxid. Läs mer på sidan 14 i hållbarhetsredovisningen.

Byggnation av nya biobränsleeldade anläggningar i Danmark, Tyskland, Polen, Sverige och Finland.

Ökad "sameldning" av kol och biobränsle.

Uppgraderingar av vattenkraftanläggningar.

Stor satsning inom vindkraft i Storbritannien (läs mer på sidorna 14–15).

Samarbete med ScottishPower Renewables för utveckling av ny havsbaserad vindkraft.

Byggnation av ett nytt vattenkraftverk (4,6 MW) i Abelvattnet i Sverige.

Satsning tillsammans med BMW kring elbilar i Berlin.

Pilotanläggning för vågkraft.

Lönsam tillväxt

Förvärv av vindkraftföretag i Storbritannien; Eclipse Energy UK Plc, AMEC Wind Energy Ltd och Thanet Offshore Wind Ltd.

Förvärv av 18,7% av det polska energiföretaget ENEA S.A.

Tillstånd att fortsätta byggnationen av kraftvärmeverket Moorburg, Hamburg.

För treårsperioden 2009–2011 planerar Vattenfall att investera cirka 58 miljarder SEK i tillväxtinvesteringar inom el- och värmeproduktion.

Februari 2009 – bud på det nederländska energiföretaget Nuon (läs mer på sidan 70).

Benchmark för branschen

Ett program för produktivitetsförbättringar på 11% genomförs 2008–2010.

Pilotanläggningen för CCS togs i drift vid Schwarze Pumpe, Tyskland. Det är den första i sitt slag i världen.

En attraktiv arbetsgivare

Årlig medarbetarundersökning "My Opinion".

Rotationsprogram för utveckling av unga kompetenta medarbetare.

Studentdagar.

Ny ledarskapsmodell och en gemensam bedömningsprocess för chefer.

Måluppfyllelse 2008	Affärsplanemål 2009–2011	Mål på lång sikt
64 Kundnöjdhetsindex på 64 för privatkunder. Affärsplanemål 2008–2010: Kundnöjdhetsindex på 63 för privatkunder.	**69** Kundnöjdhetsindex år 2011 på 69 för privatkunder.	**70** Kundnöjdhetsindex på 70 för privatkunder.
1,8 Ökning av koldioxidutsläpp[1] med 1,8% per kWh jämfört med 2002–2006. Affärsplanemål 2008–2010: 3% minskning av koldioxidutsläppen på 3 år (motsvarande 1 miljon ton/år). 1) Ökningen beror på driftstopp i kärnkraftproduktionen i såväl Tyskland som i Sverige, vilket ökade andelen fossilkraft i produktionsmixen. Framtida mål bedöms fortfarande kunna uppnås.	**-2** Reducera koldioxidutsläppen med 2% motsvarande 2 miljoner ton, i egen verksamhet från 2009 till 2011.	**-50** Halvera koldioxidutsläppen per producerad enhet el och värme i egen verksamhet fram till 2030, jämfört med 1990 års nivå.
0,6 Ökning av normalårsproduktion[1] av el och värme på 0,6 TWh från år 2007 till år 2008. Affärsplanemål 2008–2010 omformulerat till: Ökning av normalsårsproduktion av el och värme på 17 TWh från år 2008 till år 2011. 1) Planerad produktion vid normala värden på väder och anläggningsstatus.	**17** Ökning av normalårsproduktion av el och värme på 17 TWh från år 2008 till år 2011.	**10** 10% marknadsandel på den framtida integrerade europeiska energimarknaden.
1,5 Produktivitetsförbättring på cirka 1,5% från 2006 till 2008, motsvarande en kostnadssänkning med 0,7 miljarder SEK.	**11** Produktivitetsförbättring på 11% från 2006 till 2010, motsvarande en kostnadssänkning med 5 miljarder SEK.	**+** Vattenfall ska tillhöra den övre kvartilen i branschen.
70 Commitment score på 70. Affärsplanemål 2008–2010: Commitment score på 75.	**76** Commitment score på 76 år 2011.	**81** Commitment score på 81.

FORTSATT STARK SATSNING PÅ FÖRNYBAR ENERGI

Vattenfall fortsätter den starka satsningen på vindkraft och har under året gjort stora förvärv i Storbritannien. Även inom bioenergi och vattenkraft görs nysatsningar. Vattenfalls mål är att kraftigt öka elproduktionen från vindkraft, vattenkraft och biobränslebaserad kraft.

Vattenfall satsar stort på att öka andelen förnybara energikällor i produktionen. Vattenfalls strategiska inriktning Making electricity clean går hand i hand med ambitionen att vara Nummer Ett för miljön och ta en ledande roll inom förnybar produktion av el och värme där det finns miljömässiga, tekniska och kommersiella förutsättningar. Vattenfalls ambition är att kraftigt öka elproduktion från vindkraft, vattenkraft och biobränslebaserad kraft.

Förnybar energi allt viktigare

Förnybara energislag svarar än så länge för en liten del av världens elproduktion men blir allt viktigare mot bakgrund av den stora klimatutmaning världen står inför.

2006 var enligt International Energy Agency (IEA) cirka 18% av världens totala elproduktion baserad på förnybara energikällor, varav vattenkraften svarade för merparten, nära 90%. Större delen av världens totala elproduktion baseras på fossila bränslen (olja, kol och gas) och utgjorde 2006 nästan två tredjedelar av elproduktionen, medan kärnkraften svarade för cirka 15%.

EU:s mål är att 20% av den totala energiförsörjningen år 2020 ska komma från förnybara energikällor, jämfört med dagens nivå på drygt 8%.

Vattenfall har i Norden en jämförelsevis hög andel förnybara energikällor i produktionsmixen för el beroende på en stor andel vattenkraft.

Vattenfall investerade under 2008 1 529 MSEK (1 015) i forskning och utveckling (FoU) varav 143 MSEK (77) avsåg forskning kring förnybar energi. Vattenfall deltar i nationella och europeiska forskningsprogram gällande vågkraft, svartlutsförgasning och geotermisk kraft.

Vindkraften fortsätter expandera kraftigt

Vattenfall hade vid utgången av 2008 totalt 611 MW installerad vindkraft. Merparten av anläggningarna finns i Danmark och Sverige, däribland vindkraftparken Lillgrund utanför Malmö samt världens största havsbaserade vindkraftpark vid Horns Rev utanför danska Esbjerg, vilken ägs till 60% av Vattenfall. Målet för koncernen är 49 TWh vindkraft till 2030.

Vattenfall har under året gjort stora förvärv i Storbritannien inom vindkraftområdet och har även ingått partnerskap med ScottishPower Renewables för att etablera ny havsbaserad vindkraft. Läs mer på sidorna 14–15.

Vattenfall fortsätter projekteringen av vindkraftparkerna Taggen och Trolleboda med knappt 100 turbiner och en total effekt på 400–450 MW. Förprojektering och platsundersökningar vid Kriegers Flak i södra Östersjön har också fortsatt under 2008. Planen är att bygga 130 vindkraftverk vilket kan ge en elproduktion motsvarande hushållsel till 400 000 hem.

Samarbete med Sveaskog

Vattenfall arbetar vidare med att identifiera lämpliga områden för vindkraft baserad på land i Sverige och Danmark. Vattenfall samarbetar med Sveaskog om att bygga drygt 500 vindkraftverk med en total effekt på 1 500 MW, vilket motsvarar hushållsel till 800 000 hem.

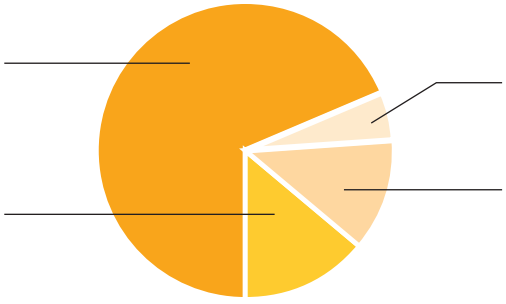
I Danmark pågår ett arbete med att ersätta äldre vindkraftverk med större och mer effektiva verk. Drygt 30 nya verk med en samlad effekt på 100 MW ska ersätta 120 äldre verk med en total effekt på cirka 40 MW.

Vid Borkum utanför den tyska Nordsjökusten deltar Vattenfall i utvecklings- och demonstrationsprojektet ”Al-

Planerade investeringar inom vind, vatten, avfall och biobränsle 2009–2013: 54,3 miljarder SEK[1]

Vindkraft: 37,2 miljarder SEK
Ett omfattande och brett investeringspaket för att öka vindkraftproduktionen är på gång för alla regioner där Vattenfall bedriver verksamhet. De flesta investeringarna är inriktade på ny produktion.

Vattenkraft: 7,1 miljarder SEK
Den övervägande delen av investeringarna ska användas för att uppgradera befintliga vattenkraftverk, så att de kan uppnå högre verkningsgrad och leverera mer energi. Dessutom planeras vissa investeringar i ersättningar och ny kapacitet.

Avfall: 3,3 miljarder SEK
Merparten av investeringarna avser underhåll i befintliga anläggningar.

Biobränsle: 6,7 miljarder SEK
Vattenfall uppgraderar och konverterar sina anläggningar kontinuerligt för att öka andelen biobränsle och minska andelen fossila bränslen. Viss nybyggnation ingår också.

1) Vattenfalls totala investeringsprogram 2009–2013 uppgår till 191 miljarder SEK. Läs mer på sidan 58.

pha Ventus", Tysklands första havsbaserade vindpark, som enligt planerna ska tas i drift 2009. Totalt uppförs 12 turbiner på vardera 5 MW. Uppskalning av turbinstorleken är väsentlig för att vindkraften ska bli lönsam.

För att Vattenfall ska klara den starka expansionen inom vindkraften måste leveranserna av utrustning och komponenter säkerställas. Vattenfall har under året tecknat ramavtal med leverantörerna Vestas och Siemens för leveranser av vindkraftverk.

En av världens största användare av biobränsle

Vattenfall har ett trettiotal biobränsleeldade värme- och kraftvärmeverk och är en av världens största köpare och användare av biobränsle. Målet är att öka användningen av biobränsle så långt som möjligt med hänsyn till en ansvarsfull användning.

Vid Midtfynsverket i danska Odense uppförs en halmeldad kraftvärmepanna på 35 MW el och 84 MW värme. Vid Amagerverket i Köpenhamn pågår konvertering av ett koleldat kraftvärmeblock till sameldning med halm.

Vattenfall uppgraderar också sina anläggningar kontinuerligt för att öka andelen biobränsle och minska andelen fossila bränslen. I Finland investeras 29,9 MEUR (cirka 283 MSEK) för att öka användningen av biobränslen i Vanaja kraftverk i Tavastehus. En ny biobränslelinje vid Vanaja har ökat biobränslets andel i produktionen av el och värme från 13 till 19% och andelen ska öka till 36% fram till år 2010.

I de tyska och polska verksamheterna görs försök med sameldning av biobränslen och kol i koleldade kraftverk. I några tyska verk pågår sedan en längre tid också sameldning av brunkol och rötslam – även detta ett biobränsle.

I södra/centrala Europa råder det underskott på biobränsle och marknadsprissättningen styrs av gas- och oljepriserna. Vattenfall i Polen har därför beslutat att etablera sig på den inhemska biobränslemarknaden för att minska riskerna med bristande bränsleförsörjning och bli aktivt i hela värdekedjan.

Vattenkraften stabil tillgång

Vattenfall äger och driver 112 vattenkraftstationer i Norden, de flesta i Sverige och några i Finland. Den svenska vattenkraften producerar mellan 30 och 40 TWh per år beroende på vattentillgång. Vattenfall har ett omfattande investeringsprogram inom vattenkraften. Ett trettiotal aggregat i vattenkraftstationerna ska förnyas fram till 2013.

Vattenfall påbörjade i september bygget av ett nytt vattenkraftverk med en installerad effekt på 4,6 MW, Abelvattnet i Storumans kommun. Det blir Vattenfalls första nybyggda vattenkraftverk på drygt 15 år.

Förnybar energiproduktion i Norden

Nyckeltal elcertifikatsberättigad energiproduktion i Norden 2008[1]

	Vind	Vatten[2]	Värme	Totalt
Rörelseresultat, MSEK	243,5	316,2	415,5	975,2
Investeringar, MSEK	4 719,0[3]	15,4	1 410,2	5 959,6
Materiella anläggningstillgångar[4], MSEK	7 451,6	317,6	6 072,8	13 842,0
Avkastning på materiella anläggningstillgångar, %	3,3	99,5	6,8	7,0

1) Avser el– och värmeproduktion i Norden enligt det officiella regelverket som gäller för elcertifikat i Sverige.

2) Småskalig vattenkraft + effekthöjningar.

3) Värdet är korrigerat jämfört med tidigare publicerad information i Vattenfalls bokslutskommuniké 2008. 2 525 MSEK avser investeringar i vindkraftverk och 2 194 MSEK avser förvärv av brittiska och nordiska vindkraftbolag. De brittiska vindkraftföretagen AMEC Wind Ltd och Thanet Offshore Wind Ltd redovisades 2008 under Business Group Norden.

4) Värdet på anläggningstillgångar är beräknade som ett genomsnitt över året.

Vattenfalls förnybara energiproduktion i Norden, GWh

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
El							
Ej elcertifikatsberättigad vattenkraft	34 309	25 625	30 111	36 155	30 626	33 246	36 086
Elcertifikatsberättigad produktion[1]							
Vattenkraft[2]	156	150	211	214	250	339	440
Vindkraft	51	54	58	46	534	1 200	1 466
Biobränsle	525	503	497	547	384	355	446
Summa el	**35 041**	**26 332**	**30 877**	**36 962**	**31 794**	**35 140**	**38 438**
Värme							
Biobränsle	4 020	3 844	4 506	4 577	4 138	4 099	3 912

Vattenfalls förnybara energiproduktion i Sverige, GWh

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
El							
Ej elcertifikatsberättigad vattenkraft	33 996	25 324	29 618	35 801	30 306	32 787	35 564
Elcertifikatsberättigad produktion[1]							
Vattenkraft[2]	156	150	211	214	250	339	440
Vindkraft	46	47	52	46	75	162	417
Biobränsle	375	353	347	290	263	164	279
Summa el	**34 573**	**25 874**	**30 228**	**36 351**	**30 894**	**33 452**	**36 700**
Värme							
Biobränsle	3 480	3 144	3 791	3 869	3 452	3 095	2 922

1) Med elcertifikatsberättigad produktion avses el- och värmeproduktion i Norden enligt det officiella regelverket som gäller för elcertifikat i Sverige.

2) Småskalig vattenkraft + effekthöjningar.

För information om Vattenfalls totala el– och värmeproduktionsvolymer, se sidorna 124 och 125.

BRITTISKA VINDAR STÄRKER VATTENFALL

Från dryga 1,5 TWh till 49 TWh fram till 2030. Det är inga blygsamma investeringsplaner Vattenfall har för vindkraften. 49 TWh motsvarar elbehovet för 10 miljoner hushåll.

Ett viktigt steg för att nå målet är de förvärv som Vattenfall gjorde under hösten 2008 i Storbritanninen. Förvärven omfattar vindkraftbolagen AMEC Wind Ltd, Eclipse Energy UK Plc samt Thanet Offshore Wind Ltd, landets största byggfärdiga havsbaserade vindkraftpark, som ska vara i drift 2010. Dessutom har Vattenfall slutit ett samarbetsavtal med ScottishPower Renewables, dotterbolag till Iberdrola Renovables, världens största vindkraftaktör.

– Kommer alla projekt att gå i lås innebär det att vi kan producera cirka 15 TWh vindel i Storbritannien, säger Anders Dahl, chef för Vindkraft inom Vattenfall.

Varför just Storbritannien?

– Det är en av de nyckelmarknader där vi vill utvecklas som en del i att bli det snabbast växande vindkraftbolaget i norra Europa. Dessutom är investeringsklimatet bra för utländska investerare i Storbritannien liksom stödsystemet för förnybar energi.

Och så blåser det bra längs kusterna, vilket alla som turistat i Storbritannien känner till.

Principen för investeringarna i Storbritannien liknar tillvägagångssättet när det gäller Vattenfalls största havsbaserade vindkraftpark, Lillgrund i Öresund mellan Sverige och Danmark. Liksom då har Vattenfall när det gäller vindkraftprojektet Thanet Offshore köpt en portfölj med färdiga tillstånd och långt framskridna projektplaner tillsammans med befintliga leverantörer knutna till projektet och skapar en lokal organisation för att bygga vindkraftparken.

– Kompetensen i Storbritannien är väldigt viktig när det gäller administration, tillstånd och miljöprövningar. Det vi från centralt håll kan tillföra som nya ägare är vårt teknologiska kunnande, säger Anders Dahl.

Utöver redan projekterade parker ska samarbetet med ScottishPower Renewables resultera i projekt på totalt 6 000 MW runt om Storbritanniens kuster, varav Vattenfall ska svara för hälften.

– Vattenfall och ScottishPower Renewables blir en väldigt stark konstellation med stora finansiella muskler och lång erfarenhet av vindkraft. Det är viktigt att ingå strategiska allianser av det här slaget när man ska tävla om tillstånd, säger Anders Dahl.

Vindkraften växer så det knakar och i branschen har det emellanåt rått kapacitetsbrist.

– Men fler leverantörer är på väg in och vi uppmuntrar fler aktörer att ta plats. För att trygga leveranserna i våra nordiska projekt har vi bland annat tecknat ramavtal med Siemens och Vestas om 270 MW. Det motsvarar ungefär ett hundratal vindkraftturbiner beroende på storlek, säger Anders Dahl.

Utöver den brittiska satsningen pågår en rad andra vindkraftprojekt inom Vattenfall. Till exempel ett samarbete med Sveaskog, som kan resultera i drygt 500 vindkraftverk på land runtom i Sverige.

– Vi är inne i en väldigt spännande utveckling just nu, konstaterar Anders Dahl.

Vindkraftinvesteringar i Storbritannien

- Thanet Offshore Wind Ltd – Storbritanniens största vindkraftpark som står byggklar och ska vara i drift 2010. Kapacitet 300 MW.
- AMEC Wind Energy Ltd – nio projekt, varav ett byggklart. Om alla projekt realiseras innebär det 500–750 MW.
- Eclipse Energy UK Plc – sex projekt. Om alla projekt realiseras innebär det 210 MW.
- Partnerskap med ScottishPower Renewables. Målsättningen är att etablera 6 000 MW (3 000 MW var) till 2020.

CCS – FÖRSTA STEGET MOT REN KOLKRAFT

Att avskilja och lagra koldioxid från förbränning – så kallad CCS-teknik (Carbon Capture and Storage) – blir en av framtidens viktigaste energitekniker. Vattenfall är världsledande och invigde i september 2008 en pilotanläggning för koldioxidavskiljning vid Schwarze Pumpe, Tyskland.

Klimatförändringar som beror på utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser är en av de största miljöutmaningarna i vår tid.

Världens energibehov förväntas öka och merparten av den ökade energianvändningen kommer att tillgodoses av fossila bränslen. Även inom EU-27 förväntas användningen av fossila bränslen öka. Enligt IEA (International Energy Agency) kommer fortfarande 51% av elproduktionen i EU-27 att baseras på fossila bränslen år 2030, jämfört med drygt 55% år 2006. Det betyder en ökad användning av fossila bränslen då den totala elproduktionen ligger på en högre nivå år 2030 jämfört med 2006.

I det perspektivet är avskiljning och lagring av koldioxid från fossila bränslen ett viktigt instrument för att minska klimatpåverkan. Potentialen är stor men tekniken behöver skalas upp och kostnaderna minska för att möjliggöra en kommersiell introduktion till 2020.

Vattenfalls CCS-projekt inleddes 2001

Vattenfall är en av Europas största elproducenter och en av dem som släpper ut mest koldioxid. Vattenfall har därmed också ett stort ansvar för att minska miljöpåverkande utsläpp från företagets el- och värmeproduktion. Sedan 2001 driver Vattenfall ett storskaligt projekt för avskiljning och lagring av koldioxid, Vattenfalls CCS-projekt (Carbon Capture and Storage). Vattenfall satsar drygt 11 miljarder SEK fram till 2013 för att utveckla teknik kring CCS.

Vattenfall arbetar för att ta fram säkra, kostnadseffektiva och genomförbara tekniker för avskiljning och lagring av koldioxid, och därigenom åstadkomma betydande minskningar av koldioxidutsläppen. Vattenfall siktar på att ha ett fullt utvecklat kommersiellt koncept till 2020.

Från pilotprojekt till demonstrationsanläggningar

En viktig milstolpe för Vattenfalls CCS-teknik är pilotanläggningen vid Schwarze Pumpe, Tyskland, för att testa den så kallade oxyfueltekniken (se sidan 17), en investering på 70 MEUR. Anläggningen, den första i världen i sitt slag, invigdes den 9 september 2008 och har en effekt på 30 MW, (läs mer på sidan 19).

Nästa steg blir att uppföra demonstrationskraftverk, som är tillräckligt stora för att kunna utvärdera de kommersiella förutsättningarna. Planer och förstudier pågår inom flera olika delar av Vattenfallkoncernen.

Nordjyllandsverket

I norra Danmark undersöker Vattenfall möjligheterna att lagra koldioxid i Vedsted i en geologisk formation belägen på ett djup mellan en och två kilometer under markytan. Vidare ska Nordjyllandsverkets block 3 utrustas med en fullskalig anläggning för avskiljning av koldioxid genom så kallad postcombustion (se sidan 17). Koldioxiden ska i flytande form transporteras från kraftverket till lagringsplatsen genom en pipeline. Ger de geologiska undersökningarna ett positivt besked, kan investeringsbeslut fattas 2010. En 300 MW demonstrationsanläggning för CCS skulle då kunna stå färdig vid Nordjyllandsverket 2013.

Jänschwalde

Vattenfall utreder även möjligheterna att bygga en 500 MW demonstrationsanläggning för CCS i Tyskland. I Jänschwalde har Vattenfall ett brunkolseldat kraftverk som omfattar sex block. I en förstudie undersöks ombyggnad av ett block i Jänschwalde. Planen är att bygga en ny panna för oxyfuel (se sidan 17) och förse en av de två befintliga pannorna med postcombustion-utrustning. Detta dubbel-demoprojekt kan förverkligas tidigast 2015.

Så fungerar CCS-tekniken

CCS-tekniken består av tre delar: avskiljning, transport och lagring av koldioxid. Inom varje del finns olika lösningar för hur tekniken ska hanteras.

Avskiljning

Principen för CCS är att avskilja koldioxiden och komprimera den till flytande form för vidare transport och slutligen permanent lagring i berggrunden. Idag finns det huvudsakligen tre olika metoder för att avskilja koldioxid:

Oxyfuel, bränslet förbränns i ren syrgas och recirkulerade rökgaser. Koldioxid blir den enda restprodukten.

Postcombustion, rökgaserna tvättas rena från koldioxid efter konventionell förbränning.

Precombustion, kol avskiljs från bränslet genom förgasning och den resulterande vätgasen (H_2) förbränns.

Utmaningen för samtliga tre koncept är att reducera det ökade bränslebehovet som avskiljningsprocessen innebär samt den ökade investeringskostnaden.

Transport

Ett storskaligt system för CCS måste ha kapacitet att hantera koldioxid från flera kraftverk. Ett enskilt kolkraftverk med en kapacitet på 1 600 MW producerar årligen cirka 10 miljoner ton koldioxid. Transport i pipeline eller med fartyg är de lämpligaste alternativen för förflyttning av stora mängder koldioxid.

Lagring

Koldioxid finns naturligt i geologiska formationer i stora delar av världen. Den har stängts in i samma geologiska formationer i sedimentära bergarter i vilka man finner olja och naturgas. Tanken är att geologisk lagring ska efterlikna dessa naturliga koldioxidlager. Tre lagringsalternativ är intressanta:

Befintliga olje- och gasfält där koldioxid kan injekteras för att öka den mängd olja och gas som utvinns. Oljeindustrin har lång erfarenhet av denna teknik.

Uttjänta olje- och gasfält som har visat förmåga att hålla kvar olja och gas i miljontals år.

Saltvattenakvifärer, samma formationer som ovan, men som inte innehållit olja eller gas, och återfinns åtminstone 800 meter under marken.

Vattenfall arbetar för närvarande med att lokalisera och utvärdera lämpliga lagringsplatser. Undersökningar tyder på att det finns mer lagringskapacitet i Europa än vad som behövs för att lagra all koldioxid som släpps ut från dagens koleldade kraftverk.

EN MILSTOLPE FÖR REN EL I EUROPA

Det ser ut som en industriell standardanläggning, men bakom Hubertus Altmanns rygg finns en av de viktigaste nycklarna för att klara framtidens klimatutmaningar: två behållare med flytande koldioxid som separerats från förbränningen i kolkraftverket.

Vid Schwarze Pumpe – där världens första pilotanläggning baserad på oxyfuelteknik för CCS (Carbon Capture and Storage) i ett koleldat kraftverk finns – pågår nu de första testerna i lite större skala av den teknik som EU och stora delar av energivärlden sätter sitt hopp till för att få ner koldioxidutsläppen.

Tekniken är omskriven vid det här laget: koldioxiden avskiljs i förbränningsprocessen, kyls ned och omvandlas till flytande form och transporteras sedan för slutlagring under jord i geologiska formationer.

– Jag är väldigt stolt. Nu har vi tagit ett nytt stort steg i energiutvecklingen, säger Hubertus Altmann, chef för anläggningen som hade officiell invigning den 9 september 2008.

Det är ett digert testprogram som nu dragit igång i pilotanläggningen där Vattenfall investerat 70 MEUR. Samtliga processer testas minutiöst.

– Vi måste få svar på alla frågor innan det går att bygga anläggningar i större skala. Vi går igenom varje process för att optimera produktionen. Smärre utmaningar uppstår, men det är inget konstigt i projekt av det här slaget, förklarar Hubertus Altmann.

Pilotanläggningen har en effekt på 30 MW. 9 ton koldioxid per timme avskiljs – det blir drygt 200 ton per dygn. Med start i vår ska koldioxiden sedan transporteras till ett uttjänt gasfält i Altmark.

– Vi transporterar koldioxiden med lastbilar eftersom volymerna är ganska små. Men i nästa utvecklingssteg kommer koldioxiden transporteras via pipeline till lagringsplatserna. En del av koldioxiden kan vi också sälja vidare till kemiska industrier.

Vattenfalls CCS-utveckling påbörjades 2001 och har skett i nära samarbete med universitet och högskolor, bland annat i Göteborg och Dresden.

Hubertus Altmann är trygg med tekniken, men är lite bekymrad över den allmänna opinionen.

– Den stora utmaningen blir att få acceptans hos allmänheten för distributionen och lagringen av koldioxiden. Många är positiva men det finns skeptiker också, säger han.

– Samtidigt har vi fått mycket god publicitet i media världen över. Vi har studiebesök här varje vecka med delegationer som vill lära sig mer om tekniken.

Pilotanläggningen Schwarze Pumpe ska testköras i tre år. Ingenjörerna har då gått igenom tekniken fullt ut, och då står Vattenfall redo för nästa steg i CCS-utvecklingen: 2013 ska en fullskalig demonstrationsanläggning med en effekt på drygt 300 MW stå färdig vid Nordjyllandsverket i Ålborg i Danmark.

KÄRNKRAFT EN VIKTIG DEL I MAKING ELECTRICITY CLEAN

Intresset för att bygga ut kärnkraften har ökat i världen och ses som en viktig del av satsningen på minskad klimatpåverkan och hållbar utveckling. Inom Vattenfall utgör kärnkraften en viktig del i företagets strategiska inriktning Making electricity clean.

Det finns idag cirka 440 kärnkraftreaktorer i drift i drygt 30 länder vilka står för omkring 15% av världens elproduktion. Inom EU svarar kärnkraften för 28% av elproduktionen. I Sverige står kärnkraften för knappt hälften av all el som används i landet och i Tyskland för omkring en fjärdedel.

Intresset för ny kärnkraft har ökat bland annat mot bakgrund av klimathotet. Kärnkraften är driftsäker och effektiv samt har konkurrenskraftiga produktionskostnader. Den är också praktiskt taget fri från klimatpåverkande utsläpp. Beräknat över en livscykel – från byggnation till skrotning, inkluderande bränsleframställning, drift och avfall – släpper kärnkraften ut ungefär lika mycket koldioxid per producerad kWh el som vattenkraft eller vindkraft (enligt Vattenfalls LCA, livscykelanalys). Nackdelarna är att det tar lång tid att bygga ett kärnkraftverk och att tekniken är avancerad, vilket ger en hög investeringskostnad. Slutförvaringen av utbränt kärnbränsle är vidare ännu inte färdigutvecklad i de flesta länder.

Mot slutet av 2008 pågick 36 reaktorbyggen i världen varav ett flertal i Indien, Kina, Ryssland respektive Sydkorea. Ny kärnkraft byggs även i Finland, Frankrike, Slovakien, Japan och Kanada. Många andra länder har också planer på en fortsatt stor utbyggnad av kärnkraften. Storbritannien vill till exempel ersätta tio äldre reaktorer med nya, vilket motiveras med behovet av säker tillgång på el och minskade utsläpp av koldioxid.

Långsiktigt investeringsprogram i Sverige

Kärnkraften svarar för ungefär en tredjedel av Vattenfalls elproduktion. I Sverige driver Vattenfall sju reaktorer, tre i Forsmark samt fyra i Ringhals. Vattenfall har sedan 2003 tillsammans med övriga delägare investerat cirka 10 miljarder SEK i ett stort och långsiktigt investeringsprogram i de svenska anläggningarna. Programmet omfattar åtgärder för höjd säkerhetsnivå, förlängd livslängd och höjd effektnivå. Målet är en kärnkraftsäkerhet och produktion i världsklass. Vattenfall planerar att tillsammans med övriga ägare totalt investera i storleksordningen 50 miljarder SEK i sina svenska kärnkraftverk 2003–2030.

I Tyskland driver Vattenfall kärnkraftverken Brunsbüttel och Krümmel. Verken har varit avställda sedan sommaren 2007 men ska enligt planerna återstartas 2009. Läs mer i faktarutan nedan.

Vattenfall verkar i enlighet med de politiska ramar som gäller på de marknader Vattenfall är aktivt.

Höga säkerhetskrav

Atomenergiorganet IAEA granskade verksamheten i Forsmark i början av 2008. Granskningen visade att Forsmark håller god internationell nivå i säkerhetsarbetet.

Säkerhetskraven på Vattenfalls kärnkraftverk är mycket höga. Allt säkerhetsarbete syftar till en verksamhet med betryggande marginaler. Vattenfall bedriver ett aktivt säkerhetsarbete med inriktning mot stark säkerhetsledning, god säkerhetskultur och ständiga förbättringar. Ett stort arbete pågår för att återta en världsledande ställning inom kärnkraftssäkerhet.

Vattenfall har i sin organisation tydligt markerat säker-

Driftstopp störde produktionen

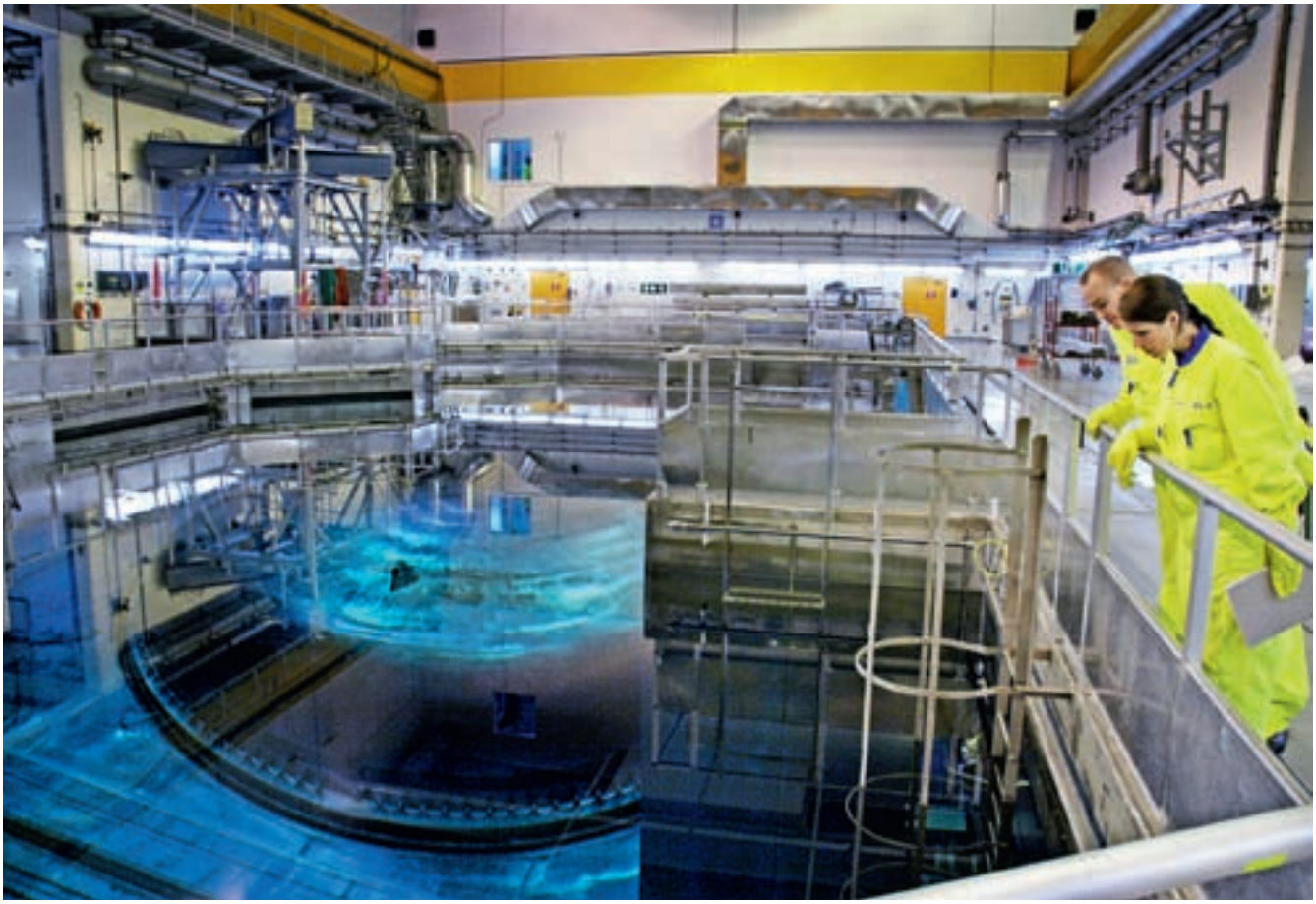
Under året störddes Vattenfalls kärnkraftproduktion vid ett antal tillfällen. Forsmark 2 snabbstoppades manuellt i juni efter ett åsknedslag och en kortslutning i en kraftledning utanför verket. Då viss teknisk utrustning inte fungerade som avsett medförde detta att Forsmark 1 och 2 måste köras med något reducerad effekt fram till nästa bränslebyte.

Forsmark 3 stoppades i mitten av oktober efter att det vid revisionen på Oskarshamn 3, som är av samma reaktortyp, upptäckts en skada på en av 169 styrstavar. Samtliga styrstavar på Forsmark 3 kontrollerades och det visade sig att en styrstav var skadad samt att det fanns sprickbildning eller tendenser till sprickbildning på en fjärdedel av stavarna. Efter byte av ej fullgoda styrstavar togs reaktorn i drift igen den 1 januari 2009.

I samband med återstart efter årets revisioner drabbades både Ringhals 1 och Ringhals 2 av driftrelaterade problem, vilka ledde till produktionsbortfall. På Ringhals 1 genomfördes under revisionen en mindre ombyggnad i ett av anläggningens kylsystem. När systemet testades inför återstart upptäcktes problem med tryckvariationer. Efter korrigerande åtgärder startades reaktorn åter 6 januari 2009. På Ringhals 2 upptäcktes att två kylvattenpumpar gav ett lite för lågt flöde, vilket medför att blocket fram till revisionsavställningen 2010 måste drivas med något reducerad effekt.

I juni 2007 snabbstoppades de tyska verken Brunsbüttel och Krümmel efter två av varandra oberoende händelser, i Brunsbüttel på grund av en kortslutning i ett ställverk utanför kraftverket och i Krümmel på grund av en brand i en transformator utanför reaktorbyggnaden. Säkerheten var aldrig äventyrad. Då anläggningarna var avställda för åtgärder inspekterades också annan utrustning efter att svagheter identifierats i andra verk. Vid inspektionerna upptäcktes sprickbildning i vissa ventiler i Krümmel och svagheter i montage av vissa rör och komponenter (expanderbultar) i Brunsbüttel. Reparation har pågått under 2008 och ska avslutas 2009. Stilleståndet i de tyska kärnkraftverken medförde en resultatpåverkan under året på cirka 5,5 miljarder SEK.

Säkerhetsarbete i Forsmark

Atomenergiorganet IAEA granskade verksamheten i Forsmark i början av 2008. Granskningen visade att Forsmark håller en god internationell nivå i säkerhetsarbetet. Vattenfall bedriver ett aktivt säkerhetsarbete med inriktning mot stark säkerhetsledning, god säkerhetskultur och ständiga förbättringar. Totalt satsar Vattenfall tillsammans med övriga ägare cirka 50 miljarder SEK 2003–2030 för att höja säkerheten och öka livslängden på sina anläggningar.

hetsfrågans vikt. Vattenfalls nytillsatte CNO (Chief Nuclear Officer) är koncernledningens kärnkraftexpert och rapporterar direkt till koncernchefen i frågor rörande kärnkraftsäkerhet. Vattenfall har vidare ett kärnsäkerhetsråd med koncernchefen som ordförande. Dessutom deltar Vattenfall aktivt i internationella kärnkraftorganisationer för att säkerställa att den samlade globala erfarenheten tas tillvara för säkerhetsarbetet inom koncernen. Kärnkraftföretagen har det fulla operativa ansvaret för att driva kärnkraftverken.

Svenskt platsval för slutförvaring 2009

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB) har till uppdrag att ta hand om avfallet från de svenska kärnkraftverken på ett miljösäkert sätt. Under 2009 ska SKB välja plats för slutförvaring av utbränt kärnbränsle. Valet görs efter nära 20 års studier och undersökningar samt förstudier i åtta kommuner. Under 2010 ska SKB lämna in ansökan om att få bygga slutförvaret för det använda kärnbränslet och 2018 beräknas det vara klart att ta i drift.

Det använda kärnbränslet lagras för närvarande vid SKB:s centrala mellanlager för använt kärnbränsle i Oskarshamn. Där ligger det nedsänkt i stora vattenbassänger som kyler och skärmar av strålningen under cirka 30 års tid.[1]

I Tyskland har regeringen låtit studera möjligheten att använda saltgruvan i Gorleben som slutförvaringsplats för högaktivt avfall, men sedan 2000 är det moratorium i detta arbete.

1) Källa SKB.

Forsmark, 2008

Energitillgänglighet: 85,2%
Nettoproduktion: 23,4 TWh
Antal anställda: 860
Forsmark står för cirka 18% av den svenska elproduktionen. Sedan den första reaktorn togs i drift 1980 har Forsmark producerat drygt 530 TWh, eller 530 miljarder kilowattimmar.

KONSTEN ATT KYLA ETT KÄRNKRAFTVERK

Forsmarks kärnkraftverk ligger naturskönt vid Upplandskusten. Och Östersjöns vatten har en viktig roll i verkets processer. Kylprocessen för säkerhetskretsar är ett exempel.

När reaktorn ska stängas av strömmar östersjövatten in i vart och ett av Forsmarks reaktorers kylsystem. Vattnet kyler ner ett annat, slutet vattensystem som i sin tur kyler bort värmen när reaktorn måste stängas av.

I de två äldsta reaktorerna i Forsmark, 1 och 2, har detta system moderniserats för att höja säkerheten.

– Anläggningarna är ju redan väldigt säkra, men nu höjer vi ribban ytterligare och ser till att de här två anläggningarna uppdateras enligt de nya föreskrifter som kommit från Strålsäkerhetsmyndigheten under 2000-talet, säger Ulf Sandberg, reaktorsäkerhetsingenjör på Forsmarksverket.

För kylsystemen innebär det att Forsmark 1 och 2 nu går från två processtråk (subar som det heter bland kärnkraftpersonalen) till fyra. Översatt betyder det att pumparna och värmeväxlarna som tar emot havsvattnet går i fyra parallella och oberoende stråk istället för två.

– Detta kallas för redundans. För att ställa av reaktorn behövs två av de fyra stråken (subarna) – alltså kan vi få fel på två subar och ändå kunna stänga av på ett säkert sätt. Det är en del av det vi kallar djupförsvar, förklarar Ulf Sandberg.

Satsningen på utbyggnad av kylsystemen till fyra subar är en bland hundratals åtgärder som nu genomförs på Vattenfalls svenska kärnkraftverk i Forsmark och Ringhals. Totalt satsar Vattenfall tillsammans med övriga ägare cirka 50 miljarder SEK i ett program som löper 2003–2030 för att höja säkerheten och livslängden på anläggningarna. Det handlar om allt från kraftmatning och modernisering av kontrollutrustning till diversifieringsåtgärder i kylsystemen.

– Kylsystemet i Forsmark 1 byggdes om 2005 och tvåan startade vi med 2006 och där är vi snart klara. Att inte byta ut alla subar på en gång är också det en säkerhetsaspekt, för om något skulle bli fel kan vi korrigera det i tid, förklarar Ulf Sandberg.

En modern värmeväxlare i ett kärnkraftverk är inte större än kanske 3 x 3 x 3 meter, men det är inte precis någon trivial process att byta ut komponenter.

– Vi kan inte stoppa allt utan en del av anläggningen måste alltid vara i drift. Och det är hundratals meter rör som ska bytas ut och svetsas.

Att byta ut och uppgradera anläggningen är egentligen vardagsmat för säkerhetsingenjörerna på Forsmark. Det sker ju alltid fortlöpande uppdateringar i anläggningarna. Nya komponenter ska på plats.

– Men nu höjer vi ambitionsnivån ytterligare när det gäller säkerheten. Våra anläggningar ska ännu bättre tåla oförutsedda händelser. Allt ska fungera ändå, avslutar Ulf Sandberg.

EN HELHETSSYN PÅ HÅLLBAR UTVECKLING

Vattenfall medverkar aktivt till en hållbar samhällsutveckling genom att bidra till utformningen av framtidens energilösningar. Sådana lösningar måste ta hänsyn till miljön, kunderna, medarbetarna och samhället som helhet.

Vattenfalls strävan är att tillgodose samhällets energibehov på ett ansvarsfullt sätt. Den vägledande principen är att dagens behov inte får äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov.

Tillgång till energi är en förutsättning för ett väl fungerande samhälle och hållbar samhällsutveckling. Samtidigt har all energiproduktion miljöpåverkan. Vad som är en godtagbar påverkan måste fastställas i dialog med samhället, där ramarna utgörs av regelverk och marknadsmekanismer. Vattenfall anser att marknadsbaserade lösningar är det bästa sättet att hitta en balans mellan skilda intressen. Det behövs ett väl genomtänkt regelverk för att åstadkomma rättvisa villkor och komma fram till gemensamma mål och ambitioner.

Viktigt med helhetssyn

Vattenfall understryker vikten av att ha en helhetssyn på hållbar utveckling, som är en fortlöpande process inom ekonomi, miljö och samhälle. Vattenfall måste självklart vara framgångsrikt inom alla dessa områden, men ekonomisk styrka är en förutsättning för att kunna nå verklig framgång inom områdena samhälle och miljö.

För att skapa långsiktigt värde har Vattenfall slagit fast fem strategiska ambitioner; Nummer Ett för kunden; Nummer Ett för miljön, Lönsam tillväxt, Benchmark för branschen och En attraktiv arbetsgivare. De fem strategiska ambitionerna är Vattenfalls tolkning och bidrag till hållbar utveckling – både för samhället och för företaget. Vattenfall strävar efter att förverkliga samtliga fem ambitioner och genom att skapa en balans mellan dem visar Vattenfall sitt samhällsansvar. Värdeskapande gör det möjligt att investera i hållbarhet – tillgång till energi är en förutsättning för hållbar utveckling.

Vattenfalls hållbarhetsredovisning

Vattenfall publicerar årligen en separat hållbarhetsredovisning. I arbetet med miljö- och samhällsansvar läggs stor vikt vid att lyssna och kommunicera. Redovisningen är därför ett viktigt verktyg för att föra en dialog med omvärlden om hur Vattenfall lever upp till de förväntningar som ställs på företaget som energiföretag och om Vattenfalls roll i samhället. Rapporten beskriver viktiga frågor inom hållbarhetsområdet och hur de hanteras. Hållbarhetsredovisningen 2008 fokuserar på kommande utmaningar: Vattenfalls planerade elproduktionsportfölj 2030 och vägen dit, den förestående investeringen i kolkraftverket i Moorburg, Hamburg, möjliga tekniker för utsläppsreduktion, ökad effektivitet i kärnbränsleutnyttjande och arbetet med mångfald ur ett personalperspektiv.

Vattenfalls hållbarhetsredovisning är sedan 2003 baserad på GRI:s (Global Reporting Initiative) riktlinjer. Riktlinjerna består av en uppsättning indikatorer som mäter företagets påverkan på miljö, samhälle och ekonomi. GRI är en oberoende institution vars uppgift är att ta fram och sprida riktlinjer för hållbarhetsredovisning globalt. Riktlinjerna följs av över 1 000 företag världen över och är frivilliga. Från 2008 gäller att alla statligt ägda företag i Sverige årligen ska publicera en hållbarhetsredovisning enligt GRI:s riktlinjer.

Läs mer på www.vattenfall.com/csr.

Vattenfalls hållbarhetsredovisning 2008 fokuserar på kommande utmaningar som: Vattenfalls planerade elproduktionsportfölj 2030 och vägen dit, den förestående investeringen i kolkraftverket i Moorburg, Hamburg, möjliga tekniker för utsläppsreduktion, ökad effektivitet i kärnbränsleutnyttjande och arbetet med mångfald ur ett personalperspektiv.

MER EFFEKTIV ENERGIANVÄNDNING SKAPAR NYA MÖJLIGHETER

Elbilar, värmepumpar, kyla och nya belysningstekniker. Tjänster och rådgivning inom energieffektivisering. Vattenfall engagerar sig inom flera områden för att minska den totala energianvändningen.

El är en effektiv energibärare och en övergång till el kan leda till totalt sett minskad energianvändning. Vattenfall har engagerat sig inom ett antal områden gällande nya användningsområden för el.

Elbilar för minskad koldioxidbelastning

Ett exempel är fordonsdrift där ökad användning av el minskar användningen av fossila bränslen liksom den totala energiförbrukningen då en elmotor är mer effektiv än en förbränningsmotor. En övergång till elbilar skulle ge en markant minskad koldioxidbelastning från transportsektorn.

Det som idag begränsar en elbil är batteritekniken, som inte är färdigutvecklad. Tekniken har dock utvecklats kraftigt i och med mobiltelefonin och dess krav på batterier. Ett nytt stort användningsområde som fordonsdrift kommer att driva på fortsatt batteriutveckling.

Vattenfall samarbetar sedan flera år med Volvo för att utveckla plugin-hybridbilar. Vattenfall deltar också sedan slutet av 2008 tillsammans med BMW i ett projekt med elbilar i Berlin.

Kraftig ökning av värmepumpar

Ett annat bra exempel på en effektiv användning av el är olika typer av värmepumpar. Användningen av värmepumpar är en stor och viktig omställning till förnybar energi. Det är också ett område där Sverige ligger i framkant. Förutsättningarna i olika länder är inte desamma men potentialen är stor. Vattenfall kommer att verka för att sprida teknologin, som även kan användas för kylning, och aktivt stötta kunskapsöverföring till de länder företaget är verksamt i.

Belysning och intelligenta mätare

Belysning är ett område där teknikutveckling kan bidra till mer effektiv energianvändning och ökad komfort för användarna. Vattenfall erbjuder lösningar för gatu- och utomhusbelysning som sänker energianvändningen, förbättrar belysningskomforten samt ger lägre underhållskostnader.

Vattenfall arbetar även med intelligenta fjärravlästa mätare. I Sverige och i Finland har 1,35 miljoner intelligenta elmätare installerats hos elnätkunderna. Mätarna innebär att Vattenfall kan erbjuda kunderna nya tjänster, som också stöder en mer effektiv energianvändning. På sikt ska intelligenta mätare installeras i samtliga länder där Vattenfall har nätverksamhet.

I november 2008 offentliggjorde tyska BMW och Vattenfall ett gemensamt projekt för test av 50 elbilar i Berlin. Vattenfall ska tillhandahålla laddställen för allmänt bruk.

Energieffektivisering viktig

Vattenfall uppgraderar och ökar löpande effektiviteten i egna anläggningar samt ersätter äldre med moderna och mer energieffektiva anläggningar. Vattenfall hjälper företagskunder med skräddarsydd energi- och processeffektivisering. Omkring 25 stora nordiska företagskunder, bland dem Holmen, Höganäs och Korsnäs, har anlitat Vattenfall för att se över energiförbrukningen och effektivisera tillverkningsprocesserna.

I Tyskland samarbetar Vattenfall med staden Berlin kring energieffektivisering av offentliga byggnader. Vattenfall har även långvariga samarbeten med några sjukhus i Berlin för att hjälpa dem att sänka energiförbrukningen.

Vattenfall har länge arbetat med att ge hushållen råd om hur de kan effektivisera sin energianvändning. I Sverige och i Finland finns internetbaserade energiguider där konsumenterna kan beräkna sin energianvändning. Under 2008 lanserades i Sverige en interaktiv internetsektion ”Lev Energismart” med individuell energirådgivning och allmän information om energi i hemmet.

Vattenfall i Tyskland har också en energisparsida på Internet, där hushållskunder via ett visuellt energisparhus får information om hur de kan minska sin energianvändning. Vattenfall i Polen startade 2008 ett energieffektiviseringsprogram rikat mot allmänheten. Där ingår en energisparsida på Internet med energirådgivning samt erbjudanden om att köpa lågenergilampor till rabatterat pris. I Polen erbjuder Vattenfall i samarbete med universitetet i Silesien industrikunderna en energieffektiviseringstjänst.

KLIMATFRÅGAN STYR ENERGIINVESTERINGARNA

Hårdare klimatkrav och stora investeringsbehov. Europas energimarknad är inne i ett intensivt skede för att klara omställningen till ett energisystem som möter framtidens miljökrav och stödjer en hållbar utveckling i samhället. Incitamenten att investera i förnybara energislag, kärnkraft samt avskiljning och lagring av koldioxid (CCS) har ökat kraftigt, bland annat genom handeln med utsläppsrätter.

Under 2008 blev klimatfrågan än viktigare på energimarknaderna. EU-direktiv sätter ramarna för dagens och morgondagens energiförsörjning. De offensiva EU-målen kan sammanfattas i formeln 20–20–20: till 2020 ska koldioxidutsläppen minska med 20%, andelen förnybar energi ska ligga på 20% (jämfört med dagens dryga 8%) och energianvändningen ska effektiviseras med 20% – med 2005 som basår. Fram till 2050 ökar kraven ytterligare, då ska koldioxidutsläppen ha minskat med 60–80%.

Samtidigt finns det ett stort behov av att bygga nya kraftanläggningar i stora delar av EU för att ersätta gamla kraftverk och för att möta ett ökande elbehov, inte minst i östra Europa. Totalt behövs det drygt 800 GW fram till 2020. Ungefär hälften av detta är helt ny kapacitet, medan den resterande delen handlar om att ersätta gamla kraftverk. Det är främst kolkraftverk och kärnkraftverk som kommer att falla för åldersstrecket under de kommande decennierna.

Parallellt med detta förväntas elkonsumtionen öka inom hela EU. Mellan 2005 och 2020 beräknas efterfrågan på el öka med drygt 20%. Ökningstakten är högst i södra och östra Europa, medan Tyskland och Norden bara beräknas att ha en marginell ökning.

Successivt högre elpriser

Energimarknaderna präglas även av allt högre kostnader. En viktig anledning är handeln med utsläppsrätter, som är ett av de viktigaste styrmedlen för att få ned koldioxidutsläppen inom EU. Priset på CO_2-utsläppsrätter låg under 2008 på cirka 23 EUR/ton i snitt. Under 2008 har även råvarupriserna – olja, kol och gas – tidvis varit väldigt höga, även om de föll tillbaka under hösten på grund av finanskrisen.

Koldioxidfrågan kommer att bli alltmer central för investeringsbesluten. Utmaningen för energiföretagen blir att skapa tillväxt och samtidigt klara klimatkraven på en marknad som präglas av prispress, lagstiftning och ökade krav från kunder och omvärld.

Sammantaget innebär denna utveckling att incitamenten för att investera i förnybara energislag ökat kraftigt. Flera av de större europeiska energibolagen har därför ökat satsningen på till exempel vindkraft, som blivit alltmer lönsamt genom subventioner, effektivare teknik och större volymer.

Marknadstrenden mot hållbar energi har också lett till ökat fokus på CCS (Carbon Capture and Storage), det vill säga avskiljning och lagring av koldioxid. Både EU och den internationella energiorganisationen IEA (International Energy Agency) menar att CCS är ett av de mest kraftfulla verktygen för att minska koldioxidutsläppen på sikt. I januari 2008 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag om ett juridiskt ramverk för att klara utbyggnaden av CCS inom unionen. I september 2008 invigde Vattenfall som första energibolag i världen en pilotanläggning för CCS, baserad på oxyfuelteknik, vid Schwarze Pumpe i östra Tyskland (läs mer på sidan 19).

Även intresset för kärnkraft ökar i klimatfrågans fotspår, eftersom den är nästintill fri från klimatpåverkande utsläpp. Tredje generationens kärnkraftverk börjar nu byggas i några länder, till exempel Frankrike och Finland. Även i Storbritannien planeras för nya kärnkraftverk för att säkra elförsörjningen och för att kunna fasa ut den äldre generationens kraftverk (läs mer på sidan 20).

Regionala elmarknader

I juli 2007 slutfördes öppningen av EU:s el- och gasmarknader. Ett syfte är att skapa effektiva prismekanismer och incitament för ny produktion. Men fortfarande återstår en lång väg innan man kan tala om en enhetlig europeisk elmarknad. I praktiken består EU av ett antal nationella och en regional elmarknad, den nordiska – med elbörsen Nord Pool i Oslo – som den mest utvecklade.

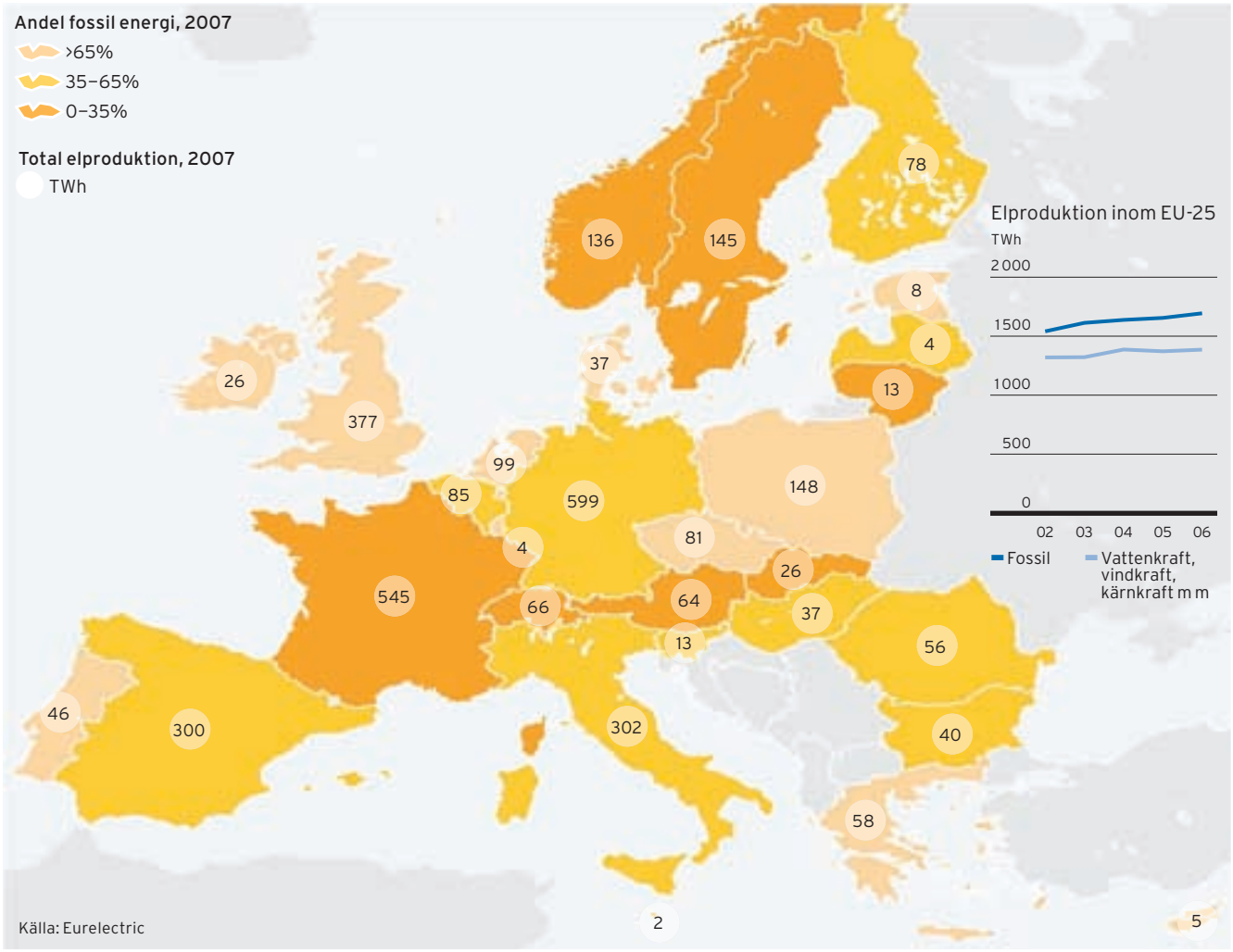
För att kunna bygga en enhetlig europeisk elmarknad krävs en utökad överföringskapacitet mellan länderna. Idag sker endast en liten men dock successivt växande del av elhandeln mellan unionens länder. Att förstärka elförbindelserna och bygga bort flaskhalsar i överföringen är en av de prioriterade frågorna inom EU. Under 2008 invigdes bland annat den så kallade NorNedkabeln mellan Norge och Nederländerna med en överföringskapacitet på 700 MW.

Pressade marginaler för nätföretagen

För företag med transmissions- och distributionsverksamhet har marginalerna för dessa verksamheter fortsatt att pressas till följd av hårdare nätregleringar.

Europeiska kommissionen har föreslagit att stamnäten ägarmässigt ska vara skilda från produktion och försäljning (så kallad ownership unbundling). Som alternativ föreslogs att företagen kan behålla ägandet av nätet om drift och planering överförs till en oberoende systemoperatör (så kallad ISO). I de flesta EU-länder, däribland Sverige, är ägandet och driften av stamnäten redan separerade från produktion och försäljning. Tyskland däremot har fyra transmissionsbolag,

Europas elmarknad

Den totala elproduktionen inom EU-27 är cirka 3 200 TWh och har ökat successivt med ett par procent per år sedan 2002. Tyskland, Frankrike och Storbritannien är klart största producenter och står för nästan hälften av EU:s totala elproduktion.

Fortfarande är det fossila energislag som dominerar elproduktionen inom EU: olja, kol och gas står för 55% av produktionen.

Men produktionen skiljer sig stort mellan olika länder. I till exempel Sverige står vattenkraft och kärnkraft för närmare 90% av elproduktionen. I Frankrike dominerar kärnkraft, som står för cirka 77% av elproduktionen, och i Österrike är det vattenkraft som står för merparten av elen: 60%. På andra änden av skalan finns till exempel Storbritannien och Italien med runt 80% fossil elenergi.

vart och ett ägt av de fyra största kraftbolagen, däribland Vattenfall. I Frankrike ägs stamnätsbolaget av EDF.

En grupp av länder motsatte sig Kommissionens förslag. Därför föreslog Kommissionen ytterligare ett alternativ, där kraftbolagen kan fortsätta att äga transmissionbolagen men under väsentligt stärkt övervakning av reglermyndigheten. Vilket av dessa tre alternativ som väljs i olika länder är ännu för tidigt att veta. I Tyskland överväger såväl Vattenfall som E.ON att sälja sina transmissionsbolag till en oberoende aktör. För eldistribution – det vill säga överföring av el från distributionsnätet till hushåll och företag – förekommer olika typer av reglering i olika länder, till exempel kostnadsbaserad reglering och incitamentsbaserad reglering. Nätföretagen har också fått allt högre krav på sig att ha tillförlitliga leveranser. I Norden pågår omfattande investeringsprogram i syfte att stärka elnäten för att klara exempelvis stormar.

FLUKTUERANDE RÅVARUPRISER PÅVERKADE ELMARKNADEN

Priserna på elbörserna har under 2008 legat på en genomsnittligt högre nivå jämfört med 2007. Den turbulenta finansmarknaden och fallande råvarupriser under hösten ledde dock till fallande priser på såväl spot- som terminsmarknaden.

Även om den europeiska elmarknaden är avreglerad är den inte enhetlig. Priset styrs fortfarande främst av lokala produktionsförutsättningar, men priskorrelationen mellan olika länder har ökat. De nordiska länderna och vissa av de östeuropeiska länderna kännetecknas av relativt låga priser medan Tyskland, Frankrike och Schweiz brukar karaktäriseras som områden med medelhöga priser. De högsta priserna generellt finns i Beneluxländerna, Italien och Storbritannien.

I Norden är vattentillgången en viktig faktor vid prissättningen. När den hydrologiska balansen, alltså vattentillgången i vattenmagasinen, är låg stiger elpriserna och vice versa. I många andra länder är det råvarupriser som styr, till exempel priserna på kol och gas. Även EU:s handel med utsläppsrätter har fått en allt tydligare inverkan på elpriserna.

En allt större del av Europas elhandel sker på elbörserna där producenter, återförsäljare, stora industriföretag och finansiella aktörer handlar. Handeln sker antingen genom direkt leverans, på spotmarknaden, eller på terminsmarknaden för framtida leveranser. Den nordiska elbörsen Nord Pool och den tyska elbörsen EEX är de klart största börserna sett både till volym och antal marknadsaktörer.

Effektiv prissättning på elbörserna

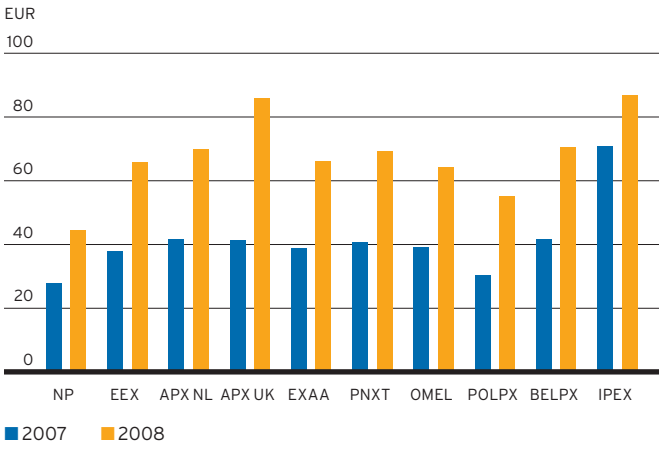
Priset på elbörserna bestäms av utbud och efterfrågan, och utgör också en referens för den övriga elhandeln. Produktionsanläggningar tas i bruk enligt en turordning (merit order) som innebär att den anläggning som har den lägsta rörliga kostnaden tas i bruk först[1]. Allt eftersom efterfrågan stiger tas dyrare produktionsslag i drift. Kundernas efterfrågan styr vilket produktionsslag som utgör den sist produce-

Volym spot, TWh

	2008	2007
NP, Nord Pool, Norden	298	292
EEX, European Energy Exchange, Tyskland	154	124
APX NL, Amsterdam Power Exchange, Nederländerna	25	21
APX UK, Amsterdam Power Exchange, Storbritannien	14	11
EXAA, Energy Exchange Austria, Österrike	3	2
PNXT, Powernext, Frankrike	52	44
OMEL, Spanish Power Exchange, Spanien	222	179
POLPX, Polish Power Exchange (Gielda Energii SA), Polen	2	2
BELPX, Belgian Power Exchange, Belgien	11	8
IPEX, Italian Power Exchange, Italien	233	231

Volymerna som omsatts på Nord Pools spotmarknad är rejält högre än motsvarande volymer på de flesta europeiska elspotmarknaderna.

Europeiska elbörser, genomsnittliga spotpriser

Jämfört med andra europeiska elbörser kan man notera att priserna på den nordiska elbörsen Nord Pool under 2008 låg signifikant under de kontinentala priserna. I Storbritannien (APX UK) och Italien (IPEX) var de genomsnittliga spotpriserna för 2008 ungefär dubbelt så höga som på Nord Pool.

rade enheten, och utifrån detta sätts priset på all el. På detta sätt används produktionsresurserna effektivt och ger även tydliga signaler för framtida investeringsbeslut. Kunderna får en rättvis prissättning, samtidigt som elproducenterna får samma pris och konkurrerar på lika villkor.

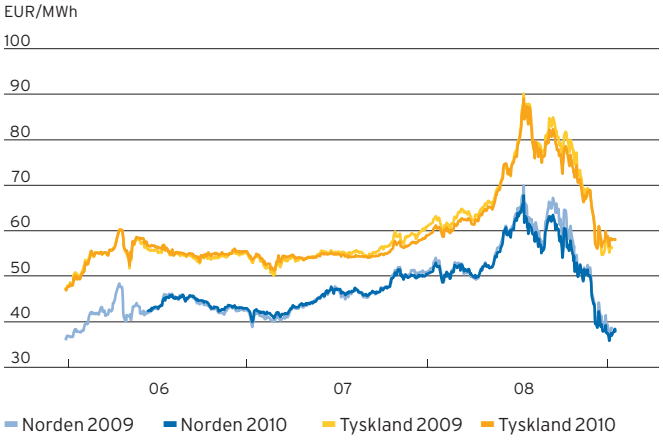
Även EU:s mål om att öka andelen förnybar energi i elproduktionen – från dagens dryga 8% till 20% 2020 – påverkar elpriserna. Många länder har infört ekonomiska subventioner som ska stimulera investeringar i förnybar energi, och dessa kostnader fördelas i slutänden ut på kunderna. I till exempel Tyskland subventioneras el från förnybar energi genom att en fast ersättning betalas ut för den producerade elen. I Sverige finns ett system med elcertifikat där elproducenter får ett elcertifikat för varje MWh el som produceras från förnybara energikällor och som sedan levereras ut på nätet. Dessa elcertifikat kan elproducenten sälja på marknaden till marknadspris. Systemet möjliggörs genom att elhandelsföretagen måste införskaffa en viss mängd elcertifikat. Skillnaden mellan det svenska och det tyska stödsystemet består i att i det svenska bestäms den önskade volymen förnybart och certifikatmarknaden sätter priset, medan i det tyska systemet sätts priset så att det bedöms ge önskad volym.

Kraftigt fluktuerande marknadspriser

Spotpriserna på el ökade successivt under första halvåret i takt med stigande råvarupriser och högre priser på CO_2-utsläppsrätter. Olje- och kolpriserna steg under första halvåret till rekordnivåer men sjönk under hösten drastiskt till följd av finanskrisen. Trots kraftigt sjunkande råvarupriser under andra hälften av 2008 var de i medeltal högre under året jämfört med 2007. Spot- och terminspriserna för el föll också under hösten men prisnivån var ändå för hela året i genomsnitt högre än motsvarande priser 2007.

1) Vattenkraften har ett så kallat "vattenvärde" som påverkar i vilken ordning den tas i drift.

Tyska och nordiska elterminspriser

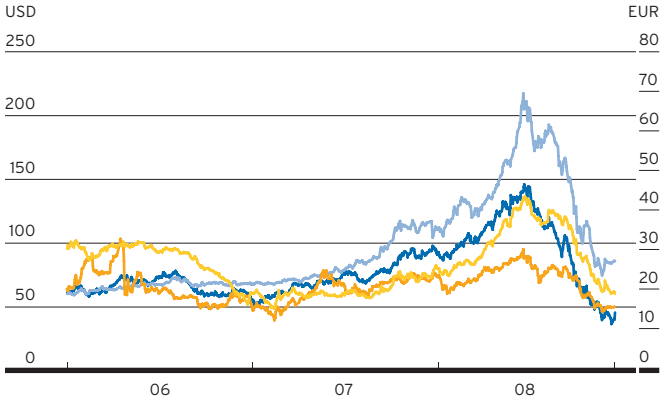

Källa: Nord Pool och European Energy Exchange (EEX).

De nordiska terminskontrakten för 2009 och 2010 stängde den 30 december 2008 på 30,60 EUR/MWh respektive 37,90 EUR/MWh, att jämföras med 51,7 EUR/MWh respektive 50,88 EUR/MWh i slutet av 2007. Årsmedelvärdet av stängningspriserna för 2009-kontraktet var dock 54,70 EUR/MWh vilket är nära 9 EUR/MWh högre än under 2007 då motsvarande siffra var 45,72 EUR/MWh.

De tyska terminskontrakten för 2009 och 2010 stängde den 30 december 2008 på 56,21 EUR/MWh respektive 58,02 EUR/MWh, att jämföras med 61,5 EUR/MWh respektive 59,39 EUR/MWh i slutet av 2007. Årsmedelvärdet av stängningspriserna för 2009-kontraktet var dock 70,10 EUR/MWh, vilket är 14,23 EUR/MWh högre än under 2007 då motsvarande siffra var 55,85 EUR/MWh.

Prisutveckling olja, kol, gas och utsläppsrätter CO_2

Priset på kol, olja, gas och CO_2-utsläppsrätter låg vid slutet av 2008 under respektive priser vid slutet av 2007. Efter en lång period av stigande priser nådde oljepriset (Brent) toppnoteringen 146,08 USD/fat under juli månad för att under resten av året falla kraftigt ner mot årets bottennotering på 36,61 USD/fat den 24 december. Denna prisnivå har inte setts sedan 2004. På motsvarande sätt sjönk kolpriset från 217,50 USD/ton till 74,76 USD/ton. Även priserna för gas och CO_2-utsläppsrätter gick ner kraftigt under andra delen av året. Trots att råvarupriserna föll kraftigt under andra hälften av 2008 var de i medeltal högre under året jämfört med 2007.

FORTSATT STARKA RESULTAT INOM ELSEKTORN TROTS KONJUNKTURNEDGÅNGEN

Fortsatt konsolidering och fortsatt stora investeringsprogram. Kraftbolagen var förhållandevis opåverkade av finanskrisen och flertalet aktörer har levererat starka bokslut för 2008. Kassa, likviditet och finansiering blev nyckelfrågor under andra halvåret.

På de olika nationella och regionala elmarknaderna i Europa agerar tusentals olika företag – allt från lokala kommunala bolag till mycket stora internationella aktörer med verksamhet längs hela värdekedjan: produktion, distribution, elhandel och försäljning till slutkunder. Flera bolag har även en betydande försäljning av gas och strävar aktivt efter att integrera el- och gasverksamheterna.

Alltsedan de lokala elmarknaderna på 1990-talet började konkurrensutsättas har en omfattande strukturomvandling skett över nationsgränserna. Eftersom elföretagen saknade möjligheter att exportera förvärvade de marknadsandelar utomlands. Elföretagen strävar efter att uppnå stordriftsfördelar, sprida risker och skapa en paneuropeisk närvaro. Utvecklingen har gått mot allt färre men större internationella aktörer. Franska EDF har exempelvis vuxit genom stora förvärv i Storbritannien, Tyskland, Italien och östra Europa. Tyska E.ON har gjort förvärv i bland annat Norden, Spanien, Italien, östra Europa och Ryssland.

Två ”megaaffärer” initierades 2005–2006: spanska Gas Natural lade ett bud på spanska Endesa, vilket följdes av ett konkurrerande bud från E.ON, och en fusion mellan franska Suez och Gaz de France (GDF) tillkännagavs. Båda affärerna visade sig bli mycket svåra att genomföra och det dröjde ända till 2008 innan resultat kunde ses. Varken Gas Natural eller E.ON lyckades ta över Endesa. Istället förvärvades Endesa av italienska Enel och spanska Acciona gemensamt medan E.ON tog över krafttillgångar i Endesa och Enel motsvarande nära 12 miljarder EUR.

Fusionen mellan GDF och Suez, som inkluderar belgiska Electrabel, fullbordades i juli 2008. Det nya sammanslagna bolaget GDF Suez är nu ett av de tre största el- och gasföretagen i Europa.

I Nederländerna misslyckades planerna på att fusionera Essent och Nuon och båda bolagen började söka andra utvecklingsalternativ. I januari 2009 meddelade tyska RWE att de träffat avtal om att förvärva Essent och i februari 2009 meddelade Vattenfall att man lagt ett bud på Nuon. 2007 förvärvade spanska Iberdrola brittiska Scottish Power samt amerikanska Energy East. I juli 2008 meddelade spanska gasbolaget Gas Natural att de träffat avtal om att köpa ACM:s kontrollpost i det spanska integrerade elbolaget Union Fenosa. Motivet för affären var att åstadkomma konvergens och utnyttja synergier mellan el och gas. I september 2008 offentliggjorde EDF att de förvärvat British Energy, ägare till och operatör av de brittiska kärnkraftverken.

Större förvärv de två senaste åren

Förvärvande företag	Förvärvsobjekt	Valutaslag, Belopp (Mdr)
EDF, Frankrike	British Energy, Storbritannien	12,5 GBP
EDP, Portugal	Horizon Wind Energy, USA	2,9 USD
E.ON Tyskland	Delar av Endesas och Enels tillgångar	11,9 EUR
E.ON Tyskland	OGK, Ryssland	3,3 EUR
E.ON Tyskland	Återstående 44,6% i E.ON Sverige från Statkraft	Tillgångsbyte (asset swap)
Enel, Italien och Acciona, Spanien, gemensamt	Endesa, Spanien	43,4[1] EUR
Enel, Italien	OGK5, Ryssland	2,6 EUR
Fortum, Finland	TGK10, Ryssland	2,7 EUR
Gas Natural, Spanien	Union Fenosa, Spanien	26,1 EUR
Gaz de France och Suez, Frankrike	Fusion	–
Iberdrola, Spanien	Scottish Power, Storbritannien	11,6 GBP
Iberdrola, Spanien	Energy East, USA	6,4 EUR
National Grid, Storbritannien	KeySpan, USA	6,2 EUR
Scottish & Southern Energy	Airtricity, Irland	1,5 EUR

1) Enterprise value

Två grupperingar av kraftbolag

Efter dessa transaktioner utkristalliserar sig sex stora internationella aktörer i Europa: EDF, Enel, E.ON, GDF Suez, Iberdrola och RWE. Flera av dessa bolag har även betydande verksamheter utanför Europa, främst i Nord- och Sydamerika. Möjligheterna för dessa företag att fortsätta växa genom förvärv i Europa är begränsade till följd av bristen på möjliga förvärvsobjekt. De förväntas dock göra kompletterande förvärv, till exempel i Ryssland och östra Europa. Vidare kommer sannolikt ett antal tillgångsbyten (asset swaps) att initieras till följd av EU:s krav på avyttring av tillgångar för att säkerställa konkurrens på marknaden.

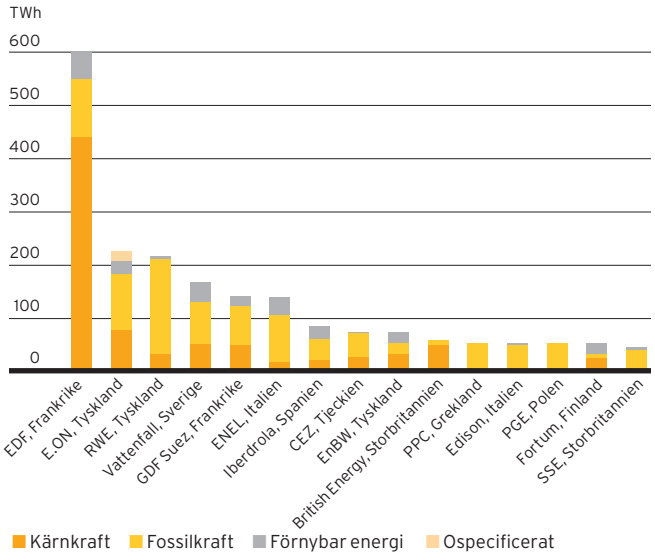
Den andra gruppen europeiska kraftbolag består av mer regionalt baserade företag: Centrica, CEZ, Dong, EnBW,

Energias de Portugal (EDP), Essent, Fortum, Gas Natural, Nuon, Scottish & Southern Energy, Statkraft och Verbund. Några av dessa företag betraktas allmänt som uppköpskandidater medan andra aktivt strävar efter tillväxt genom förvärv eller fusioner. Tyska kommunägda Stadtwerke pekas ofta ut som förvärsobjekt. Det finns över 700 Stadtwerke i Tyskland, varav några har en betydande storlek och verksamhet inom flera olika affärsgrenar.

Vattenfall befinner sig idag mellan dessa båda grupper och är mindre än bolagen i den första gruppen med paneuropeisk verksamhet men har väsentligt vidare marknadspositioner än regionala bolag som till exempel Fortum och Nuon. Dessutom har Vattenfall en tydlig strategi att fördubbla sin marknadsandel i Europa, från nuvarande 5% till 10% år 2030.

En relativt ny trend är att olje- och gasbolag strävar efter att integrera elverksamheter. Exempel på sådana bolag är Dong, BP och Total. Omvänt söker en del elbolag skaffa sig positioner inom gasproduktion genom att förvärva andelar i gasfält. På grund av krisen på de finansiella marknaderna kommer möjligheterna att genomföra fortsatta förvärv att försvåras. Å andra sidan kan fallande priser innebära att finansiellt starka aktörer kan förvärva tillgångar till attraktiva priser.

Europas största elproducenter, 2007

Om Enels förvärv av Endesa inkluderas är Vattenfall den femte största elproducenten. Detta återspeglas dock inte i ovanstående diagram eftersom Enel började konsolidera Endesa först från och med oktober 2007.

Stora investeringsprogram

2007 skiftade de flesta västeuropeiska energiföretagen fokus från förvärv till organisk tillväxt och lanserade omfattande investeringsprogram. Programmen omfattar såväl byggande av helt nya kraftverk som uppgradering och förnyelse av befintliga anläggningar och även expansion och förstärkning av elnäten. Enligt rapporten Credit Outlook 2009, publicerad av Société Générale i november 2008, har följande investeringsprogram tillkännagivits av de större företagen:

Företag	Belopp, miljarder EUR	År
E.ON	60	2007–2010
EDF	30	2008–2010
GDF Suez	30	2008–2010
Enel	37	2008–2012
RWE	25	2007–2011
Iberdrola	18	2008–2010
Vattenfall	18	2008–2012[1]

1) För perioden 2009–2013 uppgår investeringsprogrammet till 191 miljarder SEK.

På grund av finanskrisen och konjunkturförsvagningen har några företag indikerat att de kommer att reducera eller senarelägga vissa investeringar om de negativa marknadsförhållandena består. Investeringar i förnybar energi – främst vindkraft – ökar kraftigt. Flera bolag har utformat ambitiösa mål för att reducera utsläppen av koldioxid.

Ett antal företag har samlat sina investeringar i förnybar energi i särskilda dotterbolag eller affärsområden, till exempel E.ON Renewables, Iberdrola Renovables och RWE Innogy. I några fall har sådana dotterbolag börsintroducerats. Vattenfall har från och med 1 januari 2009 samlat alla sina vindkrafttillgångar i den nya affärsenheten Vind inom nybildade Business Group Pan-European.

Investeringar i kärnkraft bedöms även öka. Ny kärnkraft byggs för närvarande i Finland och i Frankrike. I Storbritannien uppmuntrar den brittiska regeringen företag att bygga nya kärnkraftverk.

Den största delen av företagens investeringar görs fortfarande inom fossilkraft (kol och gas). Med så kallad CCS-teknik (Carbon Capture and Storage) kan el från kol- och gaskraft produceras praktiskt taget utan koldioxidutsläpp och flera bolag planerar stora investeringar inom detta område. Vattenfall har här tagit en ledande roll och invigde i september världens första pilotanläggning för CCS, baserad på den så kallad oxyfueltekniken.

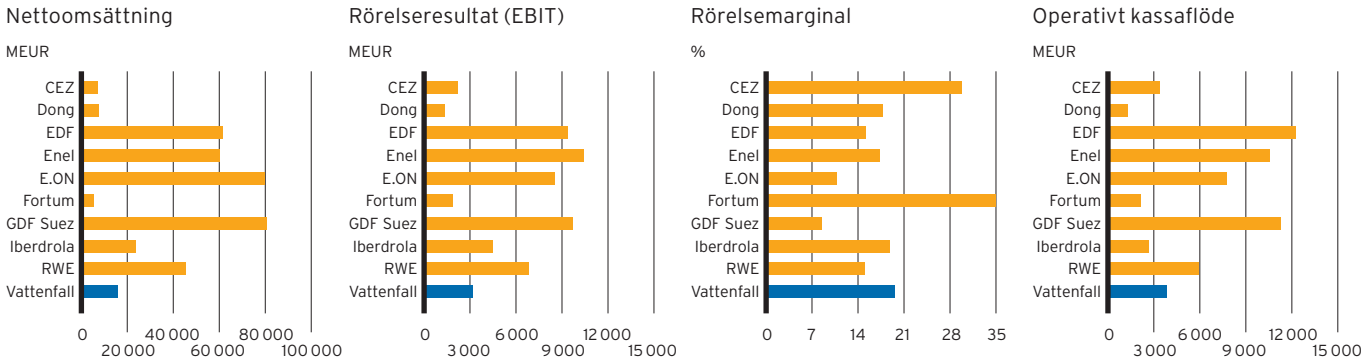
Starka rörelseresultat under 2008 men kraftigt ökat fokus på likviditetsfrågor

Tack vare höga elpriser till följd av stigande råvaru- och utsläppspriser under det första halvåret, kunde flertalet bolag inom elsektorn redovisa fortsatt starka finansiella resultat. Den kraftiga konjunkturförsvagningen under andra hälften av 2008 hade ännu ingen negativ påverkan på omsättning och kassaflöden. Finanskrisen har emellertid generellt lett till finansieringsproblem och påtagligt högre upplåningskostnader. Såväl bolag som investerare har därför ökat sitt fokus på likviditetsfrågorna. Till följd av de senaste årens förvärvstransaktioner, ökade investeringsprogram och stora låneförfall under 2009, har företagen inom elsektorn mycket stora lånebehov. Därför valde många bolag i slutet av 2008 att – när tillfälle gavs – emittera obligationer med syftet att förfinansiera och stärka sin kassa, trots att räntekostnaderna stigit väsentligt jämfört med första halvåret 2008. Den skärpta fokuseringen på likviditetsfrågorna utgjorde ett tydligt trendbrott jämfört med utvecklingen de senaste åren, då

företagen medvetet valde att öka skuldsättningen och sänka målen för sin kreditrating. Nu kommunicerar företagen på nytt åtaganden att försvara en hög kreditrating i nivå med kategorin ”single A”. Endast ett fåtal företag har lägre rating-åtaganden eller inga ratingkrav överhuvudtaget.

Råvaru- och elpriser har generellt stor påverkan på resultatet men kan slå väldigt olika beroende på företagens specifika situation. Företagens produktionsmix påverkar också resultaten. Företag med ”fixed-cost generation”, som till exempel kärnkraft eller vattenkraft, påverkas inte av ökande bränslepriser och får därmed högre marginaler. Det gäller till exempel EDF och de nordiska kraftproducen-

Jämförelse av vissa europeiska energiföretag (Uppgifter per 30 september 2008 om inget annat anges)

	CEZ	Dong	EDF	Enel	E.ON
Land	Tjeckien	Danmark	Frankrike	Italien	Tyskland
Börsnoterat	Börsnoterat (Tjeckiska staten äger 66%)	Ej börsnoterat (Danska staten äger 73%)	Börsnoterat 2005 (Franska staten äger 85%)	Börsnoterat (Italienska staten äger 31,2%)	Börsnoterat (Free float: 91%)
Elförsäljning 2007, TWh	81	20 (elproduktion)	652	196 (varav Europa 189)	471 (varav Europa 435)
Antal kunder, miljoner	El: 6,8	El: 1,1 Gas: 0,1	El: 41 (varav Europa 38). Gas: 2,2	El: 49 Gas: 3,3	El: 25 (varav Europa 24) Gas: 8
Huvudprodukter	El, värme	Gas, olja, el	El, gas	El, gas	El, gas
Huvudmarknader	Tjeckien, Bulgarien, Rumänien, Polen	Danmark, (Sverige, Tyskland, Nederländerna)	Frankrike, Storbritannien, Tyskland, Italien, Central- och Österuropa (Asien, USA och Afrika)	Italien, Spanien, Frankrike, Ryssland, Portugal, Central- och Österuropa, Nord- och Sydamerika	Tyskland, Central- och Österuropa, Storbritannien, Benelux, Norden, Italien, Spanien, Ryssland, USA
Strategier	• Att bli ett ledande kraftbolag i centrala och sydöstra Europa. • Utnyttja synergierna genom vertikal integration av verksamheten. • Förnyelse av befintliga produktionstill-gångar och nybyggnation. • Reducera CO_2- och NO_x-utsläppen.	• Integrera och konsolidera nyligen förvärvade enheter. • Säkra gastillförseln. • Expandera elverksamheten. • Integrera gas och el. • Internationell tillväxt (Sverige, Tyskland, Nederländerna).	• Stärka positionen i Väst- och Centraleuropa. • Utnyttja det globala intresset för ny kärnkraft. • Satsa på gas för att kunna erbjuda kunderna både el och gas.	• Skapa värde i förvärvade bolag (Endesa, bolag i Ryssland). • Selektera tillväxt-möjligheter inom be-fintliga geografiska marknader och verk-samhetsområden. • Ökat fokus på Sydamerika. • Fortsatt tillväxt inom förnybar energi och kärnkraft.	• Stärka positionen i Europa. • Stärka gastillförseln genom egen gasproduktion samt LNG. • Integrera tillgångarna i Spanien, Italien och Frankrike. • USA utgör en långsiktig tillväxtmöjlighet.

Växelkurser: EUR/SEK 9,76 (Vattenfall), EUR/CZK 24,78 (CEZ), EUR/DKK 7,46 (Dong).

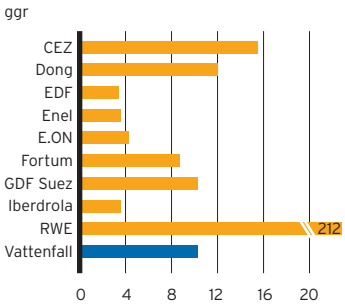
Källor:
Diagramvärden: Barclay’s Capital. Rullande 12–månadersvärden per 30 september 2008 för alla bolag utom EDF och GDF Suez vars värden är per 30 juni 2008.

Elförsäljning, Antal kunder, Huvudprodukter, Huvudmarknader, Strategier: Vattenfall research, diverse analytikerrapporter samt bolagens årsredovisningar, delårs-rapporter och webbplatser.

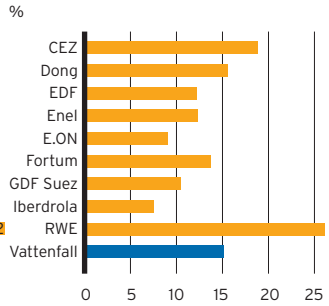
terna. Ökade råvarupriser påverkar heller inte företag som äger sina egna bränsletillgångar, till exempel företag med egen kolbrytning såsom RWE, Endesa och Vattenfall. Å andra sidan drabbas kraftföretag med höga koldioxidutsläpp av ökade kostnader för utsläppsrätter.

I nedanstående tabeller jämförs ett antal av de stora europeiska kraftbolagen vad gäller storlek, verksamhet, strategier och ett antal finansiella nyckeltal. Uppställningen gör inget anspråk på att vara fullständig. Inte heller görs någon rangordning av de olika aktörerna. Jämfört med motsvarande redovisning i Vattenfalls årsredovisning för 2007 uppvisar bolagen generellt en stabil utveckling.

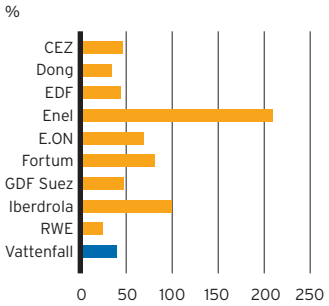
Räntetäckningsgrad, netto

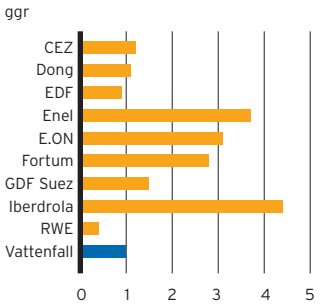
Rörelseresultat/sysselsatt kapital

Skuldsättningsgrad, netto

Nettoskuld/EBITDA

Fortum	GDF Suez	Iberdrola	RWE	Vattenfall
Finland	Frankrike	Spanien	Tyskland	Sverige
Börsnoterat (Finska staten äger 50,8%)	Börsnoterat (Franska staten äger 35,7% Free float: 59%)	Börsnoterat (Free float: 84%)	Börsnoterat (Free float: 78%)	Ej börsnoterat 100% statsägt.
60	314 (varav Europa 168)	159 (varav Europa 130)	306	189 (206 inkl leverans till minoritetsdelägare)
El: 1,6	El: 5 (Europa) Gas: 17 (Europa)	El: 23 (varav Europa 14) Gas: 3 (varav Europa 2)	El: 14 Gas: 6	El: 4,8 5,6 nätkunder
El, värme	El, gas, LNG, Energitjänster	El, gas, engineering och byggnation	El, gas.	El, värme, gas (fr o m 2009)
Norden, Baltikum, Ryssland, Polen	Frankrike, Benelux, Tyskland, Italien, Spanien, Portugal, Central- och Östeuropa, Nord- och Sydamerika. Global gasverksamhet.	Spanien, Portugal, Storbritannien, Syd–amerika, USA	Tyskland, Storbritannien, Benelux, Central- och Östeuropa	Norden, Tyskland, Polen, Storbritannien, Benelux (fr o m 2009)
• Vara ett ledande kraft- och värmebolag i Norden genom lönsam tillväxt. • Integrera ryska förvärvet TGC-10. • Expandera i Norden, Baltikum, Polen och Ryssland.	• Konsolidera och utnyttja synergierna mellan GDF och Suez. • Tillväxt inom gasproduktion. • Tillväxt inom elproduktion med särskilt fokus på förnybar elproduktion och kärnkraft.	• Behålla den världsledande positionen inom förnybar energi. • Expandera i Nord- och Sydamerika. • Förnyelse- och miljöinvesteringar i konventionell kraftproduktion. • Avyttra icke kärnverksamhet.	• Öka gas och el-verksamheterna med fokus på Tyskland och Storbritannien. • Utvärdera privatiserings projekt inom EU, Ryssland, sydöstra Europa inklusive Turkiet. • Öka andelen förnybar energi och påtagligt reducera CO_2-utsläppen. • Expandera inom "midstream gas" samt stärka positionen inom "upstream gas".	• Making electricity clean –Vattenfalls verksamhet ska vara klimatneutral till år 2050. Fem strategiska ambitioner: • Nummer Ett för kunden. • Nummer Ett för miljön. • Lönsam tillväxt. • Benchmark för branschen. • En attraktiv arbetsgivare.

Definitioner:
Sysselsatt kapital = Räntebärande skulder + Eget kapital inkl minoritetsintressen. Operativt kassaflöde = FFO +/– Rörelsekapitalförändring.

Nettoskuld/EBITDA avser rapporterad Nettoskuld.

Free float = Den del av ett företags aktier som är föremål för handel.

GENERATIONSSKIFTET KRÄVER KRAFTFULLA KOMPETENSPROGRAM

Vattenfalls framgång är beroende av ett bra ledarskap, rätt kompetens och starkt engagerade medarbetare. Vattenfall står inför ett generationsskifte som innebär en stor utmaning. Samtidigt ökar konkurrensen om de mest kvalificerade medarbetarna. Därför är det helt nödvändigt att Vattenfall har resurser och strategier för att attrahera, utveckla och behålla kompetens för framtiden.

De närmsta åren kommer det sannolikt bli svårare att rekrytera högkompetenta medarbetare. En stor andel av Vattenfalls personal kommer inom en snar framtid att gå i pension. Samtidigt som erfarna personer med unik kunskap går i pension gör förändringar i sammansättningen av befolkningen att konkurrensen om de mest kvalificerade individerna ökar. Även stora investeringsprojekt och behovet av att överföra kunskap påverkar rekryteringen.

Lönsam tillväxt

Den internationella expansionen har ökat komplexiteten i Vattenfalls organisation, vilket ställer nya krav på koncernens kompetensmix.

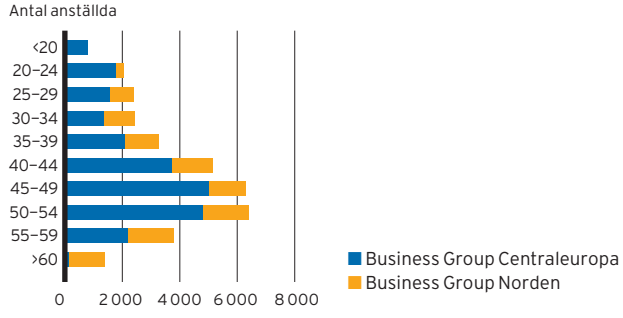
Talent management

Talent management är grunden för Vattenfalls kompetenshantering för att attrahera, utveckla och behålla kompetens för framtiden. I denna process ingår både ledarutveckling och kompetensplanering.

Kompetensplanering

Vattenfall behöver ha en tydlig uppfattning om företagets kompetensförsörjning. Därför har Vattenfall sedan ett par år tillbaka infört en årlig kompetensförsörjningsprocess där alla affärsenheter, som en del av affärsplaneringen, planerar sina personalresurser på kort och lång sikt. Samtliga enheter tar fram handlingsplaner för att säkerställa att man har den kompetens som behövs i verksamheten. Dessa handlingsplaner omfattar områden så som effektivitetsförbättring, implementering av ny teknologi, nyanställning, rotationsprogram, traineeprogram och konsultanvändning.

Åldersfördelning vid utgången av 2008

Inom Vattenfall Business Institute (VBI) finns särskilda utvecklingsprogram för vissa funktioner, till exempel Controlling, IT, HR, Inköp och Kommunikation. Under 2008 har Vattenfall genomfört både ett internationellt traineeprogram och ett internationellt rotationsprogram.

Förstklassigt ledarskap

Effektivt ledarskap är en avgörande faktor i Vattenfalls framgång. Den årliga chefsförsörjningsprocessen är en central del av Vattenfalls ledarutveckling där chefer och potentiella chefer utvärderas med hjälp av prestationsbedömningar. Denna process är också en del av arbetet med att vidareutveckla prestationskulturen inom Vattenfall.

Vattenfall Management Institute (VMI) ansvarar för att utforma och genomföra ledar- och chefsutvecklingsprogram av hög internationell kvalitet. Målet är att stödja företagets chefer i deras roll som flexibla ledare i en internationell och mångkulturell miljö. VMI:s verksamhet innehåller både grundläggande chefsutbildning och avancerade program på strategisk nivå för högsta ledning.

Engagerade medarbetare

Varje år genomför Vattenfall medarbetarundersökningen My Opinion som är ett verktyg för att utveckla organisationen och stärka medarbetarnas engagemang. Resultaten ligger sedan till grund för dialog och handlingsplaner inom alla delar av organisationen. På grundval av ett antal frågeställningar inom My Opinion tas också ett Commitment score fram, vilket anger ett värde på medarbetarnas engagemang. Trots något förbättrad svarsfrekvens 2008 jämfört med 2007 så nåddes inte målsättningen på 72 för Commitment score (2007: 69; 2008: 70).

Högt betyg bland ingenjörer

Vattenfall investerar mycket inom ”employer branding” som ett led i ambitionen att vara en attraktiv arbetsgivare. Vattenfall strävar efter att finnas med bland de tio högst rankade arbetsgivarna inom sina huvudmarknader. Under 2008 genomfördes en benchmarkstudie av Universum, ett externt undersökningsföretag, där Vattenfall rankades som nummer sex bland ingenjörsstudenter i Sverige. Även på övriga av sina huvudmarknader rankas Vattenfall högt bland ingenjörsstudenter.

Vattenfall International Trainee Programme (VITP)

Stort intresse för Vattenfalls traineeprogram
Vattenfall medverkar regelbundet på studentmässor för att presentera företaget. Intresset är stort och många nyutexaminerade studenter söker till Vattenfalls traineeprogram.

Under 2008 antogs 19 traineer till Vattenfalls internationella traineeprogram (VITP), som genomförs vartannat år. VITP erbjuder traineerna ett jobb som kombineras med utbildning i ledarskap. Genom programmet får traineerna även en djupare insikt i Vattenfalls breda verksamhet och strategier. Programmet kombinerar teori med praktik och innehåller två praktikperioder utomlands. En positiv effekt av programmet är att det internationella samarbetet inom koncernen ökar.

Mångfald

Vattenfalls internationella expansion och fortsatta ambition att växa ökar behovet av mångfald i koncernen. Det är viktigt att företaget har en bred blandning när det gäller kulturell/etnisk bakgrund, ålder och kön. På så sätt skapas större möjligheter att bli ett mer lönsamt, effektivt och attraktivt företag. Vattenfall arbetar för att etablera mångfald som en naturlig del av det dagliga arbetet samt för att skapa lika möjligheter och rättigheter för alla medarbetare.

Hälsa och säkerhet

Vattenfalls målsättning är att ingen ska skadas eller bli sjuk på grund av sin arbetssituation. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för Vattenfall att nå denna målsättning har företaget infört ett antal förebyggande hälso- och säkerhetsprogram. Företaget erbjuder också sina anställda en rad olika friskvårdsaktiviteter och möjlighet att ta del av förmånliga erbjudanden avseende hälsa och rehabilitering.

Löner och förmåner

En förutsättning för att kunna rekrytera och behålla kompetenta medarbetare är marknadsmässiga löner och förmåner, inklusive prestationsbaserad ersättning. Vattenfall erbjuder konkurrenskraftiga löner och förmåner. Företaget strävar efter att uppfattas som en arbetsgivare som satsar på potential och tillämpar flexibla lösningar som underlättar arbetet. Företaget har policyer och rutiner för utlandsuppdrag och antalet utlandsstationerade medarbetare ökar hela tiden. Rörligheten mellan länderna är mycket viktig för att Vattenfall fullt ut ska bli ett internationellt företag.

Bästa läsare,

Jag tillträdde som ordförande i Vattenfalls styrelse på årsstämman den 29 april 2008. Att få leda styrelsearbetet för ett av Sveriges största företag och tillika den femte största kraftproducenten i Europa är ett viktigt och hedrande uppdrag, som jag med glädje tackade ja till. Att Vattenfall är ett svenskt aktiebolag, som drivs helt enligt affärsmässiga principer, följer samma lagar och spelregler som andra svenska storföretag och som har en professionell styrelsesammansättning var för mig viktiga förutsättningar för att åta mig uppdraget. Vattenfall är ett mycket välskött företag, som på några få år utvecklats från ett nationellt svenskt elbolag till ett stort och välkonsoliderat europeiskt energibolag med stor potential för fortsatt tillväxt och värdeskapande.

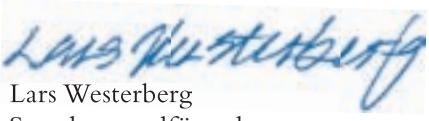
Energifrågornas betydelse för samhällsutvecklingen, miljön och klimatet kan knappast överskattas. Vattenfall har här ett stort ansvar för att med lönsamhetskrav arbeta mot en hållbar utveckling både lokalt och globalt. Vi är det första energiföretag i världen som satt målet att bli klimatneutralt i vår verksamhet till år 2050. Det kommer att kräva enorma investeringar i nya anläggningar och för att ställa om alla kraftverk till att producera el- och värme med små koldioxidutsläpp. Det är med stolthet jag konstaterar att Vattenfall intagit en världsledande position i utvecklingen av den nya CCS-tekniken och att vi är bland de allra största i världen inom havsbaserad vindkraft.

En del av dessa investeringar kan och måste vi finansiera själva med eget kassaflöde. En stor del måste dock finansieras genom upplåning på kreditmarknaden. För att attrahera lånekapital krävs en hög och stabil kreditvärdering, förtroende och en god genomlysning av företagets finansiella utveckling. När detta skrivs råder en mycket besvärlig situation på finansmarknaderna och många företag har svårt att överhuvudtaget hitta finansiering till rimliga villkor. Vattenfall har här en relativt gynnad position genom stabila ägarförhållanden och sin öppna och konsistenta kommunikation med finansmarknaderna. Det är Vattenfalls mål att vara minst lika transparent som de stora börsbolagen.

Styrelsen, företagsledningen och ägaren står eniga bakom Vattenfalls strategiska inriktning – Making electricity clean – med lönsam tillväxt och med värdeskapande som övergripande mål. Det gör att jag, trots nuvarande svåra förhållanden i världsekonomin, ser mycket optimistiskt på Vattenfalls framtid.

Låt mig avsluta med att framföra ett stort tack till styrelsen, företagsledningen och alla Vattenfalls medarbetare för ett gediget arbete under det gångna året.

Lars Westerberg
Styrelsens ordförande

STYRNING AV VERKSAMHETEN OCH BESLUTSFATTANDE

Styrningen av Vattenfalls verksamhet

Moderbolaget i Vattenfallkoncernen, Vattenfall AB, är ett svenskt publikt aktiebolag med säte i Stockholm. Den svenska aktiebolagslagen tillämpas därmed för Vattenfall AB, vilket innebär att det finns en styrelse, som utses av årsstämman. Styrelsen utser i sin tur en verkställande direktör, som sköter den löpande förvaltningen enligt styrelsens riktlinjer och anvisningar.

Koncernens bolagsstyrning baseras på svenska och utländska rättsregler samt på bolagsordningen, styrelsens arbetsordning och andra interna dokument, till exempel koncernens ledningssystem. I tillämpliga delar följer Vattenfall även de bestämmelser som gäller för bolag registrerade på Nasdaq OMX Stockholm i Sverige.

Vattenfall tillämpar Svensk kod för bolagsstyrning (Koden) och ser den som ett av flera viktiga styrande regelverk för extern rapportering och kommunikation. Vattenfall följer även svenska statens ägarpolicy. De avvikelser som Vattenfall gör från Koden beror huvudsakligen på ägarförhållandena; Vattenfall ägs till 100% av den svenska staten medan Koden främst riktas mot noterade företag med ett spritt ägande.

Nedan lämnas information om bolagsstyrning enligt Koden beträffande räkenskapsåret 2008. Om uppgifterna redan finns i årsredovisningen lämnas informationen i form av en hänvisning.

Årsstämma

Årsstämma ska enligt bolagsordningen hållas årligen inom sex månader efter räkenskapsårets utgång. Årsstämman utser, på förslag av ägaren, styrelse och revisorer och fastställer resultaträkning och balansräkning, samt avhandlar andra ärenden som ankommer på stämman enligt aktiebolagslagen eller bolagsordningen.

Vattenfalls årsstämma hölls den 29 april 2008 i Stockholm. Årsstämman fastställde den av styrelsen och verkställande direktören avlämnade årsredovisningen och koncernredovisningen för 2007, beslutade om disposition av bolagets resultat samt beviljade styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet.

Vid stämman var samtliga styrelseledamöter närvarande, inklusive de nya ledamöter som invaldes. Liksom tidigare år var stämman öppen för allmänheten och en öppen frågestund arrangerades, i enlighet med statens ägarpolicy. Riksdagsledamöter gavs rätt att ställa frågor, enligt bestämmelsen i Vattenfalls bolagsordning. Stämman direktsändes över Internet. En inspelad version finns på Vattenfalls hemsida, tillsammans med protokoll och övrigt material från årsstämman.

På grund av Vattenfalls ägarstruktur sker inte aktieägares anmälan till årsstämman via e-post eller hemsida och information om aktieägares möjlighet att få ärende behandlat på stämman lämnas därför inte på hemsidan. Kodens bestämmelser om detta är alltså inte direkt tillämpliga för Vattenfall.

Styrelsens sammansättning och arbete

Tillsättning av styrelse

För företag som är helägda av svenska staten tillämpas enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad nomineringsprocess som ersätter Kodens regler om tillsättning av styrelseledamöter och revisorer. Nomineringsprocessen koordineras av Enheten för statligt ägande inom Näringsdepartementet. En arbetsgrupp analyserar kompetensbehovet utifrån företagets verksamhet och situation samt respektive styrelses sammansättning. Därefter fastställs eventuella rekryteringsbehov och rekryteringsarbetet inleds. Urvalet av ledamöter görs utifrån en bred rekryteringsbas. När processen avslutats ska gjorda nomineringar offentliggöras enligt Kodens riktlinjer. De ledamöter som valts av årsstämman erhåller introduktionsutbildning genom Vattenfalls försorg.

Styrelsens sammansättning

Enligt Vattenfalls bolagsordning ska styrelsen bestå av lägst fem och högst tio ledamöter, utöver ledamöter och suppleanter som utses enligt annan lag än aktiebolagslagen. Vattenfalls styrelse består av åtta av årsstämman utsedda ledamöter samt tre ledamöter och tre suppleanter som utsetts av arbetstagarorganisationer. Ingen person från företags-

Avvikelser från Koden

På följande punkter avviker Vattenfalls styrning beträffande räkenskapsåret 2008 från de krav som finns i Koden, i dess lydelse från den 1 juli 2008. Motsvarande bestämmelse i den tidigare gällande Koden anges inom parentes.

Kodkrav	Beskrivning	Vald lösning samt motivering
1.4 (1.4.1) Ordförande vid ordinarie stämma	Valberedningen ska lämna förslag till ordförande.	Vattenfall saknar, på grund av ägarstrukturen, en valberedning. Val av ordförande sker istället vid stämman enligt aktiebolagslagens bestämmelser. Detta är även i linje med svenska statens ägarpolicy.
2. (2) Valberedning	Bolaget ska ha en valberedning.	Vattenfall saknar, pga ägarstrukturen, en valberedning. Nomineringsprocessen följer istället svenska statens ägarpolicy.
2.6 (2.2.3) Förslag till styrelseledamöter	Förslaget ska presenteras i kallelsen till bolagsstämman och på bolagets hemsida i anslutning till kallelsen.	Vid den senast möjliga tidpunkten för kallelse var nomineringsarbetet ej färdigt i sin helhet. Förslaget presenterades istället på Vattenfalls externa hemsida så snart det var tillgängligt för Vattenfall.

ledningen ingår i styrelsen. I enlighet med svenska statens ägarpolicy är alltså inte heller VD ledamot i styrelsen. Av styrelsens ledamöter är fyra kvinnor, tre är utländska medborgare. Ledamöternas genomsnittsålder är 55 år.

Vid årsstämman 2008 omvaldes Christer Bådholm, Hans-Olov Olsson, Lone Fønss Schrøder, Tuija Soanjärvi och Anders Sundström samt nyvaldes Lars Westerberg, Viktoria Aastrup och Eli Arnstad. Lars Westerberg utsågs av stämman till styrelsens ordförande och Hans-Olov Olsson till vice ordförande. Arbetstagarorganisationerna har utsett ledamöterna Carl-Gustaf Angelin, Johnny Bernhardsson och Ronny Ekwall samt suppleanterna Lars Carlsson, Lars-Göran Johansson och Per-Ove Lööv. För ytterligare uppgifter om styrelsens ledamöter hänvisas till sidorna 46–47.

Styrelsens arvode

Arvodet bestäms av årsstämman. För information om styrelsens arvode 2008 hänvisas till årsredovisningen, koncernens Not 47.

Styrelsens oberoende

Svenska statens ägarpolicy anger att nomineringar till styrelsen offentliggörs enligt Kodens riktlinjer, dock redogörs inte för ledamöternas oberoende i förhållande till staten som större aktieägare. Av ledamöterna är Viktoria Aastrup, Eli Arnstad, Christer Bådholm, Hans-Olov Olsson, Lone Fønss Schrøder, Tuija Soanjärvi, Anders Sundström och Lars Westerberg oberoende i förhållande till bolaget och bolagsledningen.

Uppgift och arbetsfördelning i styrelsen

Vilka ärenden som ska behandlas av styrelsen följer i huvudsak av aktiebolagslagen och styrelsens arbetsordning. Styrelsens främsta uppgifter, förutom att utse VD och vice VD, är att fastställa verksamhetens strategiska inriktning, godkänna större investeringar, förvärv och väsentliga förändringar av koncernens organisation samt fastställa centrala policyer och instruktioner. Dessutom ska styrelsen följa den ekonomiska utvecklingen och har det yttersta ansvaret för intern kontroll och riskhantering.

Styrelsen fastställer årligen en arbetsordning. Arbetsordningen reglerar, utöver obligatoriska punkter enligt aktiebolagslagen, bland annat ordförandens uppgifter, informationen till styrelsen, formerna för styrelsemötena, inrättandet av styrelsekommittéer, samt utvärderingen av styrelsens och VD:s arbete.

Ordförandens uppgifter följer den svenska aktiebolagslagen och styrelsens arbetsordning. Ordföranden leder styrelsens arbete och ansvarar för att övriga ledamöter får erforderlig information. Ordföranden medverkar vid behov vid viktigare externa kontakter. Vid styrelseordförandens förhinder leds styrelsearbetet av vice ordföranden.

Styrelsen har inom sig inrättat en revisionskommitté och en ersättningskommitté. Styrelsen kan härutöver, vid behov, inom sig inrätta andra styrelsekommittéer för beredning av ärenden inom mer avgränsade områden. I övrigt ska styrelsen inte inom sig fördela några särskilda ansvarsområden eller arbetsuppgifter.

Styrelseprocess för riskhantering

Operativ riskhantering regleras i koncerninstruktioner med särskilt fokus på risker inom energi- och råvaruhandel samt finans-, försäkrings- och kreditriskområdet. Styrelsen beslutar om övergripande riskmandat för koncernen inom alla dessa områden. De operativa riskerna följs upp och avrapporteras löpande inom respektive Business Group. Styrelsen får vid varje möte information om koncernens finansiella ställning varvid utestående garantier och risker rapporteras. Styrelsen har även ett årligt riskhanteringsseminarium med en djupare genomlysning av koncernens finansiella och operationella risker.

För närmare beskrivning av Vattenfalls risker och riskhantering, se årsredovisningen sidorna 71–75 och koncernens Not 35.

Beskrivning av styrelsens arbete

Styrelsens arbetsordning anger att sju ordinarie möten ska hållas varje år. Utöver de ordinarie mötena kallas styrelsen till ytterligare möten om behov uppkommer.

Arbetsordningen anger att bland annat följande ärenden ska finnas på agendan en gång per år:

- Koncernens strategiska plan.
- Koncernens totala riskexponering.
- Säkerhets- och miljöfrågor inom kärnkraften.
- Genomgång av strategiska personalfrågor inklusive kompetensförsörjning.
- Forsknings- och utvecklingsaktiviteter inom koncernen.

Härutöver rapporteras vid varje möte viktigare affärshändelser sedan förra mötet, månadsrapport och finansieringssituationen. Investeringar följs upp och analyseras av styrelsen tre år efter att dessa beslutats av styrelsen.

Styrelsen håller dessutom ett antal styrelseseminarier varje år. Vid dessa seminarier får styrelsen mer detaljerad information och diskuterar Vattenfalls långsiktiga utveckling, strategi, konkurrenssituation och riskhantering.

Styrelsen har under år 2008 följt arbetsordningens plan. Sammanlagt har styrelsen sammanträtt 17 gånger, inklusive det konstituerande mötet. Enligt arbetsordningen ska minst ett möte varje år hållas på annan plats än huvudkontoret. Under 2008 hölls ett möte i Cottbus i Tyskland. Mötet kombinerades med besök av dagbrottet i Jänschwalde och anläggningen Schwarze Pumpe, inklusive pilotanläggningen för avskiljning av koldioxid.

Frågor behandlade av styrelse utsedd av 2007 års årsstämma

Mötesdatum	Fokus och viktiga frågor som avhandlades
21 januari 2008	• Riksrevisionens granskning av styrningen av Vattenfall • Säkerhetsläget i kärnkraftsverksamheten och introduktion av Chief Nuclear Officer • Genomgång av strategiska personalfrågor • Pågående förvärvsärenden
6 februari 2008	• Bokslutskommuniké • Rapport om bolagsstyrning respektive intern kontroll
26 februari 2008	• Förvärvsärende
13 och 17 mars 2008	• Årsbokslut, årsredovisning och revisionsberättelse • Nätfrågor • Säkerhetsläget i kärnkraftsverksamheten • Vattenfalls FoU-verksamhet • Koncernens totala riskexponering • Grundläggande principer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare • Förvärvsärende
20 april 2008	• Förvärvsärende
28 april 2008	• Vattenfalls tremånadersrapport • Ekonomiska mål för Vattenfall AB • Rapport från säkerhetsutskottet samt beslut om upplösning av säkerhetsutskottet • Fjärrvärmefrågor • Investeringsärende • Förvärvsärende

Frågor behandlade av styrelse utsedd av 2008 års årsstämma

Mötesdatum	Fokus och viktiga frågor som avhandlades
Konstituerande styrelsemöte 29 april 2008	• Styrelsens arbetsordning, instruktioner om arbetsfördelning mellan styrelsen och VD samt instruktioner om ekonomisk rapportering till styrelsen • Ledamöter i revisionskommittén • Rutiner för godkännande av kvartalsrapporter • Ledamöter i ersättningskommittén
20 maj 2008	• Revisionskommitténs arbetsordning • Instruktion för hantering och rapportering av koncernens affärsrisker samt instruktion för hantering av energi- och råvarurisker • Uppföljning av investeringar gjorda under första halvåret 2005 • Projektet Moorburg • Aktuella investeringar och avyttringar • Säkerhetsläget i kärnkraftsverksamheten • Bolagets strategiska inriktning
29 juli 2008	• Vattenfalls halvårsrapport
26–27 augusti 2008	• Strategiseminarium • Strategisk plan • Koncernstrukturen för krishantering • Finansinstruktion och –policy • Vindkraftärenden • Säkerhetsläget i kärnkraftsverksamheten • Rapport om den tyska kärnkraftverksamheten • Projektet Moorburg • Rutiner för tvisterapportering • Förvärvsärenden
30 september 2008	• Förvärvsärenden • Vattenfalls klimatarbete
23–24 oktober 2008	• Vattenfalls strategier • Utsläppshandelssystemet • Allmän uppdatering beträffande förvärv • Vindkraftärenden • Projektet Moorburg • Pågående effektiviseringsprogram • Uppföljning av investeringar gjorda under första till tredje kvartalet 2005 • Nätfrågor • Säkerhetsläget i kärnkraftverksamheten • Kommunikationsfrågor • Utvärdering av styrelse och VD • Förvärvsärenden
30 oktober 2008	• Förvärvsärende
6 november 2008	• Förvärvsärende
8 december 2008	• Förvärvsärende
15 december 2008	• Vattenfalls strategier • Vattenfalls organisation • Affärsplaner • Investeringsplan och investeringsprogram • Likviditetssituationen • Utvärdering av styrelsen • Projekt för lagring och avskiljning av koldioxid • Koncernens upplåning samt ställande av säkerhet • Riskmandat • Allmän uppdatering beträffande förvärv • Förvärvsärenden
19 december 2008	• Förvärvsärende

Styrelseledamöternas närvaro

Styrelse utsedd av 2007 års årsstämma

	080121	080206	080226	080313 och 17	080420	080428
Dag Klackenberg	X	X	X	XX	X	X
Carl-Gustaf Angelin (A)	X	X	X	XX	X	X
Johnny Bernhardsson (A)	X	–	X	XX	X	X
Christer Bådholm	X	X	X	XX	X	X
Ronny Ekwall (A)	X	–	X	––	X	X
Lone Fønss Schrøder	X	X	X	XX	X	X
Greta Fossum	X	X	X	XX	X	X
Jonas Iversen	X	–	–	XX	X	X
Hans-Olov Olsson	X	X	–	–X	X	X
Tuija Soanjärvi	–	X	X	XX	X	X
Anders Sundström	X	X	X	XX	X	X
Lars Carlsson* (A)	X	X	X	XX	X	X
Stig Lindberg* (A)	X	X	X	XX	X	X
Per-Ove Lööv* (A)	X	X	X	XX	X	X

Styrelse utsedd av 2008 års årsstämma

	080429	080520	080729	080826–27	080930	081023–24	081030	081106	081208	081215	081219
Lars Westerberg	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Viktoria Aastrup	X	X	X	X	X	X	X	–	X	X	X
Carl-Gustaf Angelin (A)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Eli Arnstad	X	X	X	X	X	–	–	X	X	X	X
Johnny Bernhardsson (A)	X	X	X	X	X	–	X	X	X	X	X
Christer Bådholm	X	X	X	X	X	X	X	–	X	X	X
Ronny Ekwall (A)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Lone Fønss Schrøder	–	X	X	X	X	–	X	X	X	X	X
Hans-Olov Olsson	X	X	X	X	X	–	X	–	X	X	X
Tuija Soanjärvi	X	X	X	–	X	X	–	X	X	X	X
Anders Sundström	X	X	X	X	X	X	X	X	–	X	X
Lars Carlsson* (A)	X	X	–	X	X	X	X	X	X	X	X
Lars-Göran Johansson* (A)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Per-Ove Lööv* (A)	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

X Närvarande – Ej närvarande
*) Suppleanter (A) Arbetstagarledamot

Utvärdering av styrelsens och VD:s arbete

Styrelsen utvärderar styrelsearbetet och VD genom en systematisk och strukturerad process en gång per år, med syfte att utveckla styrelsens arbetsformer och effektivitet. Utvärderingen sker under ledning av ordföranden och avrapporteras till styrelsen. Den senaste utvärderingen avrapporterades vid styrelsemötet den 15 december 2008.

Kommittéer och utskott

Revisionskommitté

Revisionskommittén är ett utskott inom styrelsen som har inrättats för att bistå styrelsen i frågor rörande ekonomisk risk och rapportering samt extern revision och för att bistå ägaren vid val av revisorer. Kommittén ska svara för beredningen av styrelsens arbete med att kvalitetssäkra Vattenfall AB:s finansiella rapportering, bereda riktlinjer för vilka andra tjänster än revision som Vattenfall AB och koncernen får upphandla av bolagets revisor, samt utvärdera revisionsinsatsen. Revisionskommittén har ett särskilt ansvar för arbetet med tillämpning av Koden och framtagande av föreskrivna rapporter. Vid revisionskommitténs möten är finansdirektören och chefen för internrevisionen föredragande. Dessutom rapporterar bolagets revisorer sina iakttagelser från revisionen.

Styrelsen har bemyndigat revisionskommittén att för styrelsens räkning godkänna kvartalsrapporterna för Q3 2008 och Q1 2009, det vill säga de rapporter som inte formellt revisorsgranskas. Styrelsen i dess helhet ska dock sammankallas för genomgång och godkännande av rapporterna om Revisionskommittén bedömer att så bör ske.

Styrelsen har antagit en arbetsordning för revisionskommittén. Kommittén rapporterar sitt arbete till styrelsen genom att mötesanteckningarna delges styrelsen och genom att kommitténs ordförande avrapporterar vid styrelsemötena.

Vid styrelsemötet den 29 april 2008 omvaldes Christer Bådholm, Lone Fønss Schrøder och Tuija Soanjärvi samt nyvaldes Viktoria Aastrup till ledamöter i revisionskommittén. Christer Bådholm valdes till ordförande. Bland icke stämmovalda ledamöter deltog styrelsesuppleanten Per-Ove Lööv i revisionskommittén. Beträffande ersättningar till kommitténs ledamöter, se Årsredovisningen, koncernens Not 47. Nedan redovisas respektive ledamots närvaro vid revisionskommitténs möten.

Närvarande ledamöter vid revisionskommitténs möten under 2008

	080206	080428	080729	081029	081204
Viktoria Aastrup	–	–	X	X	X
Christer Bådholm	X	X	X	X	X
Lone Fønss Schrøder	X	X	X	X	X
Tuija Soanjärvi	X	X	X	X	X
Per–Ove Lööv (arbetstagarrepresentant)	X	X	X	X	X

Dessutom har huvudansvarig revisor deltagit vid samtliga möten.

Nomineringskommitté
Det finns ingen nomineringskommitté eller valberedning i Vattenfall AB. Detta är i enlighet med statens ägarpolicy. Under rubriken ”Tillsättning av styrelse” på sidan 37 framgår närmare hur nomineringen till styrelsen sker.

Säkerhetsutskott
Från den 8 februari 2007 till och med den 28 april 2008 fanns ett säkerhetsutskott, med uppdrag att noga följa och granska kärnkraftsäkerheten i koncernen. Säkerhetsutskottet fokuserade på att genomföra en analys av ledningssystem, säkerhet, rapportering och ledningsfunktioner i Vattenfalls kärnkraftanläggningar. Utskottet övervakade säkerhetsarbetet och rapporterade sina iakttagelser till styrelsen. Detta skedde genom att mötesanteckningar delgavs styrelsen, genom avrapportering från utskottets ordförande och genom en extern säkerhetsexpert som fått i uppdrag att utföra en analys av kärnkraftanläggningarna. Säkerhetsutskottet hade ingen formell beslutanderätt.

Under år 2008, fram till den 28 april, utgjorde följande personer ledamöter: Christer Bådholm, Dag Klackenberg och Anders Sundström. Bland icke stämmovalda ledamöter deltog Johnny Bernhardsson i säkerhetsutskottet. Säkerhetsutskottet hade under 2008 ett möte, den 27 april, varvid Dag Klackenberg, Christer Bådholm och Johnny Bernhardsson var närvarande. Vid styrelsemötet den 28 april 2008 delgav säkerhetsutskottet sina slutsatser till styrelsen. Utskottet konstaterade att inrättandet av ett säkerhetsutskott varit en temporär åtgärd och att utskottet hade spelat ut sin roll genom att rekommenderade åtgärder implementerats, särskilt genom inrättandet av en Chief Nuclear Officer. I enlighet med säkerhetsutskottets rekommendation beslutade styrelsen att utskottet skulle upplösas.

Ersättningskommitté
Ersättningskommittén bereder löpande frågor om ersättning till ledande befattningshavare. Kommittén handlägger frågor om årlig lönerevision och övriga anställningsvillkor avseende VD. Därutöver följs marknadsmässigheten beträffande löner och ersättning för samtliga vice VD samt för cheferna för koncernstaberna. Kommittén går igenom aktuella ersättningar, fasta och rörliga löner och i förekommande fall ytterligare ersättningar, inklusive pensionsvillkor av betydelse till samtliga nämnda befattningshavare. Kommittén bereder frågor rörande principer för löner och ersättningar.

Vid styrelsemötet den 29 april 2008 omvaldes Anders Sundström samt nyvaldes Viktoria Aastrup, Hans-Olov Olsson och Lars Westerberg till ledamöter i ersättningskommittén. Hans-Olov Olsson valdes till ordförande. Bland icke stämmovalda styrelseledamöter deltog Carl-Gustaf Angelin i ersättningskommittén. Personaldirektören samt ställföreträdande personaldirektören är föredragande. Ersättningskommittén har antagit en arbetsordning för sitt arbete. Kommittén rapporterar sitt arbete till styrelsen genom att kommitténs ordförande informerar styrelsen om utskottets ställningstaganden och genom att mötesanteckningar delges styrelsen. Styrelsen ska i sin helhet ta ställning till anställning av VD och besluta om anställningsvillkoren.

Ersättningskommittén har under 2008 haft ett sammanträde, den 23 januari. Vid detta sammanträde var Dag Klackenberg, Anders Sundström och Carl-Gustaf Angelin närvarande.

Offer Committee
Styrelsen beslutade den 26–27 augusti 2008 att inrätta ett utskott (”Offer Committee”) för att i enlighet med den brittiska City Code on Takeovers and Mergers hantera det offentliga uppköpserbjudandet avseende bolaget Eclipse Energy UK Plc. Styrelsen har bemyndigat utskottet att fatta beslut om och vidta nödvändiga åtgärder för att hantera 100% av aktierna i bolaget. Utskottet har under 2008 bestått av Lars Westerberg, som är utskottets ordförande, och Viktoria Aastrup. Utskottet rapporterar sitt arbete till styrelsen och genom att mötesanteckningar delges styrelsen. Utskottet har under 2008 haft tre sammanträden, vilka ägde rum den 17 september, den 9 oktober respektive den 2 december. Vid samtliga sammanträden var Lars Westerberg och Viktoria Aastrup närvarande.

Ersättningar till ledande befattningshavare
Årsstämman har godkänt ett program som följer svenska regeringens riktlinjer om anställningsvillkor för personer i företagsledande ställning i statliga företag.

I enlighet med riktlinjerna ska löner och övriga förmåner vara konkurrenskraftiga men inte löneledande i förhållande till jämförbara företag. Varken rörliga lönedelar eller bonus utges till VD. För övriga chefer inom den svenska delen av verksamheten ska högst en rörlig lönedel som motsvarar 16,7% av den normala fasta lönen tillämpas. För vissa chefer gäller även att den normala fasta lönen kan minskas med 16,7% beroende på resultat. I övriga länder gäller lokal praxis.

Ägarens långsiktiga krav på förbättringar av värdeskapandet ska vara ett gemensamt mål. Från och med 2008 ingår här, förutom finansiellt värdeskapande, även mål inom fem så kallade strategiska ambitionsområden som Vattenfall arbetar med. För koncernledningen, utom VD, och för

affärsenhetscheferna (cirka 20 personer totalt) sätts långtidsmål för en period om tre år, 2008–2010, och med möjlighet att för den perioden kunna erhålla sammanlagt ytterligare fyra månadslöner vid uppnådda mål inom de strategiska områdena.

Det finns inga aktie- eller aktiekursrelaterade incitamentsprogram till styrelsen eller bolagsledningen. Vattenfalls ägarförhållanden innebär att sådana inte heller kan bli aktuella. Skattepliktiga ersättningar och förmåner samt pensionskostnader för styrelseordförande, styrelseledamöter, VD och andra ledande befattningshavare beskrivs närmare i Årsredovisningen, koncernens Not 47.

Säkerställande av kvalitet i finansiell rapportering

Styrelsen har i den särskilda rapporten om intern kontroll, se sidan 45, redogjort för strukturen för den interna kontrollen i de finansiella rapporteringsrutinerna. Arbetet inom revisionskommittén utgör en del av denna styrelsekontroll. Genom revisionskommittén kan en mer detaljerad kvalitetsgranskning ske än vad som vore möjligt i den fullständiga styrelsen. Vid samtliga revisionskommittémöten under 2008 har externa och interna revisorer redogjort för sina iakttagelser, bland annat rörande koncernens helårs- och halvårsbokslut. I samband med planeringsarbetet för den årliga revisionen sker diskussioner mellan de externa revisorerna och internrevisionen gällande Vattenfalls risksituation.

Revisorer

Av svenska statens ägarpolicy framgår att ansvaret för val av revisorer i statligt ägda bolag alltid ligger hos ägaren och beslutas på årsstämman. Riksrevisionen kan enligt lagen om revision av statlig verksamhet med mera förordna en eller flera revisorer att delta i den årliga revisionen. I Vattenfalls bolagsordning anges att på årsstämma utses minst en och högst tre revisorer jämte minst en och högst tre suppleanter samt att till revisor eller revisorssuppleant även kan utses registrerat revisionsbolag.

På årsstämman 2008 omvaldes revisionsbolaget Ernst & Young AB till revisorer med auktoriserade revisorn Hamish Mabon som ny huvudansvarig revisor. Valet skedde för perioden fram till årsstämman 2012. Vid sidan av uppdraget i Vattenfall är Hamish Mabon revisor i bland annat följande bolag: Hexagon AB, Relacom Holding AB, Scania Sverige AB och Softronic AB. Hamish Mabon har inga uppdrag i bolag som påverkar hans oberoende som revisor i Vattenfall.

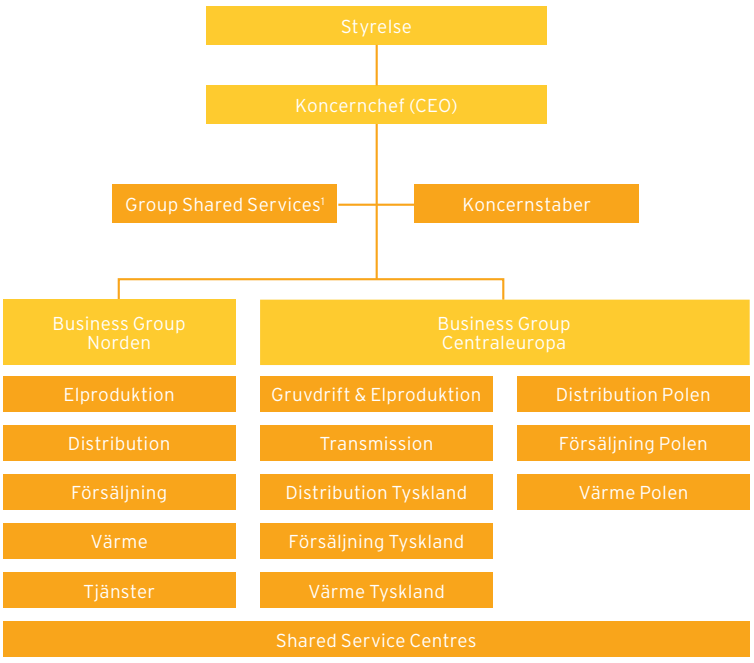
Riksrevisionen har förordnat auktoriserade revisorn Per Redemo fram till bolagsstämman 2012 med auktoriserade

Vattenfalls ledningssystem och organisation

Ledningssystemets byggstenar

Vattenfalls organisation 2008

1) Vattenfall Trading Services, Vattenfall Treasury, Vattenfall Insurance, Vattenfall Research and Development och Vattenfall IT Infrastructure Services.

revisorn Göran Selander som suppleant under samma tidsperiod. Per Redemo har innehaft uppdraget sedan 2004. Han är förordnad revisor i följande bolag: Posten AB, Sveriges Television AB och Chalmers Tekniska Högskola AB samt ansvarig revisor i bland annat följande myndigheter/affärsverk: Skatteverket, CSN, och affärsverket Statens Järnvägar. Per Redemo har inga uppdrag i bolag som påverkar hans oberoende som revisor i Vattenfall.

Revisorerna avrapporterade sin bokslutsgranskning till hela styrelsen vid styrelsemötena den 6 februari 2008 och den 13 mars 2008. Vid avrapporteringen den 13 mars 2008 träffade styrelsen revisorn utan närvaro av VD eller annan person från ledningen. Revisorerna har även lämnat mer detaljerade redogörelser vid revisionskommitténs möten. Revisorerna möter dessutom Vattenfalls VD och finansdirektör vid ett antal tillfällen under året.

I de fall mer omfattande konsultinsatser ska göras av de valda revisorerna, ska uppdraget först behandlas och godkännas av revisionskommittén eller finansdirektören. Revisionskommittén har godkänt riktlinjer för hur upphandling av andra tjänster än revision ska ske. Dessa riktlinjer gäller för koncernens samtliga externa revisorer. Koncernens revisionskostnader beskrivs närmare i Årsredovisningen, koncernens Not 50 samt i moderbolagets Not 39. Konsultationerna från Ernst & Young AB under 2006–2008 har främst gällt skatte- och redovisningsfrågor samt utredningar avseende rutiner och styrning av projekt.

Koncernens ledningssystem

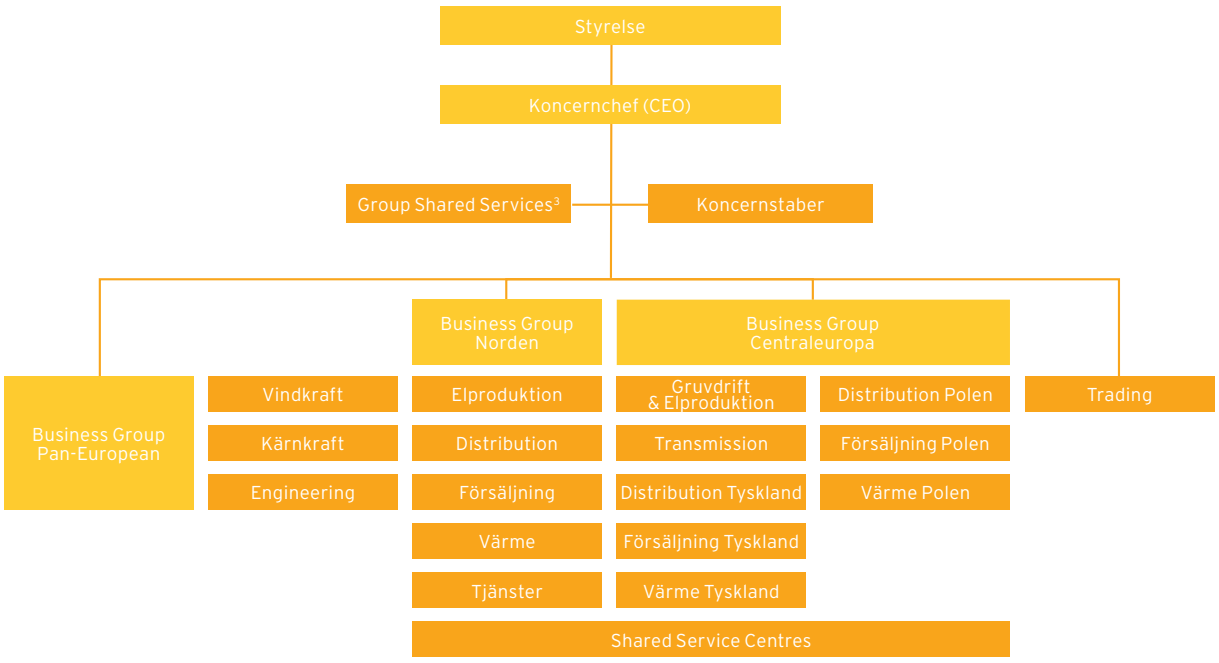
Styrande affärsetik

Vattenfalls kärnvärden är Öppenhet, Ansvarstagande och Effektivitet.

Vattenfalls koncerngemensamma uppförandekod (Code of Conduct) och företagsfilosofi slår fast att alla medarbetare ska följa och arbeta enligt Vattenfalls kärnvärden, policyer och instruktioner. Bestämmelserna i Code of Conduct konkretiseras i övriga delar av ledningssystemet, bland annat i instruktionerna rörande allmänna juridiska och affärsetiska principer respektive konkurrensfrågor. Ytterligare information om styrande affärsetik lämnas i Vattenfalls hållbarhetsredovisning (Corporate Social Responsibility Report).

Under år 2008 har arbete påbörjats med en uppdatering av Vattenfalls Code of Conduct. Som ett första steg har en särskild Code of Conduct för leverantörer antagits av koncernledningen. I samband med uppdateringen införs även ett koncerngemensamt ombudsmannasystem (en ”whistle blowing-funktion”) dit anställda, konsulter, entreprenörer och leverantörer kan vända sig vid eventuella brott mot

Vattenfalls organisation – Januari 2009[2]

2) Förutsatt att Vattenfalls bud gällande förvärv av nederländska Nuon godkänns och slutförs kommer en ny Business Group, Benelux, att etableras i Vattenfalls organisation. (Läs mer på sidan 70.)

3) Vattenfall Treasury, Vattenfall Insurance, Vattenfall Research and Development och Vattenfall IT Infrastructure Services.

gällande lag etc. Systemet är i full drift inom den tyska organisationen och implementeringen slutförs för närvande i övriga delar av Vattenfall.

Allmänt om Vattenfall Management System (VMS)

Koncernen styrs med fokus på värdeskapande och långsiktiga övergripande mål och krav för de operativa enheterna Business Groups och affärsenheter. Business Groups föreslår kortsiktiga mål för varje affärsenhet vilka sedan godkänns av VD och koncernledningen.

För att säkerställa att Vattenfall utvecklas i önskad riktning och lever upp till etiska och legala krav har VD etablerat ett ledningssystem, Vattenfall Management System (VMS, tidigare kallat Group Management System). Integrerat med VMS finns ett miljöledningssystem, Environmental Management System. VMS finns tillgängligt för alla anställda på koncernens intranät. Ledningssystemet består av ett antal byggstenar (se bild på sidan 42). Det är dokumenterat i styrdokument, vilka utgörs av koncernpolicyer, instruktioner, direktiv och övriga dokument. Koncernpolicyer anger intentioner för agerande i frågor av stor vikt för koncernen. Instruktioner ger en mer detaljerad och operativ kontroll och fastslår bindande bestämmelser.

Koncernens ledningsprocesser för strategisk planering, affärsplanering och uppföljning är centrala styrverktyg för koncernledningen. Koncernstaberna ansvarar för att föreslå, utveckla och följa upp koncernpolicyer och koncerninstruktioner. Koncernens kvalitetsfunktion är sammanhållande för ledningssystemet och har till sin hjälp en kommitté som ska medverka till förankring och förbättringar av VMS. Styrdokument på koncernnivå godkänns av koncernledningen. Vissa centrala dokument godkänns även i Vattenfall AB:s styrelse. Alla enheter i Vattenfall är skyldiga att följa ledningssystemets styrdokument.

Implementering och uppföljning av Vattenfall Management System

Särskilda rutiner finns för att ledningssystemen ska bli gällande även i dotterbolagen. Beträffande de nordiska dotterbolagen sker detta bland annat genom särskilda ägaruttalanden på årsstämman, av innebörd att ledningssystemen inom ramen för gällande rätt etc även ska omfatta dotterbolaget.

Beträffande de tyska dotterbolagen finns sedan juni 2008 ett särskilt avtal, ett så kallat ”Beherrschungsvertrag”, mellan Vattenfall AB och det tyska holdingbolaget Vattenfall Europe AG. Enligt avtalet ställer sig styrelsen (”Vorstand”) i holdingbolaget under Vattenfall AB:s kontroll och Vattenfall AB har rätt att utfärda direktiv avseende styrningen. Vattenfall AB har utfärdat ett sådant direktiv, av innebörd att holdingbolaget ska följa VMS. Det är sedan styrelsens i holdingbolaget uppgift att se till att VMS i oförändrat skick implementeras i hela holdingbolaget och i övriga tyska dotterbolag.

Instruktioner inom VMS ska innehålla uppföljningspunkter. Under 2008 har sådana punkter börjat införas på koncernnivå. Dokumentansvarig stab och kvalitetsfunktionen ansvarar för att uppföljning sker. Internrevisionen ansvarar för granskning av uppföljningsrutiner samt för granskning och utvärdering av efterlevnaden av koncernens ledningssystem.

Organisation och processer

Vattenfalls organisationsmodell baseras på värdekedjan för el – produktion, transmission, distribution och försäljning – och för värme – produktion, distribution och försäljning. Rapportering och uppföljning av den operativa verksamheten sker med full transparens i redovisning, kontroll, lönsamhet och värdeskapande.

Vattenfalls verksamhet delas in i tre kategorier ur styrningssynpunkt:

- Affärsverksamheten som sköts av Business Groups och deras affärsenheter.
- Staber som stödjer sina respektive ledningsgrupper.
- Shared Service-enheter som tillhandahåller och utvecklar tjänster vilka stödjer affärsenheter och övriga användares strävan att optimera sin verksamhet. Shared Service-enheter finns både på koncernnivå (Group Shared Services) och på Business Group-nivå.

Ett antal viktiga styrprocesser har etablerats. Varje process leds av en processägare, vanligtvis en medlem av koncernledningen, som ansvarar för att processen utvecklas. För närvarande finns koncernprocesserna strategi– och affärsplanering, rapportering och uppföljning, riskhantering, förvärv, investeringar, kommunikation, chefsutveckling och capacity management.

Strategi- och affärsplaneringsprocessen resulterar i årliga strategi- och affärsplaner. I denna process analyseras, utvärderas och bedöms strategiska frågor med beslut i koncernledningen om urval, formuleringar och prioriteringar. Strategiplaneringen innefattar både koncernens långsiktiga verksamhet och dess finansiella resultat. Årligen utarbetas en femårig strategisk plan för beslut av Vattenfalls styrelse. Med utgångspunkt från direktiven i den strategiska planen tar Business Groups och affärsenheter fram treåriga affärsplaner som slutgiltigt godkänns av koncernledningen. Investeringsplan för påföljande kalenderår fastställs sedan av styrelsen.

Ändrad organisation
Den 15 december 2008 godkände Vattenfall AB: s styrelse en ändrad koncernstruktur. Ändringen innebär att det, vid sidan av den hittillsvarande geografiska indelningen i en Business Group för Norden och en för Centraleuropa, bildas en paneuropeisk Business Group för vindkraft, kärnkraft och tekniktuveckling i samtliga länder där Vattenfall har verksamhet. Denna Business Group kommer även att ansvara för europeisk affärsutveckling med fokus på effektiv energianvändning och biobränslen. Avsikten med organisationsändringen är att ytterligare förbättra förmågan att genomföra stora investeringsprogram, att uppnå klimat- och tillväxtambitionerna samt att bättre utnyttja möjligheterna till gränsöverskridande samarbete. Den nya organisationsstrukturen gäller från och med 1 januari 2009 men kommer att vara helt genomförd den 1 juli 2009.

Revision av bolagsstyrningsrapporten
Bolagsstyrningsrapporten och beskrivningen nedan av den interna kontrollen avseende finansiell rapportering har inte granskats av bolagets revisorer.

Styrelsens rapport om den interna kontrollen avseende finansiell rapportering
Denna rapport har upprättats i enlighet med Svensk kod för bolagsstyrning.

Kontrollmiljö
Den formella beslutsordningen i koncernen utgår från den ansvarsfördelning mellan styrelse och VD som fastställts i styrelsens arbetsordning. Styrelsen har fastställt Vattenfalls koncerngemensamma uppförandekod Code of Conduct som definierar medarbetares åtaganden för Vattenfalls företagsfilosofi, uppförandekod, kärnvärden, policyer och regler. Koncernledningen har fastställt ett ledningssystem, Vattenfall Management System (VMS), med styrdokument som anger bland annat koncerninstruktioner för beslutsfattande, delegering och attesträtt samt styrning av dotterbolag, riskhantering och intern kontroll.

Riskanalys
Reglerna kring och utfallet av koncernens process för riskbedömning och riskhantering behandlas årligen av styrelsen. Koncernens riskhantering och rapportering samordnas av en riskkommitté under ledning av Vattenfalls CFO. Styrelsen utvärderar och övervakar risker och kvalitén i den finansiella rapporteringen genom revisionskommittén. Revisionskommittén har fortlöpande och regelbunden kontakt med koncernens intern- och externrevision för utvärdering av risker i den finansiella rapporteringen. I Vattenfall Management System ingår ett ramverk där risker som avser finansiell rapportering har identifierats och definierats. Finance Compliance funktionen inom koncernstab Ekonomi och Finans utför årliga analyser av risker för finansiell rapportering och ansvarar för uppdatering av ramverket.

Kontrollaktiviteter och uppföljning
Styrelsen erhåller månatligen ekonomiska rapporter och vid varje styrelsesammanträde behandlas moderbolagets och koncernens ekonomiska situation. Koncernledningen har regelbundna uppföljningsmöten avseende det ekonomiska utfallet med chefs- och ekonomifunktionerna i de olika affärsområdena. Vattenfalls ledningssystem innehåller styrande dokument för de väsentliga processerna för finansiell rapportering. Ledningssystemet utgör plattformen för den interna kontrollen för samtliga enheter inom koncernen. Finance Compliancefunktionen inom Koncernstab Ekonomi och Finans ansvarar för självutvärderingar, uppföljningar, rapporteringar och förbättringar av kontrollaktiviteterna för finansiell rapportering. Finance Compliance rapporterar till chefen för Ekonomi och Finans, Vattenfalls CFO samt till revisionskommittén. Internrevisionens arbete innefattar bland annat att utvärdera och granska arbetet med riskhantering, efterlevnad av policyer, regler och instruktioner samt effektiviteten i den interna kontrollen för finansiell rapportering. Internrevisionen rapporterar till koncernledningen, till ledningen i de olika länderna och enheterna samt till Vattenfalls revisionskommitté.

Information och kommunikation
Information om koncernens policyer, instruktioner, riktlinjer och manualer finns på Vattenfalls intranät som är tillgänglig för samtliga anställda i koncernen. Uppdateringar och förändringar i redovisnings- och rapporteringsprinciper kommuniceras löpande samt vid de regelbundna möten som koncernens ekonomi- och controllerfunktion har.

STYRELSE

Lars Westerberg, född 1948, styrelsens ordförande sedan 2008. Lars är utbildad civilingenjör vid Kungliga Tekniska Högskolan och civilekonom vid Stockholms universitet. Lars började 1972 på ASEA:s elevingenjörskurs och stannade på ASEA till 1984 då han var försäljningschef på ASEA Robotics. 1984 anställdes Lars på Esab där han under åren 1991–1994 var VD och koncernchef. Under åren 1994–1999 var Lars VD och koncernchef i Gränges AB och därefter VD och koncernchef i Autoliv AB fram till april 2007. Sedan 2007 är Lars styrelseordförande i Autoliv AB och Husqvarna AB samt styrelseledamot i SSAB och AB Volvo.

Hans-Olov Olsson, född 1941, är styrelsens vice ordförande och invaldes i styrelsen år 2004. Hans-Olov har studerat vid Göteborgs universitet och avlagt pol.mag. examen med inriktning på ekonomi och informationsbehandling. Hans-Olov har genomgått managementprogram vid Harvard Business School. 2006 utnämndes Hans-Olov till ekonomie hedersdoktor vid Handelshögskolan i Göteborg. Han startade sin karriär vid Volvo 1966 som systemingenjör och har därefter haft ett antal chefsbefattningar. Hans-Olov var VD åren 2000–2005 och styrelseordförande år 2006 för Volvo Personvagnar. Under år 2006 var Hans-Olov ansvarig för Fordkoncernens globala varumärkes- och marknadsföringsstrategi och ledamot i Fords koncernledning. Hans-Olov är ordförande i bransch- och arbetsgivarorganisationen Teknikföretagen, vice ordförande i Svenskt Näringsliv, samt medlem i IVA-ingenjörsakademien. Hans-Olov är också styrelseledamot i AB SKF, Lindab International AB, Elanders AB, Anna Lindhs Minnesfond samt IQ initiativet.

Viktoria Aastrup, född 1971, invaldes som ledamot i styrelsen 2008. Hon är utbildad ek.mag. vid Linköpings universitet 1995 samt diplomerad finansanalytiker vid Handelshögskolan i Stockholm 2002. 1995 anställdes Viktoria på Vägverket och från 1998 tjänstgjorde hon på Kommunikationsdepartementet och Näringsdepartementet. Viktoria är idag biträdande enhetschef på Näringsdepartementets enhet för Statligt ägande, vid vilken hon arbetat sedan 2000. Viktoria är styrelseledamot i Lernia AB, VD i Förvaltningsaktiebolaget Stattum, samt ordförande i valberedningen för TeliaSonera AB och Nordea AB.

Carl-Gustaf Angelin, född 1951, är arbetstagarledamot för Akademikerrådet och invaldes i styrelsen år 2003. Carl-Gustaf är civilingenjör från Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm. Mellan åren 1977 och 1988 var han verksam inom AB Svenska Fläktfabriken och därefter har han haft flera olika befattningar inom Vattenfallkoncernen. För närvarande arbetar han på Försäljning Norden.

Eli Arnstad, född 1962, invaldes som ledamot i styrelsen 2008. Hon har studerat offentlig rätt och statsvetenskap vid universitetet i Oslo och tog 1999 en Cand.mag från HiNT (Høskolen i Nord-Trøndelag). 1999 tjänstgjorde Eli på Stiklestad Nasjonale Kultursenter och under 2000 på Stjørdal Naeringsforum. Under åren 2001–2007 var Eli administrerande direktör på Enova SF. Eli är vice ordförande i Sparebank 1 Midt-Norge och styrelseledamot i Senter för ekonomisk forskning vid NTNU, Stiftelsen Nidarosdomens Restaureringsarbeider, AF-gruppen, Sparebankforeningen i Norge, samt Posten Norge.

Johnny Bernhardsson, född 1952, är arbetstagarledamot för Unionen och invaldes i styrelsen år 1995. Johnny har en ingenjörsutbildning kompletterad med ekonomisk påbyggnad från TBV. Han har varit verksam i olika befattningar inom Vattenfallkoncernen sedan 1970.

Christer Bådholm, född 1943, är ledamot och invaldes i styrelsen år 2002. Christer är civilingenjör från Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg och har också en utbildning inom företags- och koncernledning från IFL samt i International Management från MiL. Han har lång erfarenhet som VD från olika bolag inom transportbranschen, bland annat från ABV södra regionen, NCC Intl. AB, ABB Traction AB, Adtranz GmbH, samt Bombardier Transportation GmbH. Sedan 2002 bedriver han egen konsultverksamhet. Christer är även styrelseledamot i Icomera AB och Svevia AB, samt styrelseordförande i Bombardier Transportation Sweden AB och Balfour Beatty Rail AB.

Lars Carlsson, född 1951, är arbetstagarledamot för Unionen och suppleant och invaldes i styrelsen år 1991. Lars har en ingenjörsutbildning från Katrineholms tekniska skola. Han har sedan 1972 varit verksam i olika befattningar inom Vattenfallkoncernen.

Ronny Ekwall, född 1953, är arbetstagarledamot för SEKO Facket för Service och Kommunikation och invaldes i styrelsen år 1999. Ronny är elingenjör från Stora Kopparbergs praktiska yrkesskola. Under åren 1969–1977 var han verksam inom Stora Kopparberg som 1:e montör och efter det har han arbetat som montör inom Vattenfallkoncernen.

Lone Fønss Schrøder, född 1960, är ledamot och invaldes i styrelsen år 2003. Hon har en magister i juridik från Köpenhamns Universitet samt en magister i bolagsekonomi från Handelshögskolan i Köpenhamn. Under åren 1982–2003 var Lone verksam i ledande befattningar inom A.P. Möller-Maersk A/S och sedan 2003 är hon VD för Wallenius Lines AB. Lone är även styrelseledamot i DSB, NKT A/S och Yara ASA, styrelseordförande i Bioneer A/S, WWL A/S, samt vice styrelseordförande i Aker ASA.

Lars-Göran Johansson, född 1953, är arbetstagarledamot för Ledarna och suppleant. Han invaldes i styrelsen år 2008. Lars-Göran har gymnasial utbildning och har varit verksam som tekniker och arbetsledare inom Vattenfallkoncernen sedan 1971.

Per-Ove Lööv, född 1961, är arbetstagarledamot för SEKO och suppleant och invaldes i styrelsen år 1999. Per-Ove har en utbildning i företagsekonomi från Luleås Tekniska Högskola samt en ingenjörsutbildning från Midskogsskolan i Luleå. Per-Ove har varit verksam i olika befattningar inom Vattenfallkoncernen sedan 1987.

Tuija Soanjärvi, född 1955, är ledamot och invaldes i styrelsen år 2007. Tuija har en ekon.mag. från Helsingfors Handelshögskola och är CFO för Itella Abp (före detta Posten Finland Abp). Mellan åren 1981 och 1986 var hon verksam inom Kesko Abp. Därefter hade hon olika befattningar inom TietoEnator Abp. Mellan 2003 och 2005 var Tuija CFO på Elisa Abp.

Anders Sundström, född 1952, är ledamot och invaldes i styrelsen år 2004. Anders är samhällsvetare från Umeå universitet. Han har varit verksam som kommunalråd i Piteå kommun 1980–1994, ordförande för socialdemokraterna i Norrbotten 1989–1999, samt ingått i socialdemokraternas partistyrelse och verkställande utskott under åren 1990–2005. Anders har även innehaft ett antal ministerposter i Sveriges regering såsom arbetsmarknadsminister 1994–1996, näringsminister 1996–1998 och socialminister 1998. Under åren 1999–2002 var han VD för Sparbanken Nord. Anders är för närvarande VD för Folksam Liv och Folksam Sak, styrelseordförande för Luleå Tekniska Universitet, samt styrelseledamot i Boliden AB och ALKA Forsikring A/S.

Lars Westerberg

Hans-Olov Olsson

Viktoria Aastrup

Carl- Gustaf Angelin

Eli Arnstad

Johnny Bernhardsson

Christer Bådholm

Lars Carlsson

Ronny Ekwall

Lone Fønss Schrøder

Lars-Göran Johansson

Per-Ove Lööv

Tuija Soanjärvi

Anders Sundström

KONCERNLEDNING

Lars G Josefsson, född 1950, är verkställande direktör och koncernchef sedan år 2000. Lars är civilingenjör från Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg och började sin karriär på Ericsson år 1974. Där innehade han flera olika chefsbefattningar fram till 1993 bland annat inom Radar-sektionen och Surface Sensor Division. Mellan åren 1993–1997 var Lars VD för Schrack Telecom AG i Wien och därefter VD för Celcius fram till år 2000. Lars är styrelseledamot i ESKOM Holdings Ltd, ordförande i Eurelectric, ordförande i Tysk-svenska handelskammaren samt ledamot i regeringens kommission för hållbar utveckling. Lars hade vid årsskiftet inga väsentliga aktieinnehav i företag med vilka Vattenfall har affärsförbindelser.

Dag Andresen, född 1964, tillträdde som förste vice VD och finansdirektör (Group CFO) för Vattenfall AB i oktober 2008. Dag är utexaminerad sjöofficer och högre officer från Luftkrigsskolen i Norge och civilekonom från Norges Handelshøyskole, NHH. Han har en Executive MBA från Helsinki School of Economics and Business Administration. Vidare har Dag utbildning från Harvard Business School och Stanford Graduate School of Business. Dag har haft olika ledande officerspositioner inom the Royal Norwegian Navy and Royal Air Force. Mellan åren 1993–2000 innehade Dag olika chefsbefattningar inom bland annat Nordiska Investeringsbanken (NIB) i Helsingfors och Den norske Bank (DnB) samt inom shipping och industri. Mellan åren 2001–2008 har Dag haft olika ledande chefspositioner inom Nordea AB, senast som chef för affärsområdet Transaction & Finance Banking.

Hélène Biström, född 1962, var vice chef för Business Group Norden 2007–2008. Från den 1 januari 2009 är Hélène vice VD i Vattenfall AB och chef för Business Group Pan-European. Hélène är civilingenjör utbildad vid Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm. Hélène hade åren 1983–2000 olika anställningar i Vattenfall AB. Åren 2001–2002 var Hélène VD i REGA Energiplanering AB och åren 2004–2007 var hon chef för affärsenhet Värme i Norden. Hélène är styrelseledamot i Svensk Energi och Stella Plastic Holding AB.

Tuomo Hatakka, född 1956, är vice VD i Vattenfall AB sedan 2005 och sedan 1 januari 2008 chef för Business Group Centraleuropa. Tuomo var från 2004 till december 2007 chef för Business Group Polen. Tuomo har en ekonomutbildning från Handelshögskolan i Helsingfors och Instituto de Estudios Superiors de la Empresa i Barcelona i Spanien. Han har bland annat varit verksam som konsult för Bain Company i London, Executive Vice President och partner i Enterprise Investors i Warszawa samt VD i Elektrim Kable SA i Warszawa.

Hans-Jürgen Meyer, född 1957, är ekonomi- och finansdirektör i Vattenfall Europe AG sedan 2005. Hans-Jürgen har en doktorsexamen i juridik från Universitetet i Tübingen och en Master of Laws från Harvard University Law School, USA. Åren 1983–1985 samt 1987–1991 var han verksam vid Förvaltningsdomstolen i Berlin först som notarie, sedan som domare. Hans-Jürgen var åren 1991–2000 verksam vid Treuhandanstalt/BVS i Berlin, från 1993 som vice VD. År 2000 kom han till Bewag AG som ekonomichef. Åren 2002–2005 var Hans-Jürgen chef för Controlling och Finans inom Vattenfall Europe AG.

Helmar Rendez, född 1962, tillträdde som direktör och chef för Koncernstab Strategier i augusti 2007. Helmar har en filosofie doktorsexamen från Berlins tekniska universitet, TU. Han var åren 1989–1993 projektchef vid Zentrum für Logistik und Unternehmensplanung GmbH i Berlin, chef för Kienbaum Management Consultants GmbHs Berlinkontor 1993–1998, chef för koncernutveckling inom VEAG Vereinigte Energiewerke AG, Berlin, 1998–2001. Helmar var ansvarig för integrationsprocessen inom Vattenfall Europe samt chef för Företagsutveckling 2001–2003. Han ingick i företagsledningen för WEMAG AG, Schwerin, 2004–2007 och var VD i Vattenfall Europe Business Services GmbH, Berlin, 2006–2007.

Hans von Uthmann, född 1958, är vice VD i Vattenfall AB och chef för Business Group Norden sedan år 2003. Hans har läst vid Handelshögskolan i Stockholm. Mellan åren 1984–1994 arbetade Hans i olika chefsbefattningar inom Shell-koncernen. Därefter var han chef för affärs- och strategikonsulting inom Shell International i London fram till år 1996 då han tillträdde som VD för AB Svenska Shell. År 2000 blev Hans VD och koncernchef för Duni AB, en post som han innehade fram till år 2003. Hans är styrelseledamot i Svenskt Näringsliv, DF AB och Fryshuset och ordförande i EFA (EnergiFöretagens Arbetsgivareförening).

Jan Erik Back, född 1961, var förste vice VD och chef för Koncernstab Ekonomi och Finans fram till 15 augusti 2008 då han avgick.

Ann-Charlotte Dahlström, född 1952, var direktör och chef för Koncernstab Human Resources fram till 10 september 2008 då hon avgick.

Knut Leman, född 1950, var direktör och chef för Koncernstab Kommunikation fram till den 1 februari 2008 då han avgick.

Carolina Wallenius, född 1968, var direktör och chef för Koncernstab Kommunikation fram till 6 februari 2009 då hon avgick.

Nya medlemmar 2009

Christopher Eckerberg, född 1971, är tillförordnad kommunikationsdirektör sedan 6 februari 2009. Christopher har en civilekonomexamen från Lunds Universitet. Han har arbetat på Vattenfall sedan 2003, närmast som chef för Public Affairs sedan 2007. Innan Christopher kom till Vattenfall arbetade han bland annat på Enron Europe och NetCircle AB.

Lars Gejrot, född 1954, är direktör och chef för Koncernstab Human Resources sedan 2 februari 2009. Lars har en regementsofficersexamen vid Karlberg, högskolestudier inom sociologi, psykologi och pedagogik samt har genomgått flera ledarskapsutbildningar. Lars har arbetat 18 år inom IKEA där han har haft olika utlandsplaceringar och chefsbefattningar, främst inom HR. Innan dess har Lars arbetat fyra år som konsult för Mercuri Urval och 10 år som regementsofficer.

Lars G Josefsson

Dag Andresen

Hélène Biström

Christopher Eckerberg

Lars Gejrot

Tuomo Hatakka

Hans-Jürgen Meyer

Helmar Rendez

Hans von Uthmann

Jan Erik Back
(lämnade koncernledningen
15 augusti 2008)

Ann-Charlotte Dahlström
(lämnade koncernledningen
10 september 2008)

Knut Leman
(lämnade koncernledningen
1 februari 2008)

Carolina Wallenius
(lämnade koncernledningen
6 februari 2009)

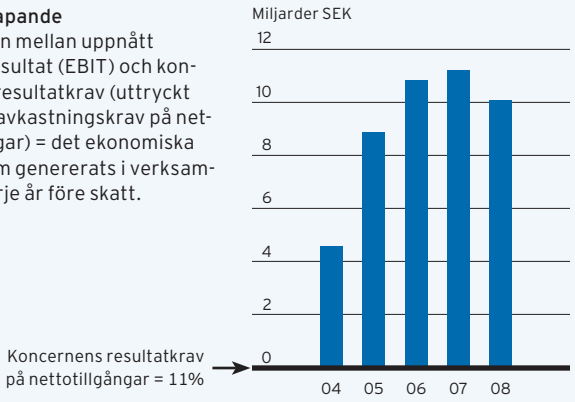
FINANSIELLA MÅL OCH UTFALL

Vattenfalls vision att vara ett ledande europeiskt energibolag förutsätter ekonomiskt värdeskapande och lönsam tillväxt. Detta är utgångspunkten för fastställandet av koncernens finansiella mål, som i sin tur ligger till grund för affärsplaneringsprocessen på affärsenhetsnivå. De finansiella målen är långsiktiga, vilket innebär att de ska utvärderas genomsnittligt över en konjunkturcykel (cirka 5–7 år).

Huvudmålet är långsiktigt uthålligt ekonomiskt värdeskapande

Att skapa ekonomiskt värde genom att generera en konkurrenskraftig avkastning över tiden är Vattenfalls övergripande finansiella mål, såtillvida att koncernens övriga strategiska mål förutsätter nödvändig finansiell styrka. Ägarens avkastningskrav ligger till grund för fastställandet av målen för lönsamhet, utdelning och finansiell risknivå. Styrelsen behandlar de föreslagna målen och fattar beslut om att föreslå dem för årsstämman, där ägaren sedan fattar ett formellt beslut. Se sidan 51 för en sammanställning av Vattenfalls nuvarande fyra finansiella mål samt måluppfyllelse.

Värdeskapande
Skillnaden mellan uppnått rörelseresultat (EBIT) och koncernens resultatkrav (uttryckt som 11% avkastningskrav på nettotillgångar) = det ekonomiska värde som genererats i verksamheten varje år före skatt.

Mål för affärsenheter

Vattenfalls ledning har valt att definiera ett koncernövergripande avkastningsmål baserat på en sammanvägning av de finansiella mål som fastställs av ägaren på årsstämman. Då Vattenfall verkar i en exceptionellt anläggningsintensiv bransch är detta mål uttryckt som avkastning på nettotillgångar (rörelseresultat i procent av genomsnittliga nettotillgångar). Eftersom Vattenfalls olika verksamheter har olika förutsättningar, bryts det koncernövergripande målet i sin tur ner till individuella mål för varje affärsenhet, efter vilka verksamheten styrs. Grundprincipen för målformuleringen på affärsenhetsnivå är att tillgångsintensiva verksamheter utvärderas efter avkastning på tillgångsbasen, medan tjänsteverksamheter mäts efter rörelsemarginal. Om en affärsenhet överträffar sitt mål, kan enheten söka lönsamma tillväxtmöjligheter.

Vattenfall ser ett antal viktiga omvärldsfaktorer som tillsammans pressar lönsamheten i branschen i ett kort och medellångt perspektiv, till exempel ökade kostnader för CO_2-utsläppsrätter, högre bränslekostnader samt lägre tariffer inom transmission och distribution i Tyskland. Detta innebär ökade krav på produktivitetsförbättringar och effektivitet för att garantera uthålligt ekonomiskt värdeskapande.

Förvaltningen av Vattenfallkoncernens kapital

Vattenfallkoncernens kapital utgörs av det redovisade egna kapitalet inklusive minoritetsintressen, vilket vid årsskiftet uppgick till 140 886 MSEK (124 132). Ägarens långsiktiga avkastningsmål på eget kapital hänförbart till aktieägare i moderbolaget uppgår till 15% efter skatt. Därutöver har ägaren definierat ett kassaflödesbaserat mål för räntetäckning samt målet att behålla en kreditrating i kategorin ”single A”. Ratingen är en sammanvägd bedömning av Vattenfalls kreditvärdighet och ersätter mer specifika mål som soliditet, skuldsättningsgrad etc. Vid de årliga utdelningsbesluten beaktas genomförandet av bolagets strategi, den finansiella ställningen samt övriga ekonomiska mål.

Övriga mål

Utöver de finansiella målen definierade Vattenfall under 2007 kvantitativa mål för Vattenfalls fem strategiska ambitioner. Prioriteringarna och målen inom varje strategisk ambition beskrivs i detalj på sidorna 8–11.

Finansiellt mål: Lönsamhet

Ägarens långsiktiga avkastningsmål är att vinsten efter skatt ska uppgå till 15% på genomsnittligt eget kapital. Omräknat till koncernens långsiktiga krav på lönsamhet, uttryckt som avkastning på nettotillgångar, motsvarar detta en avkastning på cirka 11% före skatt.

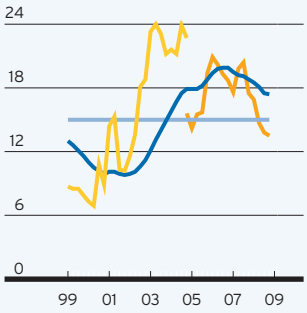
Utfall

- Avkastningen på eget kapital efter skatt för 2008 uppgick till 13,6% (17,6%).
- Avkastningen på nettotillgångar[1] uppgick till 15,1% (16,6%).

- Avkastning på eget kapital efter skatt[1], rullande 12 mån (Sw. GAAP)
- Avkastning på eget kapital efter skatt[1], rullande 12 mån (IFRS)
- Avkastning på eget kapital efter skatt[1], rullande 4 år (Sw. GAAP t om Q3 2004)
- Avkastningsmål, 15%

1) Exkl. jämförelsestörande poster.

Avkastning, %

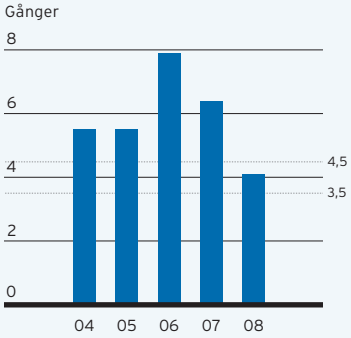

Finansiellt mål: Kassaflödesräntetäckningsgrad

Mål för räntetäckning omdefinerades i april 2006. Ägarens tidigare mål att räntetäckningsgraden baserad på rörelseresultatet skulle uppgå till 3,5–5,0 gånger ersattes med målet att "kassaflödesräntetäckningsgraden efter förnyelseinvesteringar" långsiktigt ska uppgå till 3,5–4,5. För fullständig definition se sidan 127.

Utfall

Kassaflödesräntetäckningsgrad efter förnyelseinvesteringar

Finansiellt mål: Rating

Det är Vattenfalls intention att från kreditvärderingssynpunkt behålla en långsiktig rating i kategorin "single A". Målet avser rating från såväl Moody's som Standard & Poor's.

Vattenfalls aktuella rating är A–/A–2 från Standard & Poor's och A2/P–1 från Moody's. Både Moody's och Standard & Poor's ändrade sin "outlook" från positiv till stabil under det tredje kvartalet 2006 vilket motiverades bland annat med Vattenfalls ökade investeringsplaner, skärpta krav från nätmyndigheter och ökad politisk risk.

Utfall

	Långfristig Moody's	Långfristig S&P	Kortfristig Moody's	Kortfristig S&P
2008	A2	A–	P–1	A–2
2007	A2	A–	P–1	A–2
2006	A2	A–	P–1	A–2
2005	A2	A–	P–1	A–2
2004	A3	A–	P–2	A–2
2003	A3	A–	P–2	A–2
2002	A3	A–	P–2	A–2
2001	A3	A–	P–2	A–2
2000	A1	A+	P–1	A–1

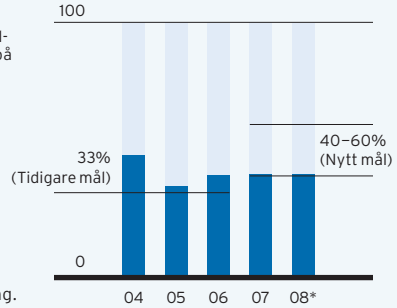
Finansiellt mål: Utdelning

Utdelningen ska långsiktigt uppgå till 40–60% av resultatet efter skatt. De årliga besluten om utdelning ska dock beakta genomförandet av bolagets strategi, finansiella ställning samt övriga ekonomiska mål. Målet för utdelningen ändrades i april 2006; det tidigare målet var 33%.

Utfall

Utdelning, %

Procent av årets resultat. Exakta utdelningsbelopp visas i 10–årsöversikten på sidan 123.

*) Föreslagen utdelning.

FÖRVALTNINGSBERÄTTELSE

Styrelsen och verkställande direktören för Vattenfall AB (publ) organisationsnummer 556036–2138, får härmed avge årsredovisning och koncernredovisning för 2008, omfattande sidorna 52–120.

Koncernens verksamhet och struktur

Vattenfalls vision är att vara ett ledande europeiskt energiföretag och huvudprodukterna är el och värme. Vattenfall agerar i alla delar av värdekedjan för el; produktion, transmission, distribution och försäljning samt producerar, distribuerar och säljer värme. Vattenfall bedriver också energihandel och brunkolsbrytning. Under 2008 bedrevs verksamheter i Sverige, Danmark, Finland, Tyskland, Polen och Storbritannien. Vattenfall hade vid årsskiftet 4,8 miljoner elkunder och 5,6 miljoner nätkunder. Koncernen hade under 2008 cirka 33 000 anställda. Vattenfall AB ägs till 100% av svenska staten. Bolaget har sitt säte i Stockholm.

Rapporteringsstruktur

Koncernens verksamhet bedrevs 2008 huvudsakligen inom två operativa enheter (Business Groups) med olika geografiska ansvarsområden. Dessa primära segment (operativa enheter) är Business Group Norden och Business Group Centraleuropa. Därutöver finns ett segment Övrigt i vilket ingår Energihandel, Finansverksamhet och Övriga koncernfunktioner. Under 2008 omfattade Business Group Norden affärsverksamheter i Sverige, Finland och Danmark samt Vattenfalls vindkraftsatsningar i Storbritannien. Business Group Centraleuropa omfattade affärsverksamheter i Tyskland och Polen. Rörelseresultatet för det primära segmentet Övrigt inkluderar marknadsvärdeförändringar för elhandel vilka redovisas av Energihandel fram till att beloppen realiseras. När beloppen realiseras påverkas andra segment.

Som rörelsegrenar (sekundära segment) fördelas koncernens verksamhet på Elproduktion, Elmarknad (försäljning och energihandel), Elnät (transmission och distribution av el) och Värme (produktion, distribution och försäljning av värme). I Övrig verksamhet ingår Vattenfalls Finansverksamhet och Övriga koncernfunktioner. Rörelseresultatet för det sekundära segmentet Elmarknad inkluderar marknadsvärdeförändringar för elhandel vilka redovisas av Energihandel fram till att beloppen realiseras. När beloppen realiseras påverkas huvudsakligen segmentet Elproduktion.

Från 1 januari 2009 införs en ny koncernorganisation. En tredje Business Group, Pan-European etableras, vilken innefattar tre nya koncernövergripande affärsenheter; Vindkraft, Kärnkraft och Engineering (läs mer på sidan 45) . Förutsatt att Vattenfalls bud den 23 februari 2009 gällande förvärv av nederländska Nuon godkänns och slutförs kommer en ny Business Group, Benelux, att etableras (läs mer på sidan 70).

Omsättning och rörelseresultat per segment, 2008

	Extern nettoomsättning, MSEK	Nettoomsättning, MSEK	Rörelseresultat, MSEK	Andel av koncernens rörelseresultat, %	Rörelsemarginal, %
Primära segment					
Business Group Norden	54 732	48 851	16 760	56,1	34,3
Business Group Centraleuropa	99 182	142 260	15 140	50,6	10,6
Övrigt	10 635	44 849	–2 005	–6,7	–4,5
Eliminering	–	–71 411	–	–	–
Summa	**164 549**	**164 549**	**29 895**	**100**	**18,2**
Sekundära segment					
Elproduktion	48 389	78 952	24 318	81,3	30,8
Elmarknad	80 130	89 090	–1 363	–4,6	–1,5
Elnät	45 644	61 208	4 654	15,6	7,6
Värme	13 593	22 514	3 689	12,3	16,4
Övrigt	3 367	12 653	–1 403	–4,7	–11,1
Eliminering	–26 574	–99 868	–	–	–
Summa	**164 549**	**164 549**	**29 895**	**100**	**18,2**

VIKTIGA HÄNDELSER 2008

Kraftigt utökat investeringsprogram

Vattenfall tillkännagav i februari 2008 ett investeringsprogram för åren 2008–2012 på 173 miljarder SEK, en ökning med 29 miljarder jämfört med femårsperioden 2007–2011. Den 12 februari 2009 meddelade Vattenfall att investeringsprogrammet för åren 2009–2013 uppgår till 202 miljarder SEK. I samband med att Vattenfall den 23 februari 2009 offentliggjorde sitt bud om förvärv av nederländska Nuon (läs mer på sidan 70) tillkännagavs en omprioritering av investeringsprogrammet för 2009–2013 till 191 miljarder SEK (läs mer på sidan 58). Omprioriteringen av investeringsprogrammet är en konsekvens av det planerade Nuonförvärvet.

Inlösen av minoritetsandelar i Tyskland

I april fullbordades inlösen av återstående minoritetsandelar i Vattenfalls tyska dotterbolag Vattenfall Europe AG och bolaget avnoterades från de tyska aktiebörserna.

Status kärnkraft i Norden

Vattenfall har gjort en noggrann översyn av säkerhetsarbetet inom kärnkraftverksamheten i samråd med berörda myndigheter, och internationellt erkända experter har även gjort oberoende djupanalyser av företagets arbete med kärnkraftsäkerhet. I februari utsåg Vattenfall en CNO (Chief Nuclear Officer), som rapporterar direkt till koncernchefen i frågor om kärnkraftsäkerhet och är koncernledningens kärnkraftexpert. Vattenfall tillsatte även ett kärnsäkerhetsråd med koncernchefen som ordförande. Dessutom deltar Vattenfall aktivt i internationella kärnkraftorganisationer för att säkerställa att de samlade globala erfarenheterna tas tillvara för säkerhetsarbetet inom koncernen.

FN:s atomenergiorgan IAEA genomförde i början av 2008 en tre veckor lång granskning av Forsmarks kärnkraftverk. Granskningen visade att Forsmark håller god internationell nivå i säkerhetsarbetet. Ett antal förbättringsförslag identifierades och är nu under genomförande.

Fortsatt driftstopp i tyska kärnkraftverk

De två tyska kärnkraftverken Brunsbüttel och Krümmel som oberoende av varandra snabbstoppades i juni 2007 är fortfarande inte i drift. Orsakerna till snabbstoppen åtgärdades redan under 2007 men tidskrävande kontroll och verifieringsarbete samt nya krav har medfört att anläggningarna ännu inte kunnat återstartas. Resultatpåverkan för stilleståndena beräknas för 2008 ha uppgått till 573 MEUR (5 540 MSEK). För 2007 var resultatpåverkan 201 MEUR (1 900 MSEK).

Eventuell försäljning av Vattenfalls tyska transmissionsnät

Vattenfall kontaktade i slutet av juli ett antal potentiella investerare avseende en eventuell försäljning av Vattenfalls tyska transmissionsnät. Intresset har varit stort och ett antal indikativa bud inkom under oktober. Inga beslut rörande en eventuell försäljning har ännu fattats.

Världens första pilotanläggning för CCS, Schwarze Pumpe, invigd

Efter två års byggtid invigde Vattenfall den 9 september världens första koleldade CCS-kraftverk baserat på oxyfueleteknik. CCS står för Carbon Capture and Storage och innebär avskiljning och lagring under jord av den koldioxid som uppstår vid förbränning av fossila bränslen. Investeringssumman för pilotanläggningen uppgår till 70 MEUR (läs mer på sidan 18–19).

Demonstrationsanläggning för CCS planeras

I maj meddelade Vattenfall sina planer att bygga en demonstrationsanläggning för CCS vid kraftverket Jänschwalde i Tyskland. Vattenfall planerar också sedan tidigare för en CCS-anläggning i Aalborg, Danmark. Investeringsbesluten är dock avhängiga stöd från nationella myndigheter i Tyskland och Danmark samt även från EU. EU markerade sitt stöd för CCS i sitt klimatpaket i december 2008 genom att avsätta 300 miljoner CO_2-utsläppsrätter i finansiellt stöd för demonstrationsanläggningar under nästa handelsperiod. I januari 2009 föreslog Europeiska kommissionen att stödja fem projekt med vardera 250 MEUR inom ramen för European Economic Recovery Programme. Förslaget har ännu inte förankrats i ministerrådet. Jänschwalde är ett av elva projekt som bedömts uppfylla kraven för stöd.

Klartecken för bygget av tyska kraftvärmeverket Moorburg

Den 30 september beviljade Hamburgs myndighet för stadsplanering och miljö (BSU), tillstånd för Vattenfall att bygga det stenkolseldade kraftvärmeverket Moorburg i Hamburg, Tyskland. Tillståndet är förknippat med ett antal nya restriktioner som påverkar driften av anläggningen. Vattenfall har därför begärt domstolsprövning av myndighetens beslut.

Långfristiga elavtal med energiintensiva industriföretag

Flera stora och långfristiga avtal har under året tecknats med nordiska industriföretag bland annat Stora Enso, Smurfit Kappa, Vargön Alloy, Outokumpu, Hydro och Borealis. Vattenfall har ett gott samarbete med den elintensiva industrin och de tecknade avtalen visar att företagen har förtroende för Vattenfall som leverantör.

Ny CFO

Den 1 oktober 2008 tillträdde Dag Andresen som ny förste vice VD och CFO efter Jan Erik Back, som lämnat Vattenfall.

Vattenfalls klimatvision – vara klimatneutral år 2050

Vattenfall preciserade under hösten sin strategiska inriktning. Strategins fokus kan uttryckas i tre ord – Making electricity clean. En integrerad del av denna strategi är Vattenfalls klimatvision, att vara ett klimatneutralt företag 2050. Tillväxt inom produktion med låga koldioxidutsläpp är grunden för Making electricity clean.

Vattenfalls klimatmanifest

I slutet av september offentliggjorde Vattenfall i Bryssel ett klimatmanifest och bjöd in allmänheten att på Internet signera manifestet och uppmana politiker att vidta nödvändiga åtgärder i klimatfrågan. Manifestet identifierar följande tre punkter:

- Vi behöver ett globalt pris på koldioxidutsläpp.
- Vi behöver ge mer stöd för utveckling av klimatvänlig teknik.
- Vi behöver införa klimatkrav på produkter.

Mer än 238 000 personer har skrivit under manifestet.

Ökat antal kunder

Vattenfall fortsatte att vinna marknadsandelar i Norden och kundnöjdhetsindex ökade. I september tecknade Vattenfall och Göteborg Energi AB ett avtal om övertagande av delar av kundbasen i det gemensamt ägda elhandelsbolaget Plusenergi AB. Avtalet innebär att Vattenfall får cirka 150 000 nya kunder vilket kommer att öka marknadsandelen ytterligare. Även i Tyskland har Vattenfall nått försäljningsframgångar. Genom att sälja el på Internet till hela Tyskland har Vattenfall ökat antalet kunder och i slutet av 2008 hade Vattenfall fler kunder än i början av året.

Vindkraftförvärv i Storbritannien

Vattenfall förvärvade flera brittiska vindkraftbolag under hösten.

- AMEC Wind Energy Ltd, ett av Storbritanniens främsta utvecklingsföretag för vindkraftparker, med pågående projekt mellan 500–750 MW.
- Eclipse Energy UK Plc, som utvecklar sex vindkraftprojekt i Storbritannien med en sammantagen effekt på över 200 MW.
- Thanet offshore Wind Ltd, som med 300 MW under byggande är Storbritanniens största vindkraftprojekt.

Vattenfall ingick också i slutet av året partnerskap med ScottishPower Renewables, ett dotterbolag till spanska Iberdrola, för att delta i den tredje brittiska utbudsrundan av havsbaserad vindkraft. Det gemensamma målet är att etablera 6 000 MW vindkraft (3 000 MW vardera) (läs mer på sidorna 14–15).

Förvärv av andel i polskt energibolag

I november förvärvade Vattenfall 18,7% av det polska energiföretaget ENEA S.A. Företaget, som är ett av fyra statsägda energiföretag i Polen, har 2,3 miljoner kunder och står för ungefär 8% av landets totala energiproduktion. ENEA S.A. har en blandad portfölj med såväl småskalig vattenkraft som planerade investeringar i utvecklingsprojekt inom vindkraft, men domineras av kolbaserad produktion. Vattenfall är idag det största utländska energiföretaget i Polen och förvärvet stärker ytterligare Vattenfalls position på den polska energimarknaden.

Obligationslån på 1,5 miljarder EUR

I november emitterade Vattenfall två företagsobligationer på euromarknaden om totalt 1,5 miljarder EUR genom koncernens internbank Vattenfall Treasury AB. Obligationerna har en löptid på fem respektive tio år och lånesumman uppgår till 850 MEUR respektive 650 MEUR. Syftet med dessa transaktioner var att utnyttja rådande situation på kreditmarknaden för att i förväg finansiera en stor del av nästa års beräknade lånebehov. Emissionen mötte stark efterfrågan från investerare och obligationerna övertecknades nästan fyra gånger.

Ny koncernstruktur

En ny koncernorganisation infördes från och med 1 januari 2009. En tredje Business Group, Pan-European, etableras, vilken innefattar tre nya koncernövergripande affärsenheter; Vindkraft, Kärnkraft och Engineering. Business Group Pan-European kommer även att ansvara för europeisk affärsutveckling med fokus på effektiv energianvändning och biobränslen. Med den nya organisationen förbättrar Vattenfall förmågan att nå sina offensiva klimat- och tillväxtambitioner och dra fördel av möjligheter till gränsöverskridande samarbete (läs mer på sidan 44).

Förutsatt att Vattenfalls bud gällande nederländska Nuon godkänns och slutförs kommer en ny Business Group, Benelux, att etableras i Vattenfalls organisation.

KONCERNEN, EKONOMISK ÖVERSIKT OCH ANALYS

Resultaträkning i sammandrag[1]

Belopp i MSEK där ej annat anges	2008	2007	Förändring, %
1 Nettoomsättning	164 549	143 639	14,6
Resultat före avskrivningar (EBITDA)	45 960	45 821	0,3
2 Rörelseresultat (EBIT)	29 895	28 583	4,6
3 Finansiella poster, netto	–6 397	–4 650	–37,6
Resultat före skatter	23 498	23 933	–1,8
4 Skatter	–5 735	–3 247	–76,6
Årets resultat	17 763	20 686	–14,1

1) Se fullständig resultaträkning på sidan 76.

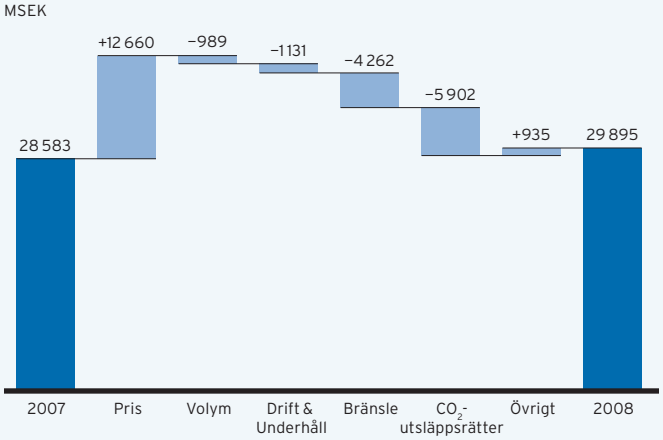
1 Nettoomsättning

Ökningen av nettoomsättningen förklaras främst av högre erhållna elpriser. Cirka 5,5 miljarder SEK förklaras av valutakurseffekter. Rensat från koncerninterna transaktioner ökade nettoomsättningen för Business Group Centraleuropa med 12,4 miljarder SEK, varav 10,8 miljarder SEK avser den tyska verksamheten. För Business Group Norden var ökningen 10,3 miljarder SEK. För det primära segmentet Övrigt, vilket inkluderar Energihandel, minskade nettoomsättningen med 1,8 miljarder SEK.

2 Rörelseresultat (EBIT)

Rörelseresultatet ökade med 4,6%. Faktorer som påverkat förändringen i rörelseresultatet beskrivs i diagrammet nedan. Därutöver kan noteras att 2007 års resultat belastades med nedskrivningar på 1 850 MSEK jämfört med 423 MSEK för 2008. Rörelseresultatet för 2008 påverkades positivt av valutakurseffekter på cirka 800 MSEK till följd av den svagare svenska kronan. Resultatpåverkan för de fortsatta driftstoppen i de tyska kärnkraftverken Krümmel och Brunsbüttel beräknas ha uppgått till 573 MEUR (5 540 MSEK) för 2008. För 2007 var resultatpåverkan 201 MEUR (1 900 MSEK).

Faktorer som påverkat förändringen i rörelseresultat (EBIT)

3 Finansiella poster, netto

Finansnettot uppgick till –6 397 MSEK (–4 650) en försämring med 37,6%. Försämringen beror främst på förändring av marknadsvärdet av derivat. Räntenettot uppgick i genomsnitt till –202 MSEK (–166) per månad. Ökningen i räntekostnader för lån förklaras av ökade skulder och högre räntenivåer.

Ränteintäkter från finansiella placeringar respektive räntekostnader för lån samt kassaflödesmässigt erhållen/betald ränta fördelar sig enligt följande:

Belopp i MSEK	2008	2007	Förändring, %
Ränteintäkter från finansiella placeringar	1 692	1 331	27,1
Räntekostnader för lån	–4 151	–3 325	–24,9
Erhållen ränta	1 679	1 420	18,2
Betald ränta	–3 846	–2 902	–32,5

Se även koncernens Not 13 och 14.

4 Skatter

Skattekostnaden ökade med 2 488 MSEK till 5 735 MSEK (3 247). Effektiv skattesats enligt resultaträkningen uppgick till 24,4% (13,6%). Den svenska regeringen beslutade i december 2008 att sänka inkomstskatten för bolag i Sverige från 28,0% till 26,3% med effekt från 1 januari 2009. Baserat på Vattenfalls balansräkning per 31 december 2008 har uppskjuten skattekostnad i resultaträkningen för 2008 reducerats med 749 MSEK. 2007 års resultat påverkades av en icke återkommande positiv skatteeffekt på 3 800 MSEK i Tyskland, till följd av den tyska regeringens beslut att sänka bolagsskatten med cirka 10 procentenheter.

Balansräkning i sammandrag[1]

Belopp i MSEK där ej annat anges	2008-12-31	2007-12-31	Förändring, %
1 Anläggningstillgångar	317 912	264 864	20,0
2 Omsättningstillgångar	127 915	73 372	74,3
Summa tillgångar	445 827	338 236	31,8
3 Långfristiga skulder	192 578	148 322	29,8
3 Kortfristiga skulder	112 363	65 782	70,8
Summa eget kapital och skulder	445 827	338 236	31,8
4 Eget kapital inkl. minoritetsintressen	140 886	124 132	13,5

1) Se fullständig balansräkning på sidan 77.

1 Anläggningstillgångar

Summa anläggningstillgångar ökade med 20% eller med 53 048 MSEK till 317 912 MSEK (264 864). Materiella anläggningstillgångar ökade med 41 869 MSEK till 256 077 MSEK (214 208) till följd av högre investeringar.

2 Omsättningstillgångar

Kortfristiga placeringar, kassa, bank och liknande tillgångar ökade med 77,6% till sammanlagt 40 236 MSEK (22 659). Ökningen beror främst på att Vattenfall tagit upp nya lån under 2008. Utöver kortfristiga placeringar, kassa, bank och liknande tillgångar på 40 236 MSEK disponerade Vattenfall per den 31 december 15 416 MSEK (9 574) i bekräftade kreditfaciliteter samt 13 327 MSEK (11 413) i övriga kreditfaciliteter.

Sammanställning över koncernens likviditet och kreditfaciliteter per den 31 december 2008

Koncernens likviditet

Belopp i MSEK	
Kassa, bank och liknande tillgångar	20 904
Kortfristiga investeringar	19 332
Totalt	**40 236[1]**

Bekräftade kreditfaciliteter (outnyttjade)

Revolving Credit Facility (förfall 2013)	1 000 MEUR	10 940
364 dagars bilateral kreditlina (förfall 2009)	400 MEUR	4 376
Checkräkningskredit	100 MSEK	100
Totalt		**15,416**

1) 3 724 MSEK utgör Vattenfall Europe AG:s andel av ansvarsöverenskommelsen "Solidarvereinbarung", 3 744 MSEK utgör minoritetsägares andel av likvida medel i Vattenfalls tyska kärnkraftbolag, 7 439 MSEK avser så kallade Credit Support Annex (Margin Calls), och 1 897 MSEK övrigt.

3 Lång- och kortfristiga skulder

Totala räntebärande skulder ökade med 59,8% till 107 347 MSEK (67 189). Här ingår 10 811 MSEK (9 341) så kallat Hybridkapital, Capital Securities, vilket emitterades i juni 2005. Ratinginstituten klassificerar dessa Capital Securities till stor del som eget kapital (Moody's 75% och Standard & Poor's 50%). I totala räntebärande skulder ingår även 16 881 MSEK (11 083) avseende lån från Vattenfalls minoritetsägda tyska kärnkraftbolag. 6 683 MSEK (5 791) avser lån från minoritetsdelägare i bland annat Vattenfalls svenska kärnkraftverk. Koncernens nettoskuld ökade med 22 260 MSEK. Ökningen beror framförallt på ökad upplåning till följd av kraftigt ökade investeringar. Valutakurseffekter har ökat nettoskulden med 7 136 MSEK. Dessa effekter motsvaras dock till stor del av positiva värdeförändringar under posterna Derivat i balansräkningen. Effekter på grund av värdering till verkligt värde av så kallade fair value hedgar har ökat nettoskulden med 1 847 MSEK.

Nettotillgångar

Belopp i MSEK	2008-12-31	2007-12-31
Business Group Norden	111 263	91 122
Business Group Centraleuropa	92 344	78 714
Övrigt[1]	6 800	–5 750
Elimineringar	1 616	2 034
Summa nettotillgångar	**212 023**	**166 120**
Nettotillgångar, vägt medelvärde	179 114	157 252

1) Inkluderar Energihandel, Finansverksamhet och Övriga koncernfunktioner.

Nettoskuld

Belopp i MSEK	2008-12-31	2007-12-31
Hybridkapital (Capital Securities)	–10 811	–9 341
Andra räntebärande skulder[1]	–96 536	–57 848
Kassa, bank och liknande tillgångar	20 904	10 563
Kortfristiga placeringar	19 332	12 096
Lån till minoritetsägare i utländska dotterbolag	1 111	790
Summa nettoskuld	**–66 000**	**–43 740**
1) Varav lån från minoritetsägda tyska kärnkraftbolag.	–16 881	–11 083

Justerad bruttoskuld och nettoskuld

När ratinginstitut och analytiker bedömer företagens kreditvärdighet gör de regelmässigt ett antal justeringar av olika poster i balansräkningen i syfte att få fram en justerad bruttoskuld respektive nettoskuld. De poster som normalt är föremål för justering är kassa, bank och liknande tillgångar samt kortfristiga placeringar samt olika avsättningar (asset retirement obligations). I nedanstående tabell presenteras en justerad brutto- och nettoskuld beräknad av Vattenfall men enligt principer tillämpade av analytiker på marknaden. Det bör dock understrykas att det inte finns någon enhetlig metodik för en sådan justering varför olika analytiker och ratinginstitut mycket väl kan komma fram till olika belopp. Den beräkning som Vattenfall presenterar här kan betraktas som konservativ.

Justerad bruttoskuld och nettoskuld

Belopp i MSEK	2008-12-31	2007-12-31
Räntebärande skulder[1]	–107 347	–67 189
Nuvärdet av pensionsförpliktelser	–21 839	–17 073
Avsättningar för gruvdrift och andra miljörelaterade avsättningar	–14 604	–11 975
50% av Hybridkapital (Capital Securities)	5 406	4 671
Valutaderivat med positivt/negativt marknadsvärde[2]	3 131	–574
Säkring av nettoinvestering i utlandsverksamheter[3]	3 337	438
Justerad bruttoskuld	**–131 916**	**–91 702**
Kassa, bank och liknande tillgångar samt kortfristiga placeringar	40 236	22 659
Ansvarsöverenskommelse för tysk kärnkraftverksamhet (Solidarvereinbarung)	–3 724	–3 224
Minoritetsägares andel av likvida medel i Vattenfalls tyska kärnkraftbolag	–3 744	–3 531
Justerad kassa, bank och liknande tillgångar samt kortfristiga placeringar	**32 768**	**15 904**
Justerad nettoskuld	**–99 148**	**–75 798**

1) På grund av den svenska kronans försvagning har räntebärande skulder redovisningsmässigt ökat med 10,8 miljarder SEK till följd av att Vattenfalls lån i utländsk valuta har omräknats till balansdagskurs. Vattenfall har dock ingen valutaexponering i sin utländska låneportfölj. Lånen i utländsk valuta är antingen säkrade genom valutaswappar eller bokförda som så kallade "equity hedgar". De positiva valutaeffekterna redovisas under andra poster i balansräkningen. En del av dessa positiva effekter beskrivs nedan i fotnot 2 och 3.

2) En betydande del av lånen i utländsk valuta har valutasäkrats genom valutaderivat (cross currency swaps). Den positiva valutaeffekten av dessa 3 131 MSEK (–574) redovisas under posterna "Derivat med positivt/negativt marknadsvärde" i balansräkningen.

3) Dessa poster avser lån som öronmärkts för valutasäkring av nettoinvestering i utlandsverksamheter (så kallad equity hedge).

4 Eget kapital

Koncernens riskkapital, det vill säga eget kapital hänförbart till dels ägare i moderbolaget dels till minoritetsintressen, ökade med 13,5% till 140 886 MSEK (124 132). Eget kapital hänförbart till ägare i moderbolaget ökade med 16,2%, medan eget kapital hänförbart till minoritetsintressen minskade med 11,3%. Minskningen är i huvudsak hänförbar till den inlösen av återstående minoritetsandelar i Vattenfalls tyska dotterbolag Vattenfall Europe AG som gjordes i april 2008. Soliditeten minskade till 31,6% (36,7). Reserv för kassaflödessäkring förändrades med 2 331 MSEK till –4 054 MSEK (–6 385), (läs mer i koncernens Not 42). Till följd av försvagningen av den svenska kronan har omräkningsdifferenser ökat med 9 537 MSEK till 15 393 MSEK (5 856).

Kassaflöde i sammandrag[1]

Belopp i MSEK där ej annat anges	2008	2007	Förändring, %
1 Internt tillförda medel (FFO)	30 735	34 049	–9,7
Kassaflöde från förändringar av rörelsetillgångar och rörelseskulder	5 459	–1 718	e.t
1 Kassaflöde från den löpande verksamheten	36 194	32 331	11,9
2 Kassaflöde från investeringsverksamheten	–41 273	–18 037	128,8
3 Kassaflöde från finanseringsverksamheten	14 294	–18 662	e.t
Årets kassaflöde	9 215	–4 368	e.t
Fritt kassaflöde[2]	18 963	19 650	–3,5

1) Se fullständig kassaflödesanalys på sidan 78.

2) Fritt kassaflöde = Kassaflöde från den löpande verksamheten minus förnyelseinvesteringar.

1 Kassaflöde från den löpande verksamheten

Kassaflödet från den löpande verksamheten har förbättrats med 3 863 MSEK, vilket beror på att internt tillförda medel har minskat med 3 314 MSEK och rörelsekapitalet förbättrats med 7 177 MSEK. Minskningen av internt tillförda medel beror främst på något lägre resultat jämfört med 2007 samt lägre avskrivningar för kärnkraften. Ökningen i rörelsekapitalet har för 2008 påverkats positivt av tidsförskjutning av betalning för CO_2-utsläppsrätter avseende 2008 inom affärsenheten Gruv- och Elproduktion i Tyskland.

Internt tillförda medel (FFO)

Belopp i MSEK	2008	2007
Resultat före skatter	23 498	23 933
Avskrivningar och nedskrivningar	16 060	17 252
Betald skatt	–8 203	–8 132
Ej utdelad andel i intresseföretags resultat	–359	–125
Orealiserade kursvinster	–392	–86
Orealiserade kursförluster	5 720	1 254
Orealiserade poster relaterade till derivat	–4 778	–1 253
Realisationsvinster	–202	–541
Realisationsförluster	78	444
Förändringar i räntefordringar	–380	–226
Förändringar i ränteskulder	1 108	607
Förändringar i Kärnavfallsfonden	–1 108	–822
Förändringar i avsättningar	–307	1 744
Summa	**30 735**	**34 049**

Betald ränta uppgick till 3 846 MSEK (2 902) och erhållen ränta till 1 679 MSEK (1 420). Erhållen utdelning uppgick till 1 140 MSEK (952).

2 Kassaflöde från investeringsverksamheten

Investeringar under 2008 fördelar sig med 42% på Business Group Centraleuropa, 36% på Business Group Norden och 22% på segmentet Övrigt.

Förnyelseinvesteringarna fördelade sig 2008 enligt följande: 9,5 miljarder SEK på Business Group Centraleuropa, 7,4 miljarder SEK på Business Group Norden och 0,3 miljarder SEK på segmentet Övrigt. Tillväxtinvesteringarna fördelade sig enligt följande: 8,4 miljarder SEK på Business Group Centraleuropa, 7,5 miljarder SEK på Business Group Norden och 9,1 miljarder SEK på segmentet Övrigt. Av dessa investeringar utgörs investeringar i aktier i huvudsak av: polska bolaget ENEA S.A. 4,6 miljarder SEK (18,7%), inlösen av minoritetsposter i Vattenfall Europe AG 3,9 miljarder SEK samt ett antal brittiska vindkraftföretag (AMEC Wind Ltd 1,6 miljarder SEK, Eclipse Wind Energy UK Plc 0,6 miljarder SEK och Thanet Offshore Wind Ltd 0,4 miljarder SEK). Under året har Vattenfall gjort försäljningar på 865 MSEK (925 MSEK) (läs mer i koncernens Not 42).

Investeringsprogram 2009–2013

Som en konsekvens av offentliggörandet av Vattenfalls bud på nederländska Nuon, den 23 februari 2009, görs en omprioritering av investeringsprogrammet 2009–2013 från tidigare 202 miljarder SEK till 191 miljarder SEK.

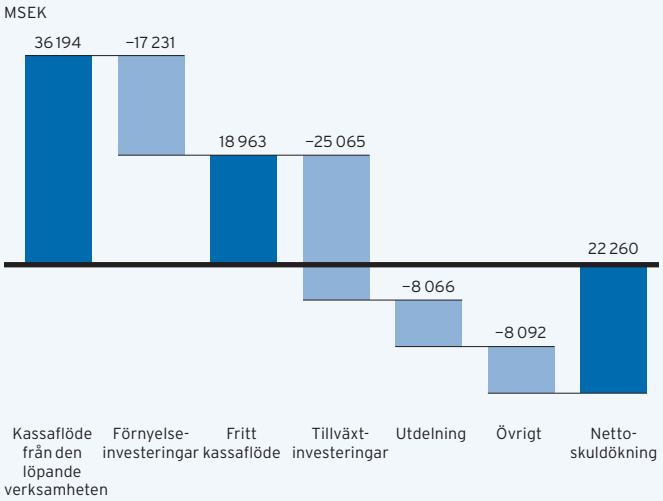
Jämfört med femårsperioden 2008–2012 då investeringsprogrammet uppgick till 173 miljarder SEK innebär det dock en ökning med 18 miljarder SEK. Det totala investeringsbeloppet fördelar sig med 81 miljarder SEK på Business Group Norden och 110 miljarder SEK på Business Group Centraleuropa. 158 miljarder SEK planeras inom produktion (2008–2012: 133 miljarder SEK) och 32 miljarder SEK planeras inom nätverksamheten (2008–2012: 40 miljarder SEK). Det utökade investeringsprogrammet förklaras huvudsakligen av högre investeringskostnader på samtliga marknader samt nya CO_2-utsläppsrelaterade investeringar och ökade investeringar i förnybar energi. Det minskade investeringsbeloppet för elnätverksamheterna förklaras i huvudsak av att Vattenfall planerar att sälja sitt tyska transmissionsnät under 2009. Inga beslut rörande en eventuell försäljning har ännu fattats.

3 Kassaflöde från finansieringsverksamheten

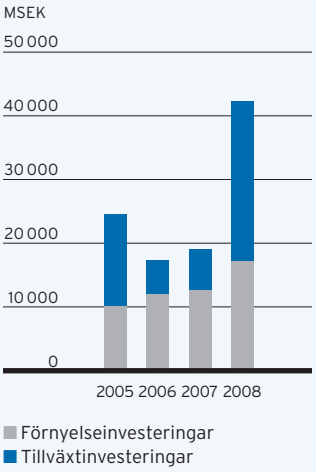
Totala räntebärande skulder, inklusive Hybridkapital (Capital Securities) ökade med 59,8% till 107 347 MSEK (67 189). Ratinginstituten klassificerar Hybridkapital (Capital Securities) till stor del som eget kapital (Moody's 75% och Standard & Poor's 50%). För mer information om Hybridkapital (Capital Securities) se koncernens Not 33, sidan 97. Under 2008 återbetalades lån på sammanlagt 4 457 MSEK medan nyupplåning gjordes med 31 797 MSEK (varav Vattenfall

Treasury svarade för 24 291 MSEK i form av långfristiga lån samt 1 843 MSEK i form av så kallade Credit Support Annex (CSA)). Vidare har Vattenfalls majoritetsägda kärnkraftbolag Forsmark och Ringhals ökat sina delägarlån med 816 MSEK, vilket redovisas som externa lån. (Upptagna lån inkluderar Vattenfalls lån från minoritetsägda tyska kärnkraftbolag med 4 283 MSEK). Nyupplåning gjordes i huvudsak i form av ett flertal mindre private placements samt två stora Eurobond-lån på sammanlagt 1,5 miljarder EUR under Vattenfalls EMTN-program på 5 respektive 10 år. Koncernens nettoskuld har ökat med 50,9 % till 66 000 MSEK (43 740). Per den 31 december uppgick den genomsnittliga räntebindningstiden till 2,9 år (3,3) och den genomsnittligt återstående löptiden för nettoskulden till 6,5 år (6,7). Exklusive Hybridkapital (Capital Securities) uppgår den genomsnittliga räntebindningstiden till 2,4 år och den genomsnittliga löptiden till 6,5 år. All publik upplåning sker genom Vattenfall Treasury AB under garanti från Vattenfall AB.

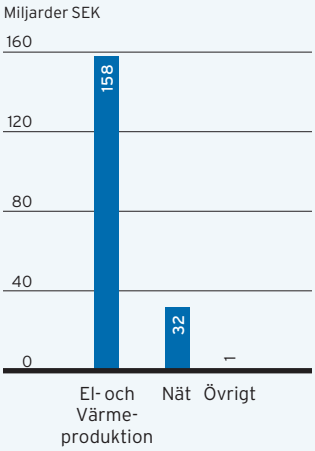
Faktorer som påverkat förändringen i kassaflödet

Investeringar

Investeringsprogrammet 2009–2013

Specifikation av investeringar 2008 och 2007

	Norden		Centraleuropa		Övrigt		Totalt	
MSEK	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Elproduktion								
Vattenkraft	1 095	1 038	165	191	–	–	1 260	1 229
Kärnkraft	3 499	2 935	84	82	–	–	3 583	3 017
Fossilkraft	8	15	8 032	1 408	–	–	8 040	1 423
Vindkraft	2 525	997	49	1	–	–	2 574	998
Biobränsle, avfall	–	–	488	706	–	–	488	706
Övrigt	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa Elproduktion	**7 127**	**4 985**	**8 818**	**2 388**	**–**	**–**	**15 945**	**7 373**
Värme								
Fossilkraft	998	1 357	1 181	1 110	–	–	2 179	2 467
Biobränsle, avfall	693	187	13	20	–	–	706	207
Övrigt	279	227	447	381	–	–	726	608
Summa Värme	**1 970**	**1 771**	**1 641**	**1 511**	**–**	**–**	**3 611**	**3 282**
Elnät								
Elnät	3 306	3 417	3 008	1 809	–	–	6 314	5 226
Övrigt	–	–	–	–	–	–	–	–
Summa Elnät	**3 306**	**3 417**	**3 008**	**1 809**	**–**	**–**	**6 314**	**5 226**
Förvärv av aktier	2 236[1]	–82	445	195	9 139[2]	–	11 820	113
Övrigt exkl, aktier	346	716	4 002	2 214	258	40	4 606	2 970
Totalt	**14 985**	**10 807**	**17 914**	**8 117**	**9 397**	**40**	**42 296**	**18 964**
Procent av totala investeringar	**36**	**57**	**42**	**43**	**22**	**–**	**100**	**100**

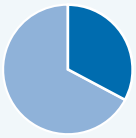
1) 2 194 MSEK avser förvärv av brittiska och nordiska vindkraftbolag. Förvärven av de brittiska bolagen AMEC Wind Ltd och Thanet Offshore Wind Ltd redovisades 2008 under Business Group Norden.

2) 592 MSEK avser förvärv av det brittiska vindkraftbolaget Eclipse Wind Energy UK Plc. 4,6 miljarder SEK avser 18,7% av det polska energibolaget ENEA S.A. 3,9 miljarder SEK avser inlösen av minoritetsposter i Vattenfall Europe AG.

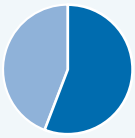
BUSINESS GROUP NORDEN

Vattenfall är den ledande energikoncernen i Norden med en marknadsandel inom elproduktion på cirka 20%. Verksamheten 2008 omfattade Sverige, Finland, Danmark samt Vattenfalls vindkraftsatsningar i Storbritannien. Vattenfall producerar, distribuerar och säljer både el och värme. Vattenkraft och kärnkraft är basen i elproduktionen – men även vindkraft, biobränslen, avfall och fossila bränslen används. Vattenfall säljer fjärrvärme och har en betydande värmeproduktion, till stor del baserad på biobränslen, och är den fjärde största värmeleverantören i Norden. Vidare bedriver Vattenfall konsult- och entreprenadverksamhet, huvudsakligen inom energisektorn.

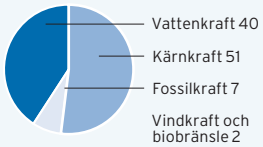
Andel av koncernens externa nettoomsättning, 33%

Andel av koncernens rörelseresultat, 56%

Produktionsmix, producerad el, %

Norden

	2008	2007	Förändring, %
1 Nettoomsättning, MSEK	48 851	46 713	4,6
Extern nettoomsättning[1], MSEK	54 732	44 429	23,2
2 Rörelseresultat, MSEK	16 760	12 591	33,1
Nettotillgångar, MSEK	111 263	91 122	22,1
Avkastning på nettotillgångar, %	15,1	13,7	e.t
Installerad effekt el, MW	18 621	18 902	–1,5
Installerad effekt värme, MW	4 354	4 987	–12,7
3 Elproduktion, TWh	90,7	91,1	–0,4
3 Värmeproduktion, TWh	10,4	10,7	–2,8
Antal elkunder[2]	1 120 000	1 034 000	8,3
Antal nätkunder	1 299 000	1 302 000	–0,2
Medelantal anställda, personår	9 507	9 489	0,1

1) Exklusive koncerninterna transaktioner.

2) Privatkunder samt små och medelstora företagskunder.

1 Nettoomsättning

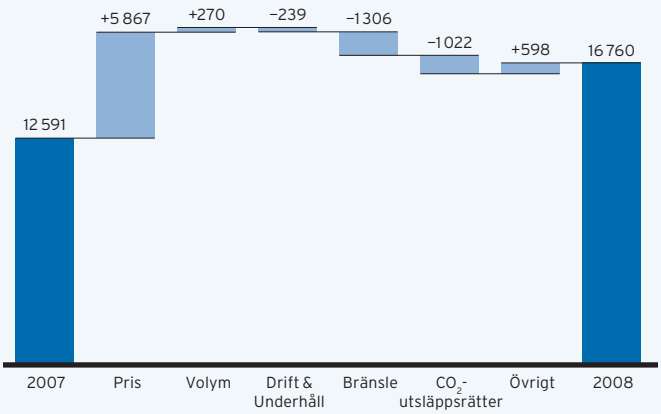
Den externa nettoomsättningen ökade med 10 303 MSEK, vilket främst förklaras av högre erhållna priser både på spotmarknaden och prissäkrad volym.

2 Rörelseresultat

Förbättringen av rörelseresultatet förklaras huvudsakligen av högre elpriser. Affärsenheten Elproduktion står för den största delen av ökningen (85%) med en rörelseresultatförbättring med 3 535 MSEK. Denna förbättring förklaras främst av högre erhållna priser både på spotmarknaden och prissäkrad volym (5 721 MSEK). Rensat för fjolårets omstruktureringskostnad och kostnader för stormen Per förbättrade affärsenheten Distribution sitt rörelseresultat med 209 MSEK, vilket främst förklaras av förbättrade tariffer. Affärsenheten Värme förbättrade sitt rörelseresultat med 173 MSEK, till stor del på grund av att resultatet 2007 belastades med en större nedskrivning av en kraftvärmeanläggning i Finland.

Faktorer som påverkat förändringen i rörelseresultat (EBIT)

MSEK

3 El- och värmeproduktion

Den totala elproduktionen var trots ökad vatten- och vindkraftproduktion något lägre än 2007, vilket beror på lägre produktion i kärnkraften till följd av driftstopp och förlängda revisioner i slutet på året samt lägre fossilkraftproduktion i Danmark. Problem med styrstavar i kärnkraftreaktorn Forsmark 3 åtgärdades och reaktorn återstartades den 1 januari 2009. Vindkraftproduktionen ökade med 25% till 1,5 TWh (1,2), vilket främst förklaras av den nya vindkraftparken Lillgrund och goda vindförhållanden. Den biobränslebaserade produktionen uppgick till 0,5 TWh (0,4). Värmeproduktionen minskade något jämfört med fjolåret, vilket förklaras av varmt väder och avyttring av ett antal mindre produktionsenheter under slutet av 2007.

Marknadprissutveckling

Det genomsnittliga spotpriset (EURSYS base load) på Nord Pool var cirka 60% högre än föregående år; 44,73 EUR/MWh jämfört med 27,93 EUR/MWh vilket huvudsakligen förklaras av högre priser för CO_2-utsläppsrätter samt en svagare hydrologisk balans. Den genomsnittliga hydrologiska balansen under 2008 visade på ett överskott 5,8 TWh jämfört med ett överskott på 12,7 TWh under 2007.

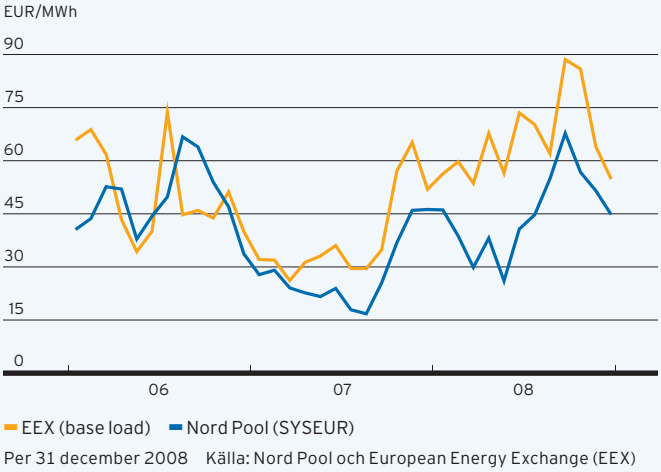
Kraftigt stigande olje- och kolpriser präglade prisutvecklingen på terminer under första delen av året med en toppnotering på 2009-kontraktet den 1 juli på 69,75 EUR/MWh. Under andra halvåret uppvisade råvarupriserna en mycket kraftigt fallande tendens som ett resultat av en allmänt tilltagande finansiell oro, vilket påverkade de nordiska finansiella kontrakten kraftigt. Bottennoteringen för 2009-kontraktet den 18 december var 36,3 EUR/MWh, vilket nästan är en halvering jämfört med toppnoteringen några månader dessförinnan. Terminskontrakten för 2009 och 2010 stängde den 30 december 2008 på 30,60 EUR/MWh respektive 37,90 EUR/MWh, att jämföras med 51,7 EUR/MWh respektive 50,88 EUR/MWh i slutet av 2007. Årsmedelvärdet av stängningspriserna för 2009-kontraktet var 54,70 EUR/MWh vilket är nära 9 EUR/MWh högre än under 2007 då motsvarande siffra var 45,72 EUR/MWh.

Nätreglering

I Sverige har regleringen av nättarifferna historiskt skett genom kontroll i efterhand (ex post). År 2003 infördes den så kallade nätnyttomodellen för denna skälighetsbedömning. I juni 2003 antogs Europaparlamentets elmarknadsdirektiv där det anges att nättariffer ska fastställas i förväg (ex ante). Baserad på den har den svenska regeringen i en proposition föreslagit så kallade Energinätsutredningen att nätföretagens intäkter från och med 2012 ska fastställas i förväg för fyraåriga tillsynsperioder. Vidare föreslås att dagens nätnyttomodell med ett fiktivt elnät ersätts med en reglering som utgår från nätföretagens verkliga elnät.

Nätmyndigheten beslutade år 2006 att kräva återbetalning på 236,4 MSEK avseende före detta Vattenfall Sveanät för tariffåret 2003. Efter överklagan från Vattenfall till länsrätten beslutade nätmyndigheten i december 2008 att ta tillbaka återbetalningskravet. För tariffåren 2004–2008 gäller att Vattenfall ska återbetala sammanlagt 0,5 MSEK. Planerad höjning av elnätspriserna för 2009 kommer att minskas med detta belopp.

Tyska och nordiska elspotpriser, månadssnitt

Per 31 december 2008 Källa: Nord Pool och European Energy Exchange (EEX)

Långfristiga elavtal med energiintensiva industriföretag

Flera stora och långfristiga avtal har under året tecknats med nordiska industriföretag bland annat Stora Enso, Smurfit Kappa, Vargön Alloy, Outokumpu, Hydro och Borealis. Vattenfall har ett gott samarbete med den elintensiva industrin och de tecknade avtalen visar att företagen har förtroende för Vattenfall som leverantör.

Ökat antal kunder

Vattenfalls satsningar på förbättrade erbjudanden och attraktiva avtalsvillkor har givit resultat. Vattenfall fortsätter att vinna marknadsandelar i Norden och på den svenska privatmarknaden har Vattenfalls andel ökat från 15,1% till 16,7%. Nöjd Kundindex (NKI) har förbättrats från 62 till 69 jämfört med 2007. Allt fler kunder väljer att teckna sina elavtal över internet. Internetförsäljningen har ökat från under 1 000 nya kunder år 2006 till runt 20 000 nya kunder 2008. Bland de kontraktsformer som rönt mest uppskattning bland kunderna är ”Trygghetsavtalet”, ett fastprisavtal på tre år med bytesrätt om marknadspriset skulle sjunka. Ett avtal med Göteborg Energi AB om övertagande av delar av kundbasen i det gemensamt ägda elhandelsbolaget Plusenergi AB innebär att Vattenfall får cirka 150 000 nya kunder vilket kommer att öka marknadsandelen ytterligare under 2009.

Investeringar

Följande större investeringsprojekt pågår eller planeras:

- Vattenfall samarbetar med Sveaskog om att bygga drygt 500 vindkraftverk med en total effekt på 1 500 MW, motsvarande hushållsel till 800 000 hem, vilket kan bli den hittills största vindkraftsatsningen i Sverige.
- I Danmark pågår ett arbete med att ersätta äldre vindkraftverk med större och mer effektiva verk. Drygt 30 nya verk med en samlad effekt på 100 MW ska ersätta 120 äldre verk med en total effekt på cirka 40 MW.
- Vid Midtfynsverket i danska Odense uppförs en halmeldad kraftvärmepanna på 35 MW el och 84 MW värme.
- Vid Amagerverket i Köpenhamn pågår konvertering av ett koleldat kraftvärmeblock till sameldning med halm.
- Implementeringen av de stora investeringsprogrammen inom vattenkraft, kärnkraft och nätverksamheten fortsätter. Sedan 2003 har Vattenfall tillsammans med övriga ägare investerat cirka 10 miljarder SEK i ett stort och långsiktigt investeringsprogram i de svenska kärnkraftanläggningarna vilket omfattar åtgärder för höjd säkerhetsnivå, förlängd livslängd och höjd effektnivå.
- I september påbörjade Vattenfall bygget av ett nytt vattenkraftverk, Abelvattnet i Storumans kommun, med en effekt på 4,6 MW. Det blir Vattenfalls första nybyggda vattenkraftverk på drygt 15 år.
- I Finland investeras 29,9 MEUR (cirka 283 MSEK) för att öka användningen av biobränslen i Vanaja kraftverk i Tavastehus.

Kärnkraft

I mitten av oktober stoppades Forsmark 3 efter att det vid revisionen av Oskarshamn 3, som inte ägs av Vattenfall men är av samma reaktorstyp, upptäckts brott på en styrstav. Efter åtgärd och kontroll togs reaktorn åter i drift 1 januari 2009.

I samband med återstart efter årets revisioner drabbades både Ringhals 1 och Ringhals 2 av driftrelaterade problem, vilka ledde till produktionsbortfall. Efter korrigerande åtgärder togs Ringhals 1 åter i drift den 6 januari 2009. På Ringhals 2 upptäcktes att två kylvattenpumpar gav ett för lågt flöde, vilket medför att blocket fram till revisionsavställningen 2010 måste drivas med något reducerad effekt.

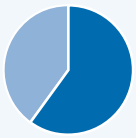
FN:s atomenergiorgan IAEA genomförde i början av 2008 en tre veckor lång granskning av Forsmarks kärnkraftverk. Granskningen visade att Forsmark håller god internationell nivå i säkerhetsarbetet. Ett antal förbättringsförslag identifierades, som Forsmark kommer att genomföra.

BUSINESS GROUP CENTRALEUROPA

Business Group Centraleuropa omfattar verksamheter i Tyskland och Polen. I Tyskland producerar, distribuerar och säljer Vattenfall el och värme och var 2008 landets tredje största elproducent och den största fjärrvärmeleverantören. Produktionen är i huvudsak baserad på brunkol. Verksamheten innefattar brunkolsdagbrott i Lausitz, kraftverk i östra och norra Tyskland, transmissionsnätet i östra Tyskland samt lokalnät i Berlin, Hamburg och Mecklenburg Vorpommern.

I Polen utgör värmeproduktion och värmeförsäljning den största delen av verksamheten och Vattenfall har en marknadsandel på cirka 12%. El- och värmeproduktionen är främst baserad på kol. Vattenfall äger och driver även elnät samt distribuerar och säljer el främst i sydvästra delen av Polen.

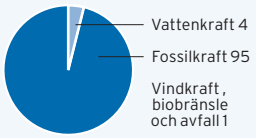
Andel av koncernens externa nettoomsättning, 60%

Andel av koncernens rörelseresultat, 51%

Produktionsmix, producerad el, %[1]

1) I den tyska verksamheten producerar Vattenfall normalt även el från kärnkraft men under 2008 stod två av de tyska kärnkraftverken stilla.

Centraleuropa

	2008	2007	Förändring, %
1 Nettoomsättning, MSEK	142 260	122 256	16,4
Extern nettoomsättning[1], MSEK	99 182	86 736	14,3
2 Rörelseresultat, MSEK	15 140	16 430	–7,9
Nettotillgångar, MSEK	92 344	78 714	17,3
Avkastning på nettotillgångar, %	16,4	20,9	e.t
Installerad effekt el, MW	15 951	15 951	0,0
Installerad effekt värme, MW	13 518	13 483	0,3
3 Elproduktion, TWh	72,4	76,6	–5,5
3 Värmeproduktion, TWh	25,3	25,5	–0,8
Antal elkunder[2]	3 670 000	3 668 000	0,1
Antal nätkunder	4 290 000	4 427 000	–3,1
Medelantal anställda, personår	22 387	22 396	–0,0

1) Exklusive koncerninterna transaktioner.

2) Privatkunder samt små och medelstora företagskunder.

1 Nettoomsättning

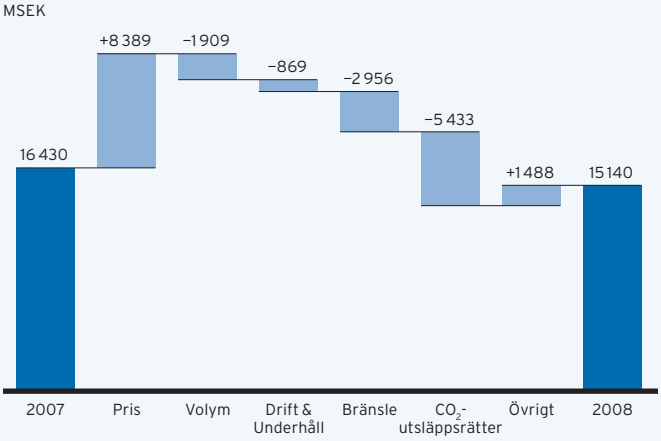
Den externa nettoomsättningen ökade med 12 446 MSEK, varav nästan 90% är hänförligt till Tyskland. Ökningen förklaras främst av högre erhållna priser i både Tyskland och Polen men även av valutakurseffekter.

2 Rörelseresultat

Försämringen av rörelseresultatet hänför sig helt till den tyska verksamheten, nästan uteslutande från affärsenheten Gruvdrift och Elproduktion. Det beror i huvudsak på ökade kostnader för CO_2-utsläppsrätter (5 255 MSEK) samt minskade volymer till följd av bland annat lägre tillgänglighet i kolkraftverken och revisionsarbeten. Resultatpåverkan för de fortsatta driftstoppen i kärnkraftverken Krümmel och Brunsbüttel beräknas ha uppgått till 573 MEUR (5 540 MSEK) för 2008. För 2007 var resultatpåverkan 201 MEUR (1 900 MSEK). Affärsenheten Värme uppvisar en försämring på grund av högre bränslekostnader.

Den polska verksamheten uppvisar en förbättring av rörelseresultatet, framförallt hänförligt till affärsenheten Distribution, bland annat tack vare högre tariffer och något ökade volymer under 2008. Affärsenheten Värme försämrade sitt rörelseresultat, till stor del på grund av ökade bränslekostnader, som dock delvis kunde kompenseras av något högre erhållna priser för elförsäljningen.

Faktorer som påverkat förändringen i rörelseresultat (EBIT)

3 El– och värmeproduktion

Den totala elproduktionen minskade med 5,5% till 72,4 TWh (76,6), vilket är hänförligt till driftstoppet i det tyska kärnkraftverket Brunsbüttel samt lägre fossilkraftproduktion till följd av lägre tillgänglighet och längre revisioner i de tyska kolkraftverken. Driftstoppet i det hälftenägda kärnkraftverket Krümmel har inte påverkat produktionsvolymerna eftersom anläggningen inte konsolideras i Vattenfalls bokslut. Fossilkraftproduktionen i Polen var oförändrad

under året. Värmeproduktionen minskade något på grund av varmare väder.

Marknadsprisutveckling

Tyskland

Det genomsnittliga spotpriset (base load) på den tyska elbörsen EEX var 73% högre än 2007; 65,75 EUR/MWh jämfört med 38,00 EUR/MWh. Prisökningen beror på betydligt högre produktionskostnader för el med (i medeltal) högre bränslepriser 2008 än 2007.

De tyska terminskontrakten för 2009 och 2010 stängde den 30 december 2008 på 56,21 EUR/MWh respektive 58,02 EUR/MWh, att jämföras med 61,5 EUR/MWh respektive 59,39 EUR/MWh i slutet av 2007. Årsmedelvärdet av stängningspriserna för 2009-kontraktet var 70,10 EUR/MWh, vilket är 14,23 EUR/MWh högre än under 2007 då motsvarande siffra var 55,85 EUR/MWh.

Polen

Det genomsnittliga spotpriset (base load) på den polska elbörsen var 69% högre än 2007; 194,7 PLN/MWh (115,3). De polska genomsnittliga spotpriserna (peak load) var ännu högre; 229,0 PLN/MWh (125,7).

Omsättningen på den polska elbörsen, framförallt på terminsmarknaden, är fortfarande låg jämfört med Nord Pool och EEX. Likviditeten förbättrades dock jämfört med 2007. De polska terminskontrakten för 2009 och 2010 stängde den 30 december 2008 på 16,1 PLN/MWh respektive 16,6 PLN/MWh, vilket är 29% lägre än noteringen för samma kontrakt i slutet av 2007.

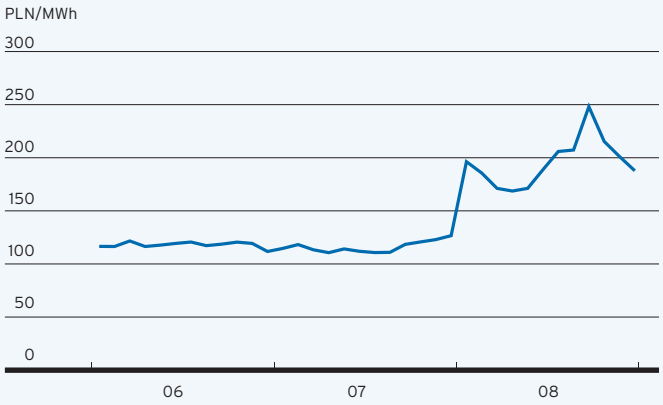
Årsmedelvärdet för terminskontraktet för 2009 var 57,90 EUR/MWh, med en toppnotering i oktober på 67,78 EUR/MWh och en lägsta notering i början av året på 42,90 EUR/MWh.

Marknadsförutsättningar

Tyskland

Konkurrensen på den tyska elmarknaden, speciellt inom privatkundsmarknaden, har ökat kraftigt. Från att ha tappat kunder och förlorat marknadsandelar i Tyskland under 2007 har Vattenfall under året nått försäljningsframgångar och ökat antalet kunder. För att motverka kundernas ökade benägenhet att byta elleverantör avstod Vattenfall från prishöjningar under 2008. Dessutom introducerade Vattenfall en internetbaserad produkt för privatkunder, Easy, som blev en framgång och genererade 50 000 nya kunder. Ett

Polska elpriser 2006–2008, månadssnitt

Källa: Gielda Energii SA (Polish Power Exchange, PolPX).
Per 31 december 2008

Prisutveckling olja, kol, gas och utsläppsrätter CO_2

oberoende undersökningsinstitut "Deutsche Institut für Service-Qualität" utsåg Vattenfall Europe till 2008 års bästa leverantör ("Best in class-supplier 2008").

Polen

Under hösten beslutade den polska regleringsmyndigheten (URE) att inte avreglera tarifferna till hushållssegmenten som tidigare indikerats. I slutet av december fastställdes tariffnivån till långt under marknadspris för detta segment. Varken Vattenfalls eller RWE:s tariffer till hushållssegmenten har blivit godkända av URE.

Investeringar

Tyskland

Följande större investeringsprojekt pågår eller planeras:

- I Hamburg, Moorburg, beviljade Hamburgs myndighet för stadsplanering och miljö (BSU) Vattenfall att bygga en stenkolsbaserad kraftvärmeanläggning på 1 640 MW.
- Tillsammans med externa parter bygger Vattenfall den havsbaserade testanläggningen för vindkraft "Alpha Ventus", som enligt planerna ska tas i drift 2009. Totalt uppförs 12 turbiner på vardera 5 MW.
- I maj meddelade Vattenfall sina planer på att bygga en demonstrationsanläggning för CCS vid kraftverket Jänschwalde i delstaten Brandenburg. Investeringsbeslutet är dock avhängigt stöd från myndigheterna i Tyskland och från EU. Anläggningen beräknas tas i drift tidigast 2015.
- Brunkolskraftverket Boxberg i Sachsen byggs ut med ett nytt block på 675 MW. Dessutom kommer det närliggande dagbrottet Reichwalde att återstarta brytningen av brunkol.

Polen

- I november förvärvade Vattenfall 18,7% av det polska energiföretaget ENEA S.A. (läs mer på sidan 54).

Organisationsförändringar

I Tyskland har Vattenfall sedan 1 juli 2008 en ny företagsledningsstruktur. Antalet personer i företagsledningen (Vorstand) har reducerats från sex till tre personer. Samtidigt har affärsenhetscheferna fått större ansvar för sina respektive verksamheter. Organisationsförändringarna innebär att den operativa verksamheten nu är närmare ledningen.

Tyska och nordiska elterminspriser

Källa: Nord Pool och European Energy Exchange (EEX).

Valutakurser, se sidan 87.

ICKE–FINANSIELLA UPPLYSNINGAR

Nedan lämnas väsentliga icke-finansiella upplysningar som bedöms ha betydelse för Vattenfalls resultat, ställning och utveckling.

Forskning och utveckling (FoU)

Forskning och Utveckling (FoU) är en viktig del i arbetet att kunna svara upp mot krav och förväntningar från kunder och omvärld.

Vattenfalls styrmodell innebär att ansvaret för den operativa verksamheten är fullt delegerat till Business Groups och affärsenheter. Ansvaret för specifik FoU och sådant som är direkt kopplat till den egna verksamheten åligger de operativa affärsenheterna. FoU-verksamheten bedrivs även inom sådana områden som är långsiktiga och visionära samt inom områden som är av koncerngemensam vikt.

Vattenfalls FoU är tydligt riktad mot att stödja koncernens planer avseende minskade utsläpp av koldioxid och ökad andel förnybart i produktionsmixen. Företagets FoU omfattar också energieffektivisering i hela värdekedjan för energiförsörjning från bränsleutvinning till slutanvändning av el, värme, gas och fordonsbränslen. En väsentlig del av företagets FoU innefattar aktiviteter som har till syfte att svara upp till tidigare ingångna åtaganden, till exempel slutförvar av utbränt kärnbränsle från företagets svenska kärnkraftverk.

Ökande budget för FoU som stöd för företagets strategiska ambitioner

I syfte att stödja företagets strategiska ambitioner har budgeten för FoU ökat under senare år samtidigt som programmens innehåll har renodlats till att innefatta 6 huvudområden; förnybara energikällor, CCS-avskiljning och lagring av koldioxid, drifteffektivisering, effektivare energianvändning och ny energiomvandlingsteknik. Under 2008 satsade Vattenfall totalt 1 529 MSEK (1 015) på FoU i koncernen. Av detta avser 352 MSEK (336) Vattenfalls andel av arbetet med att utveckla en säker och godkänd metod för slutförvaring av utbränt kärnbränsle, vilket bedrivs i dotterbolaget SKB. 143 MSEK (77) avser FoU inom förnybar energi och 687 MSEK (280) avser utveckling av teknik för avskiljning och lagring av koldioxid från fossileldade anläggningar. Räknat som andel av koncernens omsättning motsvarar kostnaderna för koncerngemensam FoU cirka 0,9% (0,7), vilket är i paritet med Vattenfalls konkurrenter. Andelen är rimlig i beaktande av att Vattenfall är ett teknikanvändande, snarare än ett produktutvecklande företag.

Forskning och utveckling (FoU)

- Renodling av Vattenfalls FoU-program under 2008 till att innefatta 6 huvudområden; förnybar energi, CCS-avskiljning och lagring av koldioxid, kärnkraft, drifteffektivisering, effektivare energianvändning och ny energiomvandlingsteknik.
- Vattenfalls storskaliga projekt för CCS-avskiljning och lagring av koldioxid är det största programområdet inom FoU.
- Ett flertal olika utvecklingsprojekt pågår inom området förnybar energi.

Utvecklingsprojekt inom förnybar elproduktion

Vattenfall satsar på att öka andelen förnybara energikällor i produktionen. Satsningen på förnybara energikällor är en viktig del i strategin att drastiskt minska företagets koldioxidutsläpp. Parallellt pågår FoU kring hur befintliga vattenkraftverk kan vidareutvecklas.

Vattenfall planerar stora investeringar i nya vindkraftanläggningar. Att öka värdet och minska riskerna i dessa är ett viktigt mål för koncernens FoU. Som förberedelse för kommande investeringar i stora havsbaserade vindkraftanläggningar pågår flera utvecklingsprojekt där ny teknik prövas. Parallellt sker investeringar i både kommersiella vindkraftanläggningar och demonstrationsanläggningar i den operativa verksamheten (läs mer på sidorna 12–15).

Under 2008 ökade satsningarna inom havsenergi, främst med inriktning på vågkraft. Potentialen för vågkraft är relativt stor men tekniken ligger ett antal år efter vindkraften i utveckling. Vattenfall är aktivt engagerat i två pilotanläggningar på Irland och i Sverige. Vidare har Vattenfall skaffat exploateringsrättigheter till flera platser i Storbritannien och på Irland. Dessutom följer Vattenfall utvecklingen i flera andra länder, som Norge och Portugal. Med utgångspunkt från en utvärdering av fler än tio olika tekniker, har Vattenfall prioriterat fyra olika tekniker, varav Vattenfall aktivt stöder två.

Fortsatt ökade satsningar på teknik för avskiljning och lagring av koldioxid – CCS

Vattenfalls storskaliga projekt för avskiljning och lagring av koldioxid, CCS, har vuxit till att bli det största programområdet under 2009. Programmet som sträcker sig över många år, går ut på att utveckla, skala upp och demonstrera kostnadseffektiv teknik för att kunna fånga in och permanent lagra den koldioxid som bildas vid förbränning av bland annat brunkol. Projektet är av direkt betydelse för att Vattenfall ska kunna lyckas med sitt mål att minska koldioxidutsläppen till 2030 och klimatvisionen att Vattenfalls verksamhet ska vara klimatneutral 2050. Vattenfall siktar på att ha ett fullt utvecklat kommersiellt koncept för CCS till 2020.

Under 2008 togs en pilotanläggning för CCS baserad på oxyfuelteknik vid drift vid tyska Schwarze Pumpe. Anläggningen är en viktig länk i uppskalningen av denna teknik från teststorlek till kommersiell storlek.

Parallellt med planeringen av en demonstrationsanläggning i Danmark vid Nordjyllandsverket, startade under 2008 även förprojektering av en andra demonstrationsanläggning i tyska Jänschwalde. Denna anläggning skulle kunna tas i drift tidigast 2015.

Under året genomfördes seismiska undersökningar för lagring av koldioxid i en akvifär utanför danska Ålborg. Anläggningen kan tas i drift tidigast 2013.

Under 2007 tecknade Vattenfall avtal med tyska bolaget EEG (ett dotterbolag till Gaz de France) om att samarbeta kring lagring av koldioxid i det sinande gasfältet i Altmark. Förberedande aktiviteter genomfördes under 2008. Provlagring av koldioxid från pilotanläggningen i Schwarze Pumpe kan påbörjas tidigast våren 2009 (läs mer på sidan 16–19).

Effektivare energianvändning

Vattenfalls FoU har givits en tydligare fokusering på projekt avseende effektivare energianvändning.

Samarbetet med Volvo avseende plugin-hybridbilar fortsätter. Vattenfall deltar också sedan slutet av 2008 tillsammans med BMW i ett projekt med elbilar i Berlin. Där står Vattenfall för elen i form av ett nät av elstationer. Flertalet aktiviteter inom området energisystemanalys fortgår med syfte att titta på hur olika installationers roll i större sammankopplade energisystem kan ändras så att den totala energieffektiviteten ökar.

Miljöfrågornas påverkan på koncernen

Miljöfrågornas betydelse i samhället har idag sådan genomslagskraft att koncernens resultat och ställning påverkas eller kan påverkas beroende av hur bolaget väljer att agera. De europeiska politikernas starka ställningstagande för en sund miljö, omställning till ett långsiktigt hållbart samhälle och begränsningar av ett förändrat klimat har påverkat och kommer att fortsätta påverka förutsättningarna för bolagets nuvarande och framtida verksamhet.

Nya miljörön leder till att kunder och övriga intressenter förväntar sig att bolaget agerar. Påverkan på bolagets ställning och resultat är till en början indirekt. I takt med att kraven på miljöhänsyn växer sig allt starkare och omgivningens förväntningar på ett offensivt miljöarbete växer övergår miljökraven till att bli lagstadgade krav som måste uppfyllas. Under senare år har även ekonomiska styrmedel införts som har en direkt koppling till bolagets kassaflöde.

Vattenfall arbetar därför proaktivt med att tidigt försöka fånga upp signaler om nya miljörön för att på så sätt kunna skapa sig en egen bild kring problematiken och tidigt kunna avläsa morgondagens kundkrav, lagar och miljöpolitiska ekonomiska styrmedel.

Det europeiska systemet för handel med CO_2-utsläppsrätter, några länders svavelskatter och avgiftssystemet för utsläpp av kväveoxider i Sverige är exempel på ekonomiska styrmedel som påverkar koncernens verksamhet. De flesta övriga miljöfrågor regleras genom förbud eller restriktioner. Många skärpta krav implementeras inom ramarna för tillståndsgivning enligt respektive nationell miljölagstiftning.

Miljöekonomiska styrmedel och tillståndsgivning för tillståndspliktiga verksamheter är de faktorer som har störst relevans för företagets resultat och ställning. Vattenfall anser att handelssystemet med CO_2-utsläppsrätter är den miljöpolitiska fråga som har störst påverkan på bolagets ställning både på lång och kort sikt.

Tillståndspliktig verksamhet

Koncernen bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt respektive nationell lagstiftning i Sverige, Finland, Danmark, Tyskland, Polen och Storbritannien. Betydande sådan verksamhet är produktion av el och värme samt i Tyskland även utvinning av brunkol i fyra öppna dagbrott.

Koncernen bedriver betydande nätverksamhet; distribution av el enligt koncession i Sverige, Finland, Tyskland och Polen samt transmission på högspänningsnät i Tyskland. Koncernen bedriver också egen järnvägsverksamhet i anslutning till brunkolsbrytning i Tyskland.

Moderbolaget bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt miljöbalken i Sverige. Denna utgörs i huvudsak av förbränningsanläggningar för el- och värmeproduktion samt vindkraftverk. I moderbolaget finns både tillstånds- och anmälningspliktiga anläggningar för el- och värmeproduktion. I moderbolaget finns också vindkraftturbiner vilka är uppförda både enskilt och i grupp. Samtliga är tillståndspliktiga eller anmälningspliktiga. I moderbolaget finns också vattenkraftverk med tillhörande vattenreglering vilka är prövningspliktiga utanför miljöbalkens lagrum. Moderbolaget bedriver tillståndspliktiga fiskodlingar.

Några mindre värmeanläggningar i moderbolaget är föremål för omprövning av villkor under 2008. Företagets resultat och finansiella ställning är inte beroende av utfallet av dessa prövningar.

Även koncernens svenska dotterbolag bedriver tillståndspliktig verksamhet enligt miljöbalken. Forsmarks Kraftgrupp AB och Ringhals AB producerar el i kärnkraftverk. SKB driver anläggning för slutförvar av låg- och medelaktivt avfall i Forsmark och mellanlager av använt bränsle i Oskarshamn. I flera dotterbolag produceras el och värme huvudsakligen i förbränningsanläggningar. I svenska dotterbolag bedriver koncernen nätverksamhet för distribution av el enligt koncession.

Produktionen av el i vatten- och kärnkraftverk är liksom nätverksamheten en väsentlig del i moderbolaget och den svenska verksamheten. Produktionen av el i vattenkraftverk bedrivs huvudsakligen inom moderbolaget. Övriga verksamheter som utgör väsentlig del av verksamheten bedrivs huvudsakligen i dotterbolag.

El- och värmeproduktion påverkar miljön

Den största miljöpåverkan från Vattenfallkoncernens verksamhet sker vid produktion av el och värme samt i Tyskland

vid brytning av brunkol i öppna dagbrott. Den huvudsakliga miljöpåverkan från kärnkraftverken är uppkomst av radioaktivt avfall och från förbränningsanläggningar utsläpp till luft av klimatpåverkande koldioxid och försurande ämnen. Den huvudsakliga miljöpåverkan från vattenkraft-, vindkraft- och nätverksamheterna samt dagbrotten för utvinning av brunkol är markanvändning. Annan miljöpåverkan är produktion av avfall och fasta restprodukter och användning av vatten för kylning i kraftverk.

Nationella och europeiska mål avseende omställning av energiförsörjningen med ökad andel förnybar energi påverkar koncernen. Detsamma gäller mål om sänkning av koldioxidutsläpp.

Den samlade miljöpåverkan från verksamheten under 2008 är i stort oförändrad i förhållande till föregående år då verksamhetens omfattning och karaktär inte ändrats nämnvärt. Läs mer om miljöpåverkan från Vattenfalls verksamhet i Vattenfalls Hållbarhetsredovisning 2008, sidorna 46–57. Trender i miljöpåverkan mellan två år överskuggas av fluktuerande energibehov beroende på främst temperaturförhållanden och samhällsekonomi. Sett över ett längre tidsperspektiv syns trenden tydligare. De specifika utsläppen (koldioxid per kWh) har i den verksamhet som Vattenfall äger idag minskat med 25% sedan 1990, både för el och värme. Utsläpp av andra föroreningar har minskat ännu mer. Ambitionen är att fortsätta att minska utsläppen. Under 2008 fastställdes koncernens klimatvision att vara klimatneutral till 2050. Det tidigare målet att Vattenfall ska halvera sina koldioxidutsläpp till år 2030 i förhållande till 1990 års nivå ligger fast.

Elproduktion sker i flera stora och små vattenkraftverk, kärnkraftblock, vindkraftverk samt i förbränningsanläggningar. Några av vattenkraftverken är så kallade pumpkraftverk. Koncernen äger även andelar i det tyska kärnkraftverket Stade, som togs ur drift 2003.

Värmeproduktion sker i flera stora och medelstora förbränningsanläggningar i framförallt Tyskland, Danmark och Polen men även i Sverige och Finland. I Tyskland fortsatte under 2008 uppförandet av ett nytt brunkolseldat kraftverksblock för elproduktion, Boxberg, vid ett befintligt kraftverk. Det nya brunkolsbaserade kraftverksblocket kommer att innebära återupptagen brytning av brunkol i ett närliggande dagbrott. Erforderliga tillstånd för återupptagen brytning finns. I Hamburg byggs ett nytt stenkolseldat kraftvärmeverk, Moorburg, som ersättning för befintligt respektive tidigare nedlagt kraftverk.

Under 2008 invigdes pilotanläggningen Schwarze Pumpe i Tyskland för avskiljning av fossil koldioxid. Avskild koldioxid avses lagras permanent i berggrunden. Såväl kraftverk och kraftvärmeverk som pilotanläggningen har erhållit tillstånd enligt tysk lagstiftning.

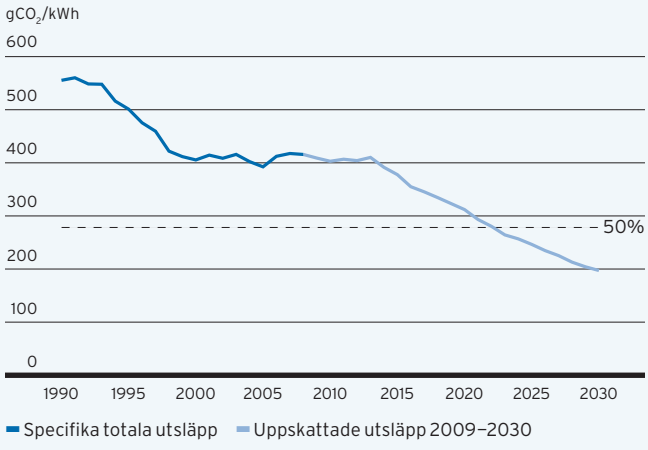
I Danmark fortsatte byggnation av en ny biobränsleeldad panna i Odense som avses tas i drift under 2009. Provdrift av en konverterad koleldad panna i Köpenhamn för kol- och biobränsleeldning startade under december 2008. Båda dessa anläggningar har erhållit tillstånd enligt dansk lagstiftning.

Under 2008 förvärvades i Storbritannien företagen AMEC Wind Energy Ltd, Eclipse Energy UK Plc och Thanet Offshore Wind Ltd. Förvärven ingår som del i Vattenfalls ambition att öka andelen vindkraft. Havsbaserade vindkraftparker planeras vidare vid Kriegers Flak i södra Östersjön och vid Trolleboda och Taggen i sydöstra Östersjön.

Under 2008 förvärvades också 18,7% av aktierna i polska ENEA S.A., ett företag som driver ett stort kolkraftverk men som också har tillgångar i vattenkraft och ett program för att utveckla ny vindkraft.

Polens inträde i EU under 2004 innebär att landet har anpassat sin nationella miljölagstiftning till EU:s. Detta betyder att Vattenfalls tillståndspliktiga anläggningar i Warszawa är föremål för omprövning under kommande år enligt gällande övergångsregler för befintliga anläggningar. Förberedelser pågår i syfte att säkerställa att de nya reglerna kommer att uppfyllas i tid.

Utsläpp av CO_2

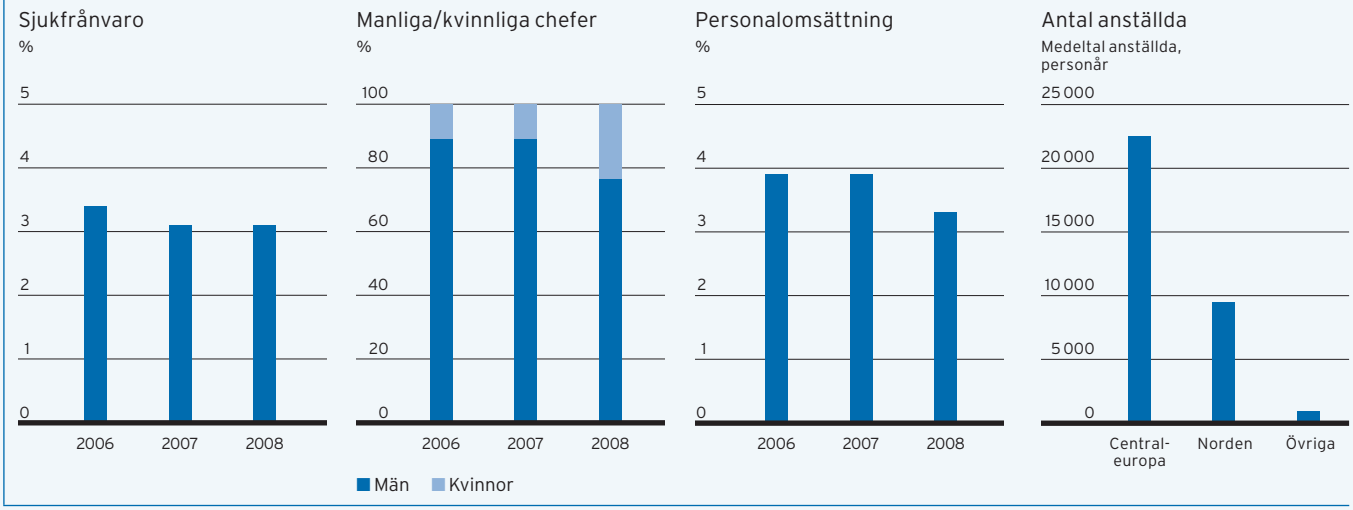

Personalfrågor

Kompetensutveckling

Vattenfall arbetar enligt en årlig strategisk kompetensförsörjningsprocess för att säkra att företaget även i framtiden har tillgång till den kompetens som behövs i verksamheten. Den årliga processen, som används i hela organisationen, kopplar samman affärsplanerna med framtida kompetensbehov. Avvikelser analyseras och handlingsplaner upprättas. Kompetensutveckling sker huvudsakligen i det dagliga arbetet och genom deltagande i olika projekt. Utöver detta genomförs utvecklingsaktiviteter på både koncernnivå och lokal nivå. På koncernnivå finns gemensamma ledarutvecklingsprogram. Syftet med programmen är att sprida kunskap om koncernens strategier, värderingar och främja en gemensam förståelse för Vattenfalls företagsfilosofi och ledarskapskriterier. Målet är att stödja cheferna i deras ledarroll och personliga utveckling samt att stimulera nätverksbyggande i en internationell miljö. Programmen riktar sig till chefer på olika nivåer. Dessutom erbjuds ett antal koncerngemensamma funktionsinriktade program.

Personalstatistik

Personalomsättning

Personalomsättningen, definierad som antalet medarbetare som lämnat sin anställning inom koncernen på eget initiativ eller på grund av arbetsbrist i relation till antalet medarbetare, var 2008 3,3% (3,9).

Kollektivavtal

Medbestämmanderätten regleras huvudsakligen på landsnivå och bygger på respektive lands arbetsmarknadslagar. Inom samtliga Business Groups och på koncernnivå samverkar Vattenfall med personalrepresentanter och fackliga organisationer. På koncernnivå sker samverkan främst via European Works Council, EWC-Vattenfall. Kollektivavtal tecknas lokalt i respektive land efter behov.

Styrelsearbetet under 2008

Styrelsens arbetsordning anger att sju ordinarie möten ska hållas varje år. Utöver de ordinarie mötena kallas styrelsen till ytterligare möten om behov uppkommer.

Arbetsordningen anger att bland annat följande ärenden ska finnas på agendan en gång per år:

- Koncernens strategiska plan.
- Koncernens totala riskexponering.
- Säkerhets- och miljöfrågor inom kärnkraften.
- Genomgång av strategiska personalfrågor inklusive kompetensförsörjning.
- Forsknings- och utvecklingsaktiviteter inom koncernen.

Härutöver rapporteras vid varje möte viktigare affärshändelser sedan förra mötet, månadsrapport och finansieringssituationen. Investeringar följs upp och analyseras av styrelsen tre år efter att dessa beslutats av styrelsen.

Styrelsen håller dessutom ett antal styrelseseminarier varje år. Vid dessa seminarier får styrelsen mer detaljerad information och diskuterar Vattenfalls långsiktiga utveckling, strategi, konkurrenssituation och riskhantering.

Styrelsen har under år 2008 följt arbetsordningens plan. Sammanlagt har styrelsen sammanträtt 17 gånger, inklusive det konstituerande mötet. Enligt arbetsordningen ska minst ett möte varje år hållas på annan plats än huvudkontoret. Under 2008 hölls ett möte i Cottbus, Tyskland. Mötet kombinerades med besök av dagbrottet i Jänschwalde och anläggningen i Schwarze Pumpe, inklusive pilotanläggningen för avskiljning av koldioxid. För vidare information om styrelsearbetet se Bolagsstyrningsrapporten, sidorna 36–49.

FÖRSLAG TILL ÅRSSTÄMMAN

Förslag till vinstdisposition.
Se sidan 120.

Ersättningar till ledande befattningshavare, övriga chefer och anställda
Styrelsen föreslår att stämman 2009 godkänner följande principer vilka innehåller regeringens nedan angivna nya riktlinjer, och vilka principer för övrigt i allt väsentligt är oförändrade med de principer som bolagsstämman 2008 beslutade.

- Utgångspunkten för ersättning och andra anställningsvillkor till i Sverige anställda medlemmar i koncernledningen är regeringens riktlinjer (3 juli 2008) för anställningsvillkor för ledande befattningshavare i företag med statligt ägande.
- Löner och övriga förmåner ska vara konkurrenskraftiga men inte löneledande i förhållande till jämförbara företag.
- Inga rörliga lönedelar eller bonus utges till koncernchefen. För övriga chefer och anställda inom den svenska delen av verksamheten ska högst en rörlig lönedel som motsvarar 16,7% av den normala fasta lönen tillämpas. För vissa chefer gäller även att den normala fasta lönen kan minskas med 16,7% beroende på resultat.

Samtliga med svensk anställning ska omfattas av incitamentsprogram. Resultat av egen enhet och/eller eget arbete ska mätas.

Ägarens långsiktiga krav på förbättringar av värdeskapandet ska vara ett gemensamt mål. Från och med 2008 ingår här, förutom finansiellt värdeskapande, även mål inom fem så kallade strategiska ambitionsområden som Vattenfall arbetar med. För koncernledningen, utom koncernchefen, och för affärsenhetscheferna (cirka 25 personer totalt) har långtidsmål satts för en period om tre år, 2008–2010, och med en möjlighet att för den perioden kunna erhålla sammanlagt fyra månadslöner vid uppnådda mål inom de strategiska områdena. Summan av rörliga lönedelar utslaget per år under 2008–2010 för personer med svensk anställning får dock ej överstiga 2 månadslöner.

För ytterligare information hänvisas till bolagsstyrningsrapporten och avsnittet om ersättningar till ledande befattningshavare samt till koncernens Not 47 i årsredovisningen för 2008.

MODERBOLAGET

Omsättningen uppgick till 31 844 MSEK (25 233).

Resultatet före bokslutsdispositioner och skatter uppgick till 35 034 MSEK (5 532). Resultatförbättringen jämfört med föregående år förklaras av en koncernintern ej skattepliktig realisationsvinst vid försäljning av aktier från moderbolaget till ett helägt dotterbolag. Realisationsvinsten uppgår till 30 582 MSEK och elimineras på koncernnivå.

Investeringar under perioden uppgick till 10 459 MSEK (1 113).

Kassa, bank och liknande tillgångar uppgick till 375 MSEK (352). Medel på koncernkonto som förvaltas av Vattenfall Treasury AB uppgick till 16 525 MSEK (22 667).

HÄNDELSER EFTER BALANSDAGEN

Den 23 februari 2009 tillkännagavs att Vattenfall lagt ett kontantbud motsvarande ett företagsvärde (enterprise value) på 8,5 miljarder EUR för 100% av aktierna i nederländska energibolaget N.V. Nuon Energy. Nuons nätbolag Alliander ingår inte i uppgörelsen. Parterna har kommit överens om att Vattenfall inledningsvis förvärvar 49% av aktierna. Resterande 51% kommer att förvärvas under de kommande sex åren enligt fastställda villkor. Efter det första övertagandet av 49% kommer Vattenfall att ha den operativa kontrollen över Nuon. Uppgörelsen kräver godkännande av minst 80% av Nuons aktieägare samt ett godkännande från Europeiska kommissionen. Nuon och Vattenfall beräknar att uppgörelsen kommer att slutföras vid halvårsskiftet 2009.

RISKER OCH RISKHANTERING

Förverkligandet av Vattenfalls strategiska ambitioner förutsätter ekonomiskt värdeskapande och lönsam tillväxt. Detta ska ske inom ramen för en i alla avseenden säker energiproduktion. Dessa ambitioner är viktiga för att Vattenfall ska kunna fortsätta vara konkurrenskraftigt, skapa värde och vara en positiv kraft i branschen och bidra till en hållbar utveckling av samhället. Vattenfall skapar ekonomiskt värde när avkastningskravet på nettotillgångar överträffas vid givet och balanserat risktagande.

Riskorganisation

Vattenfalls verksamhet är exponerad för ett flertal risker, som påverkar resultatet och balansräkningen. För att möta dessa risker har Vattenfall etablerat en organisation och en riskhanteringsprocess. Styrning sker genom en fastlagd strategi och etablerat regelverk. För att på ett effektivt sätt hantera risker utvecklas kontinuerligt metoder och modeller för mätning och utvärdering av risker samt hantering av dessa.

Styrelsen har det övergripande ansvaret för internkontroll och riskhantering inom Vattenfall. Vattenfalls styrelse har i sin tur tilldelat Vattenfalls ledning ett riskmandat. Ledningen fördelar detta mandat till Vattenfalls affärsenheter. Varje affärsenhet hanterar sin egen risk och har utrymme att röra sig inom sitt respektive mandat, samt ansvarar för att tillförlitliga metoder för mätning av riskerna efterlevs. Utfallet inom affärsenheterna följs upp löpande och rapporteras enligt fastlagda rapporteringsrutiner till verkställande ledning. Rapporteringen av risker samt utnyttjande av mandat utförs av en oberoende riskkontrollfunktion.

Koncernens riskhantering samordnas av en riskkommitté (VRC) under ledning av CFO. Kommitténs uppgift är att granska principer och mandat samt att godkänna riskinstruktioner. Kommittén ska även tillse att det finns en gemensam definition av riskerna inom koncernen. Utöver VRC har Vattenfall flera lokala riskkommittéer och riskspecifika kommittéer. Exempelvis samordnas och utvärderas miljöriskerna av koncernens miljökommitté.

För att ytterliggare förbättra riskhanteringen och styrningen i företaget har Vattenfall beslutat att införa Enterprise Risk Management (ERM). Implementeringen har pågått under 2008 och kommer att fortsätta under 2009. ERM möjliggör för ledningen att på ett effektivt sätt ta hänsyn till osäkerheter, risker och möjligheter i företaget och att jämföra dem sinsemellan. Med detta får ledningen förbättrad vägledning i affärsbeslut och affärsplanering samt stöd för att uppnå de strategiska målen. När processen är på plats kommer en kontinuerlig identifiering, värdering, samt hantering och rapportering av alla typer av risker att ske.

Risker inom Vattenfall

Politiska risker, operationella risker och miljörisker är generella och finns hos samtliga enheter i koncernen. De mer specifika riskerna redovisas på sidan 72 i respektive del av värdekedjan. Försäkringsbara risker hanteras centralt av Försäkrings AB Vattenfall Insurance. Koncernens finansiering sker i huvudsak genom Vattenfall Treasury AB, koncernens internbank. Finansverksamheten syftar till att hantera koncernens finansiella risker på ett kostnadseffektivt sätt. Koncernens lån, placeringar och valutahandel hanteras till övervägande del genom Vattenfall Treasury AB och till mindre del hos Vattenfall Europe AG. Koncernens likviditet centraliseras via så kallade koncernkontosystem. Risker som uppkommer i samband med koncernens finansiering är främst: likviditetsrisk, ränterisk, valutarisk och kreditrisk. För kvantifiering av de finansiella riskerna, se koncernens Not 35.

Politisk risk 1

Politisk risk definieras som den affärsrisk som kan uppstå till följd av politiska beslut. Exempel på detta är prisregleringar inom eldistribution och transmission, osäkerhet vid en ny politisk majoritet eller förändringar av finanspolitik. I samband med förvärv och andra investeringar hanteras denna typ av risker genom justering av kalkylräntan.

En annan typ av politisk risk utgörs av förändringar i de regelverk som rör energibranschen. Det kan röra sig om förändrade skatter, miljöavgifter, förändringar i miljölagstiftning och tillståndsvillkor, förändringar i hur naturliga monopol regleras och politiska målsättningar om energisystemets sammansättning. Denna typ av risk är svårare att förutse och gardera sig mot. Därför bedriver Vattenfall en aktiv omvärldsbevakning och håller kontakt med beslutsfattare på alla relevanta marknader. Vattenfall ingår också i nationella och internationella branschorganisationer.

Operationell risk 2

Med operationell risk avses risken att fel eller brister i företagets rutiner leder till ekonomiska eller förtroendemässiga förluster. De operationella riskerna kan bland annat delas in i:

- *Administrativa risker* – risken för förluster på grund av brister i ansvarsfördelning, kompetens, rapporteringsrutiner, riskmätnings- och värderingsmodeller samt kontroll och uppföljningsrutiner.
- *Juridiska risker* – risken för förluster till följd av att avtal inte kan fullföljas på grund av bristfällig dokumentation, motpart som inte haft rätt att ingå avtal eller osäkerheter i avtalets giltighet.
- *IT- och informationssäkerhetsrisker* – risken för förluster till följd av brister eller andra störningar i IT-systemen och i hanteringen av Vattenfalls informationstillgångar.
- *Kärnkraftsäkerhet* – risken för driftsavbrott till följd av bristande säkerhetsarbete och säkerhetskultur (läs mer på sidorna 20–23).

Definition av risker (Hanteringen av dessa risker är beskriven i löpande text)

Generella risker för samtliga affärsenheter

Politisk risk 1
Risken för ekonomiska förluster till följd av politiska beslut.

Operationell risk 2
Med operationell risk avses risken att fel eller brister i företagets rutiner leder till ekonomiska eller förtroendemässiga förluster.

Miljörisker och miljöskulder 3
Med miljörisker avses sannolikheten för olyckor och brister i verksamheten och deras påverkan på miljön. Med miljöskulder avses identifierade miljöproblem där krav på åtgärder kan förväntas.

Finansiella risker (för fullständig beskrivning se koncernens Not 35)

Likviditetsrisk 4
Likviditetsrisk avser risken för likviditetsbrist till följd av att ett upplåningsbehov inte kan tillgodoses.

Ränterisk 5
Ränterisken består dels av att marknadsvärdet på placeringar kan sjunka och dels att räntenettot i koncernen kan försämras vid ett stigande ränteläge.

Valutarisk 6
Valutarisk avser risken för negativ påverkan på koncernens resultat- och balansräkning till följd av förändrade valutakurser.

Kreditrisk 7
Kreditrisk uppstår exempelvis i transaktioner med kunder och definieras som risken att motparten inte fullgör sina åtaganden. Mätning och hantering av kreditrisker sker inom respektive affärsenhet.

Specifika risker längs värdekedjan

Produktion →

Elprisrisk 8
Resultatrisk på grund av förändringar i marknadspris på el.

Anläggningsrisk 9
Vattenfalls produktionsanläggningar kan skadas på grund av tillbud och haverier som i regel också medför avbrottskostnader.

Bränsleprisrisk 10
Förlustrisker på grund av förändringar i marknadspriset på det bränsle Vattenfall använder i sina produktionsanläggningar. Mätning och hantering sker inom respektive produktionsenhet.

Investeringsrisk 11
Förlustrisk på grund av att investeringar tappar värde (till exempel på grund av elprisförändringar, förseningar, ökade risker etc.).

Volymrisk 12
Volymrisk är resultatrisk på grund av osäkerhet i tillgänglig produktionskapacitet, exempelvis tillrinning och därmed osäkerhet i framtida vattenkraftproduktion.

Handel →

Elprisrisk 8
Förlustrisker på grund av förändringar i marknadspriset på den el som Vattenfall bedriver fysisk och finansiell handel i.

Prisområdesrisk 13
Prisområdesrisker uppstår då priset på el skiljer sig mellan olika geografiska områden, på grund av brist på överföringskapacitet mellan områdena. Denna risk styrs centralt och hanteras av Vattenfall Trading Services.

Likviditetsrisk 4
Likviditetsrisk avser risken att inte kunna uppfylla handelsstrategin på grund av otillräcklig likviditet på marknaden.

Valutarisk 6
Valutarisk avser risken för negativ påverkan på koncernens resultat- och balansräkning till följd av förändrade valutakurser.

Kreditrisk 7
Kreditrisk uppstår exempelvis i transaktioner med kunder och definieras som risken att motparten inte fullgör sina åtaganden. Mätning och hantering av kreditrisker sker inom respektive affärsenhet.

Försäljning

Elprisrisk 8
Resultatrisk på grund av förändringar i marknadspris på den el som säljs till kund.

Volymrisk 12
Definieras som en avvikelse i levererade volymer jämfört med förväntade volymer till kund. Det beror på förändringar i temperatur och konjunkturella förändringar. För att mäta volymriskerna använder sig Vattenfall av simuleringsmodeller.

Kreditrisk 7
Kreditrisk uppstår exempelvis i transaktioner med kunder och definieras som risken att motparten inte fullgör sina åtaganden. Mätning och hantering av kreditrisker sker inom respektive affärsenhet.

Nät

Anläggningsrisk 9
Risker för skador på Vattenfalls transmissions- och distributionsnät.

Kreditrisk 7
Kreditrisk uppstår exempelvis i transaktioner med kunder och definieras som risken att motparten inte fullgör sina åtaganden. Mätning och hantering av kreditrisker sker inom respektive affärsenhet.

För att begränsa de operationella riskerna inom Vattenfall ansvarar varje affärsenhet för att det finns väl dokumenterade rutiner, tillförlitliga IT-system och en tillfredsställande internkontroll. För mer information, se sidan 45.

Miljörisk 3

Vattenfall arbetar systematiskt för att ha kontroll över de miljörisker som företagets verksamhet kan anses ge upphov till och miljöriskarbetet bedrivs också som ett led i strävan att uppnå vår vision att vara Nummer Ett för miljön.

Det generella begreppet ”Miljörisker” delas in i två kategorier, miljörisker och miljöskulder.

Miljörisker

En kombination av konsekvens av, och sannolikhet för, en händelse som resulterar i miljöskada. Miljöskada definieras här i enlighet med artikel 2 i Direktivet om Miljöansvar 2004/35/CE.

Miljöskulder

Fall där utsläpp, användande av substanser, eller användande av teknik enligt nu gällande miljölagstiftning förutsätter återställande åtgärder, och/eller där krav om finansiell redovisning av avsättningar föreligger. Konsekvenserna av en miljörisk kan till exempel innefatta:

- Saneringskostnader
- Påverkan på Vattenfalls varumärke
- Opinion och politik som leder till försvårad tillståndsprocess och produktionsbegränsningar

Affärsenheternas rapportering avseende miljöskulder innefattar bland annat följande områden:

- Förorening av luft, vatten och mark
- Oljefyllda kablar med blykapsling
- Kvicksilver i elektrisk utrustning och rökgaser
- Isoleringar i elektrisk utrustning
- Asbest i värmekraftverk och kraftvärmeverk
- Magnetiska fält från transformatorer och kraftledningar

Hantering

Vid utgången av varje år upprättas en sammanställning över företagets miljörisker och miljöskulder, samt de avsättningar och åtgärder som krävs. Sammanställningen baseras på en koncerngemensam rapportering enligt definitioner som fastställts internt. Analysen omfattar en allmän värdering av risksituationen samt en trendutveckling för de senaste åren.

Arbetet att löpande förebygga och kontrollera miljöriskerna sker till stor del lokalt och bygger på den kunskap och erfarenhet som finns inom koncernens enheter. Affärsenheterna ansvarar därutöver för att identifiera och uttrycka risker och skulder enligt de gemensamma definitionerna så att en helhetsbild kan skapas för koncernen.

Framförhållning på området är ett sätt att långsiktigt stärka koncernens konkurrenskraft. Exempelvis finns i de tyska bolagen avsättningar gjorda för sanering av förorenade markområden och för återställande av mark efter kolbrytning. Det gäller också områden där åtgärdsplaner har utarbetats i samråd med berörda myndigheter.

Likviditetsrisk 4

Likviditetsrisk avser risken att inte kunna uppfylla handelsstrategin på grund av otillräcklig likviditet på marknaden. Likviditetsrisken minimeras genom en jämn förfallostruktur och en lång genomsnittlig återstående löptid på låneportföljen. Förfallostrukturen på Vattenfalls låneportfölj framgår av diagrammet i koncernens Not 35.

För att säkerställa kapitaltillgänglighet och flexibilitet har koncernen flera typer av låneprogram. Koncernens mål för den kortfristiga kapitaltillgängligheten är att medel motsvarande lägst 10% av koncernens omsättning, och minst motsvarande kommande 90 dagars låneförfall ska finnas tillgängligt i form av likvida medel eller bekräftade kreditfaciliteter. Vattenfalls kreditbetyg för lång- respektive kortfristig upplåning är A–/A–2 från Standard & Poor’s samt A2/P–1 från Moody’s. Vattenfalls mål är att ur kreditvärderingssynpunkt behålla en rating på Single A-nivå.

Ränterisk 5

Ränterisker i koncernens låneportfölj mäts med duration. Durationen tillåts variera tolv månader över och under en normtid på 2,5 år. Durationen i koncernens låneportfölj uppgick vid årskiftet till 2,4 år. Inklusive Hybridkapital (Capital Securities) uppgår durationen till 2,9 år. För att justera durationen i upplåningen används bland annat ränteswappar, ränteterminer och optioner. Koncernens räntekänslighet under en 12-månadersperiod visas i diagrammet i koncernens Not 35.

Valutarisk 6

Valutarisk avser risken för negativ påverkan på koncernens resultat- och balansräkning till följd av förändrade valutakurser. Vattenfall exponeras för valutarisker genom valutakursförändringar av framtida betalningsflöden – så kallad transaktionsexponering – samt i omvärderingen av nettotillgångar i utländska dotterbolag, så kallad omräkningsexponering (eller balansexponering). Koncernens mål vid hanteringen av valutakurser är att minimera valutakurseffekterna med hänsyn tagen till säkringskostnader och skatteaspekter. Valutaexponeringen i upplåningen elimineras med hjälp av räntevalutaswappar, i syfte att undvika resultatpåverkande valutakursdifferenser.

Koncernen har en begränsad transaktionsexponering då större delen av produktion, distribution och försäljning av energi sker på respektive bolags lokala marknad. I den nordiska verksamheten uppstår transaktionsexponeringen främst vid prissäkring av el framförallt på Nord Pool, medan den uppstår främst i samband med bränsleinköp i den tyska och danska verksamheten. I båda fall hanteras valutarisken med hjälp av valutaterminer.

Koncernens enheter ska valutasäkra den kontrakterade transaktionsexponeringen när den överstiger motvärde av 10 MSEK. Valutasäkringen sker genom Vattenfalls treasu-

ryenhet, där valutakursriskerna hanteras inom en fastställd risklimit för räntor och valutor. Koncernens omräkningsexponering redovisas i koncernens Not 35.

Kreditrisk 7

För att hantera och begränsa kreditriskerna använder sig Vattenfall av extern kreditvärdering i form av rating i de fall sådan finns. Annars tillämpas interna modeller för att fastställa motpartens kreditvärdighet. Limiter sätts per motpart vilka utvärderas kontinuerligt. Exponeringar följs upp mot kreditlimit på daglig basis. Om det är nödvändigt krävs ytterligare kreditsäkerheter exempelvis i form av moderbolags- eller bankgarantier. I de fall ramavtal används, medger dessa nettoberäkningar av skulder och fordringar mot samma motpart. Där Vattenfall har mer än ett ramavtal med samma motpart eftersträvas ett så kallat Master Netting Agreement för att kunna nettoberäkna skulder och fordringar även när olika råvaror handlas, exempelvis el, kol och gas. I många fall används avtal som begränsar kreditriskerna genom att parterna ställer säkerheter till varandra om exponeringen överstiger fastställda belopp (till exempel CSA-avtal). Då kontrakten handlas på marknadsplatser som den nordiska elbörsen Nord Pool eller den tyska elbörsen European Energy Exchange (EEX) med central motpartsclearing uppstår risken mot marknadsplatsen.

Elprisrisk 8

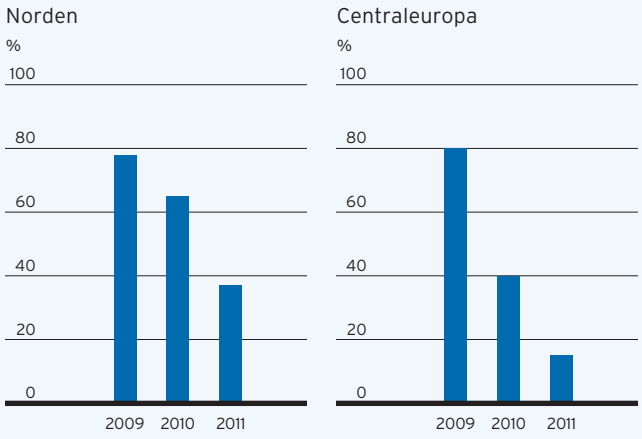
Elprisrisk är den risk som enskilt har störst påverkan på Vattenfalls resultat och är därmed också den viktigaste faktorn för värdeskapande. I tabellen härintill finns en känslighetsanalys över förändringar i marknadspriset på el.

Priset på el påverkas av fundamentala faktorer såsom vattentillgång, tillgänglig produktionskapacitet, bränslepriser, priset på CO_2-utsläppsrätter och elkonsumtion. En kontinuerlig analys av dessa faktorer är en förutsättning för att framgångsrikt kunna hantera elprisrisken. (Läs mer om elpriser på sidorna 26–27.)

Vattenfall prissäkrar sin produktion och försäljning med hjälp av de fysiska och finansiella terminskontrakt för el som finns på marknaden. Sådan prissäkring görs med beaktande av likviditeten i marknaden för olika tidsperioder. Mot bakgrund av de senaste årens kraftiga svängningar i elpriserna är terminshandeln ett viktigt sätt att utjämna och balansera de stora prisriskerna i verksamheten. Hur stor del som prissäkras varierar och koncernen prissäkrar enligt givna mandat på i huvudsak tre års sikt (se diagrammet härintill). Vattenfall tecknar långa avtal med större kunder inom industrin. Dessa avtal avser tidshorisonter där möjlighet till prissäkring inte finns i marknaden och sträcker sig till år 2019. Total omfattning för perioden 2012–2019 är 125 TWh. Affärsenheternas prissäkringar mot Vattenfalls olika marknader sker via Vattenfall Trading Services som prissäkrar sig på den externa marknaden såsom Nord Pool och EEX.

De till affärsenheterna utdelade mandaten reglerar hur stor elprisrisk som är acceptabel. Exponeringen följs upp mot mandaten på daglig basis. För att mäta elprisriskerna tillämpar Vattenfall bland annat Value at Risk (VaR), Profit at Risk (PaR) och olika former av stresstester.

Vattenfalls prissäkringsgrad i olika marknader, per 31 december 2008

Känslighetsanalys

Marknadsnoterade prisrisker	Förändring	Påverkan på resultatet före skatt, MSEK för treårsperioden 2009–2011
El	+/–10%	+/–15 800
Stenkol	+/–10%	+/–2 800
Gas	+/–10%	+/–1 300
CO_2	+/–10%	+/–1 500
Uran	+/–10%	0

Känslighetsanalysen av Vattenfalls resultat utifrån variation i olika marknadsnoterade risker är utförd oberoende av varandra. Varje parameter är beräknad var för sig utan inbördes samband. Merparten av parametrarna påverkar Vattenfalls resultat både på intäkts- och kostnadssidan. Orsaken till detta är det prissättningssamband som finns mellan kol- gas- olje- CO_2-pris och elpriset på marknaden. Sambandet mellan dessa finns mer beskrivet på sidorna 26–27. Analys är gjord med hänsyn tagen till Vattenfalls prissäkringsgrad per den 31 december 2008.

Anläggningsrisk 9

Vattenfalls största försäkringsbara risker är förknippade med driften av kraft- och värmeproducerande anläggningar. Vattenfalls anläggningar kan skadas på grund av tillbud och haverier i komponenter och utrustning som i regel också medför avbrottskostnader. Anläggningsrisk inkluderar även skador på Vattenfalls transmissions- och distributionsnät.

Genom skadeförebyggande åtgärder, gott underhåll, utbildning, framförhållning i förnyelse av Vattenfalls anläggningar och goda administrativa rutiner minimeras anläggningsriskerna. Exempel på förnyelseinvesteringar är Vattenfalls investeringsprogram i kärnkraft, vars syfte är uthålligt hög driftsäkerhet och förlängd driftstid.

Anläggningsförsäkringar

I möjligaste mån skyddar försäkringar koncernen mot större ekonomisk skada. Kärnkraftverken i Sverige har försäkringsskydd för egendomsskada genom EMANI, ett europeiskt ömsesidigt försäkringsbolag. Nordiska Kärnförsäkringspoolen deltar i detta försäkringsprogram i Sverige och utfärdar också atomansvarsförsäkring. Den tyska atomansvarsrisken försäkras av den tyska atompoolen samt av det

ömsesidiga åtagandet mellan tyska kärnkraftoperatörer.

Försäkring AB Vattenfall Insurance, ett captivebolag, utfärdar i varierande omfattning entreprenad-, egendoms- och avbrottsförsäkring för övriga anläggningar inom koncernen.

Transmissions- och distributionsnäten för el är oförsäkrade, med undantag för transformatorstationer och ställverk. Anledningen är främst att dessa risker generellt är undantagna hos alla försäkringsgivare. Vattenfall bedriver ett kontinuerligt arbete för att göra elnätet mindre sårbart.

I Sverige gäller ett strikt och obegränsat ansvar för skador på tredje man orsakat av dammhaveri. Vattenfall tecknar därför, tillsammans med landets övriga vattenkraftoperatörer, en dammansvarsförsäkring som ianspråktar all tillgänglig kapacitet på försäkringsmarknaden.

Vattenfall Reinsurance S.A. i Luxemburg återförsäkrar en del av Vattenfall Insurances försäkringsåtaganden. Genom skalfördelar och direkt tillgång till den internationella återförsäkringsmarknaden kan de totala försäkringskostnaderna hållas låga.

Bränsleprisrisk 10

Mätning och hantering av bränsleprisrisker sker inom respektive produktionsenhet. Bränslepriserna påverkas bland annat av makroekonomiska faktorer. Vattenfall hanterar bränsleprisriskerna genom prognostisering och analyser av prisutvecklingen. Finansiella och fysiska instrument för exempelvis stenkol och olja används för att jämna ut resultatet över tid. De flesta av Vattenfalls koleldade anläggningar i Tyskland använder dock brunkol från egna gruvor. För den koleldade elproduktionen sker prissäkringen av el och kol samordnat för att säkra marginalen. Uran används som bränsle i Vattenfalls kärnkraftverk. Risken är dock begränsad, då uranet utgör en relativt liten del av produktionskostnaden.

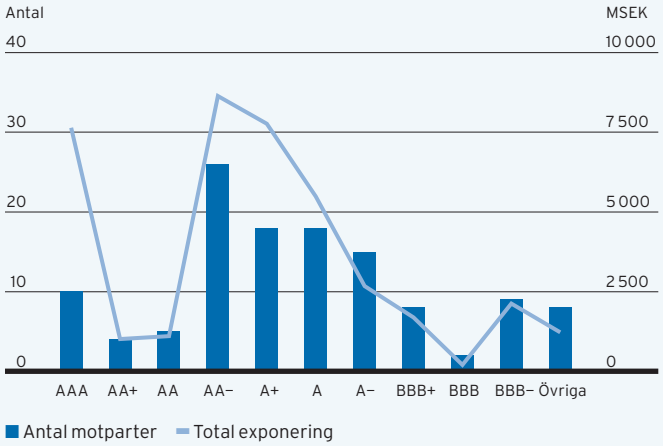
Investeringsrisk 11

Vattenfall är ett mycket kapitalintensivt företag och har ett omfattande investeringsprogram (se sidan 58).

Inför varje investeringsbeslut görs en riskanalys. Genom att simulera olika utfall vid förändringar av exempelvis pris, kostnad, förseningar och kalkylränta bedöms riskerna för den enskilda investeringen.

Vattenfalls koncerngemensamma funktion, Capacity Management säkerställer att kapital investeras på ett sätt som långsiktigt maximerar det ekonomiska värdet. Förutom en strategisk investeringsinriktning, ”roadmap”, hålls en lista på prioriterade investeringsprojekt kontinuerligt uppdaterad för att ge koncernledningen vägledning i investeringsbeslutsprocessen. Projekten rangordnas enligt ett antal huvudkriterier: stödjande av Vattenfalls övergripande strategiska inriktning, konsekvenser för befintlig produktionsportfölj, riskprofil och lönsamhet.

Motparter, antal och exponering, MSEK, per ratingklass

I diagrammet ovan visas de motparter som Vattenfall har där exponeringen är större än 5 MEUR per motpart. Fördelningen är gjord på ratingkategorier och hur stor kreditexponeringen är per ratingkategori. Ratingkategorierna motsvarar Standard & Poors kategorier. ”Övriga” utgör undantag avseende sedan länge ingångna avtal som Vattenfall har övertagit i samband med förvärv.

Volymrisk 12

Inom produktionsverksamheten hanteras volymrisken genom analys och prognosverksamhet avseende nederbörd och snösmältning. Analysmodellerna är bland annat baserade på omfattande väderhistorik.

Volymrisk uppstår även inom försäljningsverksamheten som avvikelser i förväntade och faktiskt levererade volymer till kund. Volymriskerna genom att förbättra och utveckla prognoser över förbrukning av el. Ett annat sätt är att överföra risken till kund genom villkoren vid kontraktsskrivning eller att inkludera risken i prissättningen mot kund.

Prisområdesrisk 13

Prisområdesrisker uppstår då priset på el skiljer sig mellan olika geografiska områden. Vattenfalls prisområdesrisker centraliseras och hanteras av Vattenfall Trading Services genom prissäkring i respektive område där leverans sker. I Norden tillhandahåller elbörsen Nord Pool finansiella instrument, så kallade områdesswappar, genom vilka prisområdesrisken kan hanteras. Vattenfall Trading Services är även ”market maker” på Nord Pool. Genom detta åtagande tryggas en likviditet i dessa finansiella instrument och Vattenfall bidrar också till att sprida riskerna för andra aktörer.

KONCERNENS RESULTATRÄKNING

Belopp i MSEK, 1 januari – 31 december	Not	2008	2007
Nettoomsättning	5, 6	164 549	143 639
Kostnader för sålda produkter[1]	7	–122 961	–103 404
Bruttoresultat		**41 588**	**40 235**
Övriga rörelseintäkter	8	2 376	1 782
Försäljningskostnader		–5 584	–4 915
Administrationskostnader		–7 587	–7 578
Forsknings- och utvecklingskostnader		–1 529	–1 015
Övriga rörelsekostnader	9	–796	–924
Andelar i intresseföretags resultat	6, 23, 51	1 427	998
Rörelseresultat[2]	6, 10, 11, 12, 49, 50	**29 895**	**28 583**
Finansiella intäkter[3]	13	3 412	2 276
Finansiella kostnader[4]	14	–9 809	–6 926
Resultat före skatter[5]		**23 498**	**23 933**
Skatter	16	–5 735	–3 247
Årets resultat[6]		**17 763**	**20 686**
Hänförbart till			
Aktieägare i moderbolaget		17 095	19 769
Minoritetsintressen	17	668	917
Summa		**17 763**	**20 686**
Resultat per aktie			
Antal aktier i Vattenfall AB, tusental		131 700	131 700
Resultat per aktie, före och efter utspädning, SEK		129,80	150,11
Utdelning, MSEK		6 900[7]	8 000
Utdelning per aktie, SEK		52,39[7]	60,74
Tilläggsinformation			
Resultat före avskrivningar (EBITDA)		45 960	45 821
Finansiella poster, netto exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar, räntedel i pensionskostnad samt avkastning från Kärnavfallsfonden		–5 049	–3 040
1) Varav avskrivningar och nedskrivningar av immateriella och materiella anläggningstillgångar		–15 508	–16 486
2) Varav avskrivningar och nedskrivningar av immateriella och materiella anläggningstillgångar		–16 065	–17 238
2) Vari ingår jämförelsestörande poster avseende: Realisationsvinster/förluster, netto		98	86
3) Vari ingår avkastning från Kärnavfallsfonden		1 452	843
4) Vari ingår räntedel i pensionskostnad		–943	–811
4) Vari ingår diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar		–2 800	–2 453
5) Vari ingår jämförelsestörande poster avseende: Realisationsvinster/förluster, netto		124	97
6) Vari ingår jämförelsestörande poster enligt ovan justerat med skatteeffekt		95	136
7) Föreslagen utdelning			

KONCERNENS BALANSRÄKNING

Belopp i MSEK	Not	2008-12-31	2007-12-31
Tillgångar	6		
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	19	7 257	4 346
Materiella anläggningstillgångar	20	256 077	214 208
Förvaltningsfastigheter	21	812	906
Andelar i intresseföretag	23	15 925	13 369
Andra aktier och andelar	24	5 439	694
Andelar i den svenska Kärnavfallsfonden	25	25 250	24 143
Skattefordran aktuell skatt, långfristig	16	1 417	1 229
Andra långfristiga fordringar	26	4 367	5 128
Uppskjuten skattefordran	16	1 368	841
Summa anläggningstillgångar		**317 912**	**264 864**
Omsättningstillgångar			
Varulager	27	12 580	9 537
Immateriella omsättningstillgångar	28	3 285	750
Kundfordringar och andra fordringar	29	34 293	28 120
Förskott till leverantörer		704	672
Derivat med positivt marknadsvärde	41	26 450	5 442
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	30	5 660	4 834
Skattefordran aktuell skatt	16	4 707	1 358
Kortfristiga placeringar	31	19 332	12 096
Kassa, bank och liknande tillgångar	32	20 904	10 563
Summa omsättningstillgångar		**127 915**	**73 372**
Summa tillgångar		**445 827**	**338 236**
Eget kapital och skulder			
Eget kapital hänförbart till ägare i moderbolaget			
Aktiekapital		6 585	6 585
Omräkningsreserv		12 861	4 892
Reserv för kassaflödessäkring		–4 054	–6 385
Balanserade vinstmedel inkl årets resultat		114 469	106 617
Summa eget kapital hänförbart till ägare i moderbolaget		**129 861**	**111 709**
Eget kapital hänförbart till minoritetsintressen		**11 025**	**12 423**
Summa eget kapital		**140 886**	**124 132**
Långfristiga skulder	6		
Hybridkapital (Capital Securities)	33, 35	10 811	9 341
Andra räntebärande skulder	34, 35	67 022	42 643
Avsättningar för pensioner	36	20 752	17 735
Andra räntebärande avsättningar	37	64 068	51 614
Uppskjuten skatteskuld	16	26 107	23 704
Andra ej räntebärande skulder	38	3 818	3 285
Summa långfristiga skulder		**192 578**	**148 322**
Kortfristiga skulder	6		
Leverantörsskulder och andra skulder	39	24 506	15 408
Förskott från kunder		346	395
Derivat med negativt marknadsvärde	41	28 582	14 242
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	40	21 941	12 968
Skatteskuld aktuell skatt	16	2 495	2 928
Räntebärande skulder	34	29 514	15 205
Räntebärande avsättningar	37	4 979	4 636
Summa kortfristiga skulder		**112 363**	**65 782**
Summa eget kapital och skulder		**445 827**	**338 236**

Se vidare information om koncernens ställda säkerheter (Not 44), eventualförpliktelser (Not 45) och åtaganden enligt konsortialavtal (Not 46).

KONCERNENS KASSAFLÖDESANALYS

Belopp i MSEK, 1 januari – 31 december	Not	2008	2007
Den löpande verksamheten			
Resultat före skatter		23 498	23 933
Avskrivningar och nedskrivningar		16 060	17 252
Betald skatt		–8 203	–8 132
Övriga justeringsposter	42	–620	996
Internt tillförda medel (FFO)		**30 735**	**34 049**
Förändringar i varulager		–2 222	55
Förändringar i rörelsefordringar		–1 318	–1 395
Förändringar i rörelseskulder		12 858	64
Övriga förändringar		–3 859	–442
Kassaflöde från förändringar av rörelsetillgångar och rörelseskulder		**5 459**	**–1 718**
Kassaflöde från den löpande verksamheten		**36 194**	**32 331**
Investeringsverksamheten			
Investeringar	42	–42 296	–18 964
Försäljningar	42	865	925
Kassa, bank och liknande tillgångar i förvärvade/sålda bolag		158	2
Kassaflöde från investeringsverksamheten		**–41 273**	**–18 037**
Kassaflöde före finansieringsverksamheten		**–5 079**	**14 294**
Finansieringsverksamheten			
Förändringar i kortfristiga placeringar		–4 806	–4 155
Förändringar i lån till minoritetsägare i utländska dotterbolag		–174	–773
Upptagna lån	42	31 797	4 434
Amortering av skuld		–4 457	–10 570
Tillskott från minoritet		–	9
Betald utdelning till aktieägare		–8 066	–7 607
Kassaflöde från finansieringsverksamheten		**14 294**	**–18 662**
Årets kassaflöde		**9 215**	**–4 368**
Kassa, bank och liknande tillgångar			
Kassa, bank och liknande tillgångar vid årets början		10 563	14 634
Årets kassaflöde		9 215	–4 368
Omräkningsdifferenser		1 126	297
Kassa, bank och liknande tillgångar vid årets slut		**20 904**	**10 563**
Tilläggsinformation			
Kassaflöde före finansieringsverksamheten		**–5 079**	**14 294**
Finansieringsverksamheten			
Betald utdelning till aktieägare		–8 066	–7 607
Tillskott från minoritet		–	9
Kassaflöde efter utdelning		**–13 145**	**6 696**
Analys av förändring i nettoskuld			
Nettoskuld vid årets början		–43 740	–49 407
Kassaflöde efter utdelning		–13 145	6 696
Förändringar till följd av värdering till verkligt värde		–1 847	783
Förändringar i räntebärande leasingskulder		–25	–194
Förvärvade räntebärande skulder		–107	–
Omräkningsdifferenser på nettoskulden		–7 136	–1 618
Nettoskuld vid årets slut		**–66 000**	**–43 740**
Fritt kassaflöde		18 963	19 650

KONCERNENS FÖRÄNDRING I EGET KAPITAL

	Hänförbart till ägare i moderbolaget					Hänförbart till minoritets-intressen	Summa eget kapital
Belopp i MSEK	Aktiekapital	Omräknings-reserv	Reserv för kassaflödes-säkring	Balanserade vinstmedel inkl årets resultat	Summa		
Ingående balans 2007	**6 585**	**1 467**	**–5 811**	**94 348**	**96 589**	**11 085**	**107 674**
Kassaflödessäkringar:							
Förändringar av verkligt värde	–	–	–1 556	–	**–1 556**	–9	**–1 565**
Upplöst mot resultaträkningen	–	–	1 299	–	**1 299**	114	**1 413**
Överfört till anskaffningsvärdet på säkrad post	–	–	92	–	**92**	2	**94**
Skatt hänförlig till poster som redovisats direkt mot eget kapital	–	–	–409	–	**–409**	–48	**–457**
Valutasäkring av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter	–	–2 048	–	–	**–2 048**	–	**–2 048**
Omräkningsdifferenser	–	5 473	–	–	**5 473**	383	**5 856**
Resultat, netto, redovisat direkt mot eget kapital	**–**	**3 425**	**–574**	**–**	**2 851**	**442**	**3 293**
Årets resultat	–	–	–	19 769	**19 769**	917	**20 686**
Årets totala intäkter och kostnader	**–**	**3 425**	**–574**	**19 769**	**22 620**	**1 359**	**23 979**
Utdelning till aktieägare	–	–	–	–7 500	**–7 500**	–107	**–7 607**
Koncernbidrag från minoritet, netto efter skatt	–	–	–	–	**–**	87	**87**
Ägarförändringar	–	–	–	–	**–**	–1	**–1**
Utgående balans 2007	**6 585**	**4 892**	**–6 385**	**106 617**	**111 709**	**12 423**	**124 132**
Kassaflödessäkringar:							
Förändringar av verkligt värde	–	–	–3 629	–	**–3 629**	143	**–3 486**
Upplöst mot resultaträkningen	–	–	6 466	–	**6 466**	–	**6 466**
Överfört till anskaffningsvärdet på säkrad post	–	–	373	–	**373**	–5	**368**
Skatt hänförlig till poster som redovisats direkt mot eget kapital	–	–	–879	–	**–879**	–20	**–899**
Valutasäkring av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter	–	–7 177	–	–	**–7 177**	–	**–7 177**
Omräkningsdifferenser	–	15 146	–	–	**15 146**	247	**15 393**
Resultat, netto, redovisat direkt mot eget kapital	**–**	**7 969**	**2 331**	**–**	**10 300**	**365**	**10 665**
Årets resultat	–	–	–	17 095	**17 095**	668	**17 763**
Årets totala intäkter och kostnader	**–**	**7 969**	**2 331**	**17 095**	**27 395**	**1 033**	**28 428**
Utdelning till aktieägare	–	–	–	–8 000	**–8 000**	–66	**–8 066**
Koncernbidrag från minoritet, netto efter skatt	–	–	–	–	**–**	189	**189**
Ägarförändringar	–	–	–	–1 243	**–1 243**	–2 554	**–3 797**
Utgående balans 2008	**6 585**	**12 861**	**–4 054**	**114 469**	**129 861**	**11 025**	**140 886**

Se även koncernens Not 43, Specifikationer till Eget kapital.

KONCERNENS NOTER

(Belopp i MSEK där inte annat anges.)

Innehåll

Not		Sidan
1	Företagsinformation	80
2	Redovisningsprinciper	80
3	Förvärvad och avyttrad verksamhet	86
4	Valutakurser	87
5	Nettoomsättning	87
6	Upplysningar om segment	87
7	Kostnader för sålda produkter	88
8	Övriga rörelseintäkter	88
9	Övriga rörelsekostnader	88
10	Avskrivningar	88
11	Nedskrivningar och återförda nedskrivningar	88
12	Rörelsens kostnader fördelade på kostnadsslag	88
13	Finansiella intäkter	88
14	Finansiella kostnader	88
15	Ineffektivitet för säkringar som har redovisats i resultaträkningen	89
16	Skatter	89
17	Minoritetsintressen	89
18	Finansiella instrument – Intäkts- och kostnadsposter, vinster och förluster	90
19	Immateriella anläggningstillgångar	90
20	Materiella anläggningstillgångar	91
21	Förvaltningsfastigheter	92
22	Aktier och andelar ägda av moderbolaget Vattenfall AB samt av andra koncernföretag	92
23	Andelar i intresseföretag	94
24	Andra aktier och andelar	95
25	Andelar i den svenska Kärnavfallsfonden	95
26	Andra långfristiga fordringar	95
27	Varulager	95
28	Immateriella omsättningstillgångar	96
29	Kundfordringar och andra fordringar	96
30	Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	97
31	Kortfristiga placeringar	97
32	Kassa, bank och liknande tillgångar	97
33	Hybridkapital (Capital Securities)	97
34	Andra räntebärande skulder	97
35	Finansiella risker	97
36	Avsättningar för pensioner	99
37	Andra räntebärande avsättningar	100
38	Andra ej räntebärande skulder (långfristiga)	101
39	Leverantörsskulder och andra skulder	101
40	Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	101
41	Redovisade värden och verkliga värden av finansiella tillgångar och finansiella skulder uppdelat på kategorier	102
42	Specifikationer till kassaflödesanalysen	103
43	Specifikationer till eget kapital	103
44	Ställda säkerheter	104
45	Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)	104
46	Åtaganden enligt konsortialavtal	104
47	Medelantal anställda och personalkostnader	105
48	Könsfördelning bland ledande befattningshavare	108
49	Leasing	108
50	Ersättning till revisorer	108
51	Upplysningar om närstående	108
52	Väsentliga uppskattningar och bedömningar	109
53	Händelser efter balansdagen	109

Not 1 Företagsinformation

Bokslutskommuniké för Vattenfall AB för 2008 har godkänts för publicering enligt styrelsebeslut från den 11 februari 2009. Årsredovisning har godkänts enligt styrelsebeslut från den 17 mars 2009. Moderbolaget Vattenfall AB är ett aktiebolag med säte i Sverige och med adressen 162 87 Stockholm. Koncernens balansräkning och resultaträkning ingående i årsredovisningen ska föreläggas på årsstämman den 29 april 2009.

Koncernens huvudsakliga verksamhet beskrivs i koncernens Not 6, Upplysningar om segment.

Not 2 Redovisningsprinciper

Överensstämmelse med normgivning och lag

Koncernredovisningen har upprättats i enlighet med International Financial Reporting Standards (IFRS) utgivna av International Accounting Standards Board (IASB) samt tolkningsuttalanden från International Financial Reporting Interpretations Committee (IFRIC) så som de har godkänts av EU-kommissionen för tillämpning inom EU. Häri inkluderas även International Accounting Standards (IAS) utgivna av IASB:s föregångare International Accounting Standards Committee (IASC) samt tolkningsuttalanden från IFRIC:s föregångare Standing Interpretations Committee (SIC).

Vidare har rekommendation RFR 1.1 – Kompletterande redovisningsregler för koncerner, utgiven av Rådet för finansiell rapportering, tillämpats. RFR 1.1 specificerar de tillägg till IFRS upplysningskrav som krävs enligt den svenska årsredovisningslagen.

Värderingsgrunder

Tillgångar och skulder är redovisade till anskaffningsvärden, förutom de finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde. Finansiella tillgångar och skulder som värderas till verkligt värde består av derivatinstrument samt finansiella tillgångar som värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Funktionell valuta och rapporteringsvaluta

Funktionell valuta är valutan i respektive ekonomisk miljö där de i koncernen ingående bolagen bedriver sina verksamheter.

Moderbolagets funktionella valuta är svenska kronor som även utgör rapporteringsvalutan för moderbolaget och för koncernen. Detta innebär att de finansiella rapporterna presenteras i svenska kronor (SEK). Om inte annat anges är samtliga belopp avrundade till närmaste miljon svenska kronor (MSEK).

Uppskattningar och bedömningar

Upprättandet av de finansiella rapporterna i enlighet med IFRS kräver att företagsledningen och styrelsen gör uppskattningar och bedömningar samt gör antaganden som påverkar tillämpningen av redovisningsprinciperna och de redovisade beloppen av tillgångar, skulder, intäkter och kostnader. Uppskattningarna och antagandena är baserade på historiska erfarenheter och andra faktorer som under rådande förhållanden anses vara rimliga. Resultatet av dessa uppskattningar och antaganden används sedan för att fastställa de redovisade värdena på tillgångar och skulder som inte annars framgår tydligt från andra källor. Det slutliga utfallet kan komma att avvika från resultatet av dessa uppskattningar och bedömningar.

Uppskattningarna och antagandena ses över regelbundet. Effekterna av ändringar i uppskattningar redovisas i den period ändringen görs om ändringen endast påverkat denna period, eller i den period ändringen görs och framtida perioder om ändringen påverkar både aktuell period och framtida perioder.

Bedömningar gjorda av företagsledningen och styrelsen vid tillämpningen av IFRS som har en betydande inverkan på de finansiella rapporterna och gjorda uppskattningar som kan medföra väsentliga justeringar i påföljande års finansiella rapporter beskrivs närmare i koncernens Not 52.

Redovisningsprinciper

De nedan angivna redovisningsprinciperna för koncernen har tillämpats konsekvent på samtliga perioder som presenteras i koncernens finansiella rapporter, med undantag för tillämpad avskrivningsmetod för koncernens tyska kärnkraftverk vilken beskrivs nedan under rubriken Materiella anläggningstillgångar/Avskrivningsprinciper.

Koncernens redovisningsprinciper har tillämpats konsekvent på rapportering och konsolidering av dotterbolag och intresseföretag.

Nya IFRS och tolkningar som gäller 2008

Nedanstående nya och ändrade standarder och tolkningar gäller för räkenskapsåret 2008 men har inte haft någon effekt på Vattenfalls finansiella rapporter:

Ändringar i IAS 39 – Finansiella instrument: Redovisning och värdering, och IFRS 7 – Finansiella instrument: Upplysningar, som innebär en möjlighet till omklassificering av finansiella instrument i vissa fall.

IFRIC 11 avser ett tolkningsuttalande om IFRS 2 – Aktierelaterade ersättningar; "Transaktioner med egna aktier, även koncerninterna", som klargör hur transaktioner som regleras med egetkapitalinstrument ska redovisas i det företag som erhåller tjänster av anställda.

IFRIC 14 avser ett tolkningsuttalande om IAS 19 – Ersättningar till anställda; "Begränsningen av förmånsbestämd tillgång, lägsta fonderingskrav och samspelet dem emellan", och behandlar hur krav på viss fondering samverkar med taket i IAS 19 för en förmånsbestämd tillgång.

Nya IFRS och tolkningar som ännu inte börjat tillämpas

Av EU per 31 december 2008, godkända nya standarder, ändringar i standarder samt tolkningsuttalanden som gäller från och med räkenskapsåret 2009 och vilka inte har tillämpats i förtid:

IFRS 8 – Rörelsesegment, vilken definierar vad ett rörelsesegment är och vilken information som ska lämnas om dessa i finansiella rapporter. IFRS 8 kommer att innebära en ytterligare uppdelning av Vattenfalls redovisade segment jämfört med segmentsredovisningen för 2008.

Ändringar i IAS 23 – Lånekostnader, anger att aktivering måste ske av lånekostnader som är direkt hänförliga till inköp, konstruktion eller produktion av tillgångar som tar en betydande tid i anspråk att färdigställa för avsedd användning eller försäljning. Ändringarna beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter då sådana lånekostnader sedan tidigare aktiveras inom Vattenfallkoncernen.

Ändringar i IAS 1 – Utformning av finansiella rapporter, medför att presentationen av koncernens finansiella rapporter förändras i några avseenden samt att nya benämningar för rapporterna införs. Ändringen påverkar inte beräkningen av de belopp som rapporteras och kommer att innebära att vissa transaktioner som tidigare redovisats direkt mot eget kapital kommer att redovisas som separata poster i motsvarigheten till nuvarande rapporten Koncernens resultaträkning; Rapport över koncernens totalresultat (eng. Consolidated statement of comprehensive income), under rubriken Övrigt totalresultat (eng. Other comprehensive income).

Följande ändringar i standarder samt tolkningsuttalanden godkända av EU beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter:

Ändrad IFRS 2 – Aktierelaterade ersättningar, klargör bland annat hur intjäningsvillkor ska beaktas vid aktierelaterade ersättningar.

IFRIC 13 – Kundlojalitetsprogram. Tolkningsuttalandet behandlar redovisning och värdering av ett företags förpliktelse att leverera kostnadsfria eller rabatterade varor eller tjänster till kunder som kvalificerat sig till detta genom tidigare köp.

Av EU per 31 december, 2008, ännu ej godkända nya standarder, ändringar i standarder samt tolkningsuttalanden som kommer att gälla från och med räkenskapsåret 2009 eller senare.

Omarbetad IFRS 3 – Rörelseförvärv, samt ändringar i IAS 27 – Koncernredovisning och separata finansiella rapporter, medför ändringar avseende koncernredovisning och redovisning av förvärv. De omarbetade standarderna beräknas komma att tillämpas från och med räkenskapsåret 2010 och kommer att påverka redovisningen av Vattenfalls framtida förvärv.

Ändringar i IAS 27 – Koncernredovisning och separata finansiella rapporter; "Cost of an Investment in a subsidiary, jointly controlled entity or associate", vilka bland annat berör utdelningar som erhålls från dotterbolag, intresseföretag och joint ventures. Ändringarna kan komma att få påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

Ändringar i IAS 32 – Finansiella instrument: Klassificering, och IAS 1 – Utformning av finansiella rapporter. "Puttable Financial Instruments and Obligations Arising on Liquidation", anger att vissa mycket avgränsade finansiella instrument ska redovisas som eget kapital och inte som skuld. Ändringarna beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

IFRIC 12 – Service Concession Arrangements. Tolkningsuttalandet behandlar bland annat frågeställningen hur den som sköter ett så kallat Service Concession Arrangement ska redovisa anläggningen samt de rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet. Tolkningsuttalandet beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

IFRIC 15 – Agreements for the Construction of Real Estate, behandlar när konstruktion och försäljning av fastigheter ska redovisas enligt IAS 11 – Entreprenadavtal, respektive IAS 18 – Intäkter. Tolkningsuttalandet beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

IFRIC 16 – Hedges of a Net Investment in a Foreign Operation, klargör redovisningen av valutasäkring av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter. Tolkningsuttalandet beräknas få ingen eller ringa påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

IFRIC 17 – Distribution of Non-cash Assets to owners, behandlar frågeställningar i samband med att utdelning lämnas med andra tillgångar än kontanter. Tolkningsuttalandet beräknas inte få någon påverkan på Vattenfalls finansiella rapporter.

Upplysningar om segment

Ett segment är en redovisningsmässigt identifierbar del av koncernen som antingen tillhandahåller produkter och tjänster (rörelsegrenar), eller produkter och tjänster inom en viss ekonomisk omgivning (geografiskt område), som är utsatta för risker och möjligheter som skiljer sig från andra segment. Upplysningar om segment (se koncernens Not 6) lämnas för koncernen.

Indelning i kortfristiga och långfristiga tillgångar och skulder

En tillgång klassificeras som en omsättningstillgång när den främst innehas för handelsändamål eller förväntas bli realiserad inom tolv månader efter balansdagen eller om den utgörs av kassa, bank och liknande tillgångar såvida den inte omfattas av restriktioner vad gäller att bytas eller användas för att reglera en skuld minst tolv månader efter balansdagen.

Alla andra tillgångar klassificeras som anläggningstillgångar.

En skuld klassificeras som en kortfristig skuld när den främst innehas för handelsändamål eller förväntas bli reglerad inom tolv månader efter balansdagen eller att koncernen inte har en ovillkorad rättighet att senarelägga skuldens reglering i minst tolv månader efter balansdagen.

Alla andra skulder klassificeras som långfristiga skulder.

Konsolideringsprinciper

Dotterbolag

Dotterbolag är företag där moderbolaget Vattenfall AB direkt eller indirekt innehar mer än 50% av rösterna eller på annat vis har ett bestämmande inflytande. Bestämmande inflytande innebär en rätt att utforma ett företags finansiella och operativa strategier i syfte att erhålla ekonomiska fördelar.

Förvärvade dotterbolag och andra förvärvade rörelser redovisas enligt förvärvsmetoden. Metoden innebär att förvärv av ett dotterbolag betraktas som en transaktion varigenom koncernen indirekt förvärvar dotterbolagets tillgångar och övertar dess skulder och eventualförpliktelser. Genom en förvärvsanalys i anslutning till rörelseförvärvet fastställs anskaffningsvärdet för andelarna eller rörelsen samt det verkliga värdet av förvärvade identifierbara tillgångar samt övertagna skulder och eventualförpliktelser. Uppskjuten skatt beaktas vid skillnad mellan redovisat belopp och skattemässigt värde på alla poster utom goodwill. Skillnaden mellan anskaffningsvärdet för dotterbolagsaktierna och det verkliga värdet av förvärvade tillgångar, övertagna skulder och eventualförpliktelser utgör koncernmässig goodwill.

I en situation där ett dotterbolag förvärvas i flera steg upprättas en förvärvsanalys även för varje förvärvstransaktion som sker innan ett bestämmande inflytande erhålls. Det redovisade värdet av goodwill utgör summan av de goodwillvärden som beräknas för varje delförvärv.

Fortsättning sidan 82

Fortsättning Not 2

Dotterbolagets finansiella rapporter, vilka upprättas enligt koncernens redovisningsprinciper, tas in i koncernredovisningen från och med förvärvstidpunkten fram till det datum då det bestämmande inflytandet upphör.

Avvecklad verksamhet redovisas skild från kvarvarande verksamhet om den avvecklade verksamheten uppgår till väsentliga belopp.

Förvärv och avyttringar av minoritetsandelar i dotterbolag redovisas inom eget kapital.

Intresseföretag
Intresseföretag är de företag för vilka koncernen har ett betydande inflytande, men inte ett bestämmande inflytande, över den driftsmässiga och finansiella styrningen, vanligtvis genom andelsinnehav mellan 20 och 50% av röstetalet. Vid förvärv av ett intresseföretag görs en förvärvsanalys motsvarande den som görs vid rörelseförvärv. Identifierbara övervärden behandlas på motsvarande sätt som övervärden vid rörelseförvärv. Från och med den tidpunkt som det betydande inflytandet erhålls redovisas andelar i intresseföretag enligt kapitalandelsmetoden i koncernredovisningen. Kapitalandelsmetoden innebär att det i koncernen redovisade värdet på aktierna i intresseföretagen motsvaras av koncernens andel i intresseföretagens egna kapital samt koncernmässig goodwill och andra eventuella ej avskrivna värden på koncernmässiga över- och undervärden. Erhållna utdelningar från intresseföretaget minskar investeringens redovisade värde.

I koncernens resultaträkning redovisas Andelar i intresseföretags resultat netto efter skatt.

Kapitalandelsmetoden tillämpas fram till den tidpunkt när det betydande inflytandet upphör.

Joint ventures
Joint ventures är redovisningsmässigt de verksamheter för vilka koncernen genom samarbetsavtal med en eller flera parter har ett gemensamt bestämmande inflytande över den driftsmässiga och finansiella styrningen. I koncernredovisningen konsolideras innehav i joint ventures enligt kapitalandelsmetoden.

Transaktioner som elimineras vid konsolidering
Koncerninterna fordringar och skulder, intäkter och kostnader samt vinster eller förluster som uppkommer från koncerninterna transaktioner mellan koncernföretag, elimineras i sin helhet vid upprättandet av koncernredovisningen.

Vinster som uppkommer från transaktioner med intresseföretag och joint ventures elimineras i den utsträckning som motsvarar koncernens ägarandel i företaget. Förluster elimineras på samma sätt som vinster, men endast i den utsträckning det inte finns någon indikation på nedskrivningsbehov.

Utländsk valuta
Transaktioner i utländsk valuta
Transaktioner i utländsk valuta omräknas till den funktionella valutan till den valutakurs som gäller på transaktionsdagen. På balansdagen räknas monetära tillgångar och skulder i utländsk valuta om till den funktionella valutan till den valutakurs som då gäller. Valutakursdifferenser som uppstår vid omräkningarna redovisas i resultaträkningen. Rörelserelaterade valutakursvinster och valutakursförluster redovisas under Övriga rörelseintäkter respektive Övriga rörelsekostnader.

Utländska verksamheters finansiella rapporter
Tillgångar och skulder i utlandsverksamheter, inklusive goodwill och andra koncernmässiga över- och undervärden, omräknas till svenska kronor till den valutakurs som råder på balansdagen. Intäkter och kostnader i utlandsverksamheter omräknas till svenska kronor med en genomsnittskurs. Omräkningsdifferenser som uppstår vid valutaomräkning av utlandsverksamheter redovisas direkt mot eget kapital under rubriken Omräkningsreserv.

För Vattenfallkoncernen viktigare valutakurser använda i bokslut framgår av koncernens Not 4.

Intäktsredovisning
Nettoomsättningen omfattar försäljningsintäkter från kärnverksamheterna, det vill säga försäljning, distribution och transmission av el samt försäljning och distribution av värme.

Försäljning av el och värme
Försäljning av el och värme och därtill hörande distribution och transmission redovisas som intäkter vid leveranstidpunkten exklusive mervärdesskatt och punktskatter.

Från och med den 1 april 2006 har Vattenfall ersatt de koncerninterna fysiska eltransaktionerna mellan den nordiska elproduktionen och försäljningsverksamheten i Norden med transaktioner gentemot Nord Pool. De köp som försäljningsverksamheten gör från Nord Pool kvittas mot produktionens försäljning till Nord Pool vid redovisning i segment Business Group Norden och på koncernnivå.

Förändring i verkligt värde för råvaruderivat som inte kvalificerar för säkringsredovisning redovisas i nettoomsättningen.

Andra intäkter
För tjänste- och konsultuppdrag tillämpas successiv vinstavräkning, det vill säga intäkter och kostnader redovisas i förhållande till färdigställandegraden. Färdigställandegraden fastställs efter förhållandet mellan nedlagda kostnader på balansdagen och beräknade totala kostnader. I de fall förluster befaras reserveras dessa omgående.

Anslutningsavgifter för eldistribution/transmission och värmedistribution redovisas som intäkt till den del som de inte täcker framtida åtaganden.

Statliga bidrag
Bidrag redovisas till verkligt värde när det föreligger rimlig säkerhet att bidraget kommer att erhållas och att koncernen kommer att uppfylla de villkor som är förknippade med bidraget.

Bidrag knutna till en anläggningstillgång reducerar anläggningens redovisade värde.

Bidrag som avser att täcka kostnader redovisas i resultaträkningen som Övrig rörelseintäkt.

Rörelsekostnader
Operationell leasing
Betalningar avseende operationella leasingavtal redovisas i resultaträkningen linjärt över leasingperioden. Operationell leasing definieras nedan under rubriken Materiella anläggningstillgångar/Leasing.

Finansiella intäkter och finansiella kostnader
Finansiella intäkter
Finansiella intäkter består av ränteintäkter på bankmedel, fordringar och räntebärande värdepapper, avkastning från Kärnavfallsfonden, utdelningsintäkter, valutakursdifferenser samt positiva värdeförändringar på finansiella placeringar och derivatinstrument som används inom den finansiella verksamheten.

Ränteintäkter justeras för transaktionskostnader och eventuella rabatter, premier och andra skillnader mellan det ursprungliga värdet av fordran och det belopp som erhålls vid förfall. Ränteintäkter redovisas i takt med att de intjänas. Beräkningen sker på basis av underliggande tillgångs avkastning enligt effektivräntemetoden.

Utdelningsintäkt redovisas när rätten att erhålla betalning fastställts.

Finansiella kostnader
Finansiella kostnader består av räntekostnader på lån, diskonteringseffekter och räntor hänförbara till avsättningar, valutakursdifferenser samt negativa värdeförändringar på finansiella placeringar och derivatinstrument som används inom den finansiella verksamheten. Med diskonteringseffekter avses här den periodiska förändringen av nuvärdet som återspeglar att utbetalningstidpunkten kommer närmare i tiden.

Emissionskostnader och liknande direkta transaktionskostnader för att uppta lån periodiseras över lånets löptid enligt effektivräntemetoden.

Lånekostnader direkt hänförbara till investeringsprojekt i anläggningstillgångar som tar betydande tid i anspråk att färdigställa redovisas ej som finansiell kostnad utan inräknas i anläggningstillgångens anskaffningsvärde under uppförandeperioden.

Leasingavgifter för finansiella leasingavtal fördelas mellan räntekostnad och amortering på den utestående skulden. Räntekostnaden fördelas över leasingperioden så att varje redovisningsperiod belastas med ett belopp som motsvarar en fast räntesats för den under respektive period redovisade skulden. Variabla avgifter kostnadsförs i de perioder de uppkommer.

Finansiella tillgångar och finansiella skulder

Allmänna principer

Valutakursvinster och -förluster avseende rörelserelaterade fordringar och skulder i utländsk valuta redovisas i rörelseresultatet medan valutakursvinster och -förluster avseende övriga fordringar och skulder i utländsk valuta redovisas i finansnettot.

För finansiella instrument som handlas på aktiva finansmarknader fastställs det verkliga värdet till den kurs som gäller när marknaden stänger på balansdagen. Denna princip gäller även för att fastställa verkligt värde för noterade finansiella instrument som handlas bilateralt (OTC-handel). För onoterade finansiella instrument fastställs verkligt värde genom diskontering av bedömda framtida kassaflöden. Diskontering sker med diskonteringsfaktorer beräknade utifrån avkastningskurvor i kassaflödenas respektive valuta. Avkastningskurvorna baseras på aktuella marknadsräntor, till exempel swapräntor, per balansdagen.

Finansiella tillgångar

Finansiella tillgångar klassificeras i olika kategorier, beroende på avsikten med förvärvet av den finansiella tillgången. Klassificeringen bestäms vid ursprunglig anskaffningstidpunkt.

Likviddagsredovisning tillämpas för avistaköp och avistaförsäljningar av finansiella tillgångar.

Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen

I denna kategori klassificeras tillgångar som innehas för handelsändamål, vilket innebär att avsikten är att de ska avyttras på kort sikt. Derivatinstrument som inte innehas för säkringsändamål klassificeras alltid i denna kategori.

Tillgångarna omvärderas löpande till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultaträkningen.

I denna kategori ingår även likvida placeringar, det vill säga, kortfristiga likvida placeringar med en ursprunglig löptid understigande tre månader. Kategorin inkluderar även kortfristiga placeringar, vars ursprungliga löptid överstiger tre månader.

Lånefordringar och kundfordringar

Lånefordringar och kundfordringar är finansiella tillgångar med fasta betalningar eller betalningar som går att fastställa till belopp. Fordringarna uppkommer då bolaget tillhandahåller pengar, varor och tjänster direkt till kredittagaren utan avsikt att bedriva handel i fordringsrätterna. Även förvärvade fordringar innefattas. Värdering görs till upplupet anskaffningsvärde. Med upplupet anskaffningsvärde avses det värde till vilket en finansiell tillgång eller skuld värderas när den initialt bokas upp på balansräkningen, med avdrag för eventuella återbetalningar, och med tillägg eller avdrag för periodisering av eventuell skillnad mellan det initialt bokförda beloppet och återbetalningsbeloppet.

Kundfordringar redovisas till det belopp varmed de förväntas inflyta, det vill säga efter avdrag för osäkra fordringar. Nedskrivning av kundfordringar redovisas i rörelsens kostnader. Kundfordringar har kort förväntad löptid, och värderas därför till nominellt belopp utan diskontering.

I denna kategori ingår även Kassa och bank, det vill säga omedelbart tillgängliga tillgodohavanden hos banker och motsvarande institut samt Andelar i den svenska Kärnavfallsfonden.

Finansiella tillgångar som kan säljas

Finansiella tillgångar tillgängliga för försäljning värderas löpande till verkligt värde med värdeförändring mot eget kapital. Vid den tidpunkt tillgångarna bokas bort från balansräkningen omförs tidigare redovisad ackumulerad vinst eller förlust i eget kapital till resultaträkningen.

Aktier och andelar för vilka marknadsnoteringar ej förekommer, och där verkligt värde inte går att fastställa, värderas till ursprungligt anskaffningsvärde, med beaktande av ackumulerade nedskrivningar.

Finansiella skulder

Finansiella skulder klassificeras i olika kategorier, beroende på avsikten med förvärvet av den finansiella skulden. Klassificeringen bestäms vid ursprunglig anskaffningstidpunkt.

Finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen

I denna kategori klassificeras alltid derivatinstrument som inte innehas för säkringsändamål. Värdering görs löpande till verkligt värde med värdeförändringar redovisade i resultaträkningen.

Andra finansiella skulder

I denna kategori redovisas räntebärande och ej räntebärande finansiella skulder som inte innehas för handelsändamål. Värdering görs till upplupet anskaffningsvärde.

Långfristiga skulder har en återstående löptid överstigande ett år, medan skulder med kortare löptid redovisas som kortfristiga. Leverantörsskulder har kort förväntad löptid, och värderas därför till nominellt belopp utan diskontering.

Skulder som ingår i ett säkringssamband redovisas enligt de principer som beskrivs nedan.

Derivatinstrument

Bolaget använder olika typer av derivatinstrument (terminer, optioner och swapar) för att säkra olika finansiella risker, främst ränterisker, valutarisker och elprisrisker.

Derivatinstrument med positivt marknadsvärde redovisas som separat rubrik i balansräkningen under omsättningstillgångar, medan derivatinstrument med negativt marknadsvärde redovisas som separat rubrik under kortfristiga skulder.

Derivatinstrument redovisas till verkligt värde på balansdagen. Värdeförändringar redovisas på olika sätt beroende på om derivatinstrumentet klassificerats som säkringsinstrument eller ej. I de fall där säkringsredovisning ej tillämpas redovisas värdeförändringen i resultaträkningen i den period då den uppstår. Baserat på syftet med kontraktet redovisas värdeförändringen antingen i rörelseresultatet eller som finansiell intäkt/kostnad.

Inbäddade derivat

I långfristiga elavtal med kund kan priset ha kopplingar till prisutvecklingen på andra råvaror än el och indirekt även till valutakursförändringar, eftersom de aktuella råvarupriserna noteras i utländsk valuta. I sådana kontrakt har inbäddade derivat ansetts föreligga. Vattenfall har med ett antal stora kunder tecknat sådana avtal. Vissa av dessa kontrakt är långfristiga, det längsta kontraktet löper till och med 2019. Mot bakgrund av kontraktens utformning i allmänhet och kontraktens längd i synnerhet, samt det faktum att tillförlitliga marknadsnoteringar endast finns tillgängliga för en period motsvarande 27 månader framåt i tiden, har Vattenfall gjort bedömningen att ett tillförlitligt värde inte kan fastställas på den del av dessa inbäddade derivat som avser perioden bortom april 2011.

Säkringsredovisning

Säkringsredovisning tillämpas för derivatinstrument som ingår i ett dokumenterat säkringssamband. För att säkringsredovisning ska kunna tillämpas krävs att det finns en entydig koppling mellan säkringsinstrumentet och den säkrade posten. Vidare krävs att säkringen effektivt skyddar den risk som är avsedd att säkras, att effektiviteten löpande kan visas vara tillräckligt hög genom effektivitetsmätning och att säkringsdokumentation har upprättats. Hur värdeförändringen redovisas i dessa fall beror på vilken typ av säkring som ingåtts.

Kassaflödessäkringar

För derivatinstrument som utgör säkringsinstrument i en kassaflödessäkring gäller att den effektiva delen av värdeförändringen redovisas i eget kapital, medan den ineffektiva delen redovisas direkt i resultaträkningen. Den del av värdeförändringen som redovisas i eget kapital förs sedan över till resultaträkningen i den period då den säkrade posten påverkar resultaträkningen. I de fall där den säkrade posten avser en framtida transaktion, som senare aktiveras som en icke-finansiell tillgång eller skuld i balansräkningen (exempelvis vid säkring av framtida inköp av anläggningstillgångar i utländsk valuta) förs den del av värdeförändringen som redovisas i eget kapital över till och inkluderas i anskaffningsvärdet för tillgången eller skulden.

Om förutsättningarna för säkringsredovisning inte längre är uppfyllda, förs de ackumulerade värdeförändringar som redovisats i eget kapital över till resultaträkningen/balansräkningen i den senare period då den säkrade posten påverkar resultaträkningen/balansräkningen. Värdeförändringar från och med den dag då förutsättningarna för säk-

Fortsättning sidan 84

Fortsättning Not 2

ringsredovisning upphör redovisas direkt i resultaträkningen. Om den säkrade transaktionen inte längre förväntas inträffa överförs säkringsinstrumentets ackumulerade värdeförändringar omedelbart från eget kapital till resultaträkningen.

Kassaflödessäkringar används huvudsakligen i följande fall: i) när elterminer används för säkring av elprisrisk i framtida inköp och försäljning, ii) när valutaterminer används för säkring av valutarisk i framtida inköp och försäljning i utländsk valuta, och iii) när ränteswapar används för att ersätta upplåning till rörlig ränta med fast ränta.

Säkringar av verkligt värde
Vid säkring av verkligt värde tillämpas säkringsredovisning då säkringsåtgärden avser en post som normalt redovisas till upplupet anskaffningsvärde. Säkringsredovisningen innebär i sådana fall att den säkrade risken i den säkrade posten redovisas till verkligt värde med värdeförändringen i resultaträkningen.

Säkring av verkligt värde används primärt i de fall där ränteswapar använts för säkring av ränterisk i upplåning till fast ränta.

Säkringar av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter
För derivatinstrument och lån i utländsk valuta som utgör säkringsinstrument i en säkring av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter gäller att den effektiva delen av värdeförändringen redovisas i eget kapital, medan den ineffektiva delen redovisas direkt i resultaträkningen. De värdeförändringar som redovisas i eget kapital överförs till resultaträkningen vid den senare tidpunkt då den utländska verksamheten avyttras.

Säkring av nettoinvesteringar används i huvudsak då valutaterminer och lån i utländsk valuta använts för att säkra valutarisken i bolagets investeringar i utländska dotterbolag.

Immateriella anläggningstillgångar

Aktiverade utgifter för utveckling
Utgifter för utveckling, där forskningsresultat eller annan kunskap tillämpas för att åstadkomma nya eller förbättrade produkter eller processer, redovisas som en tillgång i balansräkningen från den tidpunkt då produkten eller processen bedöms komma att bli tekniskt och kommersiellt användbar och företaget har tillräckliga resurser att fullfölja utvecklingen och därefter använda eller sälja den immateriella tillgången. Det redovisade värdet inkluderar utgifter för material, direkta utgifter för löner och indirekta utgifter som alla kan hänföras till tillgången. Övriga utgifter för utveckling redovisas i resultaträkningen som kostnad när de uppkommer. I balansräkningen redovisade utvecklingskostnader är upptagna till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar och eventuella nedskrivningar.

Utgifter för forskning som syftar till att erhålla ny vetenskaplig eller teknisk kunskap redovisas som kostnad då de uppkommer.

Goodwill
Goodwill representerar skillnaden mellan anskaffningsvärdet för ett rörelseförvärv och det verkliga värdet vid förvärvstidpunkten av förvärvade tillgångar, övertagna skulder samt eventualförpliktelser. Skillnadsbeloppet är anskaffningsvärdet för goodwill.

Goodwill värderas till anskaffningsvärde med avdrag för eventuella ackumulerade nedskrivningar. Goodwill är ej föremål för avskrivning utan testas årligen för nedskrivningsbehov. Goodwill som uppkommit vid förvärv av intresseföretag inkluderas i det redovisade värdet för Andelar i intresseföretag.

Övriga immateriella anläggningstillgångar
Övriga immateriella anläggningstillgångar såsom koncessioner, patent, licenser, varumärken och liknande rättigheter samt hyresrätter, gruvrätter och liknande rätter som förvärvas av koncernen redovisas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar och nedskrivningar.

Avskrivningsprinciper
Avskrivningar redovisas i resultaträkningen linjärt över tillgångens bedömda nyttjandeperiod, såvida inte nyttjandeperioden är obegränsad. Bedömda nyttjandeperioder är oförändrade jämfört med föregående år och beskrivs i koncernens Not 19, Immateriella anläggningstillgångar. Bedömning av en tillgångs restvärde och nyttjandeperiod görs årligen.

Materiella anläggningstillgångar

Ägda tillgångar
Materiella anläggningstillgångar redovisas som tillgång i balansräkningen om det är sannolikt att framtida ekonomiska fördelar kommer att komma bolaget till del och anskaffningsvärdet för tillgången kan beräknas på ett tillförlitligt sätt.

Som materiella anläggningstillgångar redovisas byggnader och mark, maskiner och andra tekniska anläggningar samt inventarier, verktyg och installationer. Dessa tillgångar värderas till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar samt nedskrivningar.

I anskaffningsvärdet ingår inköpspriset samt kostnader direkt hänförbara till tillgången för att bringa den på plats och i skick för att utnyttjas i enlighet med syftet med anskaffningen. Exempel på direkt hänförbara kostnader som ingår i anskaffningsvärdet är kostnader för leverans och hantering, installation, lagfarter och konsulttjänster. Lånekostnader direkt hänförbara till investeringsprojekt i anläggningstillgångar som tar betydande tid i anspråk att färdigställa inräknas i anläggningstillgångens anskaffningsvärde under uppförandeperioden.

Inom kärnkraftsverksamheten i Tyskland och Sverige ingår i anskaffningsvärdet ett vid anskaffningstidpunkten beräknat nuvärde för uppskattad utgift för nedmontering och bortforsling av anläggningen samt återställande av den plats där anläggningen varit belägen. På motsvarande sätt ingår för gruvverksamheten i Tyskland i anskaffningsvärdet ett vid anskaffningstidpunkten beräknat nuvärde för uppskattad utgift för åtaganden om återställande av mark.

Motsvarande nuvärdeberäknade uppskattade utgifter redovisas initialt som avsättning.

Se även nedan under rubriken Andra avsättningar än avsättningar för pensioner.

Leasing
Leasing klassificeras antingen som finansiell eller operationell leasing. Finansiell leasing föreligger då de ekonomiska riskerna och förmånerna som är förknippade med ägandet i allt väsentligt är överförda till leasetagaren, om så ej är fallet är det fråga om operationell leasing.

Förhyrda tillgångar
Tillgångar som förhyrs enligt finansiella leasingavtal redovisas som tillgång i koncernens balansräkning. Förpliktelsen att betala framtida leasingavgifter redovisas som lång- respektive kortfristig skuld. De leasade tillgångarna avskrivs linjärt över den kortare av leasingperioden eller nyttjandeperioden medan leasingbetalningarna redovisas som ränta och amortering av skulderna.

Operationell leasing innebär att leasingavgiften i normalfallet kostnadsförs linjärt över leasingperioden.

Uthyrda tillgångar
Tillgångar som hyrs ut enligt finansiella leasingavtal redovisas ej som materiella anläggningstillgångar då riskerna förenade med ägandet förts över på leasetagaren. Istället bokförs en finansiell fordran avseende de framtida minimileaseavgifterna.

Tillgångar som hyrs ut enligt operationella leasingavtal redovisas som materiella anläggningstillgångar som skrivs av.

Tillkommande utgifter
Tillkommande utgifter för materiella anläggningstillgångar läggs till anskaffningsvärdet endast om det är sannolikt att de framtida ekonomiska fördelar som är förknippade med tillgången kommer att komma företaget till del och anskaffningsvärdet kan beräknas på ett tillförlitligt sätt. Alla andra tillkommande utgifter redovisas som kostnad i den period de uppkommer.

Avgörande för bedömningen när en tillkommande utgift läggs till anskaffningsvärdet är om utgiften avser utbyten av identifierade komponenter, eller delar därav, varvid sådana utgifter aktiveras. Även i de fall ny komponent tillskapats läggs utgiften till anskaffningsvärdet. Eventuella oavskrivna redovisade värden på utbytta komponenter, eller delar av komponenter, utrangeras och kostnadsförs i samband med utbytet. Reparationer kostnadsförs löpande.

Avskrivningsprinciper
Avskrivningar redovisas i resultaträkningen linjärt över tillgångens

bedömda nyttjandeperiod med undantag för avskrivningar hänförbara till de tyska kärnkraftverken (se nedan). Koncernen tillämpar komponentavskrivning vilket innebär att komponenternas bedömda nyttjandeperiod ligger till grund för avskrivningen. Bedömda nyttjandeperioder är oförändrade jämfört med föregående år för samtliga anläggningstillgångar utom för koncernens kärnkraftverk. För de svenska kärnkraftverken har den bedömda nyttjandeperioden från och med 2008 förlängts från 40 år till 50 år. För de tyska kärnkraftverken har per den 1 april 2008 avskrivningsmetoden ändrats från linjär metod till produktionsberoende metod, då denna bättre speglar den förväntade förbrukningen av de framtida ekonomiska fördelar som är förknippade med tillgångarna. Bedömda nyttjandeperioder beskrivs i koncernens Not 20, Materiella anläggningstillgångar. Bedömning av en tillgångs restvärde och nyttjandeperiod görs årligen.

Mark och fallrätter är ej föremål för avskrivning.

Förvaltningsfastigheter

Förvaltningsfastigheter är fastigheter som innehas i syfte att erhålla hyresintäkter eller värdestegring eller en kombination av dessa båda syften.

Förvaltningsfastigheter redovisas i balansräkningen till anskaffningsvärde med avdrag för ackumulerade avskrivningar samt nedskrivningar. Avskrivning sker linjärt och en bedömning av en tillgångs restvärde och nyttjandeperiod görs årligen.

Varulager

Kärnbränsle, fossila bränslen samt material och reservdelar

Dessa varulager värderas till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet. Nettoförsäljningsvärdet är det uppskattade försäljningspriset i den löpande verksamheten, efter avdrag för uppskattade kostnader för färdigställande och för att åstadkomma en försäljning.

Förbrukning av kärnbränsle beräknas som värdet av minskningen av energiinnehållet i bränslepatronerna och baserar sig på anskaffningskostnaden för varje enskild laddning.

Anskaffningsvärdet för varulager beräknas genom tillämpning av först in, först ut-metoden (FIFU) och inkluderar utgifter som uppkommit vid förvärvet av lagertillgångarna.

Värdet av den energi som finns lagrad i form av vatten i vattenkraftens regleringsmagasin redovisas inte som tillgång.

Immateriella omsättningstillgångar

Utsläppsrätter

Från 2005 gäller ett handelssystem, EU ETS (Emission Trading Scheme) inom EU som syftar till att minska utsläppen av växthusgasen koldioxid. Berörda anläggningar har inom ramen för detta system, utan vederlag, eller till ett pris understigande verkligt värde, från respektive lands myndigheter erhållit så kallade utsläppsrätter, EUA (European Union Allowance). Utsläppsrätter köps och säljs på därför avsedd marknadsplats där anläggningar som har större behov av utsläppsrätter än beslutad vederlagsfri eller subventionerad tilldelning tvingas köpa sina återstående utsläppsrätter för att reglera sina åtaganden.

Under den första handelsperioden, 2005–2007, skedde handeln enbart med EUA. Under den andra handelsperioden, 2008–2012, löper handeln parallellt med Kyotoprotokollets första åtagandeperiod och EU ETS öppnas upp mot internationell handel med s.k. CER (Certified Emission Reduction) och ERU (Emission Reduction Unit).

Inköpta utsläppsrätter redovisas som immateriella tillgångar under omsättningstillgångar till anskaffningskostnad med avdrag för ackumulerade nedskrivningar, medan utsläppsrätter som erhållits gratis från respektive lands myndighet tas upp till noll kronor. I samband med gjorda koldioxidutsläpp uppstår ett åtagande att leverera in utsläppsrätter (EUA, CER, ERU) till respektive lands myndighet. Endast i de fall då gratis erhållna utsläppsrätter inte täcker detta åtagande redovisas en kostnad och en skuld. Skulden värderas till det värde som den förväntas regleras med.

Certifikat

I syfte att främja användningen av förnyelsebara energikällor för elproduktion har Sverige och Polen certifikatsystem. Anläggningar som berörs av dessa system erhåller, gratis från respektive lands myndighet, certifikat i takt med att certifikatberättigad el produceras.

Upparbetade certifikat, vilka erhålls gratis, redovisas som immateriella tillgångar under omsättningstillgångar till verkligt värde vid erhållandetidpunkten medan inköpta certifikat redovisas till anskaffningskostnad med avdrag för ackumulerade nedskrivningar.

I samband med elförsäljning uppstår ett åtagande att leverera in certifikat till respektive lands myndighet. Detta åtagande redovisas som en kostnad och en skuld. Skulden värderas till det värde som den förväntas regleras med.

Nedskrivningar

Löpande under året bedöms om det föreligger en indikation på att en tillgång kan ha minskat i värde. Om någon sådan indikation finns beräknas tillgångens återvinningsvärde. För goodwill och andra immateriella tillgångar med obegränsad nyttjandeperiod samt för immateriella tillgångar som ännu ej är färdiga för användning beräknas återvinningsvärdet årligen.

Om det inte går att fastställa väsentligen oberoende kassaflöden till en enskild tillgång ska vid prövning av nedskrivningsbehov tillgångarna grupperas till den lägsta nivå där det går att identifiera väsentligen oberoende kassaflöden (en så kallad kassagenererande enhet). En nedskrivning redovisas när en tillgångs eller kassagenererande enhets redovisade värde överstiger återvinningsvärdet. En nedskrivning belastar resultaträkningen.

Nedskrivning av tillgångar hänförliga till en kassagenererande enhet fördelas i första hand till goodwill. Därefter görs en proportionell nedskrivning av övriga tillgångar som ingår i enheten.

Beräkning av återvinningsvärdet

Återvinningsvärdet är det högsta av verkligt värde med avdrag för försäljningskostnader och nyttjandevärdet. Vid beräkning av nyttjandevärdet diskonteras framtida kassaflöden med en diskonteringsfaktor som beaktar riskfri ränta och den risk som är förknippad med den specifika tillgången. För en tillgång som inte genererar kassaflöden oberoende av andra tillgångar beräknas återvinningsvärdet för den kassagenererande enhet till vilken tillgången hör.

Återföring av nedskrivningar

Nedskrivningar av finansiella tillgångar som redovisas till upplupet anskaffningsvärde återförs om en senare ökning av återvinningsvärdet objektivt kan hänföras till en händelse som inträffat efter det att nedskrivningen gjordes.

Nedskrivningar på goodwill återförs aldrig. Nedskrivningar på andra tillgångar återförs om det har skett en förändring i de antaganden som låg till grund för beräkningen av återvinningsvärdet. En nedskrivning återförs endast till den utsträckning tillgångens redovisade värde efter återföring inte överstiger det redovisade värde som tillgången skulle ha haft om någon nedskrivning inte hade gjorts.

Ersättningar till anställda

Avgiftsbestämda pensionsplaner

Avgiftsbestämda planer är planer för ersättningar efter avslutad anställning enligt vilka fastställda avgifter betalas till en separat juridisk enhet. Någon rättslig eller informell förpliktelse att betala ytterligare avgifter finns ej i det fall den juridiska enheten inte har tillräckliga tillgångar för att betala alla ersättningar till de anställda. Avgifter till avgiftsbestämda pensionsplaner redovisas som en kostnad i resultaträkningen i den period de avser.

Förmånsbestämda pensionsplaner

Förmånsbestämda planer är andra planer för ersättningar efter avslutad anställning än avgiftsbestämda planer. Koncernens förpliktelse avseende förmånsbestämda pensionsplaner beräknas separat för varje plan enligt den så kallade Projected Unit Credit Method genom en beräkning av den ersättning som de anställda intjänat genom sin anställning i både innevarande och tidigare perioder. Bedömda framtida lönejusteringar beaktas. Nettoförpliktelsen utgörs av diskonterat nuvärde av summa intjänade framtida ersättningar reducerat med det verkliga värdet på eventuella förvaltningstillgångar. Diskonteringsräntan är räntan på balansdagen på en förstklassig företagsobligation med en löptid som motsvarar koncernens pensionsförpliktelser. När det inte finns en aktiv

Fortsättning sidan 86

Fortsättning Not 2

marknad för sådana företagsobligationer används istället marknadsräntan på statsobligationer med en motsvarande löptid.

När ersättningarna i en plan förbättras, redovisas den andel av den ökade ersättningen som hänför sig till de anställdas tjänstgöring under tidigare perioder som en kostnad i resultaträkningen linjärt fördelad över den genomsnittliga perioden tills ersättningarna är helt intjänade. Om ersättningen är fullt ut intjänad redovisas en kostnad i resultaträkningen direkt.

För aktuariella vinster och förluster tillämpas den så kallade korridorregeln. Aktuariella vinster och förluster uppkommer som effekter av ändringar i aktuariella antaganden. Korridorregeln innebär att den del av nettobeloppet av de ackumulerade aktuariella vinsterna och förlusterna som överstiger 10% av det största av förpliktelsernas nuvärde och förvaltningstillgångarnas verkliga värde redovisas i resultatet, med början året efter det att de uppkommer, över den förväntade genomsnittliga återstående tjänstgöringstiden för de anställda som omfattas av planen.

När beräkningen leder till en tillgång för koncernen begränsas det redovisade värdet på tillgången till nettot av oredovisade aktuariella förluster och oredovisade kostnader för tjänstgöring under tidigare perioder och nuvärdet av framtida återbetalningar från planen eller minskade framtida inbetalningar till planen.

Andra avsättningar än avsättningar för pensioner

En avsättning redovisas i balansräkningen när koncernen har en legal eller informell förpliktelse som en följd av en inträffad händelse, och det är troligt att ett utflöde av ekonomiska resurser kommer att krävas för att reglera förpliktelsen samt en tillförlitlig uppskattning av beloppet kan göras. Där effekten av när i tiden betalning sker är väsentlig, beräknas avsättningar genom diskontering av det förväntade framtida kassaflödet till en räntesats före skatt som återspeglar aktuella marknadsbedömningar av pengars tidsvärde och de risker som är förknippade med skulden. Diskonteringsräntan återspeglar inte sådana risker som beaktats i de uppskattade framtida kassaflödena.

Förändringar i diskonterade avsättningar som avser nedmontering, återställande eller liknande åtgärder, som vid anskaffningstidpunkten också har redovisats som materiella anläggningstillgångar redovisas som följer. Då förändringen beror på förändring i det uppskattade utflödet av resurser eller förändring av diskonteringsräntan, förändras anläggningstillgångens anskaffningsvärde med motsvarande belopp som avsättningen. Då förändringen beror på att utbetalningstidpunkten närmar sig redovisas motsvarande belopp som finansiell kostnad. Se även ovan under rubriken Materiella anläggningstillgångar/Ägda tillgångar.

Avsättning sker även för förlustkontrakt, det vill säga där oundvikliga utgifter för att uppfylla förpliktelser överstiger de förväntade ekonomiska fördelarna av kontraktet.

Skatter

Inkomstskatter utgörs av aktuell skatt och uppskjuten skatt. Inkomstskatter redovisas i resultaträkningen utom då underliggande transaktion redovisas direkt mot eget kapital varvid tillhörande skatteeffekt redovisas i eget kapital.

Aktuell skatt är skatt som ska betalas eller erhållas avseende aktuellt år, med tillämpning av de skattesatser som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen. Häri inkluderas även justering av aktuell skatt hänförlig till tidigare perioder.

Uppskjuten skatt beräknas enligt balansräkningsmetoden med utgångspunkt i temporära skillnader mellan redovisade och skattemässiga värden på tillgångar och skulder. Följande temporära skillnader beaktas inte; för temporär skillnad som uppkommit vid första redovisningen av goodwill, första redovisningen av tillgångar och skulder som inte är rörelseförvärv och som vid tidpunkten för transaktionen inte påverkar vare sig redovisat eller skattepliktigt resultat. Vidare beaktas inte heller sådana temporära skillnader hänförliga till aktier eller andelar i dotterbolag eller intresseföretag som inte förväntas bli återförda inom överskådlig framtid. Värderingen av uppskjuten skatt baserar sig på hur redovisade värden på tillgångar eller skulder förväntas bli realiserade eller reglerade. Uppskjuten skatt beräknas med tillämpning av de skattesatser och skatteregler som är beslutade eller i praktiken beslutade per balansdagen.

Uppskjutna skattefordringar avseende avdragsgilla temporära skillnader och underskottsavdrag redovisas endast i den mån det är sannolikt att dessa kommer att kunna utnyttjas. Värdet på uppskjutna skattefordringar reduceras när det inte längre bedöms sannolikt att de kan utnyttjas.

Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)

En eventualförpliktelse redovisas när det finns ett möjligt åtagande som härrör från inträffade händelser och vars förekomst bekräftas endast av en eller flera osäkra framtida händelser eller när det finns ett åtagande som inte redovisas som en skuld eller avsättning på grund av att det inte är troligt att ett utflöde av resurser kommer att krävas eller kan beräknas med tillräcklig tillförlitlighet.

Not 3 Förvärvad och avyttrad verksamhet

I april 2008 fullbordades inlösen av återstående minoritetsandelar (3,19%) i Vattenfalls tyska dotterbolag Vattenfall Europe AG och bolaget avnoterades från de tyska aktiebörserna.

Under oktober och november 2008 förvärvade Vattenfall flera brittiska vindkraftbolag: AMEC Wind Energy Ltd, (100% och senare namnändrat till Vattenfall Wind Power Ltd) ett av Storbritanniens främsta utvecklingsföretag för vindkraftsparker, med pågående projekt mellan 500–750MW, Eclipse Energy UK Plc (96%) arbetar med sex vindkraftsprojekt i Storbritannien med en sammanlagd effekt på över 200 MW samt Thanet Offshore Wind Ltd, (100%) som med 300 MW under byggande är Storbritanniens största vindkraftsprojekt.

Värderingar av förvärvade tillgångar och skulder är preliminära i avvaktan på slutlig genomgång av respektive förvärv.

Härutöver tillkommer några mindre förvärv och avyttringar.

	Verkligt värde redovisat i koncernredovisningen		
	Vindkraftbolag	Övriga bolag	Summa
Immateriella anläggningstillgångar	2 068	–	2 068
Materiella anläggningstillgångar	1 072	33	1 105
Kundfordringar och andra fordringar	114	16	130
Kassa, bank och liknande tillgångar	49	109	158
Minoritetsintressen	–2	–	–2
Räntebärande skulder	–107	–	–107
Uppskjuten skatteskuld	–213	–27	–240
Leverantörsskulder och andra skulder	–878	–21	–899
Netto identifierbara tillgångar och skulder	**2 103**	**110**	**2 213**
Goodwill som uppstår vid förvärven			700
Erlagd köpeskilling för vindkraftbolag och övriga bolag			**2 913**
Inlösen av minoritetsintressen i Tyskland			4 056
Summa förvärv av koncernföretag (Not 42)			**6 969**

I november 2008 förvärvade Vattenfall även 18,7% i det polska bolaget ENEA S.A. för 4 602 MSEK vilket redovisas under Andra aktier och andelar. Bolaget har 2,3 miljoner kunder och står för cirka 8% av Polens totala energiproduktion.

Not 4 Valutakurser

För Vattenfallkoncernen viktigare valutakurser använda i boksluten:

		Medelkurser		Balansdagskurser	
	Valuta	2008	2007	2008-12-31	2007-12-31
Europa	EUR	9,6628	9,2464	10,9400	9,4700
Danmark	DKK	1,2962	1,2409	1,4680	1,2705
Norge	NOK	1,1704	1,1530	1,1035	1,1875
Polen	PLN	2,7331	2,4477	2,6200	2,6300
Storbritannien	GBP	12,1085	13,4817	11,2500	12,9000
USA	USD	6,5929	6,7439	7,7500	6,4700

Not 5 Nettoomsättning

	2008	2007
Omsättning inklusive punktskatter		
varor (elektricitet, värme, gas etc.)	161 464	141 109
utförande av tjänsteuppdrag	6 602	5 594
Punktskatter	–3 517	–3 064
Nettoomsättning	**164 549**	**143 639**

Not 6 Upplysningar om segment

Koncernens verksamhet bedrivs huvudsakligen inom två operativa enheter (Business Groups) med olika geografiska ansvarsområden. Dessa primära segment (operativa enheter) är Business Group Norden med ansvar för affärsverksamheter i Sverige, Finland och Danmark men inkluderar även verksamheter i Storbritannien samt Business Group Centraleuropa med ansvar för affärsverksamheter i Tyskland och Polen. Därutöver finns ett segment Övrigt i vilket ingår Energihandel, Finansverksamhet och Övriga koncernfunktioner. De primära segmenten utgörs av områden baserade på var tillgångarna är lokaliserade.

Rörelseresultatet för det primära segmentet Övrigt inkluderar marknadsvärdeförändringar för elhandel vilka redovisas av Energihandel fram till att beloppen realiseras. När beloppen realiseras påverkas andra segment.

Som rörelsegrenar (sekundära segment) fördelas koncernens verksamhet på Elproduktion, Elmarknad (försäljning och energihandel), Elnät (transmission och distribution av el) och Värme (produktion, distribution och försäljning av värme). I Övrig verksamhet ingår Vattenfalls Finansverksamhet och Övriga koncernfunktioner. Rörelseresultatet för det sekundära segmentet Elmarknad inkluderar marknadsvärdeförändringar för elhandel vilka redovisas av Energihandel fram till att beloppen realiseras. När beloppen realiseras påverkas huvudsakligen segment Elproduktion.

Leveranser av el mellan segment sker till marknadsmässiga priser. För tjänster mellan segment tillämpas till övervägande del självkostnadspris men i vissa fall tillämpas marknadsmässiga priser.

Primära segment

2008	Business Group Norden	Business Group Centraleuropa	Övrigt	Elimineringar	Summa
Extern nettoomsättning	54 732	99 182	10 635	–	**164 549**
Försäljning mellan segment	–5 881	43 078	34 214	–71 411	**–**
Summa	**48 851**	**142 260**	**44 849**	**–71 411**	**164 549**
Rörelseresultat (EBIT)	16 760	15 140	–2 005	–	**29 895**
Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster	16 760	15 042	–2 005	–	**29 797**
Tillgångar	198 935	243 664	186 175	–182 947	**445 827**
Skulder	167 110	126 315	194 460	–182 944	**304 941**
Nettotillgångar	111 263	92 344	6 800	1 616	**212 023**
Investeringar	14 984	64 131	54 596	–91 415	**42 296**
Avskrivningar	5 480	10 000	162	–	**15 642**
Nedskrivningar som påverkat Rörelseresultat (EBIT)	–	423	–	–	**423**
Andelar i intresseföretags resultat	88	1 339	–	–	**1 427**

2007	Business Group Norden	Business Group Centraleuropa	Övrigt	Elimineringar	Summa
Extern nettoomsättning	44 429	86 736	12 474	–	**143 639**
Försäljning mellan segment	2 284	35 520	28 965	–66 769	**–**
Summa	**46 713**	**122 256**	**41 439**	**–66 769**	**143 639**
Rörelseresultat (EBIT)	12 591	16 430	–438	–	**28 583**
Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster	12 418	16 517	–438	–	**28 497**
Tillgångar	163 548	199 386	113 842	–138 540	**338 236**
Skulder	137 187	98 783	116 669	–138 535	**214 104**
Nettotillgångar	91 122	78 714	–5 750	2 034	**166 120**
Investeringar	10 806	8 118	8 557	–8 517	**18 964**
Avskrivningar	5 375	10 005	52	–	**15 432**
Nedskrivningar som påverkat Rörelseresultat (EBIT)	225	1 625	–	–	**1 850**
Återförda nedskrivningar som påverkat Rörelseresultat (EBIT)	–	44	–	–	**44**
Andelar i intresseföretags resultat	116	882	–	–	**998**

Sekundära segment

2008	Elproduktion	Elmarknad	Elnät	Värme	Övrigt	Elimineringar	Summa
Extern nettoomsättning	48 389	80 130	45 644	13 593	3 367	–26 574	**164 549**
Försäljning mellan segment	30 563	8 960	15 564	8 921	9 286	–73 294	**–**
Summa	**78 952**	**89 090**	**61 208**	**22 514**	**12 653**	**–99 868**	**164 549**
Rörelseresultat (EBIT)	24 318	–1 363	4 654	3 689	–1 403	–	**29 895**
Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster	24 308	–1 363	4 677	3 669	–1 494	–	**29 797**
Tillgångar	263 399	66 567	101 480	53 808	194 996	–234 423	**445 827**
Investeringar	24 301	157	6 562	2 477	11 952	–3 153	**42 296**

Fortsättning sidan 88

Fortsättning Not 6

2007	Elproduktion	Elmarknad	Elnät	Värme	Övrigt	Elimineringar	Summa
Extern nettoomsättning	32 162	68 018	41 654	13 717	2 974	–14 886	**143 639**
Försäljning mellan segment	33 950	4 243	13 420	6 543	6 099	–64 255	**–**
Summa	**66 112**	**72 261**	**55 074**	**20 260**	**9 073**	**–79 141**	**143 639**
Rörelseresultat (EBIT)	22 064	314	3 035	4 179	–1 009	–	**28 583**
Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster	22 094	314	3 071	4 118	–1 100	–	**28 497**
Tillgångar	212 909	31 578	89 159	46 510	133 242	–175 162	**338 236**
Investeringar	9 986	87	5 705	2 535	1 337	–686	**18 964**

Not 7 Kostnader för sålda produkter

Direkta kostnader inkluderar produktionsskatter och avgifter med 6 241 MSEK (5 362) samt fastighetsskatter med 1 815 MSEK (1 359).

Not 8 Övriga rörelseintäkter

Övriga rörelseintäkter innefattar realisationsvinster vid försäljning av anläggningstillgångar, utsläppsrätter och certifikat, rörelserelaterade valutakursvinster, hyresintäkter samt försäkringsersättningar.

Not 9 Övriga rörelsekostnader

Övriga rörelsekostnader innefattar huvudsakligen realisationsförluster vid försäljning av anläggningstillgångar, utsläppsrätter och certifikat, rörelserelaterade valutakursförluster samt avvecklings- respektive omstruktureringskostnader.

Not 10 Avskrivningar

Avskrivningar på immateriella anläggningstillgångar, materiella anläggningstillgångar och förvaltningsfastigheter fördelas i resultaträkningen enligt följande:

	2008	2007
Kostnader för sålda produkter	15 041	14 679
Försäljningskostnader	372	307
Administrationskostnader	212	426
Forsknings- och utvecklingskostnader	4	5
Övriga rörelsekostnader (förvaltningsfastigheter)	13	15
Summa	**15 642**	**15 432**

Avskrivningar på immateriella anläggningstillgångar ingår ovan i Kostnad för sålda produkter med 409 MSEK (415), Försäljningskostnader 126 MSEK (116) samt i Administrationskostnader med 59 MSEK (111).

Not 11 Nedskrivningar och återförda nedskrivningar

Nedskrivningar av immateriella anläggningstillgångar, materiella anläggningstillgångar och förvaltningsfastigheter fördelas i resultaträkningen enligt följande:

	2008	2007
Kostnader för sålda produkter	419	1 850
Övriga rörelsekostnader (förvaltningsfastigheter)	4	–
Summa	**423**	**1 850**

Följande större nedskrivningar ingår ovan:

Business Group Centraleuropa
Kommande kostnadsökningar till följd av nytillkomna nätavgifter enligt beslut av nätmyndigheten Bundesnetzagentur har medfört en nedskrivning avseende pumpkraftverk i Tyskland. Redovisat värde på anläggningarna har jämförts mot ett beräknat nyttjandevärde baserat på framtida uthålliga kassaflöden. Detta har resulterat i nedskrivningar uppgående till 387 MSEK för affärsenheten Gruvdrift och Produktion. I beräkningarna har en diskonteringsränta på 6,6% efter skatt använts.

Återförda nedskrivningar av immateriella anläggningstillgångar, materiella anläggningstillgångar och förvaltningsfastigheter fördelas i resultaträkningen enligt följande:

	2008	2007
Kostnader för sålda produkter	–	14
Administrationskostnader	–	1
Övriga rörelsekostnader (förvaltningsfastigheter)	–	29
Summa	**–**	**44**

Not 12 Rörelsens kostnader fördelade på kostnadsslag

	2008	2007
Personalkostnader	20 820	18 820
Avskrivningar	15 642	15 432
Nedskrivningar av anläggningstillgångar	423	1 850
Återförda nedskrivningar av anläggningstillgångar	–	–44
Rörelsens andra kostnader inkl insatsvaror	101 572	81 778
Summa	**138 457**	**117 836**

Not 13 Finansiella intäkter

	2008	2007
Utdelningar	71	79
Ränteintäkter hänförbara till placeringar mm	1 692	1 331
Avkastning från Kärnavfallsfonden	1 452	843
Valutakursdifferenser, netto	160	–
Återföring av nedskrivningar av aktier och andelar	5	–
Realisationsvinster vid försäljningar av aktier och andelar	32	23
Summa	**3 412**	**2 276**

Not 14 Finansiella kostnader

	2008	2007
Räntekostnader hänförbara till lån mm	4 151	3 325
Räntedel i pensionskostnad, netto efter avdrag för förväntad avkastning på förvaltningstillgångar	943	811
Diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	2 800	2 453
Valutakursdifferenser, netto	–	19
Netto värdeförändring vid omvärdering av derivat	1 709	243
Netto värdeförändring vid omvärdering av andra finansiella tillgångar	200	54
Nedskrivningar av aktier och andelar	–	14
Realisationsförluster vid försäljningar av aktier och andelar	6	7
Summa	**9 809**	**6 926**

Not 15 Ineffektivitet för säkringar som har redovisats i resultaträkningen

	2008	2007
Ineffektivitet för säkringar av verkligt värde[1]	158	–15
Ineffektivitet för kassaflödessäkringar	40	24
Summa	**198**	**9**
1) Ineffektivitet för säkringar av verkligt värde fördelas enligt följande:		
Vinster(+)/förluster(–) på säkringsinstrument	1 840	777
Vinster(+)/förluster(–) på säkrade poster	–1 682	–792
Summa	**158**	**–15**

Not 16 Skatter

Resultat före skatter uppgick till:

	2008	2007
Sverige	9 357	7 784
Övriga länder	14 141	16 149
Summa	**23 498**	**23 933**

Den svenska regeringen har i december 2008 beslutat om en sänkning av inkomstskatten för bolag i Sverige från 28,0% till 26,3% från 1 januari 2009. Baserat på Vattenfallkoncernens balansräkning per 31 december 2008 har uppskjuten skattekostnad i resultaträkningen för år 2008 reducerats med 749 MSEK.

2007 års skattekostnad påverkades av en icke återkommande positiv skatteeffekt på 3 800 MSEK till följd av den tyska regeringens beslut att sänka bolagsskatten med cirka 10 procentenheter. Detta förklarar den låga effektiva skattesatsen för 2007.

Den redovisade skattekostnaden fördelas enligt följande:

	2008	2007
Aktuell skatt		
Periodens aktuella skatter:		
Sverige	2 774	2 122
Övriga länder	4 286	6 676
Justering av aktuella skatter hänförlig till tidigare perioder:		
Sverige	185	–17
Övriga länder	–553	724
	6 692	**9 505**
Uppskjuten skatt		
Sverige	–1 497	17
Övriga länder	540	–6 275
	–957	**–6 258**
Summa skatter	**5 735**	**3 247**

Skillnaden mellan nominell svensk skattesats och effektiv skattesats förklaras på följande sätt:

Procent (%)	2008	2007
Svensk inkomstskattesats	28,0	28,0
Skillnad i skattesats i utländsk verksamhet	–0,3	5,7
Justering av skatt hänförlig till tidigare perioder	–0,9	3,0
Ändrade skattesatser	–3,2	–16,6
Justering på grund av ändrad skattebas	–	–2,2
Ej avdragsgilla kostnader och ej skattepliktiga intäkter, netto	0,8	–3,5
Övrigt	–	–0,8
Effektiv skattesats[1]	**24,4**	**13,6**
Skattesats, aktuell skatt[2]	28,5	39,7

1) Skattekostnad enligt koncernens resultaträkning i förhållande till resultatet före skatter.

2) Skattekostnad enligt koncernens resultaträkning exklusive uppskjuten skatt i förhållande till resultatet före skatter.

Ackumulerade skattemässiga underskottsavdrag fördelar sig enligt följande:

	2008	2007
Sverige	24	5
Övriga länder	6 097	419
Summa	**6 121**	**424**

Ökningen av förlustavdrag under 2008 avser i huvudsak delstatsskatter i Tyskland motsvarande ett skattevärde om cirka 13%.

Underskottsavdragen förfaller enligt följande:

	2008
2009	1
2010–2013	5
Ingen tidsbegränsning	6 115
Summa	**6 121**

Långfristig skattefordran för aktuell skatt har uppstått efter ändrad lagstiftning i Tyskland (december 2006) som medfört att under åren 2002–2005 innehållen skattekredit, från tidigare upphävda regler angående skatt på utdelning, nu kan återfås utan villkor om vidareutdelning. Den frisläppta skattekrediten kommer att utbetalas under åren 2009–2017. Den långfristiga delen representeras i balansräkningen av ett diskonterat värde.

Uppskjuten skattefordran respektive uppskjuten skatteskuld hänför sig till balansposter enligt följande:

Uppskjuten skattefordran	2008	2007
Anläggningstillgångar	2 018	968
Omsättningstillgångar	721	842
Långfristiga skulder	6 929	3 949
Kortfristiga skulder	10 068	2 197
Underskottsavdrag	781	75
Kvittning av uppskjuten skatteskuld	–19 149	–7 190
Summa	**1 368**	**841**

Uppskjuten skatteskuld	2008	2007
Anläggningstillgångar	32 794	27 367
Kortfristiga fordringar	7 326	782
Långfristiga skulder	3 141	2 735
Kortfristiga skulder	1 995	10
Kvittning av uppskjuten skattefordran	–19 149	–7 190
Summa	**26 107**	**23 704**

Uppskjuten skattefordran (förändringar under 2008)	
Ingående balans	841
Förvärvade bolag	338
Periodens avsättningar/upplösningar, netto	2 156
Omräkningsdifferenser	300
Kvittning av uppskjuten skatteskuld	–2 267
Utgående balans	**1 368**

Uppskjuten skatteskuld (förändringar under 2008)	
Ingående balans	23 704
Förvärvade bolag	578
Periodens avsättningar/upplösningar, netto	2 099
Omräkningsdifferenser	1 993
Kvittning av uppskjuten skattefordran	–2 267
Utgående balans	**26 107**

Not 17 Minoritetsintressen

	2008	2007
Minoritetens andel i resultat före skatter	878	1 018
Minoritetens andel i skatter	–210	–101
Summa	**668**	**917**

Not 18 Finansiella instrument – Intäkts- och kostnadsposter, vinster och förluster

Nettovinst(+)/nettoförlust(–) på:

	2008	2007
Finansiella tillgångar och skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen avseende finansiella tillgångar och skulder som innehas för handel	–1 694	2 003
Finansiella tillgångar som kan säljas	102	80
Lånefordringar och kundfordringar	2 053	1 495
Finansiella skulder värderade till upplupet anskaffningsvärde	–9 216	–3 437
Summa	**–8 755**	**141**

Ränteintäkter uppgår till 533 MSEK (522) och räntekostnader uppgår till 3 741 MSEK (2 585) avseende finansiella tillgångar och skulder som inte värderas till verkligt värde via resultaträkningen.

Not 19 Immateriella anläggningstillgångar

	Pågående utvecklingsprojekt		Aktiverade utgifter för utveckling		Goodwill		Koncessioner och liknande rättigheter med begränsad livslängd		Hyresrätter, gruvrätter och liknande rätter med begränsad livslängd		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Anskaffningsvärden												
Ingående anskaffningsvärde	45	–	1 494	1 381	289	435	3 244	2 889	4 901	4 624	**9 973**	**9 329**
Förvärvade bolag	–	–	–	–	700	–	2 068	131	–	–	**2 768**	**131**
Investeringar	65	45	122	71	–	–	144	146	42	17	**373**	**279**
Aktiverade förskottsbetalningar	–	–	–	–	–	–	3	–	8	–	**11**	**–**
Försäljningar/Utrangeringar	–1	–	–	–	–	–179	–27	–51	–2	–	**–30**	**–230**
Omklassificeringar	–22	–	60	–	–	–	491	35	–500	109	**29**	**144**
Sålda bolag	–	–	–	–	–	–	–5	–7	2	–37	**–3**	**–44**
Omräkningsdifferens	14	–	163	42	–43	33	212	101	563	188	**909**	**364**
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**101**	**45**	**1 839**	**1 494**	**946**	**289**	**6 130**	**3 244**	**5 014**	**4 901**	**14 030**	**9 973**
Ackumulerade avskrivningar enligt plan[1]												
Ingående avskrivningar	–	–	–1 052	–795	–	–	–2 216	–2 010	–1 624	–1 352	**–4 892**	**–4 157**
Årets avskrivningar	–	–	–190	–222	–	–	–205	–188	–199	–232	**–594**	**–642**
Försäljningar/Utrangeringar	–	–	–	–	–	–	25	43	1	–	**26**	**43**
Omklassificeringar	–	–	–6	–	–	–	–90	3	98	–2	**2**	**1**
Sålda bolag	–	–	–	–	–	–	–	2	2	23	**2**	**25**
Omräkningsdifferens	–	–	–148	–35	–	–	–215	–66	–235	–61	**–598**	**–162**
Utgående ackumulerade avskrivningar	**–**	**–**	**–1 396**	**–1 052**	**–**	**–**	**–2 701**	**–2 216**	**–1 957**	**–1 624**	**–6 054**	**–4 892**
Nedskrivningar												
Ingående nedskrivningar	–	–	–193	–193	–	–176	–19	–19	–525	–524	**–737**	**–912**
Försäljningar/Utrangeringar	–	–	–	–	–	179	–	–	–	–	**–**	**179**
Omklassificeringar	–	–	–2	–	–	–	2	1	–	–	**–**	**1**
Omräkningsdifferens	–	–	–	–	–	–3	–3	–1	–3	–1	**–6**	**–5**
Utgående nedskrivningar	**–**	**–**	**–195**	**–193**	**–**	**–**	**–20**	**–19**	**–528**	**–525**	**–743**	**–737**
Utgående planenligt restvärde	**101**	**45**	**248**	**249**	**946**	**289**	**3 409**	**1 009**	**2 529**	**2 752**	**7 233**	**4 344**
Förskott till leverantörer											24	2
Summa											**7 257**	**4 346**

1) Bedömda nyttjandeperioder är för Aktiverade utgifter för utveckling 3–4 år, för Koncessioner etc 3–30 år samt för Hyresrätter, gruvrätter etc 3–50 år.

Avtalsenliga åtaganden om förvärv av immateriella anläggningstillgångar uppgår per 31 december 2008 till 5 MSEK (7).

Not 20 Materiella anläggningstillgångar

	Byggnader och mark[1]		Maskiner och andra tekniska anläggningar		Inventarier, verktyg och installationer		Pågående nyanläggningar[2]		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Anskaffningsvärden										
Ingående anskaffningsvärde[3]	72 783	69 343	382 843	361 368	9 682	9 047	17 901	11 367	**483 209**	**451 125**
Förvärvade bolag	3	106	144	7	1	–	996	–	**1 144**	**113**
Investeringar[4]	238	371	3 454	2 596	587	745	19 037	14 859	**23 316**	**18 571**
Aktiverade förskottsbetalningar	2	–	267	–	4	–	1 150	–	**1 423**	**–**
Aktiverade/Återförda framtida utgifter för återställande etc	362	254	8 160	2 821	–	–	–	–	**8 522**	**3 075**
Omföring från pågående nyanläggningar	673	870	9 448	7 677	173	95	–10 294	–8 642	**–**	**–**
Försäljningar/Utrangeringar	–304	–475	–2 955	–3 825	–430	–610	–60	–36	**–3 749**	**–4 946**
Andra omklassificeringar	–267	149	1 139	–454	–884	88	–107	95	**–119**	**–122**
Sålda bolag	–	–73	–	–611	–2	–27	–	–14	**–2**	**–725**
Omräkningsdifferenser	6 448	2 238	40 891	13 264	1 038	344	1 801	272	**50 178**	**16 118**
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**79 938**	**72 783**	**443 391**	**382 843**	**10 169**	**9 682**	**30 424**	**17 901**	**563 922**	**483 209**
Ackumulerade avskrivningar enligt plan[5]										
Ingående avskrivningar	–33 799	–31 228	–224 256	–208 069	–7 548	–7 288	–	–	**–265 603**	**–246 585**
Förvärvade bolag	–1	–11	–38	–2	–	–	–	–	**–39**	**–13**
Årets avskrivningar	–1 712	–1 755	–12 816	–12 446	–507	–574	–	–	**–15 035**	**–14 775**
Försäljningar/Utrangeringar	207	232	2 558	3 559	414	586	–	–	**3 179**	**4 377**
Andra omklassificeringar	48	8	–342	266	374	–19	–	–	**80**	**255**
Sålda bolag	–	24	–	169	1	14	–	–	**1**	**207**
Omräkningsdifferenser	–3 157	–1 069	–25 092	–7 733	–857	–267	–	–	**–29 106**	**–9 069**
Utgående ackumulerade avskrivningar	**–38 414**	**–33 799**	**–259 986**	**–224 256**	**–8 123**	**–7 548**	**–**	**–**	**–306 523**	**–265 603**
Nedskrivningar										
Ingående nedskrivningar	–1 047	–986	–4 908	–3 013	–69	–60	–8	–8	**–6 032**	**–4 067**
Årets nedskrivningar	–32	–49	–387	–1 795	–	–5	–	–1	**–419**	**–1 850**
Årets återförda nedskrivningar	–	–	–	15	–	–	–	–	**–**	**15**
Försäljningar/Utrangeringar	13	39	18	31	–	–1	–	–1	**31**	**68**
Andra omklassificeringar	1	–3	–	–	9	–	1	–	**11**	**–3**
Sålda bolag	–	3	–	17	–	–	–	2	**–**	**22**
Omräkningsdifferenser	–153	–51	–741	–163	–7	–3	–	–	**–901**	**–217**
Utgående nedskrivningar	**–1 218**	**–1 047**	**–6 018**	**–4 908**	**–67**	**–69**	**–7**	**–8**	**–7 310**	**–6 032**
Utgående planenligt restvärde	**40 306**	**37 937**	**177 387**	**153 679**	**1 979**	**2 065**	**30 417**	**17 893**	**250 089**	**211 574**
Förskott till leverantörer									**5 988**	**2 634**
Summa									**256 077**	**214 208**

1) I anskaffningsvärden för byggnader och mark ingår anskaffningsvärde för mark och fallrätter uppgående till 15 305 MSEK (14 167), vilka inte är föremål för avskrivning.

2) Under året har ränta under byggnadstid aktiverats med 155 MSEK (109). Genomsnittlig ränta för år 2008 är 4,9%.

3) Erhållna statliga bidrag, ingående balans, uppgår till 4 586 MSEK (4 294). Ackumulerade aktiverade räntor ingår i anskaffningsvärdet för byggnader med 912 MSEK (757).

4) Under året erhållna statliga bidrag uppgår till 196 MSEK (266).

5) Bedömda nyttjandeperioder är för Vattenkraftanläggningar 5–40 år, för Värmekraftanläggningar 5–50 år, för Vindkraftanläggningar 20–35 år, för Eldistribution och transmissionsledningar 5–35 år, för Gruvverksamhet 5–20 år, för Kontorsutrustning 5–10 år samt för Kontors- och lagerfastigheter samt verkstäder 25–50 år.

Ändrad avskrivningsmetod för de tyska kärnkraftverken, det vill säga produktionsberoende metod istället för linjär metod, har för 2008 inneburit en lägre avskrivning på 361 MSEK.

Taxeringsvärden (avser svenska fastigheter)

	2008	2007
Byggnader	63 119	63 118
Mark	25 412	25 476
Summa	**88 531**	**88 594**

Taxeringsvärden åsätts inte ledningar och transformatorstationer.

Avtalsenliga åtaganden om förvärv mm av materiella tillgångar uppgår per 31 december 2008 till 25 433 MSEK (20 338).

Not 21 Förvaltningsfastigheter

	2008	2007
Anskaffningsvärden		
Ingående anskaffningsvärde	2 181	2 225
Investeringar	3	1
Försäljningar/Utrangeringar	–266	–144
Omklassificeringar	–2	–1
Omräkningsdifferenser	302	100
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**2 218**	**2 181**
Ackumulerade avskrivningar enligt plan[1]		
Ingående avskrivningar	–552	–549
Årets avskrivningar	–13	–15
Försäljningar/Utrangeringar	41	38
Omklassificeringar	–	–1
Omräkningsdifferenser	–82	–25
Utgående ackumulerade avskrivningar	**–606**	**–552**
Nedskrivningar		
Ingående nedskrivningar	–723	–740
Årets nedskrivningar	–4	–
Årets återförda nedskrivningar	–	29
Försäljningar/Utrangeringar	34	18
Omklassificeringar	1	3
Omräkningsdifferenser	–108	–33
Utgående ackumulerade nedskrivningar	**–800**	**–723**
Utgående planenligt restvärde	**812**	**906**
Uppskattat marknadsvärde	**1 013**	**1 139**

1) Bedömda nyttjandeperioder för förvaltningsfastigheter är 25–50 år.

Förvaltningsfastigheter omfattar 129 (143) fastigheter belägna i Berlin, Hamburg och i östra Tyskland. Det uppskattade marknadsvärdet har definierats som det belopp till vilket nämnda fastigheter skulle kunna överlåtas mellan kunniga parter som är oberoende av varandra och som har ett intresse av att transaktionen genomförs. Marknadsvärderingen har till största delen gjorts av Vattenfalls egna värderingsmän.

Hyresintäkter från externa kunder uppgick till 106 MSEK (112). Direkta kostnader för nämnda fastigheter uppgick till 224 MSEK (251) av vilka 74 MSEK (97) är relaterade till fastigheter vilka inte genererat hyresintäkter.

Avtalsenliga förpliktelser att köpa, uppföra eller exploatera en förvaltningsfastighet eller att utföra reparationer, underhåll eller förbättringar uppgår per 31 december 2008 till 11 MSEK (10).

Not 22 Aktier och andelar ägda av moderbolaget Vattenfall AB samt av andra koncernföretag

Aktier och andelar ägda av moderbolaget Vattenfall AB

	Organisations-nummer	Säte	Antal aktier 2008	Andel i % 2008	Bokfört värde 2008
Norden					
Bergeforsens Kraft AB	556044-8887	Sundsvall	3 240	60	3
Boda Kraft AB	556731-7242	Stockholm	1 000	100	0
Boda Kraft 2 AB	556744-4194	Stockholm	1 000	100	0
Boda Kraft 3 AB	556744-4202	Stockholm	1 000	100	0
Boda Kraft 4 AB	556744-6496	Stockholm	1 000	100	0
Energibolaget Botkyrka-Salem Försäljn. AB	556014-7406	Tumba	23 988	100	35
Forsaströms Kraft AB	556010-0819	Åtvidaberg	400 000	100	48
Forsmarks Kraftgrupp AB	556174-8525	Östhammar	198 000	66	198
Försäkrings AB Vattenfall Insurance	516401-8391	Stockholm	200 000	100	200
Gotlands Energi AB	556008-2157	Gotland	112 500	75	13
Haparanda Värmeverk AB	556241-9209	Haparanda	200	50	1
Kraftgården AB	556532-5551	Bispgården	74 327	74	1
Produktionsbalans PBA AB	556425-8134	Stockholm	4 800	100	5
Ringhals AB	556558-7036	Varberg	248 572	70	379
Svensk Kärnbränslehantering AB[1]	556175-2014	Stockholm	360	36	0
Säffle Årjäng Energi AB	556499-8689	Säffle	8 000	100	12
Vattenfall Nuclear Fuel AB	556440-2609	Stockholm	100	100	96
Vattenfall A/S	21 311 332	Köpenhamn	10 040 000	100	11 195
Vattenfall Business Services Nordic AB	556439-0614	Stockholm	100	100	10
Vattenfall Elanläggningar AB	556257-5661	Sundsvall	1 000	100	1
Vattenfall Eldistribution AB	556417-0800	Stockholm	8 000	100	11
Vattenfall Fastigheter AB	556438-5952	Sundsvall	100	100	120
Vattenfall Inlandskraft AB	556528-2562	Jokkmokk	3 000	100	4
Vattenfall Kalix Fjärrvärme AB	556012-9958	Kalix	1 880	94	0
Vattenfall Kundservice AB	556529-7065	Stockholm	100 000	100	0
Vattenfall Nederland B.V.		Hoofdorp	200	100	0
Vattenfall Oy	1071366-1	Helsingfors	10 000	100	1 483
Vattenfall Poland AB	556467-0643	Uppsala	1 000	100	0
Vattenfall Power Consultant AB	556383-5619	Stockholm	12 500	100	15
Vattenfall Power Management AB	556573-5940	Stockholm	6 570	100	12

	Organisations-nummer	Säte	Antal aktier 2008	Andel i % 2008	Bokfört värde 2008
Vattenfall Research & Development AB	556390-5891	Älvkarleby	14 000	100	17
Vattenfall Service Nord AB	556242-0959	Luleå	10 000	100	1
Vattenfall Service Syd AB	556417-0859	Trollhättan	16 000	100	18
Vattenfall Trading Services A/S	3181181	Köpenhamn	500	100	49
Vattenfall Treasury AB (publ)	556439-0606	Stockholm	500	100	6
Vattenfall Tuggen AB	556504-2826	Stockholm	9 317	93	1
Vattenfall Vindkraft AB	556731-0866	Stockholm	1 000	100	0
Vattenfall Vätter El AB	556528-3180	Motala	100	100	291
Västerbergslagens Kraft AB	556194-9784	Ludvika	89 726	58	19
Västerbergslagens Energi AB	556565-6856	Ludvika	14 674	51	15
Övertorneå Värmeverk AB	556241-9191	Övertorneå	200	50	2
Överkalix Värmeverk AB	556241-9183	Överkalix	100	50	0
3C – Combat Climate Change AB	556765-0444	Stockholm	100	100	0
Tyskland					
Vattenfall (Deutschland) GmbH	(HRB) 62659	Hamburg	2	100	64 066
Polen					
Vattenfall Heat Poland S.A.	0000025667	Warszawa	18 381 556	75	3 240
GZE S.A.	0000013196	Gliwice	936 203	75	5 271
Vattenfall Poland Sp.z.o.o	0000270893	Warszawa	10 000	100	5
Vattenfall Trading Services Sp.z.o.o	0000233066	Warszawa	80 000	100	9
Övriga länder					
Vattenfall Reinsurance S.A.	(B) 49528	Luxemburg	13 000	100	13
Eclipse Energy UK Plc	0546926	Grantham, Lincolnshire	2 733 432	96	592
StuRe S.A.	R.C.S-B-31 876	Luxemburg	1 200	100	85
Summa					**87 542**

1) Koncernbolag äger ytterligare 20% via Forsmarks Kraftgrupp AB.

Större aktieinnehav ägda av andra koncernföretag än moderbolaget Vattenfall AB
Vid beräkning av ägarandel har hänsyn tagits till minoritetsägande i respektive ägarbolag.

	Säte	Andel i % 2008
Norden		
Barsebäck Kraft AB, Sverige	Malmö	70
Pamilo Oy, Finland	Uimaharju	100
Vattenfall Indalsälven AB, Sverige	Bispgården	74
Vattenfall Sähköntuotanto Oy, Finland	Helsingfors	100
Vattenfall Verkko Oy, Finland	Helsingfors	100
Vattenfall Vindkraft Lillgrund AB, Sverige	Malmö	100
Vattenfall Vindkraft Kriegers Flak AB, Sverige	Stockholm	100
Vattenfall Vindkraft A/S, Danmark	Esbjerg	100
Tyskland		
Dan Tysk Kabel GmbH	Hamburg	100
Fernheizwerk Märkisches Viertel GmbH	Berlin	100
Fernheizwerk Neukölln AG	Berlin	80
Kernkraftwerk Brunsbüttel GmbH & Co. oHG	Hamburg	67
Kraftwerke Schwarze Pumpe GmbH	Spremberg	100
Müllverwertung Borsigstrasse GmbH	Hamburg	85
MVR Müllverwertung Rugenberger Damm GmbH & Co. KG	Hamburg	55
Vattenfall Europe AG	Berlin	100
Vattenfall Europe Berlin AG & Co. KG	Berlin	100
Vattenfall Europe Distribution Berlin GmbH	Berlin	100
Vattenfall Europe Distribution Hamburg GmbH	Hamburg	100
Vattenfall Europe Generation AG & Co. KG	Cottbus	100
Vattenfall Europe Hamburg AG	Hamburg	100
Vattenfall Europe Mining AG	Cottbus	100
Vattenfall Europe Nuclear Energy GmbH	Hamburg	100
Vattenfall Europe Sales GmbH	Hamburg	100
Vattenfall Europe Transmission GmbH	Berlin	100
Vattenfall Europe New Energy GmbH	Hamburg	100
Vattenfall Trading Services GmbH	Hamburg	100
WEMAG AG	Schwerin	80

	Säte	Andel i % 2008
Polen		
Nieruchomosci EWSA	Warszawa	75
Vattenfall Distribution Poland S.A.	Gliwice	75
Vattenfall Wolin-North Sp.z.o.o	Szczecin	75
Vattenfall Business Services Poland Sp.z.o.o	Gliwice	75
Storbritannien		
Vattenfall Wind Power Ltd	Hexham	100
Kentish Flats Ltd	London	100
Thanet Offshore Wind Ltd	London	100

Not 23 Andelar i intresseföretag

	2008	2007
Ingående balans	13 369	12 126
Nyemission och aktieägartillskott	193	–10
Omklassificeringar från andra aktier och andelar	14	570
Resultatandelar och utdelningar	358	130
Omräkningsdifferenser	1 991	553
Utgående balans	**15 925**	**13 369**

Aktier och andelar i intresseföretag ägda av moderbolaget Vattenfall AB eller av andra koncernföretag.

	Organisations-nummer	Säte	Antal aktier 2008	Andel i % 2008	Bokfört värde Koncernen 2008	Bokfört värde Moderbolaget 2008
Intresseföretag ägda av moderbolaget Vattenfall AB						
Norden						
Gulsele AB, Sverige	556001-1800	Sollefteå	84 000	35	349	333
Luleå Energi AB, Sverige	556139-8255	Luleå	54 000	30	247	3
PiteEnergi AB, Sverige	556330-9227	Piteå	70 000	50	158	7
Plusenergi AB, Sverige	556572-4696	Göteborg	50 000	50	206	170
Preem Gas AB, Sverige	556037-2970	Stockholm	750	30	13	6
SwePol Link AB, Sverige	556530-9829	Stockholm	96 000	16	15	1
Intresseföretag ägda av andra koncernbolag än moderbolaget Vattenfall AB						
Norden						
Ensted Havn I/S, Danmark	29636223	Aabenraa	500 000	50	685	–
Taggen Vindpark AB, Sverige	556739-6287	Sölvesborg	500	50	0	–
Tyskland						
DOTI Deutsche Offshore Testfeld und Infrastruktur GmbH & Co. KG	A 200395	Oldenburg		26	301	–
ENSO Energie Sachsen Ost AG	HRB 965	Dresden	436 926	21	1 370	–
GASAG Berliner Gaswerke AG	HRB 44343	Berlin	8 100 000	32	4 027	–
Kernkraftwerk Krümmel GmbH & Co. oHG	HRB 15033	Hamburg		50	4 920	–
Kernkraftwerk Stade GmbH & Co. oHG	HRB 12163	Hamburg		33	913	–
Kernkraftwerk Brokdorf GmbH & Co. oHG	HRB 17623	Hamburg		20	2 133	–
EHA Energie Handels Gesellschaft mbH & Co.KG	HRA 92729	Hamburg		50	95	–
Städtische Werke AG	HRB 2150	Kassel	121 148	25	493	–
Summa					**15 925**	**520**

Koncernmässiga värden avseende av Vattenfall ägd andel av intäkter, resultat, tillgångar och skulder i intressebolag:

	Intäkter 2008	Resultat 2008	Tillgångar 2008-12-31	Skulder 2008-12-31
Intresseföretag ägda av moderbolaget Vattenfall AB				
Gulsele AB, Luleå Energi AB, PiteEnergi AB, Plusenergi AB, Preem Gas AB, Taggen Vindpark AB och SwePol Link AB	2 551	47	1 781	1 106
Intresseföretag ägda av andra koncernbolag än moderbolaget Vattenfall AB				
GASAG Berliner Gaswerke AG	3 593	268	8 262	5 838
Kernkraftwerk Krümmel GmbH & Co. oHG, Kernkraftwerk Stade GmbH & Co. oHG och Kernkraftwerk Brokdorf GmbH & Co. oHG	1 849	818	22 342	13 878
Övriga företag	4 752	294	5 202	2 420
Summa	**12 745**	**1 427**	**37 587**	**23 242**

Not 24 Andra aktier och andelar

	2008	2007
Ingående balans	694	1 254
Investeringar	4 603	6
Nyemission och aktieägartillskott	32	11
Försäljningar	–4	–27
Omklassificeringar till andelar i intresseföretag	–14	–576
Nedskrivningar	5	–14
Omräkningsdifferenser	123	40
Utgående balans	**5 439**	**694**

	Andel i % 2008	Bokfört värde Koncernen 2008	Bokfört värde Moderbolaget 2008
Aktier och andelar ägda av moderbolaget Vattenfall AB			
Jämtkraft AB, Sverige	20[1]	23	23
ENEA S.A., Polen	19	4 602	4 602
Övriga företag		7	7
Aktier och andelar ägda av andra koncernbolag än moderbolaget Vattenfall AB			
Tyskland			
BEU Berliner Energie Umweltsfonds GbR	50	41	–
EHA Energie Handels Gesellschaft mbH & Co. KG	50	0	–
European Energy Exchange	1	12	–
Sulfurcell Solartechnik GmbH	7	11	–
GNS Gesellschaft für Nuklear-Service GmbH	1	27	–
Stadtwerke Eilenburg GmbH	49	61	–
Stadtwerke Parchim GmbH	15	33	–
Stadtwerke Rostock AG	13	440	–
Stadtwerke Wittenberge GmbH	23	30	–
Övriga företag		54	–
Övriga länder/företag			
Asikkalan Voima Oy, Finland	50	34	–
ELINI, Nederländerna	13[2]	29	–
Övriga företag		35	–
Summa		**5 439**	**4 632**

1) Röstandelen är 16%.

2) Röstandelen är 7%.

Not 25 Andelar i den svenska Kärnavfallsfonden

	2008	2007
Ingående balans	24 143	23 321
Inbetalningar	421	693
Utbetalningar	–766	–714
Avkastning	1 452	843
Utgående balans	**25 250**	**24 143**

Enligt svensk lag (1984:3) om kärnteknisk verksamhet har den som har tillstånd att i Sverige inneha eller driva en kärnteknisk anläggning skyldighet att på ett säkert sätt riva anläggningen, ta hand om använt bränsle och annat radioaktivt avfall samt att bedriva nödvändig forskning och utveckling. Tillståndsinnehavaren ska också svara för finansieringen av omhändertagandet etc.

Finansieringen av framtida utgifter för använt kärnbränsle med mera säkras för närvarande genom lag (1992:1537). Från och med 1 januari 2008 ersattes denna lag med lagen (2006:647) med samma syfte. Reaktorinnehavaren ska även i fortsättningen betala en produktionsbaserad avgift. Avgiften betalas till Kärnavfallsfondens styrelse som förvaltar inbetalda medel. Reaktorägaren får ersättning ur Kärnavfallsfonden för sina utgifter i takt med att skyldigheterna enligt lag (1984:3) fullgörs. Enligt uppgörelser mellan svenska staten, Vattenfall AB och E.ON Sverige AB ska fondmedel för Ringhals AB hanteras genom Vattenfall AB och medlen för Barsebäck Kraft AB genom E.ON Kärnkraft Sverige AB.

Marknadsvärdet på Vattenfallkoncernens andelar i Kärnavfallsfonden den 31 december 2008 var 26 643 MSEK (24 667).

Som framgår av koncernens Not 37 uppgår avsättningarna för framtida utgifter för återställning etc för den svenska kärnkraftsverksamheten till 27 697 MSEK (21 869).

Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser) hänförbara till den svenska Kärnavfallsfonden beskrivs i koncernens Not 45.

Not 26 Andra långfristiga fordringar

	Fordringar hos intresseföretag		Andra fordringar	
	2008	2007	2008	2007
Ingående balans	392	468	4 736	5 152
Nytillkomna fordringar	11	–	163	1 855
Erhållna betalningar	–30	–32	–1 019	–1 055
Nedskrivningar	–	–46	–143	–1 106
Sålda bolag	–	–	–	–88
Omklassificeringar	–1	–	27	–52
Omräkningsdifferenser	5	2	226	30
Utgående balans	**377**	**392**	**3 990**	**4 736**

Specifikation av fordringar:

	2008	2007	2008	2007
Långfristiga räntebärande fordringar	73	59	1 312	2 426
Långfristiga icke räntebärande fordringar	304	333	2 678	2 310
Summa	**377**	**392**	**3 990**	**4 736**

Not 27 Varulager

	2008	2007
Kärnbränsle	4 484	4 249
Material och reservdelar	3 023	2 391
Fossila bränslen	4 198	2 214
Övrigt	875	683
Summa	**12 580**	**9 537**

Varor i lager som redovisats som en kostnad under år 2008 uppgår till 24 377 MSEK (17 811). Nedskrivning av varulager uppgår till 948 MSEK (29).

Not 28 Immateriella omsättningstillgångar

Tillgångarna avser utsläppsrätter samt certifikat. Se koncernens not 2, Redovisningsprinciper.

	Utsläppsrätter		Certifikat		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Ingående balans	8	746	741	–	**749**	**746**
Inköp	5 358	91	1 467	166	**6 825**	**257**
Erhållna utan vederlag	–	–	483	8	**483**	**8**
Sålda	–3 250	–448	–1 260	–	**–4 510**	**–448**
Inlösta	–1	–347	–312	–	**–313**	**–347**
Utrangeringar	–8	–	–11	–	**–19**	**–**
Omklassificering från lager	–	–	–	546	**–**	**546**
Nedskrivningar	–156	–50	–	–	**–156**	**–50**
Omräkningsdifferenser	231	16	–5	21	**226**	**37**
Utgående balans	**2 182**	**8**	**1 103**	**741**	**3 285**	**749**

Not 29 Kundfordringar och andra fordringar

	2008	2007
Kundfordringar	26 129	20 935
Fordringar hos intresseföretag	941	365
Övriga fordringar	7 223	6 820
Summa	**34 293**	**28 120**

Åldersanalys

Kredittiden uppgår normalt till mellan 10 och 30 dagar.

	2008			2007		
	Fordringar brutto	Nedskrivna fordringar	Fordringar netto	Fordringar brutto	Nedskrivna fordringar	Fordringar netto
Kundfordringar						
Ej förfallna	23 803	5	23 798	18 836	19	18 817
Förfallna 1–30 dagar	1 040	3	1 037	1 118	5	1 113
Förfallna 31–90 dagar	367	3	364	363	11	352
Förfallna > 90 dagar	2 085	1 155	930	1 783	1 130	653
Summa	**27 295**	**1 166**	**26 129**	**22 100**	**1 165**	**20 935**
Fordringar hos intresseföretag						
Ej förfallna	736	–	736	352	–	352
Förfallna 1–30 dagar	48	–	48	9	–	9
Förfallna 31–90 dagar	157	–	157	–	–	–
Förfallna > 90 dagar	–	–	–	4	–	4
Summa	**941**	**–**	**941**	**365**	**–**	**365**
Övriga fordringar						
Ej förfallna	6 826	2	6 824	6 645	16	6 629
Förfallna 1–30 dagar	345	–	345	49	–	49
Förfallna 31–90 dagar	19	1	18	97	–	97
Förfallna > 90 dagar	109	73	36	108	63	45
Summa	**7 299**	**76**	**7 223**	**6 899**	**79**	**6 820**

Nedskrivna fordringar enligt ovan:

	2008	2007
Ingående balans	1 244	1 350
Nya bolag	64	52
Avsättning för nedskrivningar	63	231
Bortskrivningar	–185	–263
Reverserade nedskrivningar	–27	–65
Omklassificeringar	2	–1
Omräkningsdifferenser	81	–60
Utgående balans	**1 242**	**1 244**

Not 30 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2008	2007
Förutbetalda försäkringskostnader	34	14
Förutbetalda kostnader, övrigt	812	440
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter, el	2 644	2 270
Upplupna intäkter, övrigt	2 170	2 110
Summa	**5 660**	**4 834**

Not 31 Kortfristiga placeringar

	2008	2007
Räntebärande placeringar	18 606	11 257
Aktier	726	839
Summa	**19 332**	**12 096**

Not 32 Kassa, bank och liknande tillgångar

	2008	2007
Kassa och bank	6 705	3 995
Likvida placeringar	14 199	6 568
Summa	**20 904**	**10 563**

Not 33 Hybridkapital (Capital Securities)

Vattenfall emitterade i juni 2005 Hybridkapital (Capital Securities) vilket redovisas som räntebärande långfristig skuld. Dessa Capital Securities löper med evig löptid och är efterställda Vattenfalls övriga låneinstrument. Någon återbetalningsskyldighet föreligger ej men avsikten är att lånet ska återbetalas. Räntan är fast för den första tio-årsperioden och därefter rörlig. Räntebetalning är villkorad av bland annat Vattenfalls möjlighet att lämna utdelning till aktieägare samt att utfallet av nyckeltalet "Gränsvärde för kassaflödesräntetäckningsgrad" (Interest Coverage Trigger Ratio) ska uppgå till minst 2,5.

	2008	2007
Ingående balans	9 341	8 911
Periodisering av underkurs	27	18
Omräkningsdifferenser	1 443	412
Utgående balans	**10 811**	**9 341**

Nyckeltalet "Gränsvärde för kassaflödesräntetäckningsgrad" (Interest Coverage Trigger Ratio) beräknas enligt följande:

	2008	2007
Internt tillförda medel	30 735	34 049
Betald ränta	3 846	2 902
Internt tillförda medel plus betald ränta (a)	**34 581**	**36 951**
Räntekostnader (b)	4 151	3 325
Gränsvärde för kassaflödesräntetäckningsgrad (a/b)	**8,33**	**11,11**

Not 34 Andra räntebärande skulder

	Långfristig del		Kortfristig del		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Obligationslån	53 660	30 722	8 593	2 154	**62 253**	**32 876**
Skulder till kreditinstitut	5 683	5 373	1 729	1 506	**7 412**	**6 879**
Skulder till minoritetsägare	6 310	5 446	373	345	**6 683**	**5 791**
Skulder till intresseföretag	142	–	16 752	11 105	**16 894**	**11 105**
Övriga skulder	1 227	1 102	2 067	95	**3 294**	**1 197**
Summa	**67 022**	**42 643**	**29 514**	**15 205**	**96 536**	**57 848**

Av ovanstående skulder förfaller följande belopp till betalning efter mer än fem år: Obligationslån 26 652 MSEK (14 810). Skulder till kreditinstitut 1 398 MSEK (1 777), Skulder till minoritetsägare 6 160 MSEK (5 296) samt Övriga skulder 132 MSEK (150).

Not 35 Finansiella risker

Finansiella risker

Koncernens finansiella risker hanteras i huvudsak av Vattenfall Treasury AB, koncernens internbank och finansstab. Syftet med finansverksamheten är att hantera koncernens finansiella risker på ett kostnadseffektivt sätt.

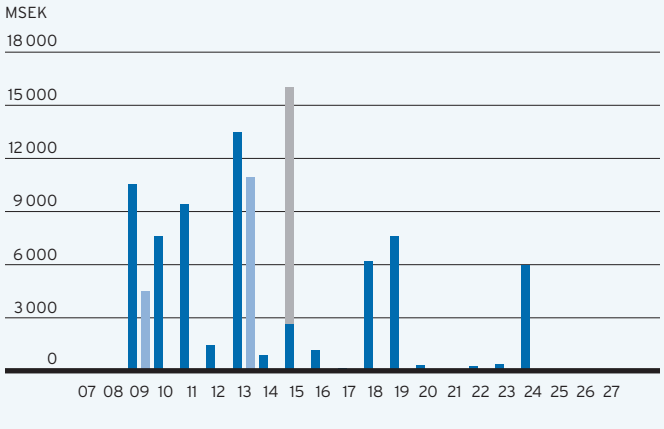
Koncernens lån, placeringar och valutahandel hanteras till övervägande del genom Vattenfall Treasury AB och till mindre del hos Vattenfall Europe AG. Avtalen som reglerar koncernens lån innehåller standardklausuler om till exempel bolagens status, befogenhet, juridisk giltighet, pari-passu-rankning etc. Avtalen rörande Vattenfalls publika upplåning innehåller även "negative pledge-klausuler", som innebär att koncernen generellt inte har rätt att pantsätta egendom till säkerhet för finansiella åtaganden. Därutöver har Vattenfall som policy att undvika så kallade "MAC-klausuler". Koncernens likviditet centraliseras via så kallade koncernkontosystem. Positionstagning i spekulativt syfte sker i begränsad omfattning inom fastställda risklimiter.

Likviditetsrisk

Likviditetsrisken minimeras genom en jämn förfallostruktur och en lång genomsnittlig återstående löptid på låneportföljen. Förfallostrukturen på Vattenfalls lån framgår av diagrammet. Den genomsnittliga återstående löptiden uppgick per den 31 december 2008 till 6,5 år (6,5) exkl Hybridkapital (Capital Securities) samt lån från minoritetsägare och intresseföretag. Målet är att den ska överstiga 5 år. Inklusive Capital Securities uppgår den genomsnittliga återstående löptiden till 6,5 år (6,7).

För att säkerställa kapitaltillgänglighet och flexibilitet har koncernen flera typer av låneprogram. För närvarande finns två certifikatprogram och två MTN-program (medium term note). Därutöver förfogar Vattenfall över bekräftade kreditfaciliteter motsvarande cirka 15,4 miljarder SEK (9,6).

Förfallostruktur i låneportföljen[1]

1) Exkl lån från minoritetsägare och intresseföretag.

Fortsättning sidan 98

Fortsättning Not 35

Koncernens mål för den kortfristiga kapitaltillgängligheten är att medel motsvarande lägst 10% av koncernens omsättning, och minst motsvarande kommande 90 dagars låneförfall, ska finnas tillgängligt i form av likvida medel eller bekräftade kreditfaciliteter. Vattenfalls kreditbetyg för lång- respektive kortfristig upplåning är A–/A–2 från Standard & Poor's samt A2/P–1 från Moody's. Vattenfalls mål är att ur kreditvärderingssynpunkt behålla en rating på Single A-nivå.

Låneprogram och kreditfaciliteter

	Rambelopp	Valuta	Förfall	Utnyttjad andel, %	Bokförd extern skuld
Låneprogram					
Företagscertifikat	15 000	SEK		–	–
Euro Commercial Paper[1]	2 000	USD		48	–
Medium Term Note	10 000	SEK		–	–
Euro Medium Term Note	6 000	EUR		92	62 253
Bekräftade kreditfaciliteter					
Revolving Credit Facility[2]	1 000	EUR	2013	–	–
364 Days Credit Facility[2]	400	EUR	2009	–	–
Checkräkningskrediter	100	SEK		–	–
Övriga kreditfaciliteter					
Checkräkningskrediter och övriga kreditlinor	13 513	SEK		–	–
Summa					**62 253**

1) Utnyttjas för koncerninterna syften (centralisering av likviditet från Vattenfall Polen).

2) Back-up-facilitet för kortfristig upplåning.

Lån av benchmark-karaktär

Typ	Valuta	Belopp	Kupong, %	Förfall
Euro Medium Term Note	EUR	650	6,000	2009
Euro Medium Term Note	EUR	500	6,000	2010
Euro Medium Term Note	EUR	850	5,750	2013
Euro Medium Term Note	EUR	500	5,000	2018
Euro Medium Term Note	EUR	650	6,750	2019
Euro Medium Term Note	EUR	500	5,375	2024

Ränterisk

Ränterisker i koncernens låneportfölj mäts med duration, vilken vid årsskiftet uppgick till 2,4 år (2,6) exkl Capital Securities samt lån från minoritetsägare och intresseföretag. Durationen tillåts variera tolv månader över och under en normtid på 2,5 år. Inklusive Capital Securities uppgår durationen till 2,9 år (3,3). För att justera durationen i upplåningen används bland annat ränteswappar, ränteterminer och optioner.

Återstående räntebindningstid för låneportföljen

Exkl Capital Securities samt lån från minoritetsägare och intresseföretag. Nominellt belopp.

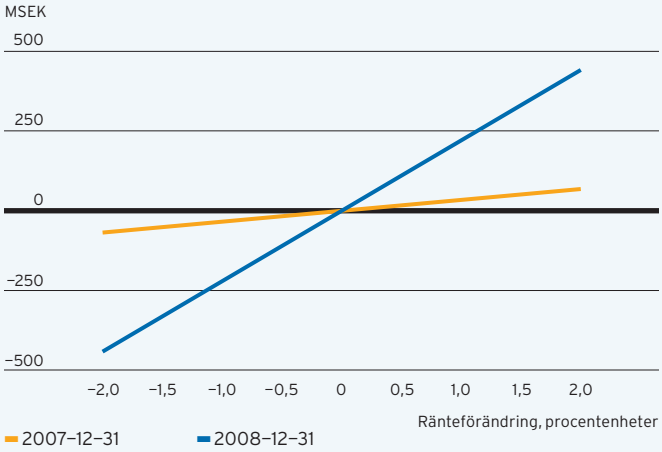
	SEK	EUR	Övriga	Summa
< 3 mån	–2 456	12 633	14	**10 191**
3 mån–1 år	9 076	14 221	841	**24 138**
1 år–5 år	13 000	9 414	743	**23 157**
> 5 år	3 421	5 783	–	**9 204**
Summa	**23 041**	**42 051**	**1 598**	**66 690**
Genomsnittlig finansieringsränta, %	6,4	5,6	4,7	5,8

Återstående räntebindningstid för låneportföljen

Exkl Capital Securities samt lån från minoritetsägare och intresseföretag. Nominellt belopp.

	Skuld	Derivat	Summa
< 3 mån	6 077	4 114	**10 191**
3 mån–1 år	11 922	12 216	**24 138**
1 år–5 år	26 735	–3 578	**23 157**
> 5 år	25 095	–15 891	**9 204**
Summa	**69 829**	**–3 139**	**66 690**

Räntekänslighet, exkl Capital Securities samt lån från minoritetsägare och intresseföretag

Diagrammet visar hur ränteförändringar påverkar koncernens räntekostnader under en 12-månadersperiod givet koncernens räntebindningsstruktur.

Valutarisk

Valutarisk avser risken för negativ påverkan på koncernens resultat- och balansräkning till följd av förändrade valutakurser. Vattenfall exponeras för valutarisker genom valutakursförändringar av framtida betalningsflöden – så kallad transaktionsexponering – samt i omvärderingen av nettotillgångar i utländska dotterbolag, så kallad omräkningsexponering (eller balansexponering).

Koncernens mål vid hanteringen av valutarisker är att minimera valutakurseffekterna med hänsyn tagen till säkringskostnader och skatteaspekter. Valutaexponeringen i upplåningen elimineras med hjälp av räntevalutaswappar, i syfte att undvika resultatpåverkande valutakursdifferenser.

Låneportföljen uppdelad per valuta

Inkl lån från minoritetsägare och intresseföretag men exkl Capital Securities. Nominellt belopp.

Ursprunglig valuta	Skuld	Derivat	Summa
CHF	1 469	–1 469	**–**
DKK	1 477	–	**1 477**
EUR	70 200	–11 220	**58 980**
GBP	107	–	**107**
JPY	4 524	–4 524	**–**
NOK	386	–386	**–**
PLN	14	–	**14**
SEK	15 229	14 460	**29 689**
Summa	**93 406**	**–3 139**	**90 267**

Koncernen har en begränsad transaktionsexponering då större delen av produktion, distribution och försäljning av energi sker på respektive bolags lokala marknad. I den nordiska verksamheten uppstår merparten av transaktionsexponeringen i EUR vid prissäkring av el på framförallt Nord Pool. Valutaexponeringen säkras med hjälp av valutaterminskontrakt. I den tyska verksamheten uppstår transaktionsexponering främst i USD i samband med bränsleinköp. Även här hanteras valutarisken med hjälp av valutaterminer.

Koncernens rörelseintäkter/-kostnader fördelade per valuta i %

Valuta	Intäkter	Kostnader
EUR	64	69
SEK	25	18
PLN	7	7
DKK	3	4
Övriga	1	2
Summa	**100**	**100**

Värdena är beräknade utifrån en statistisk sammanställning av externa rörelseintäkter/-kostnader. Förändringar i lager samt investeringar ingår inte i sammanställningen.

Koncernens enheter ska valutasäkra den kontrakterade transaktionsexponeringen när den överstiger motvärde 10 MSEK. Valutasäkringen sker genom Vattenfall Treasury AB, där valutariskerna hanteras inom en fastställd risklimit för räntor och valutor.

Beträffande omräkningsexponering skulle en förändring av valutakurserna med 5% påverka koncernens egna kapital med cirka 3 320 MSEK (3 190). Redovisningen av omräkningsexponeringen beskrivs i koncernens Not 2, Redovisningsprinciper under rubrikerna Derivatinstrument respektive Säkringsredovisning.

Omräkningsexponering

Valuta	Eget kapital	Säkring efter skatt	Nettoexponering efter skatt
EUR	96 399	50 769	45 630
PLN	14 517	2 830	11 687
DKK	14 145	6 490	7 655
Övriga	1 574	215	1 359
Summa	**126 635**	**60 304**	**66 331**

Kreditrisk

Koncernen exponeras för kreditrisker i samband med elhandel, placeringar och derivatavtal. Koncernens policy är att i första hand använda likvida medel för att återbetala lån. Resterande likviditet placeras dels kortfristigt för att hantera de dagliga variationerna i koncernens likvidflöden och dels långfristigt. Koncernens långfristiga placeringsportfölj avser att säkerställa legala krav på kapitaltillgänglighet vid kärnkraftsdrift i Tyskland. Placeringar sker i enlighet med fastställt placeringsreglemente i motparter med låg kreditrisk. Andelen aktier får maximalt uppgå till 30% av tillgångarna i den långfristiga placeringsportföljen. Per den 31 december 2008 uppgick andelen aktier till 14% (20). Placeringarnas genomsnittliga räntesats var 4,0% (4,1) och den genomsnittliga durationen 3,8 år (3,8).

Kreditriskerna hanteras inom ramen för fastställda limiter baserade på extern kreditvärdering eller intern kreditbedömning. Limiterna sätts per motpart som utvärderas kontinuerligt. Exponeringar följs upp mot kreditlimiter på daglig basis.

Innan långfristiga avtal ingås krävs ramavtal som exempelvis ISDA, FEMA och EFET. I Norden avräknas huvuddelen av de finansiella elkontrakten mot Nord Pool och större delen av kreditrisken uppstår således mot marknadsplatsen. I Tyskland sker på motsvarande sätt prissäkring mot EEX, även om OTC-handel mellan bilaterala motparter också är vanligt.

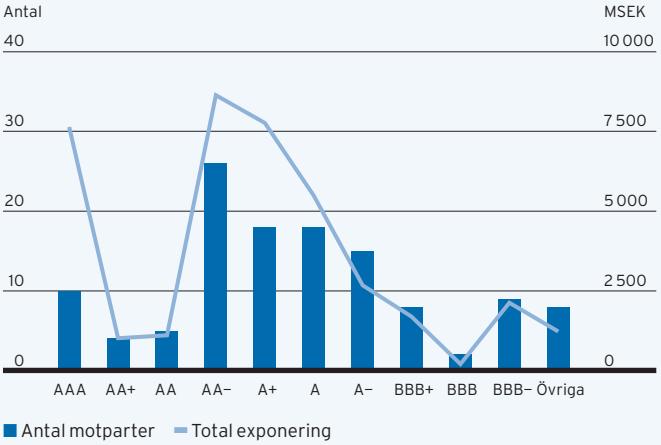
Kreditrisker

Typ av instrument	Exponering
Elderivat positiva marknadsvärden	8 170
Elderivat settlementrisker	6 029
Ränte- och valutaderivat, positiva marknadsvärden	3 477
Räntebärande placeringar inkl större banktillgodohavanden	26 455
Aktier	619
Summa	**44 750**

Total exponering i elderivat med hänsyn tagen till nettning enligt avtal uppgår till 10 921 MSEK.

Exponeringen i ränte- och valutaderivat justerad för nettning enligt ISDA avtal eller motsvarande uppgår till 3 477 MSEK (1 007). I beräkningen är hänsyn tagen till mottagna marginalsäkerhetskrav under CSA-avtal med 1 843 MSEK. Utan justering för ISDA- och CSA-avtal uppgår exponeringen till 12 125 MSEK (2 293).

Motparter, antal och exponering, MSEK, per ratingklass

I diagrammet visas de motparter som Vattenfall har där exponeringen är större än 5 MEUR per motpart. Fördelningen är gjord på ratingklasser och hur stor kreditexponeringen är per ratingklass. Ratingklasserna motsvarar Standard & Poors klasser. "Övriga" utgör undantag avseende sedan länge ingångna avtal som Vattenfall har övertagit i samband med förvärv.

Not 36 Avsättningar för pensioner

Allmänt

Vattenfalls pensionsförpliktelser i koncernens svenska och tyska bolag är till övervägande del förmånsbestämda pensionsåtaganden. Pensionsplanerna innehåller främst ålderspension, invaliditetsskydd och familjeskydd. Fondernas tillgångar, förvaltningstillgångarna, värderas till marknadsvärden. Dessutom finns pensionsplaner i dessa och övriga länder som är avgiftsbestämda.

Svenska pensionsplaner

De svenska pensionsplanerna är ett tillägg till landets socialförsäkringssystem vilka är resultatet av överenskommelser mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. I stort sett alla anställda i Vattenfall i Sverige omfattas av en i huvudsak förmånsbestämd pensionsplan, ITP-Vattenfall. I pensionsplanen garanteras medarbetaren en pension som är en bestämd andel av dennes lön. Förmånerna tryggas i huvudsak i en Pensionsstiftelse, eller genom avsättningar i balansräkningen.

Vissa av Vattenfalls åtaganden i ITP-planen till exempel familje- och sjukpension tryggas genom en försäkring i Alecta. Enligt ett uttalande från Rådet för finansiell rapportering, UFR 3, är detta en förmånsbestämd plan som omfattar flera arbetsgivare. Liksom tidigare år har Vattenfall inte haft tillgång till sådan information som gör det möjligt att redovisa denna plan som en förmånsbestämd plan. Pensionsplanen enligt ITP som tryggas genom en försäkring i Alecta redovisas därför som en avgiftsbestämd plan. Årets avgifter för pensionsförsäkringar som är tecknade i Alecta uppgår till 72 MSEK (97). Alectas överskott kan fördelas till försäkringstagarna och/eller de försäkrade. Vid utgången av 2008 uppgick Alectas överskott i form av den kollektiva konsolideringsnivån till 112% (152). Den kollektiva konsolideringsnivån utgörs av marknadsvärdet på Alectas tillgångar i procent av försäkringsåtagandena beräknade enligt Alectas försäkringstekniska beräkningsantaganden.

Tyska pensionsplaner

Planerna i Tyskland är baserade på kollektiva och affärsmässiga överenskommelser. Väsentliga förmånsbestämda planer i Tyskland finns för anställda i bolagen Vattenfall Europe Berlin och Vattenfall Europe Hamburg.

Vattenfall Europe Berlin har två pensionsplaner vilka är tryggade genom Pensionskasse der Bewag, ett ömsesidigt försäkringsbolag. Kassan är finansierad genom medel från Vattenfall Europe Berlin och från de anställda. Den ena planen har bedömts vara en avgiftsbestämd plan och redovisas som sådan då förmånen är avhängig inbetald premie och Pensionskassans ekonomiska situation. För anställda som påbörjade sin anställning före 1 januari 1984 finns ett tilläggsavtal som ger

Fortsättning sidan 100

Fortsättning Not 36

anställda som arbetar fram till pensioneringen upp till 80% av den pensionsberättigade lönen. Hälften av den lagstadgade pensionen och hela förmånen från Pensionskasse der Bewag, inklusive överskottet, krediteras det garanterade beloppet. Förpliktelserna för Vattenfall Europe Berlin innehåller hela pensionsåtagandet. Förvaltningstillgångar hänförliga till anställda som påbörjande sin anställning före 1 januari 1984 redovisas som förvaltningstillgångar vilka marknadsvärderas.

Pensionsåtaganden för anställda i Vattenfall Europe Hamburg består huvudsakligen av bolagets åtaganden till personal anställd före 1 april 1991 och som varit anställda i minst 10 år. Summan av ålderspension, lagstadgad pension och pension från andra uppgår normalt till maximalt 65% av den pensionsgrundande lönen.

Förmånsbestämda pensionsplaner

	2008	2007
Nuvärde av ofonderade förpliktelser	20 410	16 876
Nuvärde av helt eller delvis fonderade förpliktelser	18 865	16 881
Nuvärde av förpliktelser	**39 275**	**33 757**
Verkligt värde på förvaltningstillgångar	17 436	16 684
Nuvärde av nettoförpliktelser	**21 839**	**17 073**
Oredovisade aktuariella vinster(+)/förluster(–)på förpliktelser	–142	504
Oredovisade aktuariella vinster(+)/förluster(–) på förvaltningstillgångar	–945	158
Avsättningar för pensioner	**20 752**	**17 735**

Förändringar i förpliktelser

	2008	2007
Ingående balans	33 757	35 647
Utbetalda ersättningar	–1 882	–1 734
Kostnaden för tjänstgöring	606	609
Aktuariella vinster(+) eller förluster(–)	830	–3 602
Räntekostnad innevarande år	1 706	1 576
Omräkningsdifferenser	4 258	1 261
Utgående balans	**39 275**	**33 757**

Förvaltningstillgångarnas förändringar

	2008	2007
Ingående balans	16 684	15 977
Utbetalda ersättningar	–507	–343
Förväntad avkastning	762	765
Skillnad mellan förväntad och verklig avkastning (aktuariell vinst(+) eller förlust(–))	–1 057	–171
Omräkningsdifferenser	1 554	456
Utgående balans	**17 436**	**16 684**

Förvaltningstillgångarna består av följande

	2008	2007
Egetkapitalinstrument	3 443	4 149
Skuldinstrument	11 837	10 551
Fastigheter	787	638
Övrigt	1 369	1 346
Summa	**17 436**	**16 684**

Historisk information

	2008	2007	2006	2005	2004
Nuvärde av förpliktelser	39 275	33 757	35 647	37 615	32 313
Verkligt värde på förvaltningstillgångar	17 436	16 684	15 977	16 248	14 972
Nuvärde av nettoförpliktelser	**21 839**	**17 073**	**19 670**	**21 367**	**17 341**

Betalningar avseende förmånsbestämda planer under 2009 uppskattas till 1 421 MSEK.

Pensionskostnader

	2008	2007
Förmånsbaserade planer:		
Kostnad avseende tjänstgöring under innevarande år	497	558
Räntekostnad	1 706	1 576
Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar	–762	–765
Kostnad avseende tjänstgöring under tidigare år	104	52
Övrigt	9	29
Summa kostnad för förmånsbestämda planer	**1 554**	**1 450**
Kostnad för avgiftsbestämda planer	359	440
Summa pensionskostnader	**1 913**	**1 890**

Pensionskostnader redovisas i följande rader i resultaträkningen:

	2008	2007
Kostnad för sålda produkter	838	846
Försäljningskostnader	50	66
Administrationskostnader	82	167
Finansiella kostnader	943	811
Summa pensionskostnader	**1 913**	**1 890**

Vid beräkningen av pensionsförpliktelserna har följande aktuariella antaganden använts (%):

	2008	2007
Diskonteringsränta	4,0–5,75	4,5–5,25
Förväntad avkastning på förvaltningstillgångar	4,5–5,25	4,25–5,25
Framtida årliga löneökningar	2,5–3,9	2,5–3,5
Framtida årliga pensionsökningar	2,0	2,0

Not 37 Andra räntebärande avsättningar

	Långfristig del		Kortfristig del		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Avsättningar för framtida utgifter för kärnkraft	39 442	29 496	336	317	**39 778**	**29 813**
Avsättningar för framtida utgifter för gruvdrift och andra miljörelaterade åtgärder/åtaganden	13 070	10 890	1 534	1 085	**14 604**	**11 975**
Personalrelaterade avsättningar för annat än pensioner	3 851	3 708	1 196	1 096	**5 047**	**4 804**
Avsättningar för skattemässiga och juridiska processer	6 301	6 022	1 636	1 527	**7 937**	**7 549**
Övriga avsättningar	1 404	1 498	277	611	**1 681**	**2 109**
Summa	**64 068**	**51 614**	**4 979**	**4 636**	**69 047**	**56 250**

Kärnkraftsavsättningar i Sverige är beräknade med diskonteringsräntan 4,5% (5,0). För andra avsättningar i Norden har diskonteringsräntan 5,0% (5,0) använts.

I Tyskland har diskonteringsräntan 5,25% (5,5) använts för kärnkraftsavsättningar respektive avsättningar för gruvdrift och andra miljörealterade åtaganden. För andra avsättningar i Tyskland har diskonteringsräntan på 5,0% (5,5) använts.

Se vidare koncernens Not 52.

Avsättningar för framtida utgifter för kärnkraft:
Vattenfalls kärnkraftproducenter i Sverige och Tyskland har ett legalt åtagande att vid produktionsslut, nedmontera och forsla bort kärnkraftanläggningen samt återställa den plats där kärnkraftanläggningen är belägen. Vidare inbegriper åtagandet omhändertagande och slutförvaring av i anläggningen använt radioaktivt bränsle och annat radioaktivt material. I avsättningarna inkluderas framtida utgifter för hantering av låg- och medelaktivt avfall.

För den svenska verksamheten förväntas med nuvarande antaganden samtliga avsättningar resultera i utbetalningar senare än år 2018.

Nuvarande planer för avveckling av den tyska kärnkraftverksamheten innebär att cirka 94% av avsättningarna kommer att resultera i kassaflöden efter år 2010. För år 2009 respektive år 2010 beräknas utbetalningar motsvarande cirka 3% per år av avsättningarna.

Avsättningar för framtida utgifter för kärnkraft (förändringar under 2008)	Sverige	Tyskland	Summa
Ingående balans	21 869	7 944	**29 813**
Periodens avsättningar	47	–	**47**
Diskonteringseffekter	1 068	437	**1 505**
Omvärdering (inom balansräkningen)	5 496	2 494	**7 990**
Ianspråktagna avsättningar	–783	–241	**–1 024**
Återförda avsättningar	–	–129	**–129**
Omräkningsdifferenser	–	1 576	**1 576**
Utgående balans	**27 697**[1]	**12 081**[2]	**39 778**

1) Härav hänför sig cirka 22% till nedmontering m.m. av kärnkraftanläggningarna och cirka 78% till omhändertagande av radioaktivt bränsle.

2) Härav hänför sig cirka 58% till nedmontering m.m. av kärnkraftanläggningarna och cirka 42% till omhändertagande av radioaktivt bränsle.

Avsättningar för framtida utgifter för gruvdrift och andra miljörelaterade avsättningar:
Avsättningar görs för återställande av mark och andra förpliktelser förknippade med koncernens tillstånd att bedriva brunkolsbrytning i Tyskland. Avsättningar görs även för miljörelaterade åtgärder/åtaganden inom övrig av koncernen bedriven verksamhet.

Enligt nu gällande bedömningar kommer cirka 62% av avsättningarna att resultera i kassautflöden senare än år 2011. För år 2009 beräknas utbetalningar motsvarande 12% av avsättningarna medan utbetalningar över åren 2010 och 2011 uppskattas till 19% respektive 7% av avsättningarna.

Avsättningar för gruvdrift etc (förändringar under 2008)	
Ingående balans	11 975
Periodens avsättningar	389
Diskonteringseffekter	575
Omvärdering (inom balansräkningen)	560
Ianspråktagna avsättningar	–568
Återförda avsättningar	–264
Omräkningsdifferenser	1 937
Utgående balans	**14 604**

Personalrelaterade avsättningar för annat än pensioner:
Avsättningar görs för kommande utgifter relaterade till övertalighet i form av avgångsvederlag och andra utgifter för varslad personal.

Cirka 22% av de avsättningar som gjorts förväntas resultera i utbetalningar under 2009 och med cirka 34% under år 2010 och 2011. Därefter med cirka 25% mellan 2012–2015. Resterande 19% beräknas fördelas relativt jämt över åren 2016–2039.

Personalrelaterade avsättningar för annat än pensioner (förändringar under 2008)	
Ingående balans	4 804
Periodens avsättningar	1 142
Diskonteringseffekter	195
Omvärdering	–317
Ianspråktagna avsättningar	–1 144
Återförda avsättningar	–248
Omräkningsdifferenser	615
Utgående balans	**5 047**

Avsättningar för skattemässiga och juridiska processer:
Avsättningar görs för eventuella framtida utgifter för skatter föranledda av pågående skatterevisioner samt för pågående legala tvister och processer. Häri ingår avsättningar relaterade till pågående legala processer avseende intrång för ledningsdragning på mark i östra Tyskland.

Cirka 40% av avsättningar för skattemässiga och juridiska processer förväntas resultera i utbetalningar under åren 2009–2010. Resterande avsättningar beräknas resultera i kassaflöden under åren 2011–2012 (43%) och 17% därefter.

Avsättningar för skattemässiga och juridiska processer (förändringar under 2008)	
Ingående balans	7 549
Förvärvade bolag	2
Periodens avsättningar	388
Diskonteringseffekter	501
Omvärdering	–200
Ianspråktagna avsättningar	–961
Återförda avsättningar	–529
Omräkningsdifferenser	1 187
Utgående balans	**7 937**

Övriga avsättningar:
I övriga avsättningar ingår bland annat avsättningar för förlustkontrakt, omstrukturering samt avsättningar för garantiåtaganden.

Cirka 17% av avsättningarna beräknas resultera i utbetalningar under år 2009 och resterande cirka 53% som utbetalningar under år 2010–2011 samt 30% därefter.

Övriga avsättningar (förändringar under 2008)	
Ingående balans	2 109
Periodens avsättningar	518
Diskonteringseffekter	22
Omvärdering	174
Ianspråktagna avsättningar	–280
Återförda avsättningar	–962
Omräkningsdifferenser	100
Utgående balans	**1 681**

Not 38 Andra ej räntebärande skulder (långfristiga)

Av den totala skulden på 3 818 MSEK (3 285) förfaller 2 508 MSEK (2 135) till betalning efter mer än fem år. Av den totala skulden avser 3 016 MSEK (2 395) upplupna kostnader, 515 MSEK (589) förutbetalda intäkter och 287 MSEK (301) övriga skulder.

Not 39 Leverantörsskulder och andra skulder

	2008	2007
Leverantörsskulder	18 005	10 441
Skulder till intresseföretag	1 723	784
Övriga skulder	4 778	4 183
Summa	**24 506**	**15 408**

Not 40 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2008	2007
Upplupna personalrelaterade kostnader	3 186	2 976
Upplupna kostnader, utsläppsrätter	6 811	8
Upplupna kostnader, anslutningsavgifter	123	124
Upplupna kärnkraftrelaterade avgifter och skatter	67	184
Upplupna kostnadsräntor	1 579	1 373
Upplupna kostnader, övrigt	4 806	3 381
Förutbetalda intäkter och upplupna kostnader, el	4 422	3 942
Förutbetalda intäkter, övrigt	947	980
Summa	**21 941**	**12 968**

Not 41 Redovisade värden och verkliga värden av finansiella tillgångar och finansiella skulder uppdelat på kategorier

	2008		2007	
	Redovisat värde	Verkligt värde	Redovisat värde	Verkligt värde
Finansiella tillgångar värderade till verkligt värde via resultaträkningen				
Derivat med positivt marknadsvärde avseende finansiella tillgångar som innehas för handel	14 858	14 858	2 924	2 924
Kortfristiga placeringar	19 332	19 332	12 096	12 096
Likvida placeringar (Not 32)	14 199	14 199	6 568	6 568
Summa	**48 389**	**48 389**	**21 588**	**21 588**
Derivat för säkringsändamål (med positivt verkligt värde) avseende:				
Säkringar av verkligt värde	4 812	4 812	1 094	1 094
Kassaflödessäkringar	6 538	6 538	1 414	1 414
Säkringar av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter	242	242	10	10
Summa	**11 592**	**11 592**	**2 518**	**2 518**
Lånefordringar och kundfordringar				
Andelar i den svenska Kärnavfallsfonden	25 250	26 643	24 143	24 667
Andra långfristiga fordringar	4 367	4 367	5 128	5 128
Kundfordringar och andra fordringar	34 293	34 293	28 120	28 120
Kassa och bank (Not 32)	6 705	6 705	3 995	3 995
Summa	**70 615**	**72 008**	**61 386**	**61 910**
Finansiella tillgångar som kan säljas				
Andra aktier och andelar	5 439	5 450	694	700
Summa	**5 439**	**5 450**	**694**	**700**
Finansiella skulder värderade till verkligt värde via resultaträkningen				
Derivat med negativt marknadsvärde avseende finansiella skulder som innehas för handel	12 045	12 045	2 876	2 876
Summa	**12 045**	**12 045**	**2 876**	**2 876**
Derivat för säkringsändamål (med negativt verkligt värde) avseende:				
Säkringar av verkligt värde	191	191	938	938
Kassaflödessäkringar	11 915	11 915	9 331	9 331
Säkringar av nettoinvesteringar i ulandsverksamheter	4 431	4 431	1 097	1 097
Summa	**16 537**	**16 537**	**11 366**	**11 366**
Andra finansiella skulder				
Hybridkapital (Capital Securities)	10 811	12 100	9 341	9 834
Andra långfristiga räntebärande skulder	67 022	71 866	42 643	44 992
Andra långfristiga ej räntebärande skulder	3 818	3 818	3 285	3 285
Kortfristiga räntebärande skulder	29 514	29 686	15 205	15 423
Leverantörsskulder och andra skulder	24 506	24 506	15 408	15 408
Summa	**135 671**	**141 976**	**85 882**	**88 942**

Då en aktiv marknad finns har verkliga värden fastställts enligt officiella prisnoteringar. Då en aktiv marknad saknas har annan värderingsteknik, så kallad mark-to-model använts. I ovanstående poster är följande belopp värderade enligt mark-to-model:
Derivat med positivt verkligt värde med 74 MSEK (221).
Andra aktier och andelar med 5 409 MSEK (694).
Derivat med negativt verkligt värde med 752 MSEK (243).

Not 42 Specifikationer till kassaflödesanalysen

Övriga justeringsposter

Belopp i MSEK	2008	2007
Ej utdelad andel i intresseföretags resultat	–359	–125
Orealiserade kursvinster	–392	–86
Orealiserade kursförluster	5 720	1 254
Orealiserade poster relaterade till derivat	–4 778	–1 253
Realisationsvinster	–202	–541
Realisationsförluster	78	444
Förändringar i räntefordringar	–380	–226
Förändringar i ränteskulder	1 108	607
Förändringar i Kärnavfallsfonden	–1 108	–822
Förändringar i avsättningar	–307	1 744
Summa	**–620**	**996**

Betald ränta uppgick till 3 846 MSEK (2 902) och erhållen ränta till 1 679 MSEK (1 420).

Erhållen utdelning uppgick till 1 140 MSEK (952).

Investeringar

Belopp i MSEK	2008	2007
Förvärv av koncernföretag (Not 3)	–6 969	–106
Investeringar i intresseföretag och andra aktier och andelar	–4 829	–7
Investeringar i immateriella anläggningstillgångar inkl förskottsbetalningar	–395	–279
Investeringar i materiella anläggningstillgångar inkl förskottsbetalningar	–30 100	–18 571
Investeringar i förvaltningsfastigheter	–3	–1
Summa	**–42 296**	**–18 964**

Försäljningar

Belopp i MSEK	2008	2007
Försäljning av aktier och andelar	33	442
Försäljning av immateriella anläggningstillgångar	4	2
Försäljning av materiella anläggningstillgångar	828	481
Summa	**865**	**925**

Kortfristig upplåning där löptiden är tre månader eller kortare nettoredovisas under rubriken Upptagna lån.

Not 43 Specifikationer till eget kapital

Aktiekapital:
Per den 31 december 2008 omfattade det registrerade aktiekapitalet 131 700 000 aktier till kvotvärdet 50 SEK.

Omräkningsreserv:
Omräkningsreserven innefattar alla valutakursdifferenser som uppstår vid omräkning av finansiella rapporter från utländska verksamheter som har upprättat sina rapporter i annan valuta än den som koncernens rapporter presenteras i. Vidare består omräkningsreserven av valutakursdifferenser som uppstår vid omvärdering av skulder som upptagits som säkringsinstrument av nettoinvesteringar i utländska verksamheter.

Reserv för kassaflödessäkring:
Reserven för kassaflödessäkring innehåller huvudsakligen orealiserade värden av el-derivat som används för prissäkring av framtida försäljning.

Reserv för kassaflödessäkring beräknas påverka resultaträkningen respektive kassaflödet i nedan angivna perioder:

	2008		2007	
	Kassaflöde	Resultaträkning	Kassaflöde	Resultaträkning
Inom 1 år	–7 167	–7 533	–4 998	–5 661
Mellan 1–5 år	2 652	1 505	–2 852	–3 129
	–4 515	**–6 028**	**–7 850**	**–8 790**
Ingen förväntad effekt	–177	80	–74	–56
Summa	**–4 692**	**–5 948**	**–7 924**	**–8 846**

Belopp som tagits bort från reserv för kassaflödessäkring har redovisats i följande poster i resultaträkningen:

	2008	2007
Nettoomsättning	–6 396	–1 458
Kostnad för sålda produkter	3	68
Övriga rörelseintäkter	–75	1
Övriga rörelsekostnader	42	–
Finansiella kostnader	–40	–24
Summa	**–6 466**	**–1 413**

Belopp som tagits bort från reserv för kassaflödessäkring har överförts till följande poster i balansräkningen:

	2008	2007
Materiella anläggningstillgångar	–17	–1
Varulager	385	95
Summa	**368**	**94**

Balanserade vinstmedel inklusive årets resultat:
I balanserade vinstmedel inklusive årets resultat ingår intjänade vinstmedel i moderbolaget och dess dotterbolag, intresseföretag och joint ventures.

Not 44 Ställda säkerheter

	2008	2007
För egna skulder och avsättningar		
Skulder till kreditinstitut:		
Fastighetsinteckningar som säkerhet för lån	1 472	1 274
Spärrade medel som säkerhet för handel på energibörser	31	53
Spärrade medel som säkerhet för inlösen av minoritetsaktier	54	3 165
Övrigt	74	6
Summa	**1 631**	**4 498**

Not 45 Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)

	2008	2007
Borgensåtaganden	1 537	1 206
Övriga eventualförpliktelser	3 061	2 501[1]
Summa	**4 598**	**3 707**[1]

1) Beloppet justerat jämfört med tidigare publicerad information. Se nedan.

I en del älvar finns för flera kraftstationer gemensamma regleringsanläggningar. Ägarna till kraftstationerna har betalningsskyldigheter för sin del av regleringskostnaderna.

Vattenfall har skyldighet att ersätta vissa ägare till fallrättigheter, i utbyggda älvar, genom överföring av kraft. Under 2008 uppgick leveranser av ersättningskraft till 0,93 TWh (1,04) motsvarande ett värde av cirka 465 MSEK (295).

Enligt svensk lag har Vattenfall strikt obegränsat ansvar för skador mot tredje man till följd av dammhaverier. Tillsammans med övriga vattenkraftproducenter i Sverige har Vattenfall en ansvarsförsäkring, vars ersättningsbelopp är begränsat till maximalt 8 000 MSEK för denna typ av skador.

Som ett led i koncernens affärsverksamhet förekommer utöver angivna ansvarsförbindelser garantier för fullgörande av olika kontraktsenliga åtaganden.

Vattenfall har i sin tyska verksamhet under åren 1999 och 2000 genomfört leasingtransaktioner på kraftanläggningar. Underlag för transaktionerna är nyttjanderätten i kraftanläggningarna som hyrs ut till amerikanska motparter i så kallade huvudleasar på maximalt 99 år och därefter hyrs tillbaka på 24 år, så kallade underleasar. Vattenfall har efter underleasarnas upphörande rätt att återförvärva nyttjanderätten via en köpoption. Hyrorna från de amerikanska motparterna har erhållits i förskott och har deponerats hos finansiella institutioner med hög kreditvärdighet för erläggande av leasingbetalningarna inklusive optionsbeloppen enligt underleasarna. Nettobeloppet mellan erhållna hyresbetalningar och depositionerna har nettoredovisats vid avtalens ingående. I de fall leasetagarna eller underliggande kunder fallerar under leasingavtalen är detta förenat med avvecklingskostnader som kommer att belasta Vattenfall. På balansdagen uppgick dessa åtaganden till maximalt 1 175 MSEK (1 046), vilket belopp är inkluderat i de redovisade ansvarsförbindelserna.

Vattenfall har i sin svenska verksamhet under år 2003 och 2005 genomfört leasingtransaktioner på kraftanläggningar. Underlag för transaktionerna är sale- & leaseback-affärer där kraftanläggningarna som sålts till franska motparter hyrs tillbaka på 15 år. Vattenfall har efter leasingavtalens upphörande rätt att köpa anläggningarna via köpoptioner. Försäljningsintäkterna från de franska motparterna har deponerats hos finansiella institutioner med hög kreditvärdighet för erläggande av leasingbetalningarna inklusive optionsbelopp. I de fall Vattenfall önskar förtidslösa leasingavtalen är detta förenat med kostnader som kommer att belasta Vattenfall. På balansdagen uppgick dessa kostnader till maximalt 97 MSEK (70). Denna summa är ej inkluderad i ansvarsförbindelserna.

I Tyskland är ansvaret för aktörer som driver kärnkraftanläggningar obegränsat. Det obligatoriska försäkringsbeloppet för samtliga aktörer tillsammans är 2 500 MEUR. Skadekrav upp till 256 MEUR täcks genom den tyska Atomförsäkringspoolen. Skadekrav överstigande 256 MEUR upp till maximalt 2 500 MEUR täcks ytterst genom en gemensam ansvarsöverenskommelse (Solidarvereinbarung) mellan de tyska kärnkraftverkens ägare. Vattenfallkoncernens andel av denna ansvarsöverenskommelse utgör från och med 1 januari 2007 cirka 170 MEUR (170) per skada och innebär ett åtagande att hålla likvida medel tillgängliga motsvarande den dubbla summan, 340 MEUR (340).

I koncernens eventualförpliktelser har i tidigare redovisats belopp som avser av dotterbolagen kontrakterade transaktioner för vilka Vattenfall AB, som moderbolag, lämnat garantier. Från och med 31 december 2008 har dessa belopp exkluderats ur koncernens eventualförpliktelser då underliggande transaktioner finns redovisade hos dotterbolagen. Dessutom har Vattenfall AB genom en bankgaranti utställd av Nordea Bank lämnat säkerheter till Nord Pool för sin elhandel. Värdet av denna säkerhet är från och med 31 december 2008 endast redovisad under eventualförpliktelser för moderbolaget Vattenfall AB.

Kärnkraftföretagen ska enligt lag (2006:647) om finansiella åtgärder för hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet ställa säkerheter till staten (Kärnavfallsfonden) för att garantera att tillräckliga medel finns för betalningen av de framtida kostnaderna för avfallshanteringen. Säkerheterna har formen av borgensförbindelser utställda av ägarna till kärnkraftföretagen.

Moderbolaget Vattenfall AB har som säkerhet för dotterbolagen Forsmarks Kraftgrupp AB och Ringhals AB utställt garantier till ett sammanlagt värde av 17 113 MSEK (6 132). Två typer av garantier har utställts. Den ena garantin avser att täcka det beslutade avgiftsbehovet för de avgifter som ännu inte betalats in inom den så kallade intjänandetiden (25 års drift), Finansieringssäkerheten. Den andra garantin avser framtida kostnadsökningar som beror på oplanerade händelser, Kompletteringssäkerheten. Vattenfallkoncernen har tidigare år redovisat hela beloppet som en eventualförpliktelse. Från och med bokslutet 2008 redovisas inte dessa garantier såsom eventualförpliktelser då ny bedömning har gjorts att dessa åtaganden är beaktade i den avsättning för framtida utgifter för kärnkraft som redovisas i koncernens balansräkning per 31 december. Tidigare redovisade värden för 2007 har justerats.

Not 46 Åtaganden enligt konsortialavtal

Utbyggnad av produktionsanläggningar inom kraftindustrin sker ofta inom samägda företag. Varje ägare ges därvid genom konsortialavtal rätt till elkraft i proportion till sin ägarandel samtidigt som ägarna ikläder sig skyldighet att, oavsett kraftproduktion, svara för samtliga kostnader i företaget efter samma fördelning.

Vattenfalls samverkan i värmeföretag och andra företag innebär oftast ansvar för kostnadstäckning i proportion till ägarandel.

Vattenfall bär det fulla ekonomiska ansvaret för SwePol Link till och med juli 2020.

Not 47 Medelantal anställda och personalkostnader

	2008			2007		
Medelantal anställda per land	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Sverige	6 947	2 179	**9 126**	6 689	2 009	**8 698**
Danmark	580	104	**684**	553	100	**653**
Finland	279	211	**490**	276	214	**490**
Tyskland	15 111	4 649	**19 760**	15 093	4 677	**19 770**
Polen	2 086	626	**2 712**	2 110	649	**2 759**
Storbritannien	6	3	**9**	–	–	**–**
Övriga länder	18	2	**20**	23	3	**26**
Summa	**25 027**	**7 774**	**32 801**	**24 744**	**7 652**	**32 396**

Personalkostnader	2008	2007
Löner och andra ersättningar	15 655	14 073
Sociala kostnader	5 165	4 747
(varav pensionskostnader)[1]	(1 504)	(1 387)
Summa	**20 820**	**18 820**

1) Av pensionskostnader avser 38 MSEK (57) ledande befattningshavare, d v s verkställande direktörer, vice verkställande direktörer och tidigare verkställande direktörer och vice verkställande direktörer. Koncernens utestående pensionsförpliktelser till dessa uppgår till 594 MSEK (469).

	2008			2007		
Löner och andra ersättningar	Ledande befattningshavare[1]	Övriga anställda	Summa	Ledande befattningshavare[1]	Övriga anställda	Summa
Sverige	53	4 076	**4 129**	47	3 846	**3 893**
Danmark	1	471	**472**	1	104	**105**
Finland	4	222	**226**	5	203	**208**
Tyskland	174	10 022	**10 196**	212	9 158	**9 370**
Polen	20	572	**592**	24	470	**494**
Storbritannien	–	18	**18**	–	–	**–**
Övriga länder	–	22	**22**	–	3	**3**
Summa[2]	**252**	**15 403**	**15 655**	**289**	**13 784**	**14 073**

Sociala kostnader	2008	2007
Sverige	2 417	2 145
Danmark	47	11
Finland	56	52
Tyskland	2 538	2 444
Polen	102	95
Övriga länder	5	–
Summa	**5 165**	**4 747**

1) Med ledande befattningshavare avses styrelseledamöter och verkställande direktörer men även styrelsesuppleanter och vice verkställande direktörer samt tidigare styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktörer och vice verkställande direktörer i samtliga bolag och dotterbolag i koncernen.

2) I summa löner och andra ersättningar till styrelseledamöter och verkställande direktörer ingår rörliga ersättningar med 49 MSEK (81).

Fortsättning sidan 106

Fortsättning Not 47

Förmåner till Vattenfall AB:s styrelseledamöter och ledande befattningshavare

TSEK	Styrelsesarvode och grundlön 2008 inkl semesterersättning	Övriga ersättningar och förmåner 2008	Pensions- och avvecklings-kostnader 2008	Beräknad rörlig ersättning avseende 2008 att utbetalas 2009
Lars Westerberg, Styrelsens ordf. (from 29 april 2008)	387	–	–	–
Dag Klackenberg, Styrelsens ordf. (fram till 29 april 2008)	183	–	–	–
Viktoria Aastrup, Ledamot (from 29 april 2008)	233	–	–	–
Carl-Gustaf Angelin, Ledamot	41	–	–	–
Eli Arnstad, Ledamot (from 29 april 2008)	187	–	–	–
Johnny Bernhardsson, Ledamot	47	–	–	–
Christer Bådholm, Ledamot	360	–	–	–
Ronny Ekwall, Ledamot	41	–	–	–
Greta Fossum, Ledamot (fram till 29 april 2008)	80	–	–	–
Jonas Iversen, Ledamot (fram till 29 april 2008)	80	–	–	–
Lars-Göran Johansson, Suppleant (from 29 april 2008)	26	–	–	–
Hans-Olov Olsson, Styrelsens vice ordf.	383	–	–	–
Lone Fønss Schrøder, Ledamot	336	–	–	–
Tuija Soanjärvi, Ledamot	336	–	–	–
Anders Sundström, Ledamot	290	–	–	–
Lars Carlsson, Suppleant	41	–	–	–
Stig Lindberg, Suppleant (fram till 29 april 2008)	15	–	–	–
Per-Ove Lööv, Suppleant	55	–	–	–
Lars G Josefsson, VD, Koncernchef	11 953	95	8 010	–
Jan Erik Back, förste vice VD och CFO (fram till 15 augusti 2008)	2 903	71	533	–
Dag Andresen, förste vice VD och CFO (from 1 oktober 2008)	825	2	248	–
Hans von Uthmann, Vice VD	4 878	71	791	89
Tuomo Hatakka, Vice VD	4 831	40	1 208	2 608
Hélène Biström, Vice chef Business Group Norden (from 1 februari 2008)	1 754	61	291	–
Ann-Charlotte Dahlström, Personaldirektör	3 042	80	6 558[1]	–
Knut Leman, Kommunikationsdirektör	2 008	56	3 325[1]	–
Hans-Jürgen Meyer, Ekonomi- och finansdirektör Vattenfall Europe AG (from 1 februari 2008)	3 543	43	761	2 975
Helmar Rendez, Chef koncernstab Strategier	2 610	69	630	–
Carolina Wallenius, Kommunikationsdirektör (from 1 februari 2008)	1 444	39	434	25
Summa	**42 912**	**627**	**22 789**	**5 697**

1) Inklusive avvecklingskostnader.

Styrelsen
Under 2008 har styrelsen haft två ordföranden. Dag Klackenberg som varit ordförande fram till 29 april har uppburit ett arvode på 183 TSEK (512). Lars Westerberg som varit ordförande från och med 29 april har uppburit ett arvode på 387 TSEK.

Till övriga ledamöter har utgetts arvoden med sammanlagt 2 551 TSEK (2 274) fördelat enligt tabellen ovan. Av det ovan redovisade beloppet har till de fyra ledamöterna i den inom styrelsen inrättade revisionskommittén utgetts arvode med 70 TSEK (64) vardera för de som inte är anställda i Vattenfall och med 13 TSEK (13) till den arbetstagarledamot som under 2008 haft detta uppdrag.

Koncernchefen
Lars G Josefsson, som är koncernchef och tillika verkställande direktör i Vattenfall AB, har för 2008 uppburit lön och annan ersättning, inklusive värdet av bilförmån, med sammanlagt 12 048 TSEK (8 711). Från och med 2005 har koncernchefen inte någon rörlig lönedel.

Lars G Josefsson, som är född 1950, har 60 år som ordinarie pensionsålder. Josefsson har en pensionslösning som vid lönerevisionen 2008 frystes med den pensionsmedförande lön som gällde 2007, vilket var 8 645 TSEK. Vid lönerevisionen erbjöds Josefsson ett belopp som han själv fritt fick förfoga för löneökning och pensionspremie, varvid allt valdes som löneökning.

Tjänstepension kommer således att utgå med 65% av den nämnda pensionsmedförande lönen till 65 års ålder. Därefter utgår pensionsförmåner motsvarande ITP-planen. Därutöver utgår komplettering med 32,5% av den del av lönen som överstiger 30 basbelopp. Den sistnämnda kompletteringen är tidsbegränsad fram till 80 års ålder. Efter 76 års ålder avtrappas denna med en femtedel varje följande år för att upphöra helt vid 80 års ålder. Pensionsåtagandet täcks med löpande premieinbetalningar till försäkringsbolag. Förmånerna är oantastbara, det vill säga ej villkorade av framtida anställningar. Koncernchefen har vid uppsägning från Vattenfalls sida rätt till avgångsvederlag motsvarande maximalt 24 månadslöner. Avgångsvederlaget kan dock längst utgå till avtalad pensionsålder. Avgångsvederlagets storlek ska beräknas med utgångspunkt från den fasta lön som gäller vid tiden för uppsägningen. Vid ny anställning eller inkomst från annan förvärvsverksamhet ska avgångsvederlaget reduceras med belopp motsvarande ny inkomst eller annan förmån under den aktuella perioden. Avgångsvederlag utbetalas månadsvis.

Övriga ledande befattningshavare

Löner och andra ersättningar

För övriga ledande befattningshavare som ingått i koncernledningen, sammanlagt 10 personer (10), har summan av löner och andra ersättningar avseende 2008, inklusive värdet av bilförmåner, uppgått till 28 370 TSEK (31 669). Fördelningen och beräknad rörlig ersättning framgår av tabellen ovan.

Pensionsförmåner

Kostnaderna för 2008 framgår av tabellen ovan.

För Dag Andresen och Tuomo Hatakka gäller premiebestämda lösningar, vilket också gällde för Jan Erik Back och Carolina Wallenius.

Övriga inom koncernledningen har förmånsbestämda lösningar, i ett fall med möjlighet till pension från 60 år och för anställda efter 1 oktober 2003 från 62 år och i ett fall från 65 år. För den med möjlighet från 60 år gäller att mellan 60–65 år utgår 70% av den fasta lönen. Rörlig lön är inte pensionsgrundande för pensionen mellan 60 och 65 år. Från 65 år gäller ITP-planen med en utfyllnad av pensionen, så kallad förlängning. Förlängningen görs med 32,5% av den del av den pensionsmedförande lönen som överstiger 20 basbelopp. Pensionsmedförande lön är grundlön och årliga rörliga lönedelar enligt ITP. Tjänstepensionen från 65 år blir cirka 45% av den fasta lönen.

I fall då pension från 62 år (gäller 4 personer) tillämpas i ett fall ITP med så kallad förlängning med 32,5% på lönedelar över 30 basbelopp. Vidare är då genomsnittet av de senaste fem årens fasta löner pensionsgrundande, medan rörlig lön inte är pensionsgrundande. Pensionen från 62 år blir cirka 40% av den fasta lönen. I övriga fall gäller premiebestämda lösningar.

Samtliga pensionsförmåner är oantastbara, det vill säga ej villkorade av framtida anställning. I fallet med förmånsbestämd lösning betalades premier på 237 TSEK till Alecta och för ITP-K. Resten av pensionskostnaden, den största delen, är en försäkringsteknisk beräknad kostnad, som består av ITP-skulden och den årliga förändringen av kapitalvärdet för de delar som ligger utöver ITP. Detta skuldföres och tryggas genom Vattenfalls Pensionsstiftelse. I de fall alternativ ITP (så kallad tiotaggarlösning) har valts har premier betalats i stället för att skuldföra motsvarande belopp. Därtill kommer så kallad förlängning utöver ITP som nämnts ovan.

Villkor vid uppsägning från bolagets sida

För de svenska befattningshavarna gäller att vid uppsägning från bolagets sida utgår utöver lön under avtalad uppsägningstid, 6 månader, ett avgångsvederlag på 18 månadslöner, vilket utbetalas månadsvis och med avräkning mot belopp motsvarande ny inkomst, under den aktuella perioden. Avsteg från principen om månadsvis utbetalning och avräkning har skett eftersom utbetalning som möjliggör pensionslösning har valts.

Anställningar för viss tid enligt kontrakt gäller dock för Tuomo Hatakka, Hans-Jürgen Meyer och Helmar Rendez.

Beredningss- och beslutsprocess

Styrelsen inrättade under 2006 en ersättningskommitté för beredning av löpande frågor om ersättning till ledande befattningshavare. Kommittén handlägger frågor avseende årlig lönerevision och övriga anställningsvillkor avseende VD. Vidare bereder kommittén principer för löner och ersättningar för koncernledningsmedlemmarna. Kommittén rapporterar sitt arbete till styrelsen genom att kommitténs ordförande, som är styrelsens vice ordförande, informerar styrelsen om utskottets ställningstaganden. Styrelsen ska dock i sin helhet ta ställning till anställning av VD och besluta om anställningsvillkoren. (Se även sidan 41)

Incitamentsprogram

Mot bakgrund av regeringens riktlinjer om ersättningar till ledande befattningshavare och incitamentsprogram har Vattenfall AB:s styrelse antagit ett program som från och med 2005 gäller den svenska delen av verksamheten och alla anställda i Sverige. I enlighet med regeringens riktlinjer så har koncernchefen inte någon rörlig lönedel. Beträffande övriga chefer och anställda så har ingen högre rörlig lönedel än vad som motsvarar två månadslöner per år, eller 16,7% av den normala fasta lönen. För vissa chefer gäller även att den normala fasta lönen kan minskas med 16,7% beroende på resultat. Den maximala nivån för flertalet anställda är i genomsnitt normalt cirka 17 TSEK per år.

Utgångspunkten är som hittills koncernens långsiktiga värdeskapande[1]. Gemensamt för alla är koncernmålet. Vidare mäts egen enhets/eget resultat.

Även i övriga länder används koncernmålet för värdeskapande, i avtal om rörlig lön för högre chefer och övriga anställda i förekommande fall.

Program med långtidsmål (LTI)

Från och med 2008 har koncernledningen (exklusive verkställande direktören) och affärsenhetschefer (totalt cirka 20 personer) dessutom avtal om långtidsmål, LTI, för perioden 2008–2010. I dessa avtal sätts mål enbart för koncernens fem strategiska ambitionsområden. Maximalt utfall, vid periodens slut, kan bli fyra extra månadslöner om treårsmålen då har uppfyllts.

1) Värdeskapande = Den positiva förändringen avseende rörelseresultatet minus avkastningskravet på genomsnittliga nettotillgångar, där nuvarande krav är 11%.

Not 48 Könsfördelning bland ledande befattningshavare

	Kvinnor, %		Män, %	
	2008	2007	2008	2007
Könsfördelning bland styrelseledamöter	10	9	90	91
Könsfördelning bland övriga ledande befattningshavare	18	14	82	86

Not 49 Leasing

Leasingkostnader

Utrustning som koncernen hyr genom finansiell leasing och som redovisas som materiella anläggningstillgångar utgörs av:

	2008	2007
Maskiner/Inventarier		
Anskaffningsvärde	827	658
Ackumulerade avskrivningar enligt plan	–163	–101
Planenligt restvärde	**664**	**557**

Framtida betalningsåtaganden per 31 december 2008 för leasingkontrakt och hyreskontrakt fördelar sig enligt följande:

	Finansiell leasing, nominellt	Finansiell leasing, nuvärde	Operationell leasing
2009	87	84	678
2010	87	79	568
2011	87	75	488
2012	86	71	447
2013	89	69	424
2014 och senare	710	511	1 409
Summa	**1 146**	**889**	**4 014**

Årets kostnader för leasing av tillgångar för koncernen uppgick till 624 MSEK (580).

Vissa större leasingengagemang beskrivs ytterligare i koncernens Not 45, Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser).

Leasingintäkter

Vissa koncernföretag äger och driver energianläggningar åt kund. Intäkten från kund består av två delar, en fast del för täckande av kapitalkostnader och en rörlig del baserad på mängden levererad media.

Anläggningarna klassificeras enligt gängse principer, baserat på den fasta intäktsdelen för leasing.

Anskaffningsvärdet av tillgångar redovisade under Operationell leasing uppgick per 31 december 2008 till 1 550 MSEK (1 943). Ackumulerade avskrivningar uppgick till 709 MSEK (851) och ackumulerade nedskrivningar till 34 MSEK (34).

Framtida betalningar för denna typ av anläggningar fördelar sig enligt följande:

	Finansiell leasing	Operationell leasing
2009	–	107
2010	–	95
2011	–	91
2012	–	87
2013	–	86
2014 och senare	–	78
Avgår: Finansiella intäkter	–	–9
Summa	**–**	**535**

Not 50 Ersättning till revisorer

	2008	2007
Revisionsarvoden		
Ernst & Young	51	37
PricewaterhouseCoopers	13	12
Riksrevisionen	1	1
Övriga	–	7
Summa	**65**	**57**
Övriga arvoden		
Ernst & Young	23	11
PricewaterhouseCoopers	34	9
Övriga	–	4
Summa	**57**	**24**

Not 51 Upplysningar om närstående

Vattenfall AB ägs till 100% av svenska staten. Vattenfallkoncernens produkter och tjänster erbjuds staten, statliga myndigheter och statliga bolag i konkurrens med andra leverantörer och på normala kommersiella villkor. På motsvarande sätt köper Vattenfall AB och dess koncernbolag produkter och tjänster från statliga myndigheter och bolag till marknadsmässiga priser och i övrigt på normala kommersiella villkor. Enskilt svarar varken staten, deras myndigheter eller bolag för en väsentlig andel av Vattenfallkoncernens nettoomsättning, inköp eller resultat.

Upplysningar om transaktioner med nyckelpersoner i ledande ställning i företaget framgår av koncernens Not 47, Medelantal anställda och personalkostnader.

Upplysningar om transaktioner med intresseföretag under 2008 samt tillhörande fordringar och skulder per 31 december 2008 beskrivs nedan.

SwePol Link AB

Bolaget handhar den elkabel som kopplar ihop det nordiska och det polska elsystemet i syfte att uppnå större leveranssäkerhet och effektivare utnyttjande av produktionsanläggningar. Inköp från bolaget uppgick till 187 MSEK. Rörelsefordringar per 31 december uppgick till 331 MSEK. Rörelseskulder till bolaget uppgick till 18 MSEK.

PiteEnergi AB

Säljer el, värme, bredband och övriga tjänster i Piteå-regionen. El produceras i egna vattenkraftsstationer. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 24 MSEK. Rörelsefordringar per 31 december uppgick till 1 MSEK.

Plusenergi AB

Huvudprodukten är elförsäljning till både privat- och företagskunder. Bolaget fokuserar på marknaden i Västra Götaland. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 28 MSEK. Rörelsefordringar per 31 december uppgick till 2 MSEK medan räntebärande fordringar uppgick till 5 MSEK.

Luleå Energi AB

Affärsområdena omfattar elhandelsverksamhet, produktion och distribution av fjärrvärme och optonätverksamhet. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 472 MSEK. Rörelsefordringar per 31 december uppgick till 2 MSEK medan rörelseskulder uppgick till 5 MSEK.

Gulsele AB

Säljer elektricitet producerad i egna vattenkraftstationer. Vattenfalls ränteintäkter från bolaget uppgick till 2 MSEK.

Ensted Havn I/S
Djuphavshamn som Vattenfall använder som lager för kol. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 5 MSEK medan inköp från bolaget uppgick till 165 MSEK. Rörelsefordringar samt rörelseskulder per 31 december uppgick till 1 MSEK respektive 67 MSEK.

Kernkraftwerk Brokdorf GmbH & Co. oHG
Kärnkraftverk från vilket Vattenfall köper elektricitet. Inköpen uppgick till 574 MSEK. Rörelseintäkter från bolaget uppgick till 2 MSEK. Vattenfalls räntekostnader till bolaget uppgick till 65 MSEK. Rörelseskulder samt låneskulder per 31 december uppgick till 133 MSEK respektive 3 970 MSEK.

Kernkraftwerk Krümmel GmbH & Co. oHG
Kärnkraftverk från vilket Vattenfall köper elektricitet. Inköpen uppgick till 1 476 MSEK. Rörelseintäkter från bolaget uppgick till 683 MSEK. Vattenfalls räntekostnader till bolaget uppgick till 378 MSEK. Rörelsefordringar på bolaget uppgick per 31 december till 63 MSEK och räntebärande fordringar till 340 MSEK. Rörelseskulder samt låneskulder per 31 december uppgick till 654 MSEK respektive 10 042 MSEK.

Kernkraftwerk Stade GmbH & Co. oHG
Kärnkraftverk under avveckling. Vattenfalls inköp från bolaget uppgick till 185 MSEK. Vattenfalls räntekostnader till bolaget uppgick till 103 MSEK. Rörelseskulder samt låneskulder per 31 december uppgick till 131 MSEK respektive 2 869 MSEK.

GASAG Berliner Gaswerke AG
Säljer, distribuerar och lagrar gas i Berlinområdet. Vattenfall hade rörelseintäkter uppgående till 79 MSEK från bolaget samt inköp uppgående till 3 936 MSEK. Rörelsefordringar uppgick till 4 MSEK medan rörelseskulder uppgick till 509 MSEK.

ENSO Energie Sachsen Ost AG
Bolaget producerar och distribuerar elektricitet och värme. Bolaget tillhandahåller även tjänster inom gas, vatten, telekommunikation samt sophantering. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 2 292 MSEK medan inköp från bolaget uppgick till 277 MSEK. Rörelsefordringar samt rörelseskulder per 31 december uppgick till 156 MSEK respektive 1 MSEK.

Städtische Werke AG, Kassel
Bolaget tillhandahåller elektricitet, värme, gas, vatten samt sophantering. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 2 242 MSEK medan inköp från bolaget uppgick till 2 259 MSEK. Rörelsefordringar samt rörelseskulder per 31 december uppgick till 251 MSEK respektive 250 MSEK.

EHA Energie Handels Gesellschaft mbH & Co. KG
Köper och säljer elektricitet och gas. Bolaget tillhandahåller även administrations- och konsulttjänster. Vattenfalls rörelseintäkter från bolaget uppgick till 625 MSEK medan inköp från bolaget uppgick till 140 MSEK. Rörelseskulder per 31 december uppgick till 1 MSEK.

DOTI Deutsche Offshore Testfeldt und Infrastructure GmbH KG
Bolaget projekterar och driver en offshore testanläggning för vindkraft. Vattenfalls inköp från bolaget uppgick till 1 MSEK.

Not 52 Väsentliga uppskattningar och bedömningar

Inom Vattenfall görs årligen en genomgång av koncernens olika avsättningar i balansräkningen. 2008 års genomgång har resulterat i en förändring av tidigare gjorda antaganden om diskonteringsränta vid beräkning av avsättningar enligt följande:

För avsättningar för pensioner i Sverige har diskonteringsräntan justerats från 4,5% till 4,0% jämfört med föregående år. I Tyskland har motsvarande diskonteringsränta justerats från 5,25% till 5,75%.

För avsättningar för framtida utgifter för kärnkraft i Sverige har diskonteringsräntan justerats från 5,0% till 4,5% jämfört med föregående år. Motsvarande diskonteringsränta i Tyskand, vilken även avser avsättningar för framtida utgifter för gruvdrift och andra miljörelaterade åtgärder/åtaganden, har justerats från 5,5% till 5,25%.

För andra avsättningar än de som nämnts ovan är diskonteringsräntan oförändrad 5,0% jämfört med föregående år för avsättningar gjorda i de nordiska länderna, medan diskonteringsräntan för sådana avsättningar gjorda i Tyskland har justerats från 5,5% till 5,0%.

Not 53 Händelser efter balansdagen

Den 23 februari 2009 tillkännagav Vattenfall att man lagt ett kontantbud motsvarande ett företagsvärde (enterprise value) på 8,5 miljarder EUR för 100% av aktierna i nederländska energibolaget N.V. Nuon Energy. Nuons nätbolag Alliander ingår inte i uppgörelsen. Parterna har kommit överens om att Vattenfall inledningsvis förvärvar 49% av aktierna. Resterande 51% kommer att förvärvas under de kommande sex åren enligt fastställda villkor. Efter det första övertagandet av 49% kommer Vattenfall att ha den operativa kontrollen över Nuon. Uppgörelsen kräver godkännande av minst 80% av Nuon:s aktieägare samt ett godkännande från Europeiska kommissionen. Nuon och Vattenfall beräknar att uppgörelsen kommer att slutföras vid halvårsskiftet 2009.

MODERBOLAGET

Moderbolagets resultaträkning

Belopp i MSEK, 1 januari–31 december	Not	2008	2007
Nettoomsättning	4, 5	31 844	25 223
Kostnader för sålda produkter	6	–18 118	–14 974
Bruttoresultat		**13 726**	**10 249**
Försäljningskostnader		–850	–857
Administrationskostnader		–1 726	–1 657
Forsknings– och utvecklingskostnader		–329	–280
Övriga rörelseintäkter	7	277	168
Övriga rörelsekostnader	8	–117	–185
Rörelseresultat	9, 10	**10 981**	**7 438**
Resultat från andelar i koncernföretag	11	34 579	1 038
Resultat från andelar i intresseföretag	12	12	–2
Resultat från andra aktier och andelar	13	20	–5
Ränteintäkter och liknande resultatposter	14	1 558	1 545
Räntekostnader och liknande resultatposter	15	–13 431	–6 046
Koncernbidrag		1 315	1 564
Resultat före bokslutsdispositioner och skatter		**35 034**	**5 532**
Bokslutsdispositioner	16	3 498	452
Resultat före skatter		**38 532**	**5 984**
Skatter	17	–1 024	–1 529
Årets resultat		**37 508**	**4 455**

Moderbolagets balansräkning

Belopp i MSEK	Not	2008-12-31	2007-12-31
Tillgångar			
Anläggningstillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar	18		
Aktiverade utgifter för utveckling		16	69
Koncessioner och liknande rättigheter		20	3
Hyresrätter och liknande rättigheter		14	17
Summa immateriella anläggningstillgångar		**50**	**89**
Materiella anläggningstillgångar	19		
Byggnader och mark		11 229	11 411
Maskiner och andra tekniska anläggningar		7 100	7 367
Inventarier, verktyg och installationer		36	41
Pågående nyanläggningar		1 783	988
Summa materiella anläggningstillgångar		**20 148**	**19 807**
Andra anläggningstillgångar			
Andelar i koncernföretag	20, 21	87 542	55 658
Fordringar hos koncernföretag	22	7 630	6 512
Andelar i intresseföretag	20, 21	520	520
Fordringar hos intresseföretag	22	333	362
Andra aktier och andelar	20, 21	4 632	33
Uppskjuten skattefordran	17	1 615	321
Andra långfristiga fordringar	22	1 032	2 196
Summa andra anläggningstillgångar		**103 304**	**65 602**
Summa anläggningstillgångar		**123 502**	**85 498**
Omsättningstillgångar			
Varulager	23	322	310
Immateriella omsättningstillgångar	24	710	432
Kortfristiga fordringar	25	33 353	40 032
Skattefordran aktuell skatt	17	1 688	274
Kassa, bank och liknande tillgångar	26	375	352
Summa omsättningstillgångar		**36 448**	**41 400**
Summa tillgångar		**159 950**	**126 898**
Eget kapital, avsättningar och skulder			
Eget kapital			
Bundet eget kapital			
Aktiekapital (131 700 000 aktier till ett kvotvärde av 50 kr)		6 585	6 585
Reservfond		1 286	1 286
Fritt eget kapital			
Balanserad vinst		10 633	19 667
Årets resultat		37 508	4 455
Summa eget kapital		**56 012**	**31 993**
Obeskattade reserver	16	**7 495**	**10 993**
Avsättningar	27	**109**	**144**
Långfristiga skulder			
Långfristiga räntebärande skulder	28	59 557	58 214
Långfristiga icke räntebärande skulder	29	2 803	2 643
Summa långfristiga skulder		**62 360**	**60 857**
Kortfristiga skulder			
Kortfristiga räntebärande skulder	30	7 932	7 197
Andra kortfristiga icke räntebärande skulder	31	26 042	15 714
Summa kortfristiga skulder		**33 974**	**22 911**
Summa eget kapital, avsättningar och skulder		**159 950**	**126 898**
Ställda säkerheter	32	85	3 218
Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)	33	205 020	118 388
Åtaganden enligt konsortialavtal	34		

Moderbolagets förändring i eget kapital

Belopp i MSEK	Aktie-kapital	Reserv-fond	Fritt eget kapital	Summa
Ingående balans 2007	6 585	1 286	27 844	**35 715**
Utdelning till aktieägare	–	–	–7 500	**–7 500**
Koncernbidrag	–	–	–940	**–940**
Skatteeffekt på grund av koncernbidrag	–	–	263	**263**
Årets resultat	–	–	4 455	**4 455**
Utgående balans 2007	**6 585**	**1 286**	**24 122**	**31 993**
Utdelning till aktieägare	–	–	–8 000	**–8 000**
Koncernbidrag	–	–	–7 624	**–7 624**
Skatteeffekt på grund av koncernbidrag	–	–	2 135	**2 135**
Årets resultat	–	–	37 508	**37 508**
Utgående balans 2008	**6 585**	**1 286**	**48 141**	**56 012**

Per den 31 december 2008 omfattade det registrerade aktiekapitalet 131 700 000 aktier till kvotvärdet 50 SEK.

Moderbolagets kassaflödesanalys

Belopp i MSEK, 1 januari – 31 december	2008	2007
Den löpande verksamheten		
Internt tillförda medel		
Årets resultat	37 508	4 455
Justeringar för poster som ej ingår i kassaflödet:		
Skattekostnad	1 024	1 529
Bokslutsdispositioner	–3 498	–452
Avskrivningar och nedskrivningar	806	832
Utdelningsbetingat koncernbidrag	–1 315	–1 564
Orealiserade valutakurseffekter	6 102	2 170
Förändring avsättningar	–35	–40
Realisationsvinster	–31 409	–
Övrigt	1 270	–
Betald skatt	–2 872	–1 844
Kassaflöde från förändringar av rörelsetillgångar och rörelseskulder	2 998	8 421
Kassaflöde från den löpande verksamheten	**10 579**	**13 507**
Investeringsverksamheten		
Investeringar i koncernföretag, intresseföretag och andra aktier och andelar	–9 139	–10
Investeringar i materiella och immateriella anläggningstillgångar	–1 320	–1 103
Erhållna investeringsbidrag	10	–
Nyemission/lämnade aktieägartillskott	–45 247	–
Försäljning av materiella anläggningstillgångar och immateriella anläggningstillgångar	271	363
Försäljning av aktier och andelar	49 227	102
Kassaflöde från investeringsverksamheten	**–6 198**	**–648**
Kassaflöde före finansieringsverksamheten	**4 381**	**12 859**
Finansieringsverksamheten		
Förändringar i lån	2 078	–7 256
Erhållna koncernbidrag	1 564	2 068
Utbetald utdelning till aktieägare	–8 000	–7 500
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	**–4 358**	**–12 688**
Årets kassaflöde	**23**	**171**
Kassa, bank och liknande tillgångar		
Kassa, bank och liknande tillgångar vid årets början	352	181
Årets kassaflöde	23	171
Kassa, bank och liknande tillgångar vid årets slut	**375**	**352**

Betald ränta uppgick till 3 343 MSEK (3 202) och erhållen ränta till 1 558 MSEK (1 545). Erhållen utdelning uppgick till 3 269 MSEK (769).

MODERBOLAGETS NOTER

(Belopp i MSEK där inte annat anges.)

Innehåll

Not		Sidan
1	Företagsinformation	112
2	Redovisningsprinciper	112
3	Valutakurser	112
4	Nettoomsättning	113
5	Försäljning och inköp inom koncernen	113
6	Kostnader för sålda produkter	113
7	Övriga rörelseintäkter	113
8	Övriga rörelsekostnader	113
9	Avskrivningar	113
10	Nedskrivningar	113
11	Resultat från andelar i koncernföretag	113
12	Resultat från andelar i intresseföretag	113
13	Resultat från andra aktier och andelar	113
14	Ränteintäkter och liknande resultatposter	113
15	Räntekostnader och liknande resultatposter	113
16	Bokslutsdispositioner och obeskattade reserver	114
17	Skatter	114
18	Immateriella anläggningstillgångar	114
19	Materiella anläggningstillgångar	115
20	Andelar i koncernföretag, intresseföretag och andra aktier och andelar	116
21	Aktier och andelar	116
22	Fordringar hos koncernföretag, intresseföretag och andra långfristiga fordringar	116
23	Varulager	116
24	Immateriella omsättningstillgångar	116
25	Kortfristiga fordringar	116
26	Kassa, bank och liknande tillgångar	117
27	Avsättningar	117
28	Långfristiga räntebärande skulder	118
29	Långfristiga icke räntebärande skulder	118
30	Kortfristiga räntebärande skulder	118
31	Andra kortfristiga icke räntebärande skulder	118
32	Ställda säkerheter	118
33	Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)	118
34	Åtaganden enligt konsortialavtal	119
35	Medelantal anställda och personalkostnader	119
36	Sjukfrånvaro	119
37	Könsfördelning bland ledande befattningshavare	119
38	Leasing	119
39	Ersättning till revisorer	119
40	Upplysningar om närstående	119

Not 1 Företagsinformation

Årsredovisningen för Vattenfall AB för 2008 har godkänts enligt styrelsebeslut från den 17 mars 2009. Vattenfall AB som är moderbolag i Vattenfallkoncernen är ett aktiebolag med säte i Stockholm och med adressen 162 87 Stockholm. Moderbolagets balansräkning och resultaträkning ingående i årsredovisningen ska föreläggas på årsstämman den 29 april 2009.

Not 2 Redovisningsprinciper

Allmänt

Moderbolaget Vattenfall AB:s räkenskaper har upprättats i enlighet med Årsredovisningslagen och rekommendation RFR 2.1 – Redovisning för juridiska personer, utgiven av Rådet för finansiell rapportering. RFR 2.1 innebär att Vattenfall AB skall tillämpa samtliga standarder och uttalanden utgivna av IASB och IFRIC så som de godkänts av EU-kommissionen för tillämpning inom EU. Detta skall göras så långt detta är möjligt inom ramen för Årsredovisningslagen och med hänsyn till sambandet mellan redovisning och beskattning. Vattenfall AB tillämpar undantagsregeln avseende IAS 39 enligt RFR 2.1 vilket innebär att finansiella instrument värderas till anskaffningsvärde.

Redovisningsprinciper och beräkningsmetoder är oförändrade från dem som tillämpats i årsredovisningen för 2007.

Nya och ändrade redovisningsregler som träder i kraft 2009 förväntas inte att ha någon väsentlig påverkan på Vattenfall AB:s finansiella rapporter.

Tillämpade redovisningsprinciper framgår av tillämpliga delar av koncernens Not 2, Redovisningsprinciper, med nedanstående tillägg för moderbolaget Vattenfall AB.

Avskrivningar

Avskrivningar beräknas i enlighet med koncernredovisningen på anskaffningsvärde med linjär fördelning efter anläggningarnas bedömda nyttjandeperiod. Därutöver görs i moderbolaget avskrivningar utöver plan (skillnaden mellan avskrivningar enligt plan och motsvarande skattemässiga avskrivningar) som redovisas som bokslutsdisposition respektive obeskattad reserv.

Avsättningar för pensioner

Pensionsåtaganden avseende pensioner i moderbolaget är beräknade enligt sedvanliga svenska försäkringstekniska grunder och redovisas enligt Tryggandelagen. Den i balansräkningen upptagna avsättningen motsvarar dessa pensionsåtaganden nettoredovisade mot förvaltningstillgångar i Vattenfalls Pensionsstiftelse.

Skatter

Skattelagstiftningen i Sverige ger företag möjlighet att skjuta upp skattebetalning genom avsättning till obeskattade reserver. I moderbolaget redovisas obeskattade reserver som en särskild post i balansräkningen i vilken uppskjuten skatt ingår. I moderbolagets resultaträkning redovisas avsättningar till, respektive upplösningar av, obeskattade reserver under rubriken bokslutsdispositioner.

Den redovisade skattekostnaden i moderbolaget Vattenfall AB utgörs av skatten på resultatet efter bokslutsdispositioner

Not 3 Valutakurser

Se koncernens Not 4.

Not 4 Nettoomsättning

	2008	2007
Omsättning inkl punktskatter		
varor (elektricitet, värme etc)	31 095	23 641
utförande av tjänsteuppdrag	970	1 773
Punktskatter	–221	–191
Nettoomsättning	**31 844**	**25 223**

Nettoomsättning per geografiskt område

	2008	2007
Norden	28 816	24 372
Tyskland	1 532	432
Polen	1 487	419
Övriga	9	–
Summa	**31 844**	**25 223**

Nettoomsättning per rörelsegren

	2008	2007
Elproduktion	10 162	4 939
Elmarknad	19 336	17 846
Värme	2 115	2 186
Övrigt	231	252
Summa	**31 844**	**25 223**

Not 5 Försäljning och inköp inom koncernen

Av moderbolagets totala försäljningsintäkter och inköpskostnader avser 10% (9) av försäljningen och 27% (35) av inköpen affärer med andra företag inom koncernen.

Not 6 Kostnader för sålda produkter

Direkta kostnader inkluderar produktionsskatter och -avgifter med 217 MSEK (222) samt fastighetsskatter med 1 270 MSEK (982).

Not 7 Övriga rörelseintäkter

Övriga rörelseintäkter innefattar huvudsakligen realisationsvinster vid försäljning av anläggningstillgångar, utsläppsrätter och certifikat, hyresintäkter, försäkringsersättningar samt rörelserelaterade valutakursvinster.

Not 8 Övriga rörelsekostnader

Övriga rörelsekostnader innefattar huvudsakligen realisationsförluster vid försäljning av anläggningstillgångar, utsläppsrätter och certifikat samt rörelserelaterade valutakursförluster.

Not 9 Avskrivningar

Avskrivningar på immateriella anläggningstillgångar och materiella anläggningstillgångar fördelas i resultaträkningen enligt följande:

	2008	2007
Kostnader för sålda produkter	745	756
Försäljningskostnader	52	53
Administrationskostnader	7	1
Summa	**804**	**810**

Avskrivningar på immateriella anläggningstillgångar ingår ovan i Kostnad för sålda produkter med 4 MSEK (2), i Försäljningskostnader med 51 MSEK (52) samt i Administrationskostnader 4 MSEK (2).

Not 10 Nedskrivningar

Nedskrivningar på immateriella anläggningstillgångar och materiella anläggningstillgångar fördelas i resultaträkningen enligt följande:

	2008	2007
Kostnader för sålda produkter	–	6
Administrationskostnader	2	–
Summa	**2**	**6**

Nedskrivningar på immateriella anläggningstillgångar ingår ovan i Administrationskostnader med 2 MSEK (0).

Not 11 Resultat från andelar i koncernföretag

	2008	2007
Utdelningar	3 255	757
Nedskrivningar	–	–11
Realisationsresultat vid försäljningar[1]	31 324	292
Summa	**34 579**	**1 038**

1) Avser för 2008 en koncernintern ej skattepliktig försäljning av aktier till helägt dotterbolag.

Not 12 Resultat från andelar i intresseföretag

Avser utdelningar från intresseföretag och realisationsresultat vid försäljning av intresseföretag.

Not 13 Resultat från andra aktier och andelar

	2008	2007
Utdelningar	2	2
Nedskrivningar	–	–5
Realisationsresultat vid försäljningar	18	–2
Summa	**20**	**–5**

Not 14 Ränteintäkter och liknande resultatposter

	2008	2007
Ränteintäkter från dotterbolag	1 099	1 188
Andra ränteintäkter	459	357
Summa	**1 558**	**1 545**

Not 15 Räntekostnader och liknande resultatposter

	2008	2007
Räntekostnader till dotterbolag	3 341	3 171
Andra räntekostnader	2	31
Valutakursförluster	10 088	2 844
Summa	**13 431**	**6 046**

Not 16 Bokslutsdispositioner och obeskattade reserver

	Ingående balans	Avsättning Upplösning (–)	Utgående balans
Avskrivningar utöver plan	440	474	914
Periodiseringsfond Tax-03	966	–966	–
Periodiseringsfond Tax-04	1 295	–1 295	–
Periodiseringsfond Tax-05	2 726	–1 704	1 022
Periodiseringsfond Tax-06	1 737	–7	1 730
Periodiseringsfond Tax-07	2 307	–	2 307
Periodiseringsfond Tax-08	1 522	–	1 522
Summa	**10 993**	**–3 498**	**7 495**

Not 17 Skatter

Den redovisade skattekostnaden fördelas enligt följande:

	2008	2007
Aktuell skatt	2 318	1 456
Uppskjuten skatt	–1 294	73
Summa	**1 024**	**1 529**

Årets kostnad för aktuell skatt hänförlig till tidigare års resultat uppgår till 183 MSEK (88). Skatteeffekten av schablonränta på periodiseringsfonder uppgår till 89 MSEK (77).

Skillnaden mellan nominell svensk skattesats och effektiv skattesats förklaras på följande sätt:

%	2008	2007
Svensk inkomstskattesats	28,0	28,0
Bokslutsdispositioner	2,8	2,3
Justering av skatt för tidigare perioder	–0,9	–1,6
Ej skattepliktiga intäkter[1]	–27,4	–8,0
Ej avdragsgilla kostnader	0,1	7,1
Ändrad skattesats	0,3	–
Övrigt	–	–0,1
Effektiv skattesats[2]	**2,9**	**27,7**
Skattesats, aktuell skatt[3]	6,6	26,3

1) Ej skattepliktiga intäkter inkluderar effekten av en koncernintern kapitalvinst med 24,4%.

2) Skattekostnad enligt moderbolagets resultaträkning i förhållande till resultatet före bokslutsdispositioner och skatter.

3) Skattekostnad enligt moderbolagets resultaträkning exklusive redovisad uppskjuten skatt i förhållande till resultatet före bokslutsdispositioner och skatter.

Not 18 Immateriella anläggningstillgångar

	Aktiverade utgifter för utveckling		Goodwill		Koncessioner och liknande rättigheter		Hyresrätter och liknande rättigheter		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Anskaffningsvärden										
Ingående anskaffningsvärde	301	301	13	13	344	350	50	63	**708**	**727**
Investeringar	–	–	–	–	25	4	1	3	**26**	**7**
Försäljningar/Utrangeringar	–	–	–	–	–	–1	–4	–25	**–4**	**–26**
Omklassificeringar	–	–	–	–	–	–9	–	9	**–**	**–**
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**301**	**301**	**13**	**13**	**369**	**344**	**47**	**50**	**730**	**708**
Ackumulerade avskrivningar enligt plan										
Ingående avskrivningar	–118	–67	–13	–13	–341	–340	–33	–40	**–505**	**–460**
Årets avskrivningar	–51	–51	–	–	–8	–2	–1	–2	**–60**	**–55**
Försäljningar/Utrangeringar	–	–	–	–	–	1	1	9	**1**	**10**
Utgående ackumulerade avskrivningar	**–169**	**–118**	**–13**	**–13**	**–349**	**–341**	**–33**	**–33**	**–564**	**–505**
Nedskrivningar										
Ingående nedskrivningar	–114	–114	–	–	–	–	–	–	**–114**	**–114**
Årets nedskrivningar	–2	–	–	–	–	–	–	–	**–2**	**–**
Utgående nedskrivningar	**–116**	**–114**	**–**	**–**	**–**	**–**	**–**	**–**	**–116**	**–114**
Utgående planenligt restvärde	**16**	**69**	**–**	**–**	**20**	**3**	**14**	**17**	**50**	**89**
Ackumulerade avskrivningar utöver plan	–	–21	–	–	–	–1	–	–5	**–**	**–27**
Bokfört värde	**16**	**48**	**–**	**–**	**20**	**2**	**14**	**12**	**50**	**62**

Inga avtalsenliga åtaganden om förvärv av immateriella tillgångar föreligger per 31 december 2008.

Not 19 Materiella anläggningstillgångar

	Byggnader och mark[1]		Maskiner och andra tekniska anläggningar		Inventarier, verktyg och installationer		Pågående nyanläggningar		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Anskaffningsvärden										
Ingående anskaffningsvärde	17 467	17 066	15 504	15 498	145	129	988	1 360	**34 104**	**34 053**
Investeringar	–	13	1	1	5	21	1 288	1 064	**1 294**	**1 099**
Erhållna bidrag	–	–	–	–	–	–	–10	–3	**–10**	**–3**
Omföring från pågående nyanläggningar	80	437	397	984	–	2	–479	–1 423	**–2**	**–**
Försäljningar/Utrangeringar	–34	–49	–396	–995	–15	–7	–4	–10	**–449**	**–1 061**
Omklassificeringar	–	–	–	16	–	–	–	–	**–**	**16**
Utgående ackumulerade anskaffningsvärden	**17 513**	**17 467**	**15 506**	**15 504**	**135**	**145**	**1 783**	**988**	**34 937**	**34 104**
Ackumulerade avskrivningar enligt plan										
Ingående avskrivningar	–6 056	–5 832	–8 131	–8 301	–104	–101	–	–	**–14 291**	**–14 234**
Årets avskrivningar	–249	–246	–488	–501	–7	–8	–	–	**–744**	**–755**
Försäljningar/Utrangeringar	21	22	219	687	12	5	–	–	**252**	**714**
Omklassificeringar	–	–	–	–16	–	–	–	–	**–**	**–16**
Utgående ackumulerade avskrivningar	**–6 284**	**–6 056**	**–8 400**	**–8 131**	**–99**	**–104**	**–**	**–**	**–14 783**	**–14 291**
Nedskrivningar										
Ingående nedskrivningar	–	–	–6	–	–	–	–	–	**–6**	**–**
Årets nedskrivningar	–	–	–	–6	–	–	–	–	**–**	**–6**
Utgående nedskrivningar	**–**	**–**	**–6**	**–6**	**–**	**–**	**–**	**–**	**–6**	**–6**
Utgående planenligt restvärde	**11 229**	**11 411**	**7 100**	**7 367**	**36**	**41**	**1 783**	**988**	**20 148**	**19 807**
Ackumulerade avskrivningar utöver plan	–	–	–6 507	–6 005	–11	–12	–	–	**–6 518**	**–6 017**
Bokfört värde	**11 229**	**11 411**	**593**	**1 362**	**25**	**29**	**1 783**	**988**	**13 630**	**13 790**

1) I anskaffningsvärden för byggnader och mark ingår anskaffningsvärde för mark och fallrätter uppgående till 6 623 MSEK (6 617), vilka inte är föremål för avskrivning.

Taxeringsvärden

	2008	2007
Byggnader	36 772	36 681
Mark	22 279	21 610
Summa	**59 051**	**58 291**

Taxeringsvärden åsätts inte ledningar och transformatorstationer.

Inga avtalsenliga åtaganden om förvärv av materiella tillgångar föreligger per 31 december 2008.

Not 20 Andelar i koncernföretag, intresseföretag och andra aktier och andelar

	Andelar i koncernföretag		Andelar i koncernföretag		Andra aktier och andelar	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Ingående balans	55 658	55 715	520	520	33	38
Investeringar/köp	4 537	7	–	–	4 602	3
Lämnade aktieägartillskott[1]	45 247	–	–	–	–	–
Försäljningar[1]	–17 900	–7	–	–	–3	–3
Fusionerade aktieinnehav	–	–46	–	–	–	–
Nedskrivningar	–	–11	–	–	–	–5
Utgående balans	**87 542**	**55 658**	**520**	**520**	**4 632**	**33**

1) Lämnade aktieägartillskott och försäljningar hänför sig huvudsakligen till omstruktureringar inom koncernen.

Not 21 Aktier och andelar

För en specifikation över moderbolagets aktier och andelar i koncernföretag, intresseföretag och andra aktier och andelar se koncernens Noter 22–24.

Not 22 Fordringar hos koncernföretag, intresseföretag och andra långfristiga fordringar

	Fordringar hos koncernföretag		Fordringar hos intresseföretag		Andra långfristiga fordringar	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Ingående balans	6 512	5 195	362	392	2 196	3 433
Nytillkomna fordringar	1 118	1 317	–	–	–	–
Erhållna betalningar	–	–	–29	–30	–1164	–1237
Utgående balans	**7 630**	**6 512**	**333**	**362**	**1 032**	**2 196**

Not 23 Varulager

	2008	2007
Biobränslen	48	44
Fossila bränslen	246	243
Material och reservdelar	28	23
Summa	**322**	**310**

Varor i lager som redovisats som en kostnad under år 2008 uppgår till 650 MSEK (1794). Inga nedskrivningar eller återföring av nedskrivningar har gjorts under året.

Not 24 Immateriella omsättningstillgångar

Tillgångarna avser utsläppsrätter samt certifikat. Se koncernens Not 2, Redovisningsprinciper.

	Utsläppsrätter		Certifikat	
	2008	2007	2008	2007
Ingående balans	–	5	432	–
Inköp	139	1	1 435	–
Erhållna utan vederlag	–	–	236	–
Sålda	–81	–	–1 074	–
Inlösta	–	–6	–377	–
Omklassificering från varulager	–	–	–	432
Utgående balans	**58**	**–**	**652**	**432**

Not 25 Kortfristiga fordringar

	2008	2007
Kundfordringar	3 631	3 289
Fordringar hos koncernföretag	26 579	30 306
Fordringar hos intresseföretag	87	76
Övriga fordringar	517	3 581
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	2 539	2 780
Summa	**33 353**	**40 032**

Åldersanalys för kortfristiga fordringar
Kredittiden uppgår normalt till 30 dagar.

	2008			2007		
	Fordringar brutto	Nedskrivna fordringar	Fordringar netto	Fordringar brutto	Nedskrivna fordringar	Fordringar netto
Kundfordringar						
Ej förfallna	3 431	–	3 431	3 143	–	3 143
Förfallna 1–30 dagar	141	–	141	75	–	75
Förfallna 31–90 dagar	26	–	26	22	–	22
Förfallna > 90 dagar	57	24	33	83	34	49
Summa	**3 655**	**24**	**3 631**	**3 323**	**34**	**3 289**
Fordringar hos koncernföretag						
Ej förfallna	26 579	–	26 579	30 306	–	30 306
Summa	**26 579**	**–**	**26 579**	**30 306**	**–**	**30 306**
Fordringar hos intresseföretag						
Ej förfallna	87	–	87	74	–	74
Förfallna 1–30 dagar	–	–	–	2	–	2
Summa	**87**	**–**	**87**	**76**	**–**	**76**
Övriga fordringar						
Ej förfallna	497	–	497	3 570	–	3 570
Förfallna 1–30 dagar	–	–	–	4	–	4
Förfallna 31–90 dagar	–	–	–	7	–	7
Förfallna > 90 dagar	20	–	20	–	–	–
Summa	**517**	**–**	**517**	**3 581**	**–**	**3 581**

Not 26 Kassa, bank och liknande tillgångar

Kassa, bank och liknande tillgångar uppgår till 375 MSEK (352).

Medel på koncernkonto som förvaltas av dotterbolaget Vattenfall Treasury AB uppgår till 16 525 MSEK (22 667), vilka i balansräkningen redovisas som kortfristiga fordringar hos koncernföretag.

Not 27 Avsättningar

	2008	2007
Personalrelaterade avsättningar för annat än pensioner	109	144
Summa	**109**	**144**

	2008	2007
Pensionsåtaganden [1, 2]	2 763	2 736
Avgår: Förvaltningstillgångar, bokfört värde	–2 763	–2 736
Avsättningar vid årets slut	**–**	**–**
1) Därav av PRI registrerade uppgifter	1 807	1 685
2) Därav kreditförsäkrat via FPG/PRI	2 468	2 380

Moderbolagets pensionsåtagande omfattas i sin helhet av Tryggandelagen.

	2008	2007
Verkligt värde vid ingången av året på förvaltningstillgångar	3 642	3 586
Avkastning på förvaltningstillgångar	–280	56
Verkligt värde vid utgången av året på förvaltningstillgångar	**3 362**	**3 642**

Förvaltningstillgångar fördelas på:	2008	2007
Egetkapitalinstrument	874	1 348
Skuldinstrument	1 916	1 748
Övrigt	572	546
Summa	**3 362**	**3 642**

Not 28 Långfristiga räntebärande skulder

Avser i sin helhet skulder till koncernföretag 59 557 MSEK (58 214) av vilka 21 673 MSEK (18 738) förfaller till betalning efter mer än fem år.

Skulder till koncernföretag avser i huvudsak långfristig upplåning från Vattenfall Treasury AB.

Not 29 Långfristiga icke räntebärande skulder

	2008	2007
Skulder till koncernföretag	2 467	2 264
Övriga skulder	336	379
Summa	**2 803**	**2 643**

Skulder till koncernföretag avser i huvudsak långfristig skuld till Forsmarks Kraftgrupp AB för kraftavgifter. För denna skuld ska enligt överenskommelse mellan delägarna ränta inte utgå på skuldbeloppet. Av övriga skulder förfaller 201 MSEK (245) till betalning efter mer än fem år.

Not 30 Kortfristiga räntebärande skulder

Avser skattekonto 0 MSEK (347) och skulder till koncernföretag 7 932 MSEK (6 850).

Not 31 Andra kortfristiga icke räntebärande skulder

	2008	2007
Förskott från kunder	28	28
Leverantörsskulder	758	1 169
Skulder till koncernföretag	22 356	12 025
Skulder till intresseföretag	28	27
Övriga skulder	754	682
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	2 118	1 783
Summa	**26 042**	**15 714**

Specifikation av upplupna kostnader och förutbetalda intäkter:

	2008	2007
Upplupna personalrelaterade kostnader	163	143
Upplupna kostnader, övrigt	327	213
Förutbetalda intäkter och upplupna kostnader, el	650	499
Förutbetalda intäkter och upplupna kostnader, koncernföretag	978	901
Förutbetalda intäkter, övrigt	–	27
Summa	**2 118**	**1 783**

Not 32 Ställda säkerheter

	2008	2007
På bank spärrade medel som säkerhet för handel på Nord Pool	31	53
Spärrade medel som säkerhet för inlösen av minoritetsaktier	54	3 165
Summa	**85**	**3 218**

Not 33 Eventualförpliktelser (ansvarsförbindelser)

	2008	2007
Borgensåtagande		
varav:		
för Vattenfall Treasurys:		
utlåning till koncernbolag, intressebolag och övriga	45 084	27 665
extern upplåning för koncernbolag	71 377	42 370
inlåning från koncernbolag och intressebolag	46 912	25 115
för lån upptagna av:		
koncernbolag, intressebolag och övriga	5 291	5 305
Kärnavfallsfonden i Sverige	17 113	6 132
Kontraktsgarantier	8 215	130
Övriga eventualförpliktelser	11 028	11 671
Summa	**205 020**	**118 388**

Vattenfall har skyldighet att ersätta vissa ägare till fallrättigheter, i utbyggda älvar, genom överföring av kraft. Under 2008 uppgick leveranser av ersättningskraft till 0,93 TWh (1,04) motsvarande ett värde av cirka 465 MSEK (295).

Av moderbolaget tecknade eventualförpliktelser som avser dotterbolag uppgick till 189 084 MSEK (110 949) vilka är inkluderade i de redovisade eventualförpliktelserna. Vattenfall Treasury AB är ett helägt dotterbolag till Vattenfall AB med ansvar för koncernens upplåning, likviditetsförvaltning och hantering av därmed förknippade finansiella risker. Vattenfall AB har tecknat borgen för fullgörande av Vattenfall Treasury AB:s samtliga koncerninterna och externa förpliktelser samt för dotterbolagens förpliktelser till Vattenfall Treasury AB, sammanlagt 163 448 MSEK (97 391), vilket belopp är inkluderat i de redovisade eventualförpliktelserna. Vattenfall AB har som säkerhet för dotterbolaget Vattenfall Trading Services GmbH:s energihandel utställt garantier till ett totalt värde av 17 044 MSEK (11 096). På balansdagen var dessa garantier ianspråktagna med cirka 8 141 MSEK (1 785) vilket är inkluderat i de redovisade eventualförpliktelserna.

Kärnkraftföretagen ska enligt lag (2006:647) om finansiella åtgärder för hantering av restprodukter från kärnteknisk verksamhet ställa säkerheter till staten (Kärnavfallsfonden) för att garantera att tillräckliga medel finns för betalningen av de framtida kostnaderna för avfallshanteringen. Vattenfall AB har som säkerhet för dotterbolagen Forsmarks Kraftgrupp AB och Ringhals AB utställt garantier till ett sammanlagt värde av 17 113 MSEK (6 132). Beloppen är inkluderade i de redovisade eventualförpliktelserna. Två typer av garantier har utställts. Den ena garantin avser att täcka det beslutade avgiftsbehovet för de avgifter som ännu inte betalats in inom den så kallade intjänandetiden (25 års drift), Finansieringssäkerheten. Den andra garantin avser framtida kostnadsökningar som beror på oplanerade händelser, Kompletteringssäkerheten. Båda beloppen är erhållna ur en sannolikhetsbaserad riskanalys där det förra beloppet är ansatt så att det tillsammans med idag fonderade medel med 50% sannolikhet (medianvärdet) ska ge full kostnadstäckning. Det senare beloppet utgör i princip det tillägg som erfordras för att motsvarande sannolikhet ska uppgå till 90%. Det fastställda säkerhetsbeloppen gäller även för 2009.

Se även koncernens Not 45.

Not 34 Åtaganden enligt konsortialavtal

Se koncernens Not 46.

Not 35 Medelantal anställda och personalkostnader

	2008			2007		
Medelantal anställda	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Sverige	777	276	**1 053**	802	283	**1 085**
Övriga länder	–	–	**–**	2	–	**2**
Summa	**777**	**276**	**1 053**	**804**	**283**	**1 087**

Personalkostnader	2008	2007
Löner och andra ersättningar	685	**646**
Sociala kostnader	523	**468**
(varav pensionskostnader)[1]	(239)	**(202)**
Summa	**1 208**	**1 114**

1) Av pensionskostnader avser 11 MSEK (9) ledande befattningshavare, det vill säga nuvarande och tidigare verkställande direktörer och vice verkställande direktörer. Bolagets utestående pensionsförpliktelser till dessa uppgår till 71 MSEK (64).

Ingen av styrelsens ledamöter erhåller pensionsförmån med anledning av styrelseuppdraget.

	2008			2007		
Löner och andra ersättningar	Ledande befattningshavare[1]	Övriga anställda	Summa	Ledande befattningshavare[1]	Övriga anställda	Summa
Sverige	24	661	**685**	19	624	**643**
Övriga länder	–	–	**–**	–	3	**3**
Summa[2]	**24**	**661**	**685**	**19**	**627**	**646**

1) Med ledande befattningshavare avses styrelseledamöter och verkställande direktörer men även styrelsesuppleanter och vice verkställande direktörer samt tidigare styrelseledamöter, styrelsesuppleanter, verkställande direktörer och vice verkställande direktörer.

2) I summa löner och andra ersättningar till styrelseledamöter och verkställande direktörer ingår tantiem med 1 MSEK (1).

För förmåner till ledande befattningshavare inom Vattenfall AB. Se koncernens Not 47.

Not 36 Sjukfrånvaro

Sjukfrånvaro i procent av sammanlagd ordinarie arbetstid under hela året.

	Moderbolaget Vattenfall AB		Vattenfall-koncernens svenska del	
	2008	2007	2008	2007
Total sjukfrånvaro	2,1	2,3	2,6	3,2
Sjukfrånvaro:				
– för kvinnor	3,9	3,8	4,3	5,0
– för män	1,4	1,8	2,2	2,6
– för åldersgruppen 29 år och yngre	1,3	0,7	2,6	3,3
– för åldersgruppen 30–49 år	1,9	1,6	2,5	2,7
– för åldersgruppen 50 år och äldre	2,5	2,5	3,3	3,7
Andelen av sjukfrånvaron som varat i 60 dagar eller mer	47,8	21,7	28,2	32,6

Not 37 Könsfördelning bland ledande befattningshavare

	Kvinnor, %		Män, %	
	2008	2007	2008	2007
Könsfördelning bland styrelseledamöter	36	27	64	73
Könsfördelning bland övriga ledande befattningshavare	22	11	78	89

Not 38 Leasing

Leasingkostnader

Framtida betalningsåtaganden per 31 december 2008 för leasingkontrakt och hyreskontrakt fördelar sig enligt följande:

	Finansiell leasing	Operationell leasing
2009	–	25
2010	–	22
2011	–	19
Summa	**–**	**66**

Årets kostnader för leasing av tillgångar för moderbolaget uppgick till 10 MSEK (20).

Leasingintäkter

Vattenfall AB äger och driver energianläggningar åt kund. Intäkten från kund består av två delar, en fast del för täckande av kapitalkostnader och en rörlig del baserad på mängden levererad media.

Anläggningarna klassificeras enligt gängse principer, baserat på den fasta intäktsdelen för leasing.

Anskaffningsvärdet av tillgångar redovisade under Operationell leasing uppgick per 31 december 2008 till 672 MSEK (810). Ackumulerade avskrivningar uppgick till 186 MSEK (275) och ackumulerade nedskrivningar till 34 MSEK (34).

Framtida betalningar för denna typ av anläggningar fördelar sig enligt följande:

	Finansiell leasing	Operationell leasing
2009	–	5
2010	–	1
2011	–	1
2012	–	1
2013	–	1
2014 och senare	–	5
Avgår: Finansiella intäkter	–	–4
Summa	**–**	**10**

Not 39 Ersättning till revisorer

	2008	2007
Revisionsarvoden		
Ernst & Young	9	8
Riksrevisionen	1	1
Summa	**10**	**9**
Övriga arvoden		
Ernst & Young	7	5
Summa	**7**	**5**

Not 40 Upplysningar om närstående

Se koncernens Not 51.

FÖRSLAG TILL VINSTDISPOSITION

Till årsstämmans förfogande står vinstmedel på sammanlagt 48 141 265 644 kronor.

Styrelsen och verkställande direktören föreslår att vinstmedlen disponeras på följande sätt:

till aktieägarna utdelas kronor	6 900 000 000
överföres till ny räkning	41 241 265 644
	48 141 265 644

Förslaget till utdelning motsvarar utdelning med 52,39 kronor per aktie. Utbetalningen är planerad att utbetalas den 4 maj 2009.

Styrelsens yttrande enligt ABL 18 kap 4 §
Baserat på bolagets och koncernens starka finansiella ställning, goda resultat och starka kassa finner styrelsen i bolaget att den föreslagna utdelningen inte medför någon väsentlig begränsning av bolagets eller koncernens förmåga att göra eventuella nödvändiga investeringar eller att fullgöra sina förpliktelser på kort och lång sikt.

Föreslagen utdelning har heller ingen väsentlig påverkan på för bolaget viktiga nyckeltal.

Mot bakgrund av det ovanstående finner styrelsen förslaget om vinstutdelning om 6 900 000 000 kronor noga övervägt och försvarligt. Styrelsen finner vidare att den föreslagna utdelningen följer ramarna för fastställd utdelningspolicy (sidan 51).

Styrelsens och verkställande direktörens försäkran vid undertecknande av årsredovisningen för år 2008
Undertecknade försäkrar att koncern- och årsredovisningen har upprättats i enlighet med internationella redovisningsstandarder IFRS, sådana de antagits av EU, respektive god redovisningssed och ger en rättvisande bild av koncernens och bolagets ställning och resultat, samt att förvaltningsberättelsen för koncernen och moderbolaget ger en rättvisande översikt över utvecklingen av koncernens och bolagets verksamhet, ställning och resultat samt beskriver väsentliga risker och osäkerhetsfaktorer som de företag som ingår i koncernen står inför.

Stockholm den 17 mars 2009

Lars Westerberg
Ordförande

Viktoria Aastrup
Ledamot

Carl–Gustaf Angelin
Ledamot

Eli Arnstad
Ledamot

Johnny Bernhardsson
Ledamot

Christer Bådholm
Ledamot

Ronny Ekwall
Ledamot

Lone Fønss Schrøder
Ledamot

Hans–Olov Olsson
Vice ordförande

Tuija Soanjärvi
Ledamot

Anders Sundström
Ledamot

Lars G Josefsson
Verkställande direktör och koncernchef

REVISIONSBERÄTTELSE

Till årsstämman i Vattenfall AB
Org.nr 556036-2138

Vi har granskat årsredovisningen, koncernredovisningen och bokföringen samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning i Vattenfall AB för år 2008. Det är styrelsen och verkställande direktören som har ansvaret för räkenskapshandlingarna och förvaltningen och för att årsredovisningslagen tillämpas vid upprättandet av årsredovisningen samt för att internationella redovisningsstandarder IFRS sådana de antagits av EU och årsredovisningslagen tillämpas vid upprättandet av koncernredovisningen. Vårt ansvar är att uttala oss om årsredovisningen och koncernredovisningen omfattande sidorna 52–120 samt förvaltningen på grundval av vår revision.

Revisionen har utförts i enlighet med god revisionssed i Sverige. Det innebär att vi planerat och genomfört revisionen för att med hög men inte absolut säkerhet försäkra oss om att årsredovisningen och koncernredovisningen inte innehåller väsentliga felaktigheter. En revision innefattar att granska ett urval av underlagen för belopp och annan information i räkenskapshandlingarna. I en revision ingår också att pröva redovisningsprinciperna och styrelsens och verkställande direktörens tillämpning av dem samt att bedöma de betydelsefulla uppskattningar som styrelsen och verkställande direktören gjort när de upprättat årsredovisningen och koncernredovisningen samt att utvärdera den samlade informationen i årsredovisningen och koncernredovisningen. Som underlag för vårt uttalande om ansvarsfrihet har vi granskat väsentliga beslut, åtgärder och förhållanden i bolaget för att kunna bedöma om någon styrelseledamot eller verkställande direktören är ersättningsskyldig mot bolaget. Vi har även granskat om någon styrelseledamot eller verkställande direktören på annat sätt har handlat i strid med aktiebolagslagen, årsredovisningslagen eller bolagsordningen. Vi anser att vår revision ger oss rimlig grund för våra uttalanden nedan.

Årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en rättvisande bild av bolagets resultat och ställning i enlighet med god redovisningssed i Sverige. Koncernredovisningen har upprättats i enlighet med internationella redovisningsstandarder IFRS sådana de antagits av EU och årsredovisningslagen och ger en rättvisande bild av koncernens resultat och ställning. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens och koncernredovisningens övriga delar.

Vi tillstyrker att årsstämman fastställer resultaträkningen och balansräkningen för moderbolaget och för koncernen, disponerar vinsten i moderbolaget enligt förslaget i förvaltningsberättelsen och beviljar styrelsens ledamöter och verkställande direktören ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Stockholm den 17 mars 2009

Ernst & Young AB
Hamish Mabon
Auktoriserad revisor

Per Redemo
Auktoriserad revisor
Riksrevisionen

KVARTALSÖVERSIKT

	2007				2008			
Belopp i MSEK	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 4	Kv 1	Kv 2	Kv 3	Kv 4
Resultaträkningsposter								
Nettoomsättning	41 644	32 077	31 589	38 329	45 404	35 259	37 016	46 870
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)	15 119	9 432	8 768	12 502	15 203	10 078	9 272	11 407
Rörelseresultat (EBIT)	11 399	5 672	4 760	6 752	11 426	6 316	5 591	6 562
Rörelseresultat (EBIT)[1]	11 321	5 655	4 745	6 776	11 357	6 300	5 579	6 561
Finansiella intäkter	786	845	472	173	714	740	341	1 617
Finansiella kostnader	–1 481	–1 502	–1 718	–2 225	–2 072	–1 580	–2 389	–3 768
Resultat före skatter	10 704	5 015	3 514	4 700	10 068	5 476	3 543	4 411
Periodens resultat	7 235	6 252	3 523	3 676	7 184	4 043	2 481	4 055
– varav hänförbart till aktieägare i moderbolaget	6 866	5 963	3 145	3 795	6 809	3 808	2 584	3 894
– varav hänförbart till minoritetsintressen	369	289	378	–119	375	235	–103	161
Kassaflödesposter								
Internt tillförda medel (FFO)	12 206	4 932	6 002	10 909	11 828	–666	8 687	10 886
Fritt kassaflöde	7 270	5 311	3 231	3 838	5 027	74	7 464	6 398
Balansräkningsposter								
Kassa, bank och liknande tillgångar samt kortfristiga placeringar	27 865	20 849	21 480	22 659	30 582	22 896	27 878	40 236
Eget kapital	118 455	116 102	119 679	124 132	132 822	112 372	124 068	140 886
– varav hänförbart till aktieägare i moderbolaget	106 898	104 145	107 403	111 709	120 035	101 708	113 364	129 861
– varav hänförbart till minoritetsintressen	11 557	11 957	12 276	12 423	12 787	10 664	10 704	11 025
Räntebärande skulder	72 774	67 996	66 341	67 189	71 082	75 968	77 501	107 347
Nettoskuld	44 828	46 765	44 524	43 740	39 545	52 011	48 476	66 000
Avsättningar	67 904	67 816	69 704	73 985	74 090	74 270	76 046	89 799
Icke räntebärande skulder	75 828	70 567	68 892	72 930	72 352	91 322	83 972	107 795
Nettotillgångar, vägt medelvärde	150 657	151 986	154 194	157 252	160 925	165 321	170 719	179 114
Balansomslutning	334 961	322 481	324 616	338 236	350 346	353 932	361 587	445 827
Nyckeltalen presenteras i procent (%) eller gånger (ggr)								
Rörelsemarginal, %	27,4	17,7	15,1	17,6	25,2	17,9	15,1	14,0
Rörelsemarginal, %[1]	27,2	17,6	15,0	17,7	25,0	17,9	15,1	14,0
Nettomarginal, %	25,7	15,6	11,1	12,3	22,2	15,5	9,6	9,4
Nettomarginal, %[1]	25,5	15,6	11,1	12,3	22,0	15,5	9,5	9,4
Avkastning på eget kapital, %[2]	17,9	19,9	20,5	17,6	17,0	14,8	14,0	13,6
Avkastning på eget kapital, %[1, 2]	17,6	19,8	20,4	17,5	16,9	14,7	13,8	13,5
Avkastning på nettotillgångar, %[2]	16,1	15,7	16,3	16,6	16,2	16,1	16,0	15,1
Avkastning på nettotillgångar, %[1, 2]	16,0	15,7	16,2	16,6	16,1	16,0	16,0	15,1
Räntetäckningsgrad, ggr	12,4	6,7	4,5	4,7	8,1	7,6	3,7	2,4
Räntetäckningsgrad, ggr[1]	12,3	6,7	4,5	4,7	8,1	7,6	3,7	2,4
Kassaflödesräntetäckningsgrad, ggr	13,8	6,3	6,5	8,2	9,1	0,3	6,3	4,6
Kassaflödesräntetäckningsgrad, netto, ggr	25,7	13,2	7,4	10,1	12,4	–0,5	8,4	5,6
Kassaflödesräntetäckningsgrad efter förnyelseinvesteringar, ggr	10,6	8,4	4,7	3,9	5,0	1,1	6,3	3,3
Internt tillförda medel (FFO)/räntebärande skulder, %[2]	47,5	47,5	49,2	50,7	47,4	37,0	39,7	28,6
Internt tillförda medel (FFO)/nettoskuld, %[2]	77,2	69,0	73,4	77,8	85,1	54,0	63,4	46,6
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)/finansnetto, ggr	30,5	23,4	9,3	10,4	14,6	22,4	7,9	4,8
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)/finansnetto, ggr[1]	30,4	23,4	9,3	10,4	14,5	22,4	7,9	4,8
Soliditet, %	35,4	36,0	36,9	36,7	37,9	31,7	34,3	31,6
Skuldsättningsgrad, %	61,4	58,6	55,4	54,1	53,5	67,6	62,5	76,2
Skuldsättningsgrad, netto, %	37,8	40,3	37,2	35,2	29,8	46,3	39,1	46,8
Räntebärande skulder/räntebärande skulder plus eget kapital, %	38,1	36,9	35,7	35,1	34,9	40,3	38,4	43,2
Nettoskuld/nettoskuld plus eget kapital, %	27,5	28,7	27,1	26,1	22,9	31,6	28,1	31,9
Nettoskuld/rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA), ggr	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	1,1	1,0	1,4
Övriga uppgifter								
Investeringar	3 438	4 463	4 310	6 753	5 027	12 773	6 312	18 184
Elförsäljning, TWh	56,4	44,9	43,4	49,1	54,2	44,1	41,5	49,5
Medelantal anställda	32 325	32 295	32 523	32 396	32 510	32 627	33 069	32 801

1) Exkl jämförelsestörande poster.

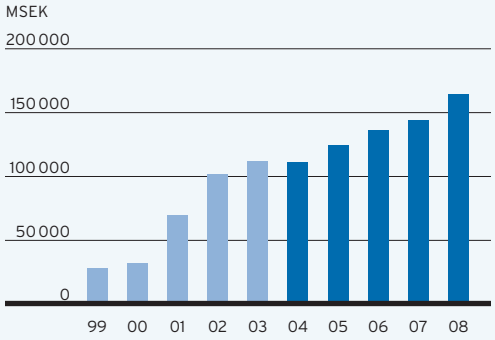
2) Rullande 12-månadersvärden.

Kommentar

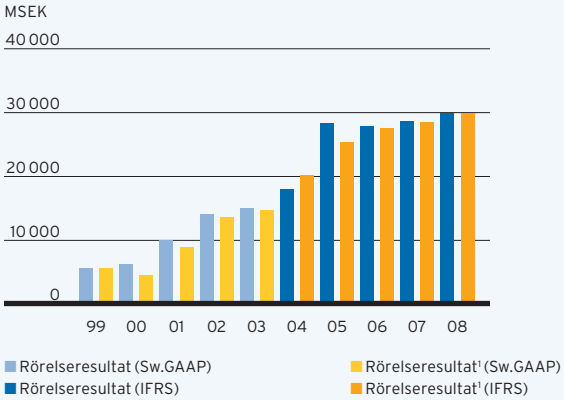
Resultatet för Vattenfall varierar kraftigt under året. Den största delen av årsresultatet upparbetas normalt under det första och fjärde kvartalet när efterfrågan på el och värme är som störst.

10–ÅRSÖVERSIKT

Nettomsättning

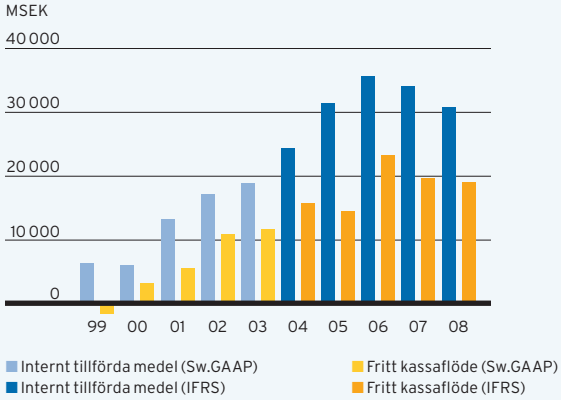

Rörelseresultat

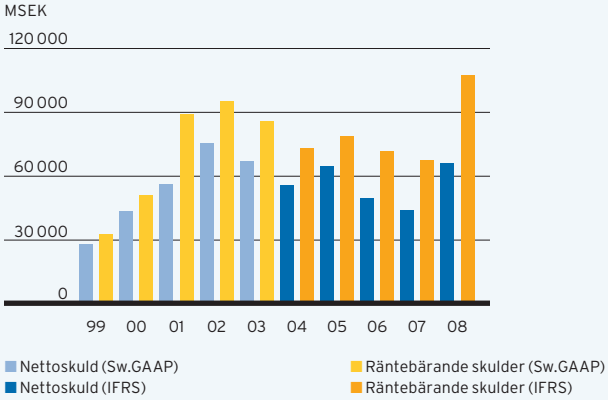

1) Exkl jämförelsestörande poster.

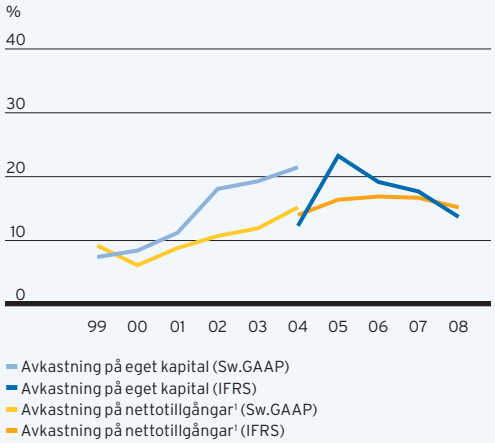
Internt tillförda medel och Fritt kassaflöde

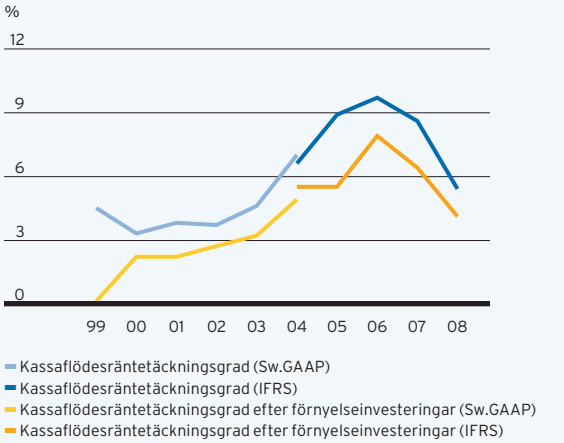
Nettoskuld och Räntebärande skulder

Avkastning på eget kapital

Kassaflödesräntetäckningsgrad

1) Exkl jämförelsestörande poster.

Kommentar: 10-års perioden har kännetecknats av en kraftig internationell tillväxt. Från att i allt väsentligt ha varit ett nationellt svenskt energiföretag har Vattenfall genom omfattande företagsförvärv i främst Tyskland, Polen och Danmark vuxit till att vara Europas femte största elproducent och den största värmeleverantören. Under år 2008 gjordes betydande förvärv inom vindkraftsektorn i Storbritannien. Värdeskapandet har under perioden varit betydande, tack vare ett mycket framgångsrikt integrations– och konsolideringsarbete men även till följd av ökade produktionsvolymer och högre marknadspriser på el. Avkastningen på eget kapital har varierat mellan 7,3% och 23,2%, och uppgick till 13,6% år 2008. Avkastningen på nettotillgångarna har varierat mellan 8,3% och 18,4%, och uppgick till 15,1% år 2008. Det bokförda värdet på tillgångarna har femdubblats från 87 miljarder SEK till 446 miljarder SEK. Nettomsättningen och rörelseresultatet har sexdubblats.

Nettoskulden, som uppgick till 27,4 miljarder SEK år 1999 steg kraftigt till drygt 75 miljarder SEK framtill år 2003 på grund av upplåning på obligationsmarknaden för att finansiera de omfattande förvärven. Därefter har nettoskulden kunnat amorteras ned till 43,7 miljarder SEK år 2007 tack vare god lönsamhet och starka kassaflöden. Under år 2008 ökade nettoskulden till 66 miljarder SEK, framförallt på grund av ökad upplåning till följd av kraftigt ökade investeringar. Skuldsättningsgraden, netto, har under 10-års perioden reducerats från 81% år 1999 till 54% år 2007 för att under år 2008 åter öka till 76%. Den årliga utdelningen till ägaren har ökat från 1,5 miljarder SEK för år 1999 till en föreslagen utdelning på 6,9 miljarder för år 2008. För denna 10–års period har de genomsnittliga utbetalningarna för utdelning uppgått till cirka 4,1 miljarder per år. Investeringarna, inklusive förvärv, har i genomsnitt uppgått till 21,8 miljarder SEK per år och antalet anställda har under perioden fyrdubblats från ca 8 000 till över 32 000. Elförsäljningen har ökat från ca 87 TWh till 189 TWh.

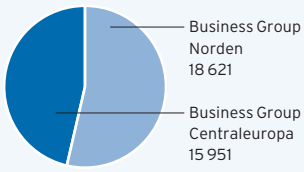
	Swedish GAAP						IFRS				
Belopp i MSEK	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2004	2005	2006	2007	2008
Resultaträkningsposter											
Nettoomsättning	27 754	31 695	69 003	101 025	111 935	111 016	111 016	123 794	135 802	143 639	164 549
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)	9 834	11 670	18 207	25 489	24 450	31 347	33 161	43 175	43 938	45 821	45 960
Rörelseresultat (EBIT)	5 483	6 193	9 916	13 997	14 868	19 501	17 887	28 363	27 821	28 583	29 895
Rörelseresultat (EBIT)[1]	5 483	4 474	8 779	13 550	14 605	18 682	20 102	25 377	27 448	28 497	29 797
Finansiella intäkter	542	1 037	2 232	3 010	2 267	1 772	2 969	3 810	3 839	2 276	3 412
Finansiella kostnader	–1 760	–2 536	–4 737	–6 386	–5 203	–4 020	–6 297	–6 013	–6 135	–6 926	–9 809
Resultat före skatter	4 265	4 694	7 411	10 621	11 932	17 253	14 559	26 160	25 525	23 933	23 498
Årets resultat	2 897	3 432	5 287	8 224	9 529	12 348	9 604	20 518	19 858	20 686	17 763
– varav hänförbart till aktieägare i moderbolaget	2 538	2 970	4 190	7 566	9 123	11 776	8 944	19 235	18 729	19 769	17 095
– varav hänförbart till minoritetsintressen	359	462	1 097	658	406	572	660	1 283	1 129	917	668
Kassaflödesposter											
Internt tillförda medel (FFO)	6 224	5 830	13 148	17 106	18 804	24 159	24 302	31 386	35 673	34 049	30 735
Fritt kassaflöde	–1 660	3 050	5 478	10 820	11 606	15 684	15 684	14 341	23 178	19 650	18 963
Balansräkningsposter											
Kassa, bank och liknande tillgångar samt kortfristiga placeringar	4 860	7 543	10 340	15 473	14 647	13 616	13 616	14 074	22 168	22 659	40 236
Eget kapital	38 262	42 802	61 101	57 532	64 328	73 947	85 551	90 909	107 674	124 132	140 886
– varav hänförbart till aktieägare i moderbolaget	35 790	37 817	42 021	47 572	54 949	64 759	75 437	80 565	96 589	111 709	129 861
– varav hänförbart till minoritetsintressen	2 472	4 985	19 080	9 960	9 379	9 188	10 114	10 344	11 085	12 423	11 025
Räntebärande skulder	32 275	50 854	88 723	94 838	85 631	73 013	73 013	78 663	71 575	67 189	107 347
Nettoskuld	27 415	43 311	55 736	75 207	66 890	55 411	55 411	64 343	49 407	43 740	66 000
Avsättningar	–	–	–	–	–	–	61 941	65 123	66 094	73 985	89 799
Icke räntebärande skulder	16 126	21 603	109 219	123 906	115 006	109 955	64 700	90 373	77 823	72 930	107 795
Nettotillgångar, vägt medelvärde	60 395	74 968	100 701	127 479	124 229	123 423	134 125	143 001	151 155	157 252	179 114
Balansomslutning	86 663	115 259	259 043	276 276	264 965	256 915	285 205	325 068	323 166	338 236	445 827
Nyckeltalen presenteras i procent (%) eller gånger (ggr)											
Rörelsemarginal, %	19,8	19,5	14,4	13,9	13,3	17,6	16,1	22,9	20,5	19,9	18,2
Rörelsemarginal, %[1]	19,8	14,1	12,7	13,4	13,0	16,8	18,1	20,5	20,2	19,8	18,1
Nettomarginal, %	15,4	14,8	10,7	10,5	10,7	15,5	13,1	21,1	18,8	16,7	14,3
Nettomarginal, %[1]	15,3	9,0	9,1	10,1	10,4	14,8	15,1	18,7	18,5	16,6	14,2
Avkastning på eget kapital, %	7,3	8,3	11,1	18,0	19,2	21,4	12,2	23,2	19,1	17,6	13,6
Avkastning på eget kapital, %[1]	7,2	4,0	9,7	17,3	18,8	20,4	13,9	19,4	18,7	17,5	13,5
Avkastning på nettotillgångar, %	9,1	8,3	9,8	11,0	12,0	15,8	12,2	18,4	17,1	16,6	15,1
Avkastning på nettotillgångar, %[1]	9,1	6,0	8,7	10,6	11,8	15,1	13,9	16,3	16,8	16,6	15,1
Räntetäckningsgrad, ggr	3,4	2,9	2,6	2,7	3,3	5,3	4,4	7,6	7,2	6,7	4,5
Räntetäckningsgrad, ggr[1]	3,4	2,2	2,3	2,6	3,2	5,1	5,0	6,9	7,1	6,7	4,5
Kassaflödesräntetäckningsgrad, ggr	4,5	3,3	3,8	3,7	4,6	7,0	6,6	8,9	9,7	8,6	5,4
Kassaflödesräntetäckningsgrad, netto, ggr	6,1	4,9	6,2	6,1	7,4	11,7	8,9	15,1	15,9	12,2	7,1
Kassaflödesräntetäckningsgrad efter förnyelseinvesteringar, ggr	0,1	2,2	2,2	2,7	3,2	4,9	5,5	5,5	7,9	6,4	4,1
Internt tillförda medel (FFO)/ räntebärande skulder, %	19,3	11,5	14,8	18,0	22,0	33,1	30,0	39,9	49,8	50,7	28,6
Internt tillförda medel (FFO)/nettoskuld, %	22,7	13,5	23,6	22,7	28,1	43,6	43,9	48,8	72,2	77,8	46,6
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)/finansnetto, ggr	8,1	7,8	7,3	7,6	8,3	13,9	10,8	19,3	18,4	15,1	9,1
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)/finansnetto, ggr[1]	7,9	6,1	6,8	7,4	8,2	13,6	11,5	18,0	18,2	15,0	9,1
Soliditet, %	45,2	37,6	23,7	20,9	24,4	28,8	30,0	28,0	33,3	36,7	31,6
Skuldsättningsgrad, %	81,2	118,4	144,9	164,7	133,0	98,7	85,3	86,5	66,5	54,1	76,2
Skuldsättningsgrad, netto, %	71,7	101,2	91,2	130,7	104,0	74,9	64,8	70,8	45,9	35,2	46,8
Räntebärande skulder/räntebärande skulder plus eget kapital, %	44,8	54,2	59,2	62,2	57,1	49,7	46,0	46,4	39,9	35,1	43,2
Nettoskuld/nettoskuld plus eget kapital, %	41,7	50,3	47,7	56,7	51,0	42,8	39,3	41,4	31,5	26,1	31,9
Nettoskuld/rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA), ggr	2,8	3,7	3,1	3,0	2,7	1,8	1,7	1,5	1,1	1,0	1,4
Övriga uppgifter											
Utdelning till aktieägare i moderbolaget	1 500	990	1 030	1 675	2 400	5 600	5 600	5 800	7 500	8 000	6 900[2]
Investeringar	7 916	23 840	43 443	39 932	11 356	12 601	12 731	24 497	17 220	18 964	42 296
Elförsäljning, TWh	86,9	83,1	149,9	188,3	184,2	189,2	189,2	197,2	191,1	193,8	189,3
Medelantal anställda	7 991	13 123	23 814	34 248	35 296	33 017	33 017	32 231	32 308	32 396	32 801

1) Exkl jämförelsestörande poster.

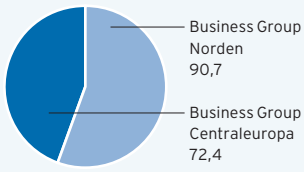
2) Föreslagen utdelning.

FAKTA OM VATTENFALLS MARKNADER

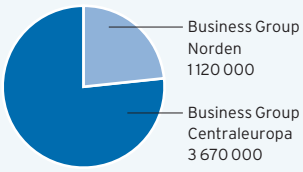
Installerad effekt, el , MW (2008)

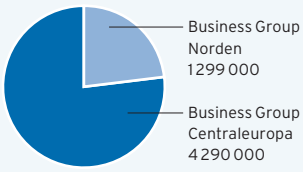
Producerad el, TWh (2008)

Antal elkunder (2008)

Antal nätkunder (2008)

	Business Group Norden		Business Group Centraleuropa		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Installerad effekt el & värme, MW[1]						
Vattenkraft	8 362	8 417	2 894	2 894	**11 256**	**11 311**
Kärnkraft	6 788	6 860	771	771	**7 559**	**7 631**
Fossilkraft	2 603	2 708	12 141	12 141	**14 744**	**14 849**
Vindkraft	568	556	43	43	**611**	**599**
Biobränsle, avfall	300	361	102	102	**402**	**463**
Summa el	**18 621**	**18 902**	**15 951**	**15 951**	**34 572**	**34 853**
Summa värme	**4 354**	**4 987**	**13 518**	**13 483**	**17 872**	**18 470**
Producerad el, TWh[2]						
Vattenkraft	36,5	33,6	3,0	3,1	**39,5**	**36,6**
Kärnkraft	46,2	48,8	0,0	2,5	**46,2**	**51,3**
Fossilkraft	6,1	7,1	69,0	70,6	**75,1**	**77,7**
Vindkraft	1,5	1,2	0,1	0,1	**1,6**	**1,3**
Biobränsle, avfall	0,5	0,4	0,4	0,3	**0,8**	**0,6**
Summa el	**90,7**	**91,1**	**72,4**	**76,6**	**163,1**	**167,6**
Värmeförsäljning, TWh[2]						
Fossilkraft	6,4	6,6	25,2	25,3	**31,6**	**31,9**
Biobränsle, avfall	3,9	4,1	0,0	0,1	**3,9**	**4,2**
Övrigt	–	–	–	–	**–**	**–**
Summa värme	**10,4**	**10,7**	**25,3**	**25,5**	**35,6**	**36,2**
Extern elhandelsvolym, TWh[3]	**332**	**238**	**675**	**435**	**1 007**	**673**
Antal elkunder (Privatkunder samt små och medelstora företag)	**1 120 000**	**1 034 000**	**3 670 000**	**3 668 000**	**4 790 000**	**4 702 000**
Volym, TWh Stora elkunder (industrier, återförsäljare etc)	**49,9**	**49,0**	**44,0**	**36,3**	**93,9**	**85,3**
Antal nätkunder	**1 299 000**	**1 302 000**	**4 290 000**	**4 427 000**	**5 589 000**	**5 729 000**
Elnät						
Transiterad volym, TWh	79,8[4]	80,5[4]	43,1[5]	42,2[5]	**122,9**	**122,7**
Stamnät, km	–	–	9 755	9 755	**9 755**	**9 755**
Distributionsnät, km	189 300	187 500	103 100	103 200	**292 400**	**290 700**
Antal anställda, personår						
Business Groups	9 507	9 489	22 387	22 396	**31 894**	**31 885**
Koncernen totalt[6]					**32 801**	**32 396**

1) Vissa värden för 2007 är korrigerade jämfört med tidigare publicerad information.

2) Avrundningsdifferenser på 0,1 TWh förekommer på vissa poster.

3) OTC och börs.

4) Exkl Produktionstransitering.

5) Exkl stamnät.

6) Det finns 909 (511) anställda i Energihandel, Finansverksamhet och övriga Group Shared Services samt koncernstaber.

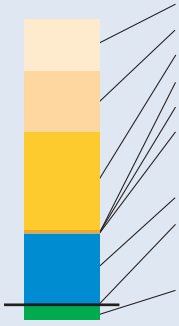
Pro rata – Produktionsdata motsvarande Vattenfalls ägarandel i respektive anläggning

	Business Group Norden		Business Group Centraleuropa		Summa	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Installerad effekt el & värme, MW[1]						
Vattenkraft	7 901	7 961	2 894	2 894	**10 795**	**10 855**
Kärnkraft	4 642	4 691	1 469	1 461	**6 111**	**6 152**
Fossilkraft	2 589	2 694	11 928	11 928	**14 517**	**14 622**
Vindkraft	568	556	36	36	**604**	**592**
Biobränsle, avfall	300	361	83	83	**383**	**444**
Summa el	**16 000**	**16 263**	**16 410**	**16 402**	**33 410**	**32 665**
Summa värme	**4 325**	**4 847**	**12 175**	**12 140**	**16 500**	**16 987**
Producerad el, TWh[2]						
Vattenkraft	34,4	31,3	3,0	3,1	**37,4**	**34,4**
Kärnkraft	31,7	33,4	2,2	6,6	**33,9**	**40,0**
Fossilkraft	6,1	7,1	68,0	69,7	**74,1**	**76,8**
Vindkraft	1,5	1,2	0,1	0,1	**1,6**	**1,3**
Biobränsle, avfall	0,5	0,4	0,2	0,3	**0,7**	**0,7**
Summa el	**74,1**	**73,4**	**73,6**	**79,7**	**147,7**	**153,1**
Värmeförsäljning, TWh[2]						
Fossilkraft	6,4	6,6	22,4	22,6	**28,8**	**29,2**
Biobränsle, avfall	3,9	4,0	0,0	0,1	**3,9**	**4,1**
Övrigt	–	–	–	–	**–**	**–**
Summa värme	**10,4**	**10,6**	**22,5**	**22,6**	**32,9**	**33,2**

1) Vissa värden för 2007 är korrigerade jämfört med tidigare publicerad information.

2) Avrundningsdifferenser på 0,1 TWh förekommer på vissa poster.

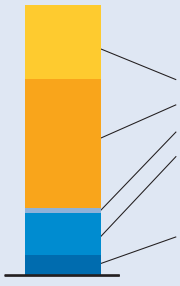
Vattenfalls elbalans[1]

Egen produktion, samt elanskaffning

TWh	Jan–dec 2008	Jan–dec 2007
Vattenkraft	39,5	36,6
Kärnkraft	46,2	51,3
Fossilkraft	75,1	77,7
Vindkraft	1,6	1,3
Biobränsle	0,6	0,5
Avfall	0,2	0,1
Total egen produktion	**163,1**	**167,6**
Inköpt kraft	52,8	56,7
Spotmarknaden	1,2	0,8
Total elanskaffning	**217,1**	**225,1**
Förbrukning inom koncernen	11,2	12,8
Summa	**205,9**	**212,3**

Kommentar: Den totala elproduktionen minskade 2008 med 2,7%. Minskningen förklaras främst av lägre kärnkraftproduktion , dels på grund av driftstopp i det tyska kärnkraftverket Brunsbüttel men även på grund av driftstopp och förlängda revisioner i de svenska kärnkraftsverken Ringhals och Forsmark. Fossilkraft minskade med 3,3% vilket beror på lägre tillgänglighet och längre revisioner i de tyska kolkraftverken samt minskad produktion i Danmark. Vattenkraftproduktionen ökade med 7,9% tack vare god vattentillgång och vindkraftproduktionen ökade med 23,1% tack vare den nya vindkraftparken Lillgrund och goda vindförhållanden. Elproduktionen baserad på biobränsle och avfall ökade med 0,1 TWh vardera. Förbrukningen inom koncernen avser främst täckande av överföringsförluster inom elnäten samt förbrukningen inom de tyska pumpkraftverken.

Försäljning

TWh	Jan–dec 2008	Jan–dec 2007
Norden	55,7	55,7
Tyskland och Polen	98,2	99,1
Övriga länder	4,1	3,8
Spotmarknaden	31,4	35,2
Total elförsäljning	**189,3**	**193,8**
Leverans till minoritetsdelägare	15,7	17,6
Övrigt	0,9	1,0
Summa	**205,9**	**212,3**

Kommentar: Den totala elförsäljningen minskade med 2,3% främst på grund av minskad spotförsäljning till den tyska elbörsen EEX samt en något mindre försäljning med leverans i Tyskland och Polen. Leveranser till minoritetsdelägare minskade med 10,8% på grund av lägre kärnkraftproduktion i såväl Norden som Tyskland.

1) Avrundningseffekter på 0,1 TWh förekommer på vissa poster. Vissa värden för 2007 är korrigerade jämfört med tidigare publicerad information.

DEFINITIONER OCH BERÄKNINGAR AV NYCKELTAL

Förekommande värden avser koncernen 2008. Belopp i MSEK där inte annat anges.

EBIT	=	Earnings Before Interest and Tax (Rörelseresultat)
EBITDA	=	Earnings Before Interest, Tax, Depreciation and Amortisation. (Rörelseresultat före räntor, skatter, avskrivningar och nedskrivningar)
FFO	=	Funds From Operations (Internt tillförda medel)
Jämförelsestörande poster	=	Realisationsvinster respektive realisationsförluster i aktier och andra anläggningstillgångar av engångskaraktär.
Fritt kassaflöde	=	Kassaflöde från den löpande verksamheten minus förnyelseinvesteringar.
Hybridkapital (Capital Securities)	=	Finansieringsinstrument med evig löptid efterställda Vattenfalls övriga låneinstrument. Redovisas som räntebärande långfristig skuld.
Nettotillgångar	=	Balansomslutning minus ej räntebärande skulder, avsättningar, räntebärande fordringar, medel i Kärnavfallsfonden, kassa, bank och liknande tillgångar, kortfristiga placeringar.
Nettoskuld	=	Räntebärande skulder minus lån till minoritetsägare i utländska dotterbolag, kassa, bank och liknande tillgångar, kortfristiga placeringar.

Nyckeltalen presenteras i procent (%) eller gånger (ggr).

Nyckeltal beräknade på helårsvärden 2008:

Rörelsemarginal, %	= 100 x	Rörelseresultat (EBIT)	29 895	=	**18,2**
		Nettoomsättning	164 549		
Rörelsemarginal exkl jämförelsestörande poster, %	= 100 x	Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster	29 797	=	**18,1**
		Nettoomsättning	164 549		
Nettomarginal, %	= 100 x	Resultat före skatter	23 498	=	**14,3**
		Nettoomsättning	164 549		
Nettomarginal exkl jämförelsestörande poster, %	= 100 x	Resultat före skatter exkl jämförelsestörande poster	23 374	=	**14,2**
		Nettoomsättning	164 549		
Avkastning på eget kapital, %	= 100 x	Periodens resultat hänförbart till aktieägare i moderbolaget	17 095	=	**13,6**
		Medelvärde av periodens eget kapital hänförbart till aktieägare i moderbolaget exkl Reserv för kassaflödessäkring	125 760		
Avkastning på eget kapital exkl jämförelsestörande poster, %	= 100 x	Periodens resultat hänförbart till aktieägare i moderbolaget exkl jämförelsestörande poster	17 000	=	**13,5**
		Medelvärde av periodens eget kapital hänförbart till aktieägare i moderbolaget exkl Reserv för kassaflödessäkring	125 760		
Avkastning på nettotillgångar, %	= 100 x	Rörelseresultat (EBIT) + diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	27 095	=	**15,1**
		Vägt medelvärde av periodens nettotillgångar	179 114		
Avkastning på nettotillgångar exkl jämförelsestörande poster, %	= 100 x	Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster + diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	26 997	=	**15,1**
		Vägt medelvärde av periodens nettotillgångar	179 114		

Räntetäckningsgrad, ggr	=	Rörelseresultat (EBIT) + finansiella intäkter exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	31 855	=	4,5
		Finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	7 009		
Räntetäckningsgrad exkl jämförelsestörande poster, ggr	=	Rörelseresultat (EBIT) exkl jämförelsestörande poster + finansiella intäkter exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	31 757	=	4,5
		Finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	7 009		
Kassaflödesräntetäckningsgrad, ggr	=	Internt tillförda medel (FFO) + finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	37 744	=	5,4
		Finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar	7 009		
Kassaflödesräntetäckningsgrad, netto, ggr	=	Internt tillförda medel (FFO) + finansiella poster exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	35 784	=	7,1
		Finansiella poster exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	5 049		
Kassaflödesräntetäckningsgrad efter förnyelseinvesteringar, ggr	=	Kassaflöde från den löpande verksamheten minus förnyelseinvesteringar + finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och räntedel i pensionskostnad	25 029	=	4,1
		Finansiella kostnader exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och räntedel i pensionskostnad	6 066		
Internt tillförda medel (FFO)/ räntebärande skulder, %	= 100 x	Internt tillförda medel (FFO)	30 735	=	28,6
		Räntebärande skulder	107 347		
Internt tillförda medel (FFO)/ nettoskuld, %	= 100 x	Internt tillförda medel (FFO)	30 735	=	46,6
		Nettoskuld	66 000		
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)/finansnetto, ggr	=	Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)	45 960	=	9,1
		Finansiella poster exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	5 049		
Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA) exkl jämförelsestörande poster/finansnetto, ggr	=	Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA) exkl jämförelsestörande poster	45 862	=	9,1
		Finansiella poster exkl diskonteringseffekter hänförbara till avsättningar och avkastning från Kärnavfallsfonden	5 049		

Nyckeltal beräknade på balansräkningen per 31 december 2008:

Soliditet, %	= 100 x	Eget kapital	140 886	=	31,6
		Balansomslutning	445 827		
Skuldsättningsgrad, %	= 100 x	Räntebärande skulder	107 347	=	76,2
		Eget kapital	140 886		
Skuldsättningsgrad, netto, %	= 100 x	Nettoskuld	66 000	=	46,8
		Eget kapital	140 886		
Räntebärande skulder/ räntebärande skulder plus eget kapital, %	= 100 x	Räntebärande skulder	107 347	=	43,2
		Räntebärande skulder + eget kapital	248 233		
Nettoskuld/nettoskuld plus eget kapital, %	= 100 x	Nettoskuld	66 000	=	31,9
		Nettoskuld + eget kapital	206 886		
Nettoskuld/rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA), ggr	=	Nettoskuld	66 000	=	1,4
		Rörelseresultat före avskrivningar (EBITDA)	45 960		

ORD OCH FÖRKORTNINGAR

Avreglering Avskaffande av monopolrättigheter och –skyldigheter för att ge spelrum för konkurrens. Här som synonym för liberalisering.

Bruttoeffekt Den elektriska effekt som levereras direkt från en anläggnings generator.

CCS Carbon Capture and Storage (avskiljning och lagring under jord av den koldioxid som uppstår vid förbränning av fossila bränslen).

CSR Corporate Social Responsibility – hur företag på frivillig basis integrerar ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter i sina affärsverksamheter och i kontakterna med sina intressenter.

Derivatinstrument Finansiellt instrument vars värde eller värdeförändring är relaterad till ett underliggande instrument. Exempel på derivatinstrument är optioner, terminer och swapar. Derivatinstrument används ofta för att hantera risk.

Djupförvar Förvaringsplats för använt kärnbränsle, se www.skb.se.

DSO Engelsk förkortning för Distribution System Operator, den system–ansvarige för distributionssystemet. Ansvarar för drift, underhåll och utveckling av lokal– och regionnät inom ett givet område (jämför TSO).

EEX European Energy Exchange, den tyska elbörsen.

Elspotmarknaden Kortsiktig fysisk handel med el på börsen.

EPD Environmental Product Declaration, system för certifierade miljövarudeklarationer.

EU 27 Medlemsländerna i EU efter utvidgningen 1 januari 2007.

Ex–ante tariffreglering Prövning av tarifferna innan de tas i bruk.

Ex–post tariffreglering Tarifferna justeras i efterhand om nödvändigt.

Förnybara energikällor Icke ändliga energikällor som vattenkraft, biobränslen, vind, sol, tidvatten, havsvågor, geotermisk kraft.

Gröna certifikat/elcertifikat Köp– och säljbara certifikat som utfärdas för förnybar energi. Kallas elcertifikat i Sverige.

IAEA International Atomic Energy Agency – FN:s internationella atomenergiorgan

IFRS International Financial Reporting Standards. Tillämpas av Vattenfall sedan år 2005.

Installerad effekt Prestanda enligt konstruktionsdata. Mäts vanligen i MW.

ISDA–avtal Ett bilateralt ramavtal enligt riktlinjer upprättade av International Swap Dealers Association. Avtalet reglerar parternas rättsliga åtaganden i samband med ingångna derivataffärer.

ISO 14001 Internationell standard för miljöledningssystem.

Kraftvärmeverk Anläggning som producerar både el och värme i samma process.

Kyotoprotokollet Internationell överenskommelse om att minska utsläppen av växthusgaser.

Lokalnät Elnät i Sverige inom spänningsområdet 0,4–20 kV.

Margin call Marginalsäkerhet som innehavaren av en derivatposition måste ställa för att täcka kreditrisken hos sin motpart (OTC eller börs).

Merit order Engelska för den ordning enligt vilken kapacitet tas i bruk.

Nettoeffekt Den elektriska effekt en anläggning levererar till anslutet nät, det vill säga bruttoeffekten minskad med anläggningens energiförbrukning.

Normalårsproduktion Planerad produktion vid normala värden på väder och anläggningsstatus.

Nord Pool Den nordiska elbörsen.

NO_x Samlingsnamn för kväveoxid, kvävedioxid och liknande kväveoxidföreningar.

NTPA Engelsk förkortning för Negotiated Third Party Access (Förhandlad tillgång för tredje part). Tillgång till nätet som medges på basis av bilaterala förhandlingar mellan nätägare och nätanvändare.

OTC Over the Counter (över disk). Handel utanför börsen (direkt eller via mäklare) med fysiska och finansiella kontrakt.

Oxyfuelcombustion Förbränning av fossila bränslen med rent syre.

PolPX Polska elbörsen, Towarowa Gielda Energii.

Postcombustion Avskiljning av koldioxid efter förbränning.

PSE Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Polskt nätföretag.

Regionnät Elnät i Sverige inom spänningsområdet 40–130 kV.

SKB Svensk Kärnbränslehantering AB, ansvarar för hanteringen av radioaktivt avfall i Sverige.

SO_2 Svaveldioxid.

Spotmarknad En marknad där handel sker med omedelbar leverans.

Swap Ett finansiellt instrument som är en kombination av spot och terminsaffär, ett slags finansiellt bytesavtal.

Swedish GAAP Svensk redovisningsstandard "Generally Accepted Accounting Principles". Tillämpades av Vattenfall till och med år 2004.

Terminsmarknad Marknad där köpare och säljare kommer överens om ett fast pris för en framtida leverans av underliggande instrument, exempelvis el. (Se även Derivatinstrument.)

Tillgänglighet Faktisk elproduktionsförmåga i förhållande till maximalt möjlig produktion.

TSO Engelsk förkortning för Transmission System Operator, systemansvarig för transmissionsnätet. Ansvarig för drift, underhåll och utveckling av överföringssystemet inom ett givet område. (Jämför DSO.)

Unbundling Juridisk separation av överföring och distribution från andra verksamheter (produktion/försäljning).

Volatilitet Mått på hur priset på en vara varierar under en tidsperiod.

Värdekedja Process för värdeskapande, inom elbranschen produktion, transmission, distribution, handel och försäljning av el.

Värmekraft El som produceras via en uppvärmningsprocess, till exempel gasturbin eller med ångprocess i ett kol– eller kärnkraftverk (jämför kraftvärmeverk).

Energitermer

Effektenheter
Effekt är energi per tidsenhet
Effekt anges i watt (W)
1 kW (kilowatt) = 1 000 W
1 MW (megawatt) = 1 000 kW
1 GW (gigawatt) = 1 000 000 kW

Energienheter
Energi är effekt gånger tid
1 kWh (kilowattimme) = 1 kW under en timme
1 MWh (megawattimme) = 1 000 kWh
1 GWh (gigawattimme) = 1 000 000 kWh
1 TWh (terawattimme) = 1 000 000 000 kWh

Spänning
1 kV (kilovolt) = 1 000 volt (V)

VATTENFALLS HISTORIA

Olidan i Göta älv var ett av de första stora vattenkraftverken som byggdes 1909–1916 av nybildade Kungliga Vattenfallsstyrelsen.

1909 Ombildningen av Trollhätte kanal– och vattenverk till Kungliga Vattenfallsstyrelsen 1909 markerar Vattenfalls födelse. Svenska staten hade köpt fallrättigheterna i Trollhättan några år tidigare och börjar nu aktivt att engagera sig i den nya elkrafttekniken.

1909–1916 De första stora vattenkraftverken – Olidan, Porjus och Älvkarleby – byggs.

1951 Invigning av vattenkraftverket Harsprånget, i flera avseenden världens då största vattenkraftverk. Samma år tas även världens första 400–kilovoltsledning i bruk, vilken sträcker sig från övre Norrland till Hallsberg i mellersta Sverige.

1952 Hela svenska stamnätet kopplas samman.

1954 Vattenfall driftsätter världens första kommersiella högspända likströmsledning – mellan fastlandet och Gotland.

1975–1976 Vattenfalls två första kärnkraftsreaktorer Ringhals 1 och 2 tas i drift. Under 1970– och 80–talen byggs tolv reaktorer i Sverige, varav sju ägs av Vattenfall.

1992 Statens Vattenfallsverk ombildas till aktiebolaget Vattenfall. Ansvaret för stamnätet, det svenska högspänningsnätet, läggs på den nybildade myndigheten Svenska Kraftnät.

1995 Vattenfalls styrelse beslutar om en internationell tillväxtstrategi för Vattenfall.

1996 Den svenska elmarknaden avregleras. Elnätsverksamheten separeras juridiskt från elproduktion och –försäljning.

Europeisk expansion

1996 Den internationella expansionen inleds 1996 genom förvärvet av det finska eldistributionsföretaget Hämeen Sähkö. Ett representationskontor öppnas i Hamburg och Vattenfall börjar agera på den tyska elmarknaden genom joint venture företaget VASA Energy.

1998 I april avregleras den tyska elmarknaden.

1999 Vattenfall avtalar om köp av 25,1% av aktierna i HEW från Hamburgs stad med option för staden att sälja ytterligare 25,1% till Vattenfall. Kärnkraftsreaktorn Barsebäck 1 stängs efter riksdags–beslut.

2000 I januari förvärvas 55% i polska värmeproducenten EW i Warszawa, Polen. I augusti sluts avtal med E.ON om förvärv av majoriteten av aktierna i Berlins energiföretag Bewag. Affären blockeras dock av amerikanska Southern Energy (numera Mirant).

2001 I februari förvärvas 32% i det polska distributionsbolaget GZE. Vattenfall blir i maj majoritetsägare i HEW genom aktieförvärv från E.ON och Sydkraft. HEW förvärvar i maj dels elproducenten VEAG som också äger stamnätet i östra Tyskland, dels brunkolsproducenten LAUBAG.

2002 Vattenfall förvärvar i januari samtliga Mirants aktier i Bewag. Vattenfalls olika förvärv i Tyskland samlas nu under namnet Vattenfall Europe AG, som formellt bildas i augusti genom en fusion mellan HEW och VEAG, inkl. LAUBAG. Vattenfall blir därmed Tysklands tredje största elproducent.

2003 I januari–februari fusioneras Bewag in i Vattenfall Europe AG. Ägarandelen i polska EW ökas till 70% och i GZE till 54%.

2005 I april förvärvas 35,3% av aktierna i danska Elsam A/S. Kärnkraftsreaktorn Barsebäck 2 stängs den 31 maj. I augusti meddelar Vattenfall att man överskridit gränsen 95% av aktierna i Vattenfall Europe AG och initierar en inlösen av minoritetsägarnas aktier.

2006 Den 1 januari ersätts de lokala tyska varumärkena HEW och Bewag samt de polska varumärkena EW och GZE med varumärket Vattenfall. Ägarandelen ökas till 75% i de båda polska bolagen. Den 1 juli förvärvas en rad danska kraftvärme– och vindkrafttillgångar från det danska företaget DONG i utbyte mot ägarandelen i Elsam A/S och I/S Avedöre 2. Bygget av pilotanläggningen för avskiljning och lagring av koldioxid vid Schwarze Pumpe startar.

2007 Vindkraftparken Lillgrund med 48 turbiner står klar och levererar i slutet av året el. I december beslutas att Business Group Europe och Business Group Polen slås samman till Business Group Centraleuropa.

2008 Vattenfall preciserar sin strategiska inriktning under hösten - Making electricity clean. Detta sammanfattar Vattenfalls klimatvision: att vara klimatneutral år 2050. I september invigs världens första pilotanläggning för CCS med oxyfuelteknik i Tyskland. Under hösten förvärvar Vattenfall flera vindkraftbolag i Storbritannien; AMEC Wind Energy Ltd. , Eclipse Energy UK Plc samt Storbritanniens största byggfärdiga havsbaserade vindkraftpark Thanet Offshore Wind Ltd.

FSC Mixed Sources Cert no. DNV-COC-000105© 1996 FSC

Produktion: Vattenfall AB och Intellecta Corporate AB.
Foto: Tomas Gidén, Jeanette Hägglund och Vattenfall AB.
Tryck: Intellecta Tryckindustri. Repro: Turbin.
Copyright 2009, Vattenfall AB, Stockholm.

Vattenfall AB (publ)
162 87 Stockholm
Org.nr 556036-2138

Tel. 08-739 50 00

www.vattenfall.com
www.vattenfall.se

VATTENFALL